

ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Г р а м о т и
XIV ст.

АКАДЕМІЯ НАУК
УКРАЇНСЬКОЇ
РСР

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНІ

ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ—1974

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ОРДЕНА ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНІ

Г р а м о т и XIV ст.

*Упорядкування, вступна стаття, коментарі
і словники-показчики*
М. М. ПЕЩАК

ВИДАВНИЦТВО «НАУКОВА ДУМКА»
КИЇВ — 1974

Писемні документи XIV ст., представлені у збірці, являють собою пам'ятки юридично-ділового стилю давньої української літературної мови. Крім самих текстів пам'яток, що в міру можливості супроводжуються фотокопіями оригіналів, читач знайде у виданні бібліографію історичної, палеографічної та мовознавчої літератури як до кожної грамоти зокрема, так і до тих історичних осіб і географічних назв, що згадуються в цих документах і подаються в покажчиках.

Різноманітність публікацій пам'яток, вперше зведені разом, допоможуть майбутнім дослідникам уточнити неясні місця з текстів оригіналів.

Відповідальний редактор

В. М. Русанівський

ПЕРЕДМОВА

XIV сторіччя залишило немало грамот різних східнослов'янських і суміжних з ними земель. У цьому виданні їх вміщено 84. Підставою для визначення документа як пам'ятки з більш чи менш вираженими ознаками української мови послужили історичні й мовознавчі наукові праці, в яких є аргументи для цього. Зрозуміло, що ці аргументи не можна вважати рівноцінними, тому що вони не мають єдиних засад, а часто й достатньої переконливості. Але, оскільки видання пам'яток ще не вирішує відповідних теоретичних проблем з історії української мови (воно лише дасть певний матеріал для досліджень), нам видалося доцільним використати і найменші докази як підставу для віднесення того чи іншого документа до пам'яток української мови.

У процесі підготовки грамот до видання було опрацьовано певну кількість мовознавчої та іншої наукової літератури, в результаті чого зібралась бібліографія, яка може бути корисна читачеві. При кожному тексті пам'ятки дано список літератури, що характеризує грамоту в цілому. Якщо ж література стосується окремих осіб чи географічних назв, то її подано на відповідному місці в ономастичних словниках-показчиках*.

Текст грамот супроводжується або фотокопією наявного оригіналу, або рукописної копії грамоти. Інші види рукописних копій, як і всі доступні нам публікації цих документів, детально опрацьовано і подано у вигляді різночитань текстів до кожної грамоти окремо. Публікація текстів копій може сприяти відшукуванню оригіналу.

У кінці збірки вміщено три показчики: а) апелятивної лексики, б) антропонімічної лексики, в) топонімічної лексики.

Реєстр ономастичних назв показчиків складається тільки з вихідних словоформ зафіксованих у грамотах слів. Вихідну форму слова (називний відмінок однини), якої немає в текстах, відновлено в реєстрі у такому написанні, яке диктується правописом відповідної грамоти. Відновлену вихідну словоформу в реєстрі позначено зірочкою.

* При укладанні словника-показчика географічних назв використано також топонімічну картотеку Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР.

У покажчиках дано всі непрямі словоформи з їх фонетичними варіантами і вказівку на номер грамоти даної збірки. Граматичні варіанти словоформ та їх фонетичні різнописання, а також лексичні варіанти апелятивів, виявлені в різних виданнях однієї і тієї грамоти, у покажчику не даються. Читач зможе знайти їх у розділі різночитань до відповідної грамоти.

Реєстровою одиницею, як правило, виступає одне слово. Якщо ж якесь поняття в грамоті виражене двома чи більше словами (це найчастіше трапляється в ономастичних назвах), то його можна знайти в реєстрі відповідного покажчика в стількох місцях, із скількох слів воно складається. Але на кожному відповідному місці при реєстровому слові подається повна його назва (іншим шрифтом).

Оскільки в сучасному українському мовознавстві немає відповіді на питання, як здійснювалося найменування осіб у XIV ст., а деякі побіжні зауваження щодо відсутності прізвищ у той період не зовсім аргументовані (як, наприклад, пояснити назви такого типу: *Бѣликъ Кеирдиви(д)* (43) *, *Васко Голый* (32), *Вахно Танча* (21) тощо?; крім патронімічних назв, що супроводжують ім'я, до них часто дуже тісно примикали і відтопонімічні прикметникові утворення типу *Стародубський* (81), *Болестрашицький* (20, 27, 28), *Борисоглебський* (68), *Брянський* (23), *Варваринський* (71) і под.), то в покажчику даються не тільки імена, а й супровідні до них уточнення, які могли виконувати функції сучасних прізвищ уже й тоді, а якщо ні, то стати джерелом пізнішого утворення прізвищ і взагалі східнослов'янського способу найменування осіб.

Тлумачення ономастичної назви, взяте безпосередньо з тексту грамот, пишеться за орфографією грамоти. Якщо в грамотах спостерігаються варіанти написання тієї чи іншої назви, то для тлумачення вибирається пайбільш поширений варіант.

У реєстр ономастичних покажчиків вводяться різні варіанти написання особової назви чи топоніма. При найпоширенішому варіанті наводяться всі різнописання і робляться посилання на всі грамоти, де зафіксована ця назва. При інших орфографічних варіантах подається номер тільки тієї грамоти, в якій зафіксовано даний орфографічний варіант ономастичної назви, а для детальнішого ознайомлення читача з загальною вживаністю назви у грамотах збірки робиться посилання на основну статтю (найпоширеніший варіант).

Такого самого принципу подачі матеріалу дотримано і при наведенні бібліографічних даних: при основній реєстровій формі ономастичної назви подано всю зібрану бібліографію про неї, а при варіантах — тільки ту літературу, яка стосується кожного варіанта зокрема; посилання робиться на основний варіант.

Апелятивна лексика подається в покажчику словоформ, тому до реєстру цього словника входять не тільки вихідні форми слів, а й усі зафіксовані в текстах грамот словоформи.

* Цифри в дужках означають номер грамоти.

Фонетичні та орфографічні варіанти словоформи даються з повною паспортизацією (номер грамоти і частота вживання) у вигляді словникової статті при найчастіше вживаній реєстровій словоформі, а на своєму місці реєстру при цих варіантах є тільки посилання на варіант, що найчастіше вживається.

У публікованих текстах грамот є окремі випадки написання разом двох слів (прийменник + іменник, сполучник + повнозначна частина мови тощо). Таке написання в основному перенесено і в словник-показчик загальноновживаної лексики.

* * *

Упорядник щиро дякує працівникам Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, рукописного відділу Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна за допомогу в підготовці цієї збірки.

1. Лев Данилович, князь галицький, надає церкві святого Спаса село Страшевичі

До 1301 р.

Текст опублікований Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинные бумаги, относящиеся к этому сочинению», стор. 2—3, Б; Я. Головацьким у «Хрестоматии», стор. 315—316; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420л—420ц; Й. Левицьким у «Грамматике», стор. 2.

О. Востоков в «Описании» (стор. 114) наводить початок цієї грамоти від «А се іа князь...» до «чресь потокъ володиславъ» і кінець від слів «...на то ієсмо грамоту нашу дали».

Документ описаний або згадується Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», стор. 68—69; К. Ходикевичем у «Dissertationes», стор. 90, а також в «Описании К. С. собора», дод., стор. 38—39.

Подається за публікацією Д. Зубрицького.

Як видно з різночитань публікацій грамоти, видавці користувалися різними її копіями. Цим, очевидно, пояснюється і посилання на різні архіви, в яких вони зберігаються: Д. Зубрицький посилається на Архів Перемишльського капітулу грецького обряду, а А. Кримський — на Румянцевський музей.

Для даної фотокопії використано копію, що зберігається у рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. № 256, папка № 19, арк. 4.

А се іа ¹* князь Левъ снъ короля Данила згадавшия ³ емъ ⁴ снашими ⁵ боиари іако прадѣдъ нашъ ⁶ царь ⁷ великий ⁸ Володимиръ ⁹ и отецъ ¹⁰ нашъ и ¹¹ придалъ митрополитомъ и епископомъ ¹² по всѣмъ землямъ ¹³ роусскимъ ¹⁴. также и мы Богу ¹⁵ и пресвѣтлому преображенію. предаемъ ¹⁶ к церкви ¹⁷ святого ¹⁸ спаса ¹⁹ монастырю. село страшевичи и созанъ ^{19а} манастирь святого ¹⁸ михайла. Даемъ и придаимъ ²⁰ поченши отъ ²¹ Дистра ²² по прорвоу, чресь потокъ воладиславъ черезъ гороу ^{22а} по потокъ зовемый стынъ ²³ а отъ ²¹ врѣхъ стаго ¹⁸ по кобяланкоу рѣчкоу ²⁴ до врѣха. отъ ²¹ врѣхъ кобялянъкы кременемъ по врѣхъ соутычкы ²⁵ и подъзоужца ²⁶ по врѣхъ кольчина а отъ ²¹ врѣхъ кольчины раздѣляемъ на рѣкоу полисѣй ²⁷ бродъ. А на другоую сторону. по потокъ чирвоны ²⁸ до врѣха доубна даемъ и приписуемъ на вѣки. зданьми ²⁹ и зрботами ³⁰ и съ всѣми оужитки ³¹. и с приходы и sprawy ³² всѣми и ролями лоуками польми ³³ и зрѣками ³⁴ и потоки. и съ всѣми пожитки ³⁵. влѣсѣхъ ³⁶ и врѣкахъ ³⁷ и в ловищахъ ихъ и з млынми даемъ кцркви ³⁸ святого ¹⁸ спаса ¹⁹ манастиря. и владыче ³⁹ нашему епископу ⁴⁰ ефимію и понюмъ ⁴¹ бѣдоучимъ. епископомъ ¹² кому Богу ⁴² изволитъ ⁴³ и дасть на вѣки дрѣжати и поживати и цркви ⁴⁴ святыѣ ⁴⁵ правити и рядити и за нашѣ предѣкы и за насъ Бога ⁴⁶

* Цифрові позначки з текстів грамот пояснюються в «Різночитаннях».

[illegible]

милого просити. а ктомуу ⁴⁷ еще придаем ⁴⁸ коуны врокъ ⁴⁹ споповъ ⁵⁰ да-
вати и соуды дхныѣ ⁵¹ цркви соудить ⁵² столечнаяѣ, а во то боаре нашѣ и
дѣти нашѣ и по насъ ⁵³ боудоучиѣ да не оустоупаются адани ⁵⁴ и десятины
медовыѣ и звиноградовъ ⁵⁵ и змыты ⁵⁶ на вѣки вѣчныѣ да не оудалено боу-
дить ⁵⁷ отъ ²¹ цркви ⁵⁸ выше писаноѣ ⁵⁹. а кто ѹстоупитъ на мое слово соутъ ⁶⁰
снимъ ⁶¹ предъ ⁶² Богомъ ⁶³. и да боудеть клятва Божиѣ ⁶⁴ на немъ. всей ⁶⁵
вѣку и въ боудучей ⁶⁶. въ день ⁶⁷ страшнаго соуда Божиѣ ⁶⁸. На то ѣсмо гра-
моту нашу дали и печать привѣсили свою. а при томъ ^{68a} были. митрополитъ
галицкий скрылоса ⁶⁹. и владыка ⁷⁰ перемыскыи Ларионъ. и князь андреи
юрославичъ. и панъ васко. и иныхъ боаръ много было притомъ ⁷¹. а писана

и дана грамота въ Лвовѣ. въ пятокъ мѣя ⁷² октовриа въ ѣ день ⁷³ лѣта. $\text{Sw}^{\text{т}}$
го ⁷⁴. А писецъ Захарія вихоть.

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *я передається через я; розділові знаки не збігаються з нашим виданням*; 3 *сг[а]давшися*; 4 *есмъ*; 5 *с нашими*; 6 *нашъ*; *на місці ъ в кінці слів після пригосної*

пишеться ь; 7 ц[а]рь; 8 й в кінці слів після голосної відповідає и; 10 от[ь]ць; 11 нашъ; 12 еп[и]с[ко]помъ; 13 зем[ь]лямъ; 14 рускымъ; 15 Б[ог]у; 16 придаемъ; 17 ц[ер]кви; 18 с[в]я[т]о[г]о; 19 Сп[ас]а; 20 придаемъ; 21 от[ь]; 22 Дн[ь]стра; 23 С[в]я[т]и; 24 Коблянку-рѣчку; 25 Сутичкы; 26 Подъбужца; 27 по Лисѣ; 28 Чирьвоны; 29 з даньми; 30 з роботами; 31 ожиткы; 32 и с правы; 33 *після слова* польми *іде* сѣножатыми, з лѣсы и з дубровами и з голыми горами и лѣсными; 34 з рѣками; 35 пожиткы; 36 в лѣсѣхъ; 37 в рѣкахъ; 38 к ц[ер]кви; 39 вл[а]д[ы]це; 40 еп[и]с[ко]пу; 41 по нюмъ; 42 Б[ог]ъ; 43 изволит[ь]; 44 ц[ер]квы; 45 с[в]я[т]ыѣ; 46 Б[ог]а; 47 к тому; 48 придаем(ъ); 49 в рокъ; 50 с поповъ; 51 д[у]ховныѣ; 52 судить ц[ер]к[о]вь; 53 нас[ь]; 54 А дани; 55 з виноградовъ; 56 з мыты; 57 будетъ; 58 ц[ер]кве; 59 вышписаноѣ; 60 судъ; 61 с нимъ; 62 пред[ь]; 63 Б[ог]омъ; 64 Б[ог]ия; 65 в сей; 66 будучи; 67 д[ѣ]ль; 68 Б[ог]ж[ь]я; 69 с Крылоса; 70 вл[а]д[ы]ка; 71 при томъ; 72 м[ѣ]с[я]ця; 73 въ 8 д[ѣ]ль; 74 — 6800.

Я. Головацький, «Хрестоматія»: 3 я *передається* через а; 4 емъ; 6 нашъ; 7 црь; 9 Володимиръ; 10 отецъ; 12 епископомъ; 15 Богу и пресвѣтлому; 16 придаемъ къ, *е після голосної передається* через е; 19а Созанъ; 21 ѡ[т]; 22 Днѣстра по прорвѣ; 22а Воладиславъ через горѣ; 24 Кобланку рѣчку; 25 Сущичкы; 26 подбѣужца; 27 рѣку по лисѣ; 29 зь даньми; 30 зь роботами; 31 всѣми оужиткы; 32 съ правы; 34 съ рѣками; 35 пожиткы; 36 въ лѣсѣхъ; 37 въ рѣкахъ; 38 даемъ къ церкви; 41 по нюмъ; 44 церкви; 49 врокъ; 50 съ поповъ; 52 дховныѣ судить цркви; 53 насъ; 54 нехстѣпаются а дани; 55 зь виноградовъ; 56 зь мыты на вѣкы; 60 судъ; 61 съ нимъ; 63 Богомъ; 64 Божіа; 65 въ сей; 68а томъ; 69 митрополитъ Галицкій съ Крылоса. И та ы *перед* *голосною передаються* через і; 71 при томъ; 72 мѣа октовріа.

И. Левицький, «Грамматика»: 3 я *передается* через а; 4 емъ; 6 нашъ; 7 црь; 9 Володимиръ; 16 преображенію; придаемъ; *е після голосної передається* через іе; 17 кцеркви; 18 сватою; 19а созанъ; 21 ѡ[т]; 22 Днѣстра; 22а воладиславъ через гороу попотокъ; 25 соушичкы; 26 подбѣужца; 27 рѣкоу-полисѣ; 28 попотокъ чирьвоны; 31 всѣми оужиткы и сприходы; 35 пожиткы; 37 врѣках и вловищахъ ихъ и змлынми; 41 понюмъ; 46 предкы и за насъ Бога; 49 врокъ; 52 соудить цркви; 53 насъ; 54 — неоустоупаются адани и десатіны; 60 соудъ; 62 предъ; 65 всеи вѣкы; 68 Божя; 72 мѣа октовриа.

2. Князь Лев Данилович надає двом братам з Литви Тутенію і Монтсіці село Добаневичі

До 1301 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 60, стор. 101, та в AGZ, 1868, т. I, № I, стор. 5.

Грамота не має дати. В «Актах ЮЗР» вона датується 1266—1301 роками, а в AGZ — 1301—1302 роками.

Якщо взяти до уваги вказівку М. Карамзіна в «Історії», т. IV, стор. 128 — 129, в «Іст. Укр.», т. I, стор. 73, 79 та ін., що князь Лев Данилович помер у 1301 р., то дата в «Актах ЮЗР» здається більш вірогідною.

Оригінал не відшуканий. Названі публікації були зроблені з копії, яка внесена у Львівську гродську книгу між 1443 і 1446 роками під заголовком «А се лист князя Ильвовъ на Добановичъ». Список копії в «Актах ЮЗР» надіслав Д. Зубрицький. Вона лягла в основу публікації в AGZ. Як в самому тексті, так і в заголовку остання має деякі різночитання з «Актами ЮЗР»: «А се листь кнѣзѣдильвовъ на Добановичъ».

Для даної публікації використано варіант тексту грамоти з AGZ.

А се а. кнѣзь. левъ. вызвали есмы¹. слитовскоѣ² землѣ два. братѣныца. тутенія. а монтеѣка³. дал⁴ есмы¹ ѣма. оу⁵ Перемыскоѣ волостѣ. село. добаневичъ. исъ⁷ землею. исъ⁷ сѣножатми исъ⁷ гаѣ исъ⁷ дубровами. исрѣкою⁹. и ставом¹⁰. испотоки¹¹. искриницами¹². со оусѣми¹³ поборы. исвиными¹⁴. исъ⁷ головннѣством¹⁵. и серпом¹⁶. искосою¹⁷. исмлином¹⁸. со оусѣми¹³ оужитки¹⁹. какъ есмы¹ сам²⁰. держал²¹. а дал⁴ есмы ѣмъ²³ оу вѣк²⁴ и дѣтем²⁵. ѣхъ. и оунучатом²⁶. ѣхъ и праонучатом²⁷. ѣхъ. не надбѣ²⁸ оуступатиса. на мое слово ником(у)²⁹ а кто са оуступит³⁰. тотъ оувѣдается. со мною. перед бѣгомъ.

Різночитання

«Акта ЮЗР»: 1 есмо, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 съ Литовськоѣ; 3 Тутенія а Монтеѣка; 4 далъ; 5 ѣма о?; 6 Добанѣвичъ; 7 и съ; 9 и съ рѣкою; 10 ставомъ; 11 и съ потоки; 12 и съ криницями; 13 со усѣми; 14 и съ винами; 15 половиннѣствомъ; 16 серпомъ; 17 и со косами; 18 и съ млиномъ; 19 оужитки; 20 самъ; 21 держалъ; 23 ѣм; 24 вѣкъ; 25 дѣтемъ; 26 и съ унучатомъ; 27 праун(у)чатомъ; 28 ѣхъ; не надобѣ; 29 никому; 30 уступитъ.

4. Князь Лев Данилович надає прибуткове право церкві святого Успенія в Крилосі на села з належними до них землями *

8 березня 1301 р.

Текст публікувався К. Ходикевичем у «Dissertationes», стор. V—V₂, М. Карамзіним в «Історії», т. IV, стор. 129—130; Д. Зубрицьким у «Крит.-істор. пов.», розділ «Подлинныя бумаги, относящиеся к этому сочинению», стор. 4—5, Г.

Копія грамоти зберігається в Центральному державному історичному архіві УРСР у Львові, ф. № 9, оп. 1, Актова книга Львівського міського уряду 1691 р., од. зб. 459, стор. 1159—1161.

Текст подається за цією копією.

За свідченням М. Карамзіна («Істория», т. IV, стор. 132) і К. Ходикевича («Dissertationes», гл. II), львівський і галицький єпископ Гедеон Балабан 1581 р. подав грамоту на затвердження польському королю Стефану, який наказав переписати її, а «поколику ее содержание не противно настоящим законам (quatenus Juris publici ratio permittit? approbatus...)**», заново скріпити королівськими печатками. Пізніше, 1592 р., грамота ще раз

* Грамота 3 була вилучена з цього видання як така, що не належить до XIV ст., вже після завершення роботи над збіркою.

** Н. Карамзін, «Істория», т. IV, стор. 132.

затверджувалася Сигізмундом III. За свідченням К. Ходикевича, копія її була занесена в книгу Галицького міського управління 1642 р.

При підготовці тексту до видання не вдалося розшукати ні оригіналу, ні названих копій пізніших часів (1581 р., 1592 р. і 1642 р.).

Грамота описана або згадується в таких працях: А. В а с и л е в с ь к и й, «Ист. г. Вильны», стор. 20; П. Б а т ю ш к о в, «Белоруссия», стор. 80, 109, 112, 132; «Во-лынъ», стор. 72, та ін.

Дві копії XIX ст. зберігаються в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 19, арк. 4, 46; перша з них була покладена М. Карамзіним в основу публікації в його «Истории».

Зіставлення текстів грамоти, опублікованих М. Карамзіним і Д. Зубрицьким, з копією, що зберігається в Центральному історичному архіві УРСР у Львові, свідчить про те, що кожна з публікацій являє собою варіант різних копій, хоч Д. Зубрицький і застерігає, що він в основу своєї публікації поклав текст грамоти К. Ходикевича.

У різночитаннях подано повний текст грамоти, опублікований К. Ходикевичем, в якому певну цінність для мовознавців становлять не тільки фонетичні, граматичні й лексичні варіанти, а й наголоси, що стоять на кожному слові публікації.

Аналіз змісту грамоти Ходикевича дав підставу М. Карамзіну піддати сумніву існування її оригіналу:

а) 8 березня 1301 р. припадало на середу, а не на четвер;

б) в той час київським митрополитом був не Кіпріян, а Максим.

Про те, що Кіпріян став київським і литовським митрополитом тільки 1376 р., пише і П. Батюшков у праці «Белоруссия», стор. 80.

Асе ¹ іа кнѣзъ ⁶ Левъ снъ кроля Данила ² з҃гадавшиа есмо
з҃ инѣими ⁷¹ бояры ³ (и іако *) ⁴ прадед ⁵ нашъ царь ⁷ великий владимиръ ⁸
и о҃тець ⁹ нашъ, придалъ ¹⁰ метрополитомъ, и ¹¹ епископа ¹² повсѣмъ ¹³ зем-
ля рѣскимъ ¹⁴: такоде ¹⁵ и мы бѣгѣ и пречѣиѣ его матери ¹⁶ ко це кви Стѣ ¹⁷
Ея ўспенїа Крилоскомъ ¹⁸ Попомъ собо ным ¹⁹ Митрополїи Галицкоѣ,
и всѣмъ ²⁰ Архїепѣо . и Епѣомъ ¹²¹ и ²¹ Монаѣтыремъ ¹²² Православнѣ стѣ ²²
вѣры ўрецько далимо ²³ Право дѣходное ²⁴: потомуже, какъ ²⁵ де жить ¹²³ Кїев-
ская це ковь ²⁶ по хрѣіанску ²⁷, и стыхъ о҃цо // ** о҃тець ²⁸ управленїю ²⁹;
и потве дили е҃мо преданїа ³⁰ це ковнаа ³¹ на вѣки вѣчнїе, Села ³² з҃ людми,
и ³³ поля з҃ лѣсы. И еще есмо ¹²⁴ дали нато тыи села ³⁴ грамоты о҃собливїе,
межи ³⁵ наши границь ³⁶ и боа скихъ, и в ѣхъ ³⁷ поляхъ и лѣсахъ ³⁸ визна-
ваючи ³⁹ Границѣ, якъ ⁴⁰ было здавна ⁴¹; и придали есмо десѣатины ⁴² з҃ ⁴³
нашего кна е҃нїа ⁴⁴, и с ⁴⁵ перевозовъ, и из҃ ины десѣатинѣ ⁴⁶, и по боа с-

* Слова и іако приписані зверху іншим чорнилом.

** // — кінець сторінки.

кимъ ¹²⁵ селомъ приданнїе, и ⁴⁷ даны медовїе ⁴⁸ выходы и борты, и рыбныя ⁴⁹
 ловища, и ⁵⁰ езера даемъ къ церкви ⁵¹ престо^б бци ⁵², метрополиту ⁵³ нашему
 Григорїю, и понимъ ⁵⁴ бѹдѹчи Архіепѣомъ ¹²¹, комѹ бгѣ изволи, и ⁵⁵ да^а
 де жати на вѣки, и ⁵⁶ по ивати и ⁵⁷ за нѧ ⁵⁸ мѣтѣваго бѣа просити. А ⁵⁹ ктомѹ ⁶⁰
 придаемъ ⁶¹ кѹны в рокъ зѣ ⁶² поповъ давати, и сѹды дѣховныя ⁶³ сѹдити, це квѣ
 Столечной; ѿ ⁶⁴ ми скихъ ѹ ⁶⁵ законїи ⁶⁶ ѿлчѹенїи ⁶⁷ рапѹстити ⁶⁸, свадебщи-
 ны ⁶⁹, и безако нїи ⁷⁰ понѧтїа, и все дѣховнїя ⁷² права сѹдѧ Архіепѣи ¹²⁶.
 А сїи ⁷³ люде ѿпришнїе ⁷⁴ це коvnїе ⁷⁵ Ігѹмены ⁷⁶, попове, и сще ници, и дїа-
 коны ⁷⁷, и прич ници це коvnны ⁷⁸, и че нѣризци ⁷⁹ іко нїи ⁸⁰ Писареве ⁸¹, попо-
 вичове, и дѹаци ⁸² и ⁸³ бѣода нїе ⁸⁴, и стра нїи, и тые люде ⁸⁵ церковныя ⁸⁶
 волны ѿ на^а и ⁸⁷ ѿ бояръ нашихъ, ѿбладае ⁸⁸ и сѹдит ихъ великаа це ковь.
 ѿпрочѣ мирѧнъ ⁸⁹. А на мое слово не треба ¹³¹ ѹстѹпатисѧ нѣкомѹ, нѣ ⁹⁰ ѿпѧти,
 нѣ ⁹⁰ дѣтемъ мои нѣ ⁹⁰, ты, комѹ ⁹¹. по на^а бгѣ да^а навѣки вѣчною ⁹². А се
 ѹправили мо ⁹³ по правило ¹²⁷ стыхъ ѿцѣ ⁹⁴, и пе выхъ царѣ хрїїа ски ⁹⁵.
 А кто на ¹³² мое слово устѹпитъ, сѹдѣ ми зѣ нимъ ⁹⁶ пред бѣгомъ, и ⁹⁷ ѿлчѹенъ
 бѹде мл ти бжїа ¹²⁸, вѣ дны ⁹⁸ страшнаго и неѹмытнаго сѹдища хва ⁹⁹ и бѹде
 // и бѹде клѧтва бжїа ¹⁰⁰ нане ¹⁰¹ вѣ се вѣкѣ и вѣ бѹдѹщїи ¹⁰². На то ¹³³
 ємо грамотѹ нашѹ дали, и печа свою привѣсили. А прито были митропо-
 лит кїевскїй Кипрїанъ, и владыка ¹⁰³ премѣкї Ларїонъ ¹⁰⁴ и князь ¹⁰⁵
 А дре^а ¹⁰⁶ Іарославскїй ¹⁰⁷, и панъ васко, и инѣши ¹⁰⁸ бояръ много было ¹⁰⁹
 прито ¹¹⁰. А писана и дана грамота сїа вѣ ¹¹¹ Галичѹ ¹¹² в четвертокъ,
 м ца ¹¹³ марта во ¹¹⁴ ѿсмы днѣ. Лѣта ¹¹⁵ шѣ тысѣче^а ¹²⁹ ѿсмы^а ¹³⁰ девя то-
 го ¹¹⁶. А писа ¹¹⁷ Захарїа выхотъ.

М. Карамзін, «История»: 1 А се; 2 сынъ Короля Данила; 3 Бояры; 4 (якоже); 5 прадѣдъ; 7 Царь; 8 Владимиръ; 10 и предаль; 11 митрополитомъ и; 12 епископомъ; 13 по всѣмъ; 14 Русскимъ; 15 якожь; 17 Св.; 18 Крылоскимъ; 19 Соборнымъ; 21 Епископомъ и; 22 Св; 23. Греческой, дали есмо; 24 духовное; 25 по томъ же, какъ; 26 церковь; 27 по христіанскому; 28 Святыхъ Отець; 29 управленію; 30 приданя; 31 церковніе; 33 людьми и; 34 на тоты села; 35 особливій межи; 36 границъ; 37 ихъ; 38 лѣсѣхъ; 39 назначаючи; 41 издавна; 43 съ; 44 Князія; 45 отъ; 46 не возметь десятину; 47 приданіе и; 48 медовіе; 49 борты и рыбныя; 50 ловища и; 51 даемъ церкви; 52 Св. Богоматери; 53 Митрополитѣ; 54 по немъ; 55 изволитъ и; 56 вѣки и; 57 поживати и; 58 *вставлено*: церковь святую правити и рядити, а за наша предки и за насъ; 60 къ тому; 61 еще придаемъ; 62 съ; 63 суди духовнія; 64 судити (судитъ) церковь столечная отъ; 65 въ; 66 законѣ; 67 отлучины (отлучно); 68 распусты; 69 свадебщини; 70 беззаконно; 72 поятія, всѣ, духовніе; 73 а сіи (се); 74 людїи опричніи; 75 церковніи; 76 Игумены; 77 и Дїаконы и Священницы; 78 причетницы церковніи; 79 Черноризцы; 80 иконніи; 81 писарове; 83 *перед* и *вставлене* проскурникове; 84 богадѣльнии; 85 тіе людїе; 86 церковніе; 88 нашихъ: обладаетъ; 89 мірянъ; 90 ни; 92 на вѣки вѣчніе; 93 управили есмо; 94 [по] святыхъ Отець и; 95 *після слова Христіанскихъ вставлено в дужкахъ* правилу; 96 ми съ нимъ; 98 милости Божїя въ день; 99 *між словами* страшнаго и будетъ *їдутъ слова*: Божїю суда, и да; 100 Божая; 101 на немъ; 102 будущій; 103 Кипріанъ, Владыка; 104 Перемышлскій Ларїонъ; 105 Князь; 107 Ярославичъ; 108 иныхъ; 109 було; 110 при томъ; 111 грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца; 114, в; 115 день, лѣта; 116 — 6809; 117 писецъ.

Д. Зубрицькій, «Крит.-истор. пов.»: 2 короля Данила; 3 Бояры; 5 прадель; 7 Царь; 9 Отець; 10 и предаль; 11 Митрополитомъ; 12 Епископомъ; 13 по всѣмъ; 14 Рускимъ; 15 якожь; 16 Мтри; 17 Святаго; 19 Соборнымъ; 20 всѣмъ; 21 Архіеп. и Еп. и; 23 дали есмо; 24 духовное; 25 потом же какъ; 26 Црковь; 27 похристіанскому; 28 святыхъ оцъ; 29 оуправленію; 30 приданя; 31 церковніе; 32 вѣчніе. Села; 34 на тоты села; 35 особливій межи; 36 границъ; 37 ихъ; 38 лѣсехъ; 39 назначаючи; 40 яко; 41 издавна; 42 десятины; 43 съ; 44 князскія; 45 отъ; 46 не возметь десятину; 47 преданіе и; 48 медовіе; 49 борты и рыбныя; 51 даем Церкви; 52 стой Бѣгоматери; 53 Митрополитѣ; 54 по немъ; 56 вѣки и; 57 поживати и, *дали*: Церковь святую правити и рядити, и наша предки, и за на; 59 просити, а; 61 еще, придаемъ; 62 съ;

Т

63 духовнія; 64 Црковь столечная: ѿ; 65 — въ; 66 законѣ; 67 ѿтлучины; 68 Распусты; 69 свадебщини; 70 беззаконно; 72 поятія все, духовніе; 73, а сіи; 74 людїе опричніи; 75 церковніи; 76 Игумены; 77 и дїаконы, и священ-

ниці; 78 Причетниці церковні; 79 Черноризці; 80 Иконні; 81 Писарове; 82 Дяци; 83 *перед* и *вставлене* проскурникове; 84 Бѣгодѣлні; 85 тіе людіе; 86 церковніе; 87 Насъ, и; 89 мірянъ; 90 ни; 91 тымъ кому; 92 на вѣки вѣчніе; 93 управили есмо; 94 святыхъ Оцъ, и; 96 оуступить Судъ-мы съ нимъ; 97 Богомъ и; 98 Милости Божія, въ день; 99 *між* *словами* страшнаго и *будет* *ідутъ* *слова*: Божого суда, и да; 100 Божая; 101 на немъ; 102 будущій; 103 Купріанъ Владыка; 104 Перемышлскій Ларіонъ; 106 Андрѣй; 107 ярославичъ; 108 иныхъ; 109 було; 110 при томъ; 111 грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца; 114, в; 115 день. Лѣта; 116 Шестытысячнаго осмсотного девятоу; 117 писецъ.

К. Х о д и к е в и ч, «*Dissertationes*»: ѿ сѣѣ Кнѣзь Лѣвъ Снъ Королѣ Даниїла, згадавшиа есмо зъ нашими Бо҃ры, Прадедъ нашъ Царь великій Влади-
меръ, и Оцъ Нашъ, и предаѣлъ Мѣтрополѣтомъ, и Еппомъ по всѣмъ землѣмъ Рѣ-
скимъ; ѿкожъ и мы Бѣгъ, и прѣчтой Ё҃гѣ Мѣтри ко Цркви ст҃го ѿ Оуспѣніа
Крілоски Попомъ Соборнымъ Мѣтрополѣи Галицкой, и всѣмъ архіеп ко-
помъ и Ё҃п копомъ, и Монастырѣмъ Православної ст҃ой Вѣры Греческой,
дали есмо Право Дѣховное, по томъ же какъ держитъ Кіевская Црковь по
Х ртіанскомъ, и стыхъ ѿ оуправленію, и подтвердилиесмо придана Цер-
ковніе на вѣки вѣчніе. Сѣла зъ людмй, И пола зъ лѣсы, и ещесмо дали на
тоты сѣла Грамоты особливїи межї нашихъ Границъ и Бо҃рскихъ, и въ
їхъ поляхъ и лѣсахъ, выначаючи Границы, ѿкакъ было и здавна и прида-
лиесмо, Десятины съ Нашего и Кнѣзкїа, и ѿ превозовъ, невозметъ Деса-
тинъ, и по Бо҃рскимъ сѣломъ, приданнїе и даны Медовїе, выходы и борты,
и Рыбныа лѣвища, и Ёзера даемъ Цркви ст҃ой Б҃гматери Митрополѣтѣ На-
шемъ Григорїю, и по немъ бѣдѣчимъ архіеп копомъ, комъ Бѣгъ ѿзволить,
и дасть держати на вѣки и поживати, и Церковь ст҃ю правити и радити, ѿ
за Наша Прѣдки, и за Насъ, млтвѣваго Б҃га просїти, ѿ ктомъ ещѣ придаемъ
Кѣны въ Рокъ с Попѣвъ давати, и Сѣдї дѣховнїа сѣдити Црковь Столѣчнаа
ѿ мїрскихъ въ законѣ олѣчїни, Распѣсты, свадѣбцини, и без аконнопоатїа
все дѣховнїе Права сѣдаты архіеп копы, ѿ Сїи людіе ѿпрїшнїи Церковнїи:
Й҃гѣмены, Попѣве, и Дїаконы, и Щѣнницы, Причетниці Церковнїи, и Чер-
норизцы, Й҃коннїи Писарове, Поповичове, и Даци, Проскурникове и Б҃га-

дѣлнїи, ѿ Страннїи, ѿ тїе людіе Церковнїе вѣсны ѿ Нас, ѿ Бо҃а Нѣшихъ, ѿбладаєть и судитъ ихъ Великаа Церковь, ѿпрочъ Мїранъ. А на Моє слово не треба оустѣпатиса нѣкомѣ, ни ѿтнѣти, ни дѣтемъ Моймъ ни тѣмъ комѣ по насъ Бгъ дасть на вѣки вѣчнїе. А сѣ оуправилиесмо стѣхъ ѿцѣ, ѿ пѣрвыхъ Царѣй Хрїстіанскихъ. А ктѣ на Моє слово оустѣпитъ, Сѣдъ мы съ нїмъ предъ

Бгѣмъ, ѿ ѿлѣченъ бѣдетъ Мїлости Бжїа, въ дѣнь страшнаго Бжѣга Сѣда, ѿ да бѣдетъ клѣтва Бжѣа на нѣмъ въ сѣй вѣкъ, ѿ въ бѣдѣщїй. На тѣесмо Грамотѣ нашѣ дали, ѿ Печѣть своѣ привѣсили. А при тѣмъ былі Митрополїтъ

Кїевскїй Кѣпрїанъ, Влѣка Перемишлѣскїй Ларїѣнъ, ѿ Кнѣзь, Андрѣй Ярославичъ, ѿ Пѣанъ Васкѣ, ѿ йныхъ Бо҃а много бѣло при тѣмъ. А писана ѿ данѣ Грамота въ Гѣличѣ въ Четвертѣкъ, Мѣсаца Мѣрта, въ ѣсмѣй дѣнь, Лѣта Шестѣтысячнаго ѣсмѣсѣтнѣго деѣаѣтѣго.

А Писѣць Захѣрїа Выхѣтъ.

Копїя XIX ст., арк. 4: 1 А Сѣ; 6 князь, на мѣсцѣ ѿ стоятъ ѿ, ѿ або ѿ; 2 короля Данїла. На мѣсцѣ ѿ завжди стоїтъ ѿ; 71 нашими; 4 Слова (и ѿако) пропуценї; 5 прадедъ; 7 царь; 8 великїй Владимѣрь; 9 Оцѣ; 10 и предадъ; 12 Епѣпомъ, виноснї букѣви знесенї в рядѣкъ безъ застереженъ; 13 по всѣмъ; 15 ѿкожѣ; 16 Мѣтри; 17 Цркви Стѣго; 18 Крїлоскимъ; 19 Соборнымъ; 121 Архїеѣпѣ копѣмъ и Епѣкопѣмъ; 122 Монастыремъ; 23 Грѣческой, далиесмо; 24 Дѣховное; 25 и по тѣмъ же какъ; 123 держитъ; 26 церковь; 27 хрѣтіанскому;

28 замѣстъ слѣвъ ѿцовъ // ѿтець стоїтъ оцѣ; 30 потвердилиесмо приданя; 31 церковнїе; 124 ещесмо; 34 на тотѣ села; 35 особливїи межи; 37 ихъ; 38 лѣсѣхъ; 40 границы, ѿкѣ; 41 издавна; 43 съ; 44 князѣкїа; 45 ѿтъ; 46 перевозѣвъ, не возьмѣтъ Десятину; 49 Рыбнѣя; 51 даємъ Церкви; 52 Стои Бѣгоматѣри; 53 Митрополитѣ; 54 по нѣмъ; 55 и дасть; 57 пїсля и вставлено: Церковь Стѣую правити и рядити а за наша Предки и; 59, а; 61 кѣ тому ещѣ придаємъ; 62 съ; 63 Судѣ Духовнїа; 64 Црковь Столѣчная ѿтъ; 65 мїрскихъ въ; 66 законѣ; 67 ѿлучини; 68 распустѣ, 69 Свадебщини; 72 безъзаконнопѣятїа все духов-

нїе; 126 Архїеѣпѣ копѣ; 74 людіе ѿпришнїи; 75 церковнїи; 76 Игумены; 77 и Дїѣконы, и Сѣщеннїцы; 78 — Причетнїцы церковнїи; 79 Чернѣорїзцы; 81 Писарѣве; 83 Дѣяцы проскурнїковѣ и; 84 Бгдѣлнїи; 85 тїе людіе; 86 церковнїе; 88 ѿбладаєть и судитъ; 89 мїрянъ; 90 ни; 92 вѣчнїе; 93 оуправилиесмо; 96 съ нѣмъ; 98 дѣнь; 100 страшнаго Бжѣго Суда, и да бѣдетъ клѣтва бжѣя

на немъ; 103 Вл ка; 104 Перемышльскій Ларіонъ; 106 Андрѣй; 107 Ярославичъ; 108 инныхъ; 109 було; 111 Грамота въ; 112 Галичи; 113 мѣсяца;

114 въ; 127 *Пропущені слова* по правило ; 128 Бжія; 129 шесттысящнаго; 130 осмсотного; 117 писалъ.

Копія XIX ст., арк. 46: 1 А се; 6 князь; 2 сынъ кроля Данила; 71 нашими; 4 яко; 5 прадѣдъ; 7 царь; 8 великій володимеръ; 9 отецъ; 10 и предаль; 12 епископомъ; 15 также и мы, богу; 18 святой успенію, клиросу монастырю — Митрополіи; 121 *Всі титли розкриті без застережень*; 122 монастыромъ; 24 — духовное; 25 потомъ же какъ; 26 церковь; 27 христіянскому; 28 святых отецъ; 30 и подтвердилисмо приданя; 32 вѣчне; Села; 124 Лѣси, и ещесмо; 34 на то ты села; 35 особливыи, межи; 37 въ ихъ; 38 лесехъ; 40 границы, якъ; 41 издавна; 42 придалисмо десятины; 43 *після зъ іде* всякого; 45 зъ; 46 мить; десятины; 125 боярскимъ; 47 приданіе и; 48 медовыи входы; 49 борти, и рыбные; 51 ку церкви; 52 богоматери; 53 митрополиту нашому; 54 немъ; 55 и дали; 57 *після и вставлено:* церкви святын и правити и радити и за наши предки и; 59; а; 60 кутому; 61 еще, придаемъ; 62 куни въ рокъ съ;

63 *пропущено:* и суды дховные судити, церквѣ Столечной; ѿ ми скихъ у

законіи ѿлученіи рапустити; 69 свадебщини; 70 беззаконныя; 72 понятья всѣ духовная; 126 Архіепископи; 73 сіе; 74 люди опрѣшніи; 75 *слово* церковніе *пропущене*; 77 и дякове и священницы; 78 причетницы церковныи; 79 черноризцы; 80 иконныи; 81 писарове; 82 дяцы; 83 *вставлено слово:* проскурникове; 84 богодѣльныи и старшіи; 85 тіи люди; 86 церковныи; 89 (опричь мирянь); 131 непотреба; 90 ни; 91 по тимъ; 92 вѣчныя; 132 на *пропущено*; 96 съ нимъ; 97 и отлученіе; 128 божія; 98 день страшный божого суду, и да будетъ; 102 будучій; 104 Премысльскій Иларіонъ; 107 Ярославичъ; 108 васько, и иныхъ; 111 Грамота въ; 117 писалъ; 129 шестой тысячи; 130 осмъ сотъ; 133 На томъ есмо.

Копія завірена: «вѣрно: Надворный Совѣтникъ. Василій Василевъ сынъ Ставискій» (*підпис*).

5. Князь Лев Данилович даруе Перемышльському епископству село
Рушевичі

8 жовтня 1302 р.

Текст опублікований Й. Левицьким у «Грамматике», стор. 4—5; Я. Головацьким у «Хрестоматии», № 3, стор. 316—317; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», розділ «Подлинные бумаги, относящиеся к этому сочинению», стор. 3—4, В, та А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 454.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих працях: А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.», стор. 470; С. Б е в з е н к о, «Истор. морф.», та ін.

Подається за виданням Я. Головацького. При публікації тексту грамоти Д. Зубрицький посилається на Архів Перемишльського капітулу грецького обряду. Теперішнє місце зберігання її оригіналу не встановлено.

У датуванні грамоти є неточність: 8 жовтня 1302 р. припадало на понеділок, а не на п'ятницю.

А се ^{3а}я¹ князь Л^{5а}ієвъ² сынъ крола³ Данила згадшиса есмо^с нашими боары. іако прадѣдъ црѣ вѣликий Володимиръ. и о^{4а}тець нашъ. и ^са⁴ придалъ митрополитомъ. и еппъмъ ко всимъ^{4а} зіємлямъ р^су^сскимъ⁵ такожіе и мы бог⁶у и сватом^су И^соанну^а еппіи⁸ пере^смыской придали есмо село Р^сушеви^счи. поченши отъ о^сурочищъ⁹, чрезъ Клепино грани^{9а}цы Р^сушовской до млинища^{10а}. на Глажевъ отъ Глажева до виръховины до Бичища, отъ¹⁰ Бичища до Юльтоховы Росохы, отъ¹⁰ Д^су^снковичъ, а отъ¹⁰ Юльтоховы до високой горы. А ^тѡ¹¹ тои горы до Пер^сунова Д^суба горѣ Скло^смъ. а отъ¹⁰ Пер^сунова д^суба до Бѣлыхъ береговъ¹². а отъ¹⁰ Бѣлыхъ береговъ до Ко^сльменскихъ потоковъ и зъ¹³ обѣма береги. а отъ¹⁰ Ко^сльменскихъ потоковъ до Черемош^сной. и доловъ Череменского. до Клепина млинища. даємъ¹⁴ ^са^с полми и сѣножатми, и зъ л^суками и ставы¹⁵ и млынми и зъ л^сѣсы и зъ бортьми и медо^свыми данми и ѡвчими¹⁶ данми и совсѣми¹⁷ пожиткы. и ловищи дали есмо к^су свѣтом^су И^соанну^с. въ богомолство на вѣкы вѣчне. еппомъ¹⁸ всѣмъ дер^сжати поживати и на вѣкы вѣчне. и ^са¹⁹ за нас бога просити и за нашѣ предкы а на мое слово хто о^суступить, с^судъ^с нимъ предъ богомъ и да б^судеть клатва божія по немъ. всеи²⁰ вѣкъ и воб^суд^счій²¹. во д^снь страшнаго с^суда божія. На тоє есмо грамоту наш^су дали и печать свою привѣсили. а притомъ²² бы^сли митрополитъ Галицкій³⁸ ^са^с Клироса и в^сл^сдка Пере^смыскыи Ларіонъ²³ и князь Андрей Я^срославичъ²⁴. и панъ Васко. и иныхъ бояр^съ много было при томъ. а писана и дана грамота о^су во²⁵ Л^свовѣ⁴³. пато^скъ м^ссца ѡктовріа²⁶ во и [8] д^снь лѣта²⁷ S²⁷ д^сієса^стого²⁸ [6810]. а писецъ Захарія³⁹ Вихоть.

Різночитання

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 я, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 2 Л^сієвъ; 3 кроля, а передається через я; 4 нашъ; 5 по всимъ зіємлямъ руськимъ; 6 у передається через у; 7 Иоанну; 8 еп[і]с[ко]п[і]н; 9. урочищъ; 10 отъ; 11 от[ъ]; 12 береговъ; е після приголосних передається через е; 13 из; 14 Даємъ; 15 стави; 16 овчими; 17 со всѣми; 18 еп[і]с[ко]л[ом]ъ; 19 а; 20 в сеи; 21 во будучій; 22 при томъ; 23 Ларіонъ; 24 Ярославичъ; 25 уво; 26 октовріа; 27—6800; 28 д^сієса^стого.

Д. З у б р и ц ь к и й, «Крит.-истор. пов.»: 14 після слова млинища іде: отъ млинища до другого млинища; 43 після слова Лвовѣ іде: в; 27 після ≠ S стоїть ѡ.

Й. Левицький, «Граматика»: За є *передається* через іє, надрядкові знаки відсутні; 4 отьць нашъ. и; 4а митрополитомъ. и ієп(с)пмъ повсимъ; 5а прадѣдъ нашъ црь; 6 мы Богоу, *у* *передається* через оу; 8 ієп(с)пии; 9 оуро-чищъ. презъ; 9а граници; 10а далі: оть млинища до дроугого млинища; 13 колѣмненскихъ потоковъ и зобѣма; 15 ставы и млинми; 19 а за насъ; 25 оуволвовѣ. впатокъ; 26 ѡктовриа; 27 ≠ ѕѡ; 38 галицкый склироса; 39 за-хариа.

6. Князь Любарт Гедиминович дарує села соборній церкві Іоанна
Богослова в Луцьку

8 грудня 1322 р.

Оригінал не відшуканий. Копія взята з «Метрики Коронной», кн. № 177, за 1628—1629 рр., арк. 449, і надрукована в «Архиве ЮЗР», 1883, ч. I, т. VI, стор. 1—2, звідки передруковується і в цьому виданні.

М. Дашкевич піддає сумніву правильність указанного в грамоті року — 1322 *, що має певні підстави, оскільки того року індикт був не 7-й, як вказано в грамоті, а 5-й.

На деякі суперечності названих у грамоті і в літописах фактів вказується в працях І. Шараневича («История», «Rys» та ін.) і А. Лонгінова («Гр. Юрия II»). Зокрема, заслуговує на увагу сумнів у тому, чи міг Любарт володіти Луцьким і Володимирським князівствами, хоч би й короткий час.

Виходячи з текстів, що супроводжують грамоту, можна припустити, що 1629 р., коли Сигізмунд III дав розпорядження записати цю грамоту до «Метрики Коронной», скріпивши поданий йому текст своєю печаткою, уже не було оригіналу XIV ст., а тільки копія 1498 р., написана на пергаменті, яку литовський князь Олександр завірив і скріпив печаткою.

Приклади з грамоти наведено в «Словнику».

Żygmunth III etc. Oznaimuiemy etc. Podany był list y przywilei do xiąg cancelariei naszej większej, na pargaminie ruskim ięzykiem pisany, zawieraiący w sobie confirmatią Alexandra, xiążęcia jego mosci Litewskiego, nadania dobr pewnych Rożyszcz y wsi inszych, do niego należących, na cerkiew S. Iana Bohosłowa, w zamku Łuckiem wyssem stoiącą, czasy wiecznemi, pieczęcią tegosz xiążęcia Alexandra wiszącą woskową obwarowany, cały, zupełny y nienaruszony; y proszono nas, abysmy ten list do act cancellariei naszej mianowanych przyiąć y wpisać rozkazali, ktorei listu confirmatiey te są słowa: Александеръ, милостию Божею великий князь Литовъский, Русъкий, Жомоитский и прочая, панъ и дедичъ. Билъ намъ чоломъ богомолецъ нашъ Ефремъ, владыка Луцкий и Острозский, и покладалъ передъ нами листъ данины певныхъ маестностей на Волюню, ку церкви соборной Луцкой святого Іоанна Богослова, оть князя Луцкого и Володимерского Люборта Кгедиминовича, который такъ се въ собе маєтъ: «Милостию Божею

* Н. Д а ш к е в и ч, Заметки по истории литовско-русского государства, К., 1885, стор. 96.

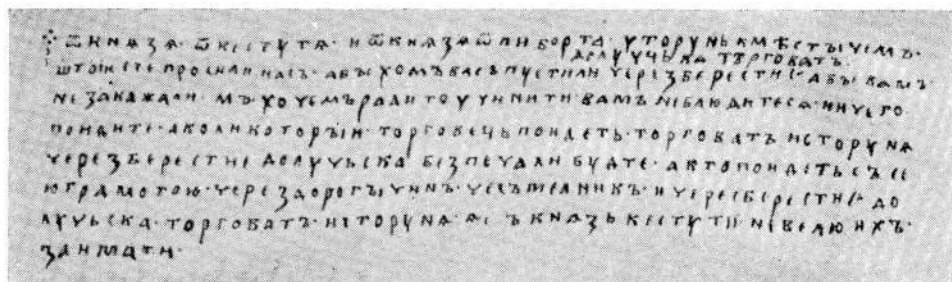
и светое его Богоматери, и светого Иоанъна Богослова, я Любарть Кгедминовичъ, Луцкий и Володимерский князь, изгадалъ есми самъ о своей души, будучи своимъ целымъ разумомъ, хотечи душу спасти, записалъ есми и далъ село свое Рожысче святому Иоанну Богослову на веки вечные соборной церкви у Луцку, зъ людьми данными и бобровыми гоны по Стыру, противъ острововъ нашихъ: Переделокъ и Струги, Глименца и Высчона, и Тополного, и Мошонки и Свинки, противъ острова Кобуча до Белое горы, Стыромъ подъ Вишенки, зъ пущами, зъ лесы и болоты подъ лесомъ, зъ ловы, погонными и осочъными нашими Жолобовомъ а Чудановомъ, (што) надъ Стыромъ седять а стерегутъ пущы наше Ретовское, почонъ отъ Песчанъки бродку, одъ границы Сениковъ, дорогою звечыстою до Любецкого мосту на болоте речъки Лютыцы, по половине зъ Любчемъ грань, куды речъка идетъ, лесы, урочысы до Колодезыковъ, пущею, болоты голыми до Камея леса, зъ леса Лютыцею подъ задний островъ нашъ Росохи в стависче бобровое, къ Соколю, делечи по половине дороги Чорторыское, черезъ пущу нашу и ловисча, подъ Чорный лесокъ нашъ, Бродницею берегъ леса подъ Белую гору, Стыромъ, за монастырь Дубинский, а отъ монастыра речкою Чолницею до мосту, на дорозе зъ Дубисчъ до Своза, где се Чолница зъ Ретовкою сходить, а Ретовкою до Чыжовки, а потомъ, пустивъши Чыжовку въ право, а въ лево Ретовкою поступуючи, недалеко села нашего Своза, ажъ ку Пруднику идучи, увесь лесъ Ретовъ, за Ретовкою къ Рожысчомъ, на западъ слонца,— до церкви Божое со всякими пожытками прыдаемо; к тому село наше Теремъное подъ Луцкомъ, почонъ отъ того копыца при дорозе, грани Теремъное, и отъ того копыца къ великому копыцу Грицевы могилы, на дорогу Жуковецкую, къ Бакшиной горе, на всходъ слонца зимный грани Лисчынское, а отъ Бакъшыны горы до дороги Лисчинское, а тою дорогою до перереского гостинца съ Луцка до Олыки, а покинувши гостинець Олышский въ право, а другую дорогу до Поддубецъ, поехать гостинцомъ, который идетъ до Колковъ ку полуночы; у того гостинца кгрунтъ Теремънский на левой руке, а по правой Поддубецкий, просто ку гостинцу до Жыдичына отъ Олыки, а покинувши гостинець Колковъский, взяти въ лево гостинцемъ до Жыдичына на западъ летний, по левой руке. Теремънский, а едучи дорогою зъ полмили на западъ зимный на гостинець Луцкий — полеский, а оттоль до дороги, которая идетъ зъ Жыдичына до Крупой, прозываемое Острозское, по половицы зъ Яровицею — по левой стороне Теремъное. Паки же, спаднейшого ради отправоваия хвалы Божое пры церкви соборной, даемо надто подъ Острогомъ тому господину отцу владыце и восприемининомъ его село наше Бусчу, зъ двoryсчомъ Борсчовскимъ, Мезочъ Малый и Великий, Будорожъ, Пичеви Точывско, как се въ собе широко и долго маеть, до Чудовы могилы, зъ лесами, подъ Дубно на две мили и ку Дерманю, зъ гаями, ловами и зо всякими пожытками. Тыи вси села, отъ насъ ку церкви Божой приданые, маеть держати господинъ богомолецъ нашъ Климентый, владыка Луцкий и Острозский, и вси наступъники его вечно и непорушоно, а за насъ и чада наша Господа Бога молити и о добромъ посполитомъ, вкупе зъ сынъклитомъ нашимъ, во первыхъ яко пастырь

и отецъ нашъ, пры насъ и пры советахъ князевъ и бояръ нашихъ, радити и советовати, а всеми церквями и ихъ свесченъниками, нищихъ обителми, болницами, странноприемницами радити, благихъ миловати, а злобныхъ казнити, яко самъ отъ Христа Спаса власть господинъ отецъ владыка маеть; архимандриты благословити, игумены наставляти, попы и дьяконы совершати, какъ въ нашей области, въ богоспасаемыхъ городахъ въ Луцку и въ Остроже, и въ селахъ до нихъ прислухающихъ, такожде и бояръ и землянъ нашихъ; а соблазны творящихъ изверзати, церкви освесчати, антимины благословити, еретыковъ и непослушныхъ клясти, никакоже паче благословеня его церкви созиждати, или самовласте розорити, или свесченъниковъ отъ него благословенныхъ отъ церкви отганяти, или дидаскалию основати, мети ставропию, но во всемъ ему, яко настоятелю, повиноватись и все со благословениемъ его творити. А по семъ ненадобе вступоватись ни дѣтемъ моимъ, ни внучатомъ, ни всему роду моему до века, ни въ люди церковныя, ни во вся суды ихъ, — то все дал есми церкви Божой. Ктому и куницы отъ поповъ по всемъ городомъ и погостомъ и по свободамъ, где суть хрестиане, и своимъ тывуномъ приказуемъ судовъ церковныхъ не судити, ибо мирскимъ не просчено отъ закона Божья доступоватись въ тые рады. Аще ли хто подъ областю нашу въ епархией Луцкой и Острозской, гординею превозносясь, сия предания отческа и повеления княжения нашего переступить дерзнетъ, десять тысячей рублей на насъ и на епископа да казнитъ и отъ Бога проклять будетъ. И на то есми далъ господину отцу владыце сию грамоту мою. Писанъ въ великомъ Луцку, лета отъ создания мира 6830, индикта сегого, месеца декабря 8 дня». И просилъ насъ, абысмо ему тые наданя подтвердили; ино мы, зъ ласки наше господарское, згадавши з паны радами нашими, тую данину во всюмъ ему и наступъникомъ, епископомъ Луцкимъ и Острозскимъ подтверждаемъ, а для болшое твердости печать нашу завесити рассказали есмо. Писанъ въ Городне, въ день святого Валентина, року тисеча чотырысто деведесять осмого. *Correxit cum originali Budu....* Do której prosby my się przychilaiać, mianowany list przywilei do act cancellariei naszej większej przyiać i do nich go spisać rozkazalismy, na co, dla lepszej wiary, pieczęć coronna do listu tego iest przycisniona. Dan w Warszawie, dnia XXXI miesiąca Decembra, roku pańskiego MDCXXIX, panowania naszego polskiego XXXXI, szwedzkiego XXXYI roku. Za przełożeniem jasnie wielebnego w Bogu jego mosci xiędza Jakuba Zadzika, Biskupa Chełmskiego y Pom..., kanclerza wielkiego koronnego.

7. Напис на дзвоні соборної Юр'ївської церкви у Львові

1341 р.

Текст був опублікований І. Ходиницьким у праці «Historia», стор. 341—342; у львівських записках «Pamiętnik», 1816, т. I, стор. 15; у «Czasopism», 1831, № 4, стор. 123, та 1834, № 1, стор. 41; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 191; Д. Зубрицьким у «Анониме», стор. 84, та «Крит.-истор. пов.», стор. 78—79; О. Смирновим у «Сборнике», № 53, стор. 57.

учинити. вамъ не блюдитесь. ничего. поидите⁵. а коли⁶ которыхи. торговецъ поидеть. торговать ис торуна через берестие до лучьска без печали будте. а кто поидеть съ сею грамотою. через дорогичинъ. чесь мелникъ. и черес берестие. до лучьска. торговать. ис торуна. азъ князь кестути⁷. не велю ихъ заимати.

Різночитання

О. Смирнов, «Сборник»: 3 а быхомъ; 4 а бы; 4_а закажа и; 5 поидете; 6 аколи.

І. Срезневський, «Др. п. р. н. и яз.»: 3 а быхомъ; 3 від слова абы до а кто включно пропущено; 7 Кестутей.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 от[ъ]; 2 а передается через я. Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова.

9. Великий князь литовський Ольгерд підтверджує право Григорія Тункеля на майно

25 серпня 1342 р. (?)

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 5—6, звідки передруковано в цьому виданні.

Характеристика дається в «Описании» О. Востокова, стор. 117, № LXX.

Самъ Олкгертъ Божію милостію Великий Князь Литовскій, Рускій Жомонтскій и иныхъ.

Чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ, хто на него посмотритъ, або чтучи его въ слышитъ нынѣшнимъ и потомъ будущимъ, кому будетъ потребъ того вѣдати. Билъ намъ чоломъ дворянинъ нашъ Григорій Тункель и повѣдалъ предъ нами, штожь купилъ въ боярь и Ейшишково и Радунского повѣта земли поля и сѣножати и гаи и на прудъ мѣсто у Олехна Ромашковича и въ его дѣтей поле его влостное; почонъ отъ Довквидовичъ межи до Петковичъ межи, а отъ Петковичъ межи по дорогу, а отъ дороги до Довнаровичъ межи, а отъ Довнаровичъ межи олиж опять до Довквидовича межи, а въ Юшка Китовича и въ его дѣтей у Войтка Ауря Авлика поле, гдѣ Тункель

самъ седить и сѣножать тую, а другое поле зъ гаемъ на поля Осташишки, а на другой стороне рѣки Вѣрежи поле нашестъ бочокъ на имя Глинишки и теж вымѣняль на тыи Глинишки у тогожъ Алехна Ромашковича вышеписаного сѣлище на имя Калиту по рѣчку по малую; а въ человекѣ нашего Радунца на имя вкелини и въ его дѣтей въ Янкеля и въ его отца съ дозволеньемъ Намѣстника Радуньского пана Януша Костевича поле на три бочки, а сѣножать на стогъ сѣна и мѣстцо на прудъ обѣль вѣчно и на то на все листы купчи и мѣнованыи и дозволеныи Намѣстника Радуньского перед нами вказываль. И билъ намъ чоломъ, абыхмо ему на то дали нашъ листь и подтвердили быхмо нашимъ листомъ. Иконы за ласки наше на то дали ему сесь нашъ листь; и потвержаемъ то симъ нашимъ листомъ вѣчно ему и его жоне и ихъ дѣтемъ и напотомъ будучимъ ихъ счадомъ. Нехай отъ тыи вси вышеписаныи земли и сѣножати и гай и прудъ держить подлугъ того, какъ купилъ и повывеняль, а намъ съ того службу земскую заступуетъ. И воленъ онъ тыи земли и сѣножати и прудъ отдати изпродати и замѣнити и къ своему вжиточному обернути, какъ самъ налѣпей разумѣючи; а на твердость того и печать нашу казали есмо привити (!) къ сему нашему листу. Писанъ въ

Т

Городнѣ въ лѣто 7306^м мѣсяца Августа 25 день Индиктъ 4.

*10. Олехно Ромашкович продае частину своего майна Григорию
Тункелю*

30 січня 1347 р.

Публікується за копією XIX ст., що зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 1—2.
Розглянута О. Востоковим в «Описании», стор. 117, № LXX.

Я Олехно Ромашкович визнаваю симъ моимъ листомъ самъ на собѣ каждому доброму нинешнимъ и на потомъ будучимъ, хто его оусхочетъ видети, або чтучи его слышати. Продалъ есми пану Григорию Тунькелю Патрикеевичу полѣ свое за сем копь грошей широкихъ чесное монеты, личачи оу копу по шестидесят грошей широкихъ, а продалъ есми его милости вечно и непорушно и дѣтемъ его и внучатомъ его и ближнимъ зъ роду его. Воленъ онъ тое полѣ продати, и отдати, и промѣнити, и обернути ку своему пожитку, где будетъ его воля, никому ничимъ непенно, а зовель есми Пану Григорию то поле свое почонъ отъ Довквидовичъ мѣжи до петковичъ межи, а отъ петковичъ межи по дорогѣ, а отъ дороги до Довнарновичъ межи, а отъ Довнарновичъ межи олиж опять пришло до Довквидовичъ жо! межи; а я Олехно у верху писаный не маю того рушит, а ни дети мои, а ни внучата мои, а ни ближнии мои, а ни хто зъ роду моего подъ Паномъ Григоромъ, а если бы я Олехно уверху писаный хотель тое поле рушити, або дѣти мои, або внучата мои, або послѣ моее головы хтобы хотѣль и зъ роду мое тую куплю руши(т) под Паномъ Григоромъ, ино тотъ мае(т) заплоти(т) Господарю его

милости Князю Великому Олигарду десе(т) рублевъ грошей, а пану Григорию маєт заплоти(т) пя(т) рублевъ грошей, не вступючи у право. А хотя бы есмо некоторымъ обычаємъ и въ право вступили, иноодначежъ такы изъ права не маємъ токи тое купли межѣ собою руши(т). А притомъ былъ Панъ Юшко Яковичъ намѣсникъ Ешишскій Пана Петра Олехновича, а Петко Возбунвичъ, а братъ его Юрьѣ амикусъ Станевичъ Радунецъ, а братъ его Енко а Митко Станевичъ и келиня Жостовтовтовичъ, а Енюли Радивиловичъ; а притомъ было людей добрыхъ много. А я Олехно просилъ есми Пана Юшка Яковича, абы его милость на твердость Пану Григорию къ сему моему листу печать свою приложилъ и его милость на мою прозбу къ сему моему листу печать свою приложилъ. Писанъ Генваря 30 день Индикта.

11. Тумкель Патрикѣвичъ молодший вимінує у Олехна Ромашковича селище з угіддями

30 березня 1347 р.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцев, № 256, папка № 70—72, арк. 3—4, звідки передруковано в цьому виданні.

Грамоту описують: Є. Карський, «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55; О. Востоків, «Описание», стор. 47, № LXX.

Я Олехно Ромашковичъ и съ своєю жоною съ Доротою и зъ нашими синми, и съ Лукашомъ и съ Болтупою промѣнили есмо Селищю и зъ садомъ и зъ сеножатми, а поле на имя Калита съ тымъ селищомъ, а променили есмо Тумкелю молодому Патрикѣвичу селищю тое и поле по рѣчку; по малую и подо великое рѣки; а всего того селища и поля на пять бочокъ, а сеножати на стирту сѣна и на стогъ сѣна. А мы взяли отъ Тумкеля поле Юшковское за рекою на чотыри бочки, а придатка взяли есмо у Тумкеля пять копъ готовихъ грошей, а променили есмо вѣчно Тумкелю и жонѣ его Катеринѣ Петковнѣ и дѣтемъ ихъ, а хто зъ насъ захочетъ рушати тую мену после сего, тотъ заплатитъ Господарю Князю великому десять рублевъ, держати Ейшишскому три рубли. А коли хто будетъ уступатися у Селищю або въ поле, што я Олехно променил Тумкелю, тогды я Олехно и зъ своими детми маю очищати. А што Тумкель далъ отмѣну поле, а хто усхочетъ уступати въ тое поле ино Тумкель маєтъ очищати, а для того промѣнили есмо Селищю свое, што ж намъ не споручъ, а Тумкелю споручъ, а мо... ники; при семъ были Римко Якубовичъ и Еринко Дашковичъ, а Янели Дашковичъ, а Бартъко Мицевичъ Нацко Петковичъ, Нацко Чижевичъ и зъ сыномъ Петрашкомъ, Миколой а Пашко Яцковичи, Мартинъ Довнаровичъ, Панко Лейтисъ, а Юркелисъ Лейтисъ, а псалъ дьякъ Новгородецъ Пана Петрова Подкоморего, а просили есмо Римка Якубовича съ obu сторонъ я Олехно и Тумкель, абы онъ печать свою приложилъ на сєсь листь и Римъко на нашу прозбу приложилъ печать свою на сєсь нашъ листь.

Псанъ въ Ейшишкахъ Марта въ 10 день Индикта 15.

12. Казимир, король польський, дарує своєму слугі Івану дво-
рища Заньво та Микитино

Після 1349 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 62, стор. 102; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 2, стор. 2—4.

Оскільки в грамоті не вказано дати написання, в літературі немає єдиної думки щодо цього. В «Актах ЮЗР» текст датується «після 1340 р.». До цього часу відносили цю грамоту також П. Батюшков («Волянь», стор. 68), І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 191), Є. Карський («К вопросу...») та ін. Однак аргументи, наведені М. Любавським в «Очерке» (стор. 28), Є. Карським у «Белоруссах» (т. I), дали підстави В. Розову датувати грамоту «після 1349 р.», ще прийнято і для цього видання.

Оригінал зберігається в Кракові, в музеї князів Чарторийських (В. Cz., D. p., № 164).

Копія надіслана Археографічній комісії В. Мацейовським.

Оригінал написаний на пергаменті уставом.

Для цього видання взято текст, опублікований В. Розовим.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Г у м е - ц ь к а, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. спол.», «Топограф. назви», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», С. Б е в з е н к о, «Нариси», «Істор. морф.», «3 істор. коментар.», С. С а м і й л е н к о, УМШ, 1955, № 6; Ф. М е д - в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди», «Словник»; Л. Б у л а х о в с ь к и й, «Мовознавство», № 9; І. С в е н ц і ц ь к и й, «Західноукр. гр.»; Я. С п р и н ч а к, ВЯ, 1956, № 6; О. З а р у д н я к, «Наук. зап.», С. С а м і й л е н к о, УМШ, 1956, № 6; Л. К о л о м і е ц ь, «О фразеол. соч.».

Згадується також в науковій літературі: «Укр. народ», стор. 143; О. Ч о - л о в с ь к и й, «Sprawy», стор. 3.

А се а король. казимирь¹. краковскии. и куавьскии. и господарь. рускоѣ землѣ². далъ ієсмь слугѣ своєму. иванови. дворище. заньво матѣичича³. што жь⁴ слушаєть. перемыскоѣ⁵ волости. а приписалъ ієсмь. микитино дворище. т кому⁶ жь дворищу. къ перемышьльскому. ижь было на двоє⁷. але а далъ за єдино⁸. а далъ ієсмь. и землю рольную. и сѣ сѣножатьми. што к⁹ тому дворищу¹⁰ слушаєть. сѣножать на моисѣевѣ¹¹ долиниѣ обѣздна и земля ролнаа. ѿ(т)¹² бѣлошевѣ сѣножати по куцеву ниву. а по бреховича дубіе. ѿ(т)¹² бреховича дуба. по долѣшньи коньць¹³. деревчину гаику¹⁴. а по путь польдѣгаєцьскыи¹⁵. а по гостиньць по кольбаєвськыи¹⁶. а тутъ¹⁷ нѣтъ иному чаиковцю¹⁸ ни землѣ ролноѣ¹⁹. а ни сѣножати. а и ієще далъ ієсмь. нѣзы²⁰ на дѣстрѣ. ѿ(т)¹² мутвичьного потока. до степаньча перевоза. а ту не надобѣ ни дному чаиковцю¹⁸ собѣ ѣ зачинти²¹. а придалъ ієсмь ієму ѿзера²² рыбаа за днѣстромъ куды мои неводи ходили. а и ієще далъ ієсмь ієму ловища оуоуноваа²³ ѿто изьбицьного²⁴ перевоза поперець вольшыни. верьхнии²⁵ конецъ. обѣздомъ²⁶. покола семьюново держитъ²⁷ покола дунино держитъ до берегъ днѣстра. а далъ ієсмь. иванови оу вѣкъ. а воленъ продати. и за даръ да²⁸. кому коли хочеть. а вживаючи того дворища. не надобѣ²⁹. ни воина ни аловиць³⁰ платити. а н поѣздньства³¹. ни грамоты носити. далъ ієсмь ієму. волно. и слободно. просити му ѣа. за корола. и за королевы. намѣсть-

кы³². и на то свѣдци. панъ дмтръ. панъ петръ. панъ судивои. панъ судья сѣноцькый³³. панъ глѣбъ дворьсковичъ. А писанъ листь оу дн(с)ѣ паде- сѣтъны на городѣ казимирѣ³⁴.

Різничитання

«Акты ЮЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Русское земле; 3 Матейчича; 4 штожъ; 5 Перемыское; 6 къ тому; 7 двое; 8 одино; 9 къ; 10 дворищу; 11 Мойсеевъ; 12 отъ; 13 Долешній конецъ; 14 Гайку; 15 Подгаецьскый; 16 Коль Баевський; 17 тут; 18 Чайковцю; 19 земле ролное; 20 и ѣзы; 21 себѣ ѣза чинити; 22 слова озера рыбаа за днѣ- стромъ куды мои неводи ходили. а и ѣще далъ ѣсмъ ѣму *пропущені*; 23 у Юновая; 24 отъ Изъбищнаго; 25 верхній; 26 объѣздомъ; 27 есмъ Юново держить; 28 дати; 29 ненадобѣ; 30 яловице; 31 а ни поѣздыництва; 32 на- мѣсткы; 33 Сѣноцькій; 34 Казимирѣ.

13. Юрій Болкович дарує землю і торгову клітку церкві святого Миколи, яку він побудував у Лаврашевському монастирі

Близько 1350 р.

Текст опублікований О. Востоковым в «Описании», № 70, стор. 124; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 4, стор. 7—9.

Міркування про дату див.: Ф. Нарбут, «Hist. Litwy», т. IV, стор. 627; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 28; К. Стадницький, «Synowie Gedymina», стор. 123, 141; М. Молчановський, «Очерк», стор. 192; Є. Карський, «К вопросу...», стор. 120, «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 205.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 250, папка № 70—72, арк. 108, оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 88.

Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; Л. Коломієць, «Офразеол. соч.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, та ін.

Г(с)и¹ помози рабу своєму юрью болковичю. создавшему цркъвь и² Ѡлтарь. стаго архиєрѣа х(с)ва никола. перенесѣные ч(с)тныа ѣго мощий. сну своєму валфромѣю. А повелѣныемъ блговѣрнаго і³ хр(с)то-любиваго кназа⁴ великого⁵ михаїла⁶. кедиминовича. Се же⁷ придалъ юрьи⁸ болковичъ. и своєю братьєю. к⁹ цркви стму николѣ землю пашную. и землю бортную¹⁰. и клѣтку торговую. што пойти ладану и темьяну к цр(к)ви. Се же⁷ коли сна моего ѣзыемьтса¹¹ валфромѣа. а по ѣго животѣ. кого бѣ ѣзбьреть¹² и стый никола. тому все(то) што к цр(к)ви пре-

даль ієсмь. и своєю братією:· А кто ѡ(т)їметь ѡ(т) цркви стго николы
судитса со мною передь бгмь. ієгда придетъ праведный судий. хотя судити
живымъ ѡ мртвымъ. и оуздати комуждо противу дѣломъ ієго ами(н).

Різночитання

О. Востоков, «Описание»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки не відбиті; 3 и; 4 а і та передаються через я; 5 Велико; 6 Михаила; 7 еже; 8 Юрьин; 10 боркну; 11 изыемлься; 12 избреть.

Копія XIX ст.: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; 7 еже; 9 к нема.

14. Угода литовсько-руських князів Явнута, Кейстута, Любарта, Юрія Наримонтовича та Юрія Коріятовича з королем польським Казимиром та мазовецькими князями

Червень — вересень 1352 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 1, стор. 1; Я. Головацьким у «Хрестоматии», стор. 319—320, та у «Памятниках», 1865, № 1, стор. 184, 1867, № 1, стор. 4—5; О. Смирновим у «Сборнике», № 56, стор. 58—59; Є. Карським у праці «Два документа», стор. 546; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 39—41; П. Стрончинським у праці «Wzory», т. I, № 9; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 46; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 3, стор. 4—7.

У грамоті не вказано ні дати, ні місця написання.

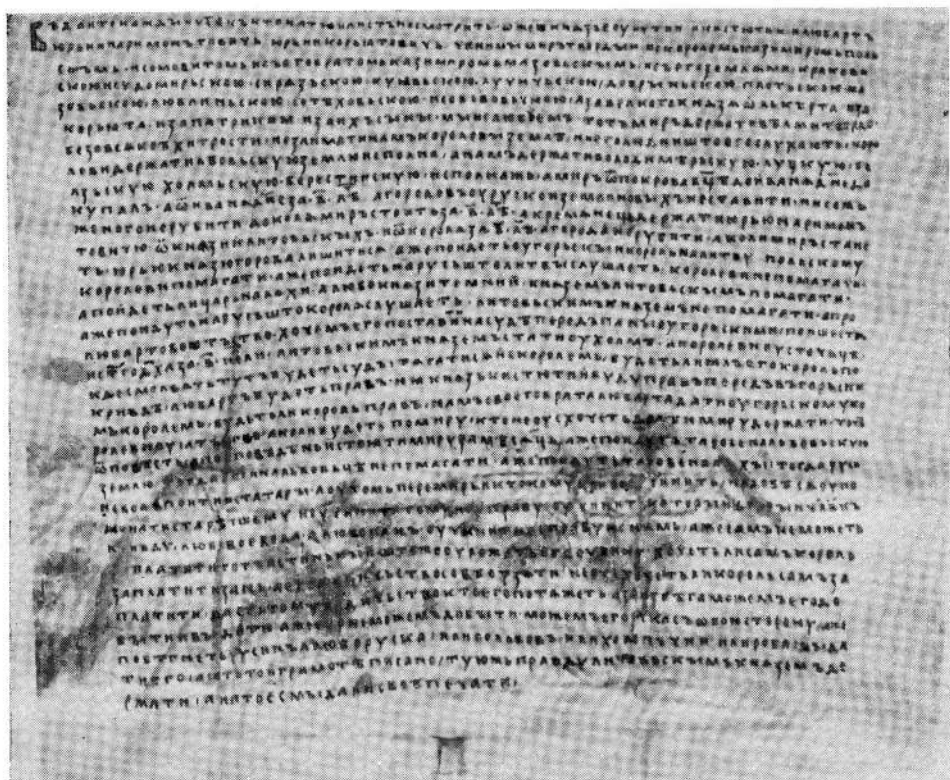
У науковій літературі нема єдиної думки щодо визначення дати. С. Лебедев у «Истор.-крит. рассужд.» (стор. 10) відносить написання грамоти до середини XIV ст. без визначення року. В «Актах ЗР» вона опублікована з датою «після 1340 р.». Є. Карський у «Двох документах» (стор. 546), «К вопросу...» (стор. 20) та «Белоруссах», т. I (стор. 358), О. Смирнов у «Сборнике» (стор. 58—59) і Д. Зубрицький у «Hist. m. Lwowa» (стор. 34—35) датують грамоту 1349 р. До цього ж року відносить її І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 197). М. Дурново («Хрестоматия», стор. 39—41), Я. Головацький («Хрестоматия» і «Памятники»), О. Соболевський, С. Пташицький («Палеограф. снимки») та Д. Зубрицький («Аноним», стор. 15) прийняли 1350 р. П. Стрончинський («Wzory» т. I, № 9, стор. 98—99) відносить грамоту до 1342 р., а К. Стадницький («Synowie Gedymina», стор. 35) вважає, що вона написана між 1340 і 1345 рр. В. Розов («Южнор. гр.», «Укр. гр.») датує грамоту червнем — вереснем 1352 р. Цю дату прийнято і тут. Крім того, див. окремі міркування про грамоту: М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 249; Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.», стор. 96, 104, 116, «Ист. Гал. Руси», стор. 130, «Аноним», стор. 16, 87, «Hist. m. Lwowa», стор. 34; Я. Длугош, «Historiae», кн. IX, стор. 1098, кн. X, стор. 50; Т. Вага, «Historya», стор. 34; М. Стрийковський, «Kronika», т. II, стор. 20—21, кн. XI, стор. 348; Ф. Нарбут, «Dzieje», IV, стор. 627; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 21; «Документы», стор. XVI; «Scriptores», стор. 16; Є. Карський, «К вопросу», стор. 20; «Акты ЗР», т. I, стор. 1, 3, 4; М. Ромер, «Hist. Pol.», стор. 40; К. Стадницький, «Synowie Gedymina», т. II, стор. 35; М. Погодін, «Вилensk. вестн.».

Для цього видання використано публікацію В. Розова. Фотокопія зроблена з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 50, оригінал — у А. Г., № 651.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; Є. Тимченко, «Курс»; О. Соболевський, «Лекції», 1888; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Функції», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1955, № 6, УМШ, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Булаховський, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; І. Василенко, «Істор. грамм. р. я.»; «Словник» та ін.

Вѣдан то каждыи члвкъ кто ¹ на тыи ² листь посмотришь. ѡже ³ на князь еоунутии' и кистютии ⁴. и любартъ юрьи наримонътовичъ ⁶. юрьи корьатовичъ ⁷. чиними ⁸ миръ твердыи. ис ⁹ королемъ ¹⁰ казимиромъ польскымъ. ѡ сомовитомъ ¹² и съ ¹³ его братомъ казимиромъ мазовьскымъ ¹⁴. и съ ¹³ его землями ¹⁵. краковскою и судомирскою. сиразьскою ¹⁶. куявскою ¹⁷. лучичскою' ¹⁸ добрыньскою' ¹⁹ плотською' мазовьскою ²⁰. люблинською' сѣтъховскою. и со ²⁴ львовьскою' а за велкого ²¹ княза ѡлькѣрта ²² и за корьята' ²³ и за патрикина' и за ихъ сыны' мы ислубуемъ. тотъ миръ держати вѣлми ²⁵ твердо. безо всакоѣ ²⁷ хитрости' не заимати ²⁸ намъ ²⁹ королевѣ землѣ' ³⁰ ни его людии што его слухають' королевѣ держати лвовьскую ³¹ землю исполна' и намъ ³² держати володимѣрьскую ³³. луцкую' белзьскую' холмьскую. берестинскую' ³⁴ йсполна жь' ³⁵ а миръ ѡ(т) покрова ѡцѣ до ѡвана ³⁶ дне до купаль' а ѡ(т) ивана дне за. в. лѣ(т)' ³⁷ а городовъ оу рускои земли новыхъ не ставити' ни сожъженого не рубити' докола миръ стоить за. в. лѣ(т)' ³⁷. а креманецъ держати юрью наримонътовичю. ѡ(т) князий литовьскихъ. ѡ(т) корола за в. лѣ(т)' ³⁷. а города не рубити' а коли миръ станеть' юрью ³⁸ князю города лишитиса' ³⁹ аже поидеть оугорьскыи ⁴⁰ король на литву' польскому королевѣ помагати' аже поидеть на русь што литвы слушають. королевѣ не помагати' а поидеть ли царь на лахи. а любо князи ⁴² темний' княземъ литовьскимъ ⁴³ помагати. аже поидуть ⁴⁴ на русь што ⁴¹ корола слушають. литовьскимъ княземъ не помагати' а про любартово ятъство ⁴⁵. хочемъ его постави(ти) на судѣ передъ паны оугорьскими' по ишествѣй ⁴⁶ стго дха за. в. не(д)ли' литовьскимъ княземъ стати оу холмѣ. а королевѣ оу сточыцѣ ⁴⁷. кде смолвать тутъ будеть судъ' тагатиса ⁴⁸ ис королемъ' ⁴⁹ будеть ⁵⁰ ли ялъ его король по кривдѣ' любартъ будеть правъ. и я князь кистютый буду правъ передъ вѣгорьскимъ ⁵¹ королемъ' будеть ⁵² ли король правъ, намъ своего ⁵³ брата любарта дати оугорьскому королевѣ оу ятъство' а коли будеть по миру' кто не оусхочеть далѣй миру держати' тотъ ѡ(т)повѣсть' ⁵⁵ а по ѡ(т)повѣдѣный стояти ⁵⁶ миру за мѣсаць' аже поидуть тарове ⁵⁸ на львовьскую землю' тогда руси ⁵⁹ на львовьцѣ не помагати' аже поидуть тарове ⁵⁸ на лахы' ⁶⁰ тогда руси ⁵⁹ невола ⁶¹ поити ис ⁶² татары. а оу томъ ⁶³ перемирьѣ ⁶⁴ кто кому криво оучинитъ' надобѣ са оупоминати старѣишему' и оучинити тому и(сь) праву ⁶⁵, оучинит(ь) ⁶⁶ которыи добрыи члвкъ ⁶⁷ кривду, любо воевода. а любо панъ. оучинити исправу ис ⁶² нимъ ⁶⁸. аже самъ не можетъ заплатити

тотъ истинный. што же оуложить его оу вину' хочеть ли самъ король за-
платити ⁶⁹ за нь ⁷⁰. а его дѣдичство ⁷¹ собѣ оузати ⁷² не оусхочеть ли король
самъ заплатити' дасть тому то дичство ⁷³ кто его потажеть. а за избѣга'
можемъ ⁷⁴ его добыти ⁷⁵ ѿ выдати аже его не можемъ ⁷⁴ добыти ⁷⁵. можемъ ⁷⁴
его иска ⁷⁶ съ ѡбоу сторону' аже побѣгнеть русинъ ⁷⁷ а любо ⁴¹ руска' или
во львовъ. или холопъ чий ⁷⁸. или роба' выдати ⁷⁹ его. а што той ⁸⁰ грамотѣ
писано' тую жь правду ⁸¹ литовскимъ ⁸² княземъ держати' а на то есмы ⁸³
дали своѣ ⁸⁴ печати'.

Різномитання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 4
еоунутий, и кистютый; 6 наримонтовичъ; 7 коръатовичъ; 15 Земльми; 18
лучичьскою; 20 мазовьскою; 23 коръята; 31 Лвовскую; 32 нам; 37 лѣтъ;
46 по сошествыи; 50 пропущено від слова ли до любартъ будетъ включно;

58 та[та]рове; 62 й с; 65 и... праву; 73 (дѣ)дичство; 76 иска(ти); 79 выдать; 80 што (въ или у) тои; 81 правду.

Я. Головацький, «Хрестоматія»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 2 той; 3 Оже; 4 Євн҃утиї и Кист҃утиї; 6 Юрій Наримонтовичь; 7 Кор҃ятовичь; 8 чинимо; 9 ись; 10 після м в кінці слів стоїть ь; 13 со; 14 Мазовськимь; 16 Сиразскою; 17 К҃уавскою; 19 Добринскою; 21 великого; 22 Олькирта; 23 Кор҃ята; 25 вильми; 27 всакои; 29 пропущено від слова намъ до держати включно; 31 Львовскую; 33 Володимірску҃ю; 34 Берестынску҃ю; 35 исполнать; 36 Ивана; 38 Юрію; 40 Оу҃горскій; 42 любо на князи; 43 литовськимь; 44 поидеть; 45 атство; 46 по ишествѣ; 47 Стоцѣ; 49 йсь королемь; 51 Вогорськимь; 52 будеть; 53 свого; 56 по отповѣдѣ но и стоати; 58 татарове; 59 Р҃усси; 60 лахи; 62 ись; 64 перемѣри; 65 исправу; 70 зань; 71 дѣдичство; 72 взати; 73 дѣдичство; 74 можеть; 75 добити; 76 иска; 77 Р҃уссинь; 78 чій; 81 правдѣ; 82 Литовськимь; 83 есми; 84 свое.

О. Смирнов, «Сборник»: 3 ѡже; 9 и с; 22 ѡлькѣрта; 27 безовсакоѣ; 28 незаймати; 35 исполнажь; 46 поишествьи; 51 вгорськимь; 55 ѡ повѣсть; 61 не вола; 62 и с; 65 ис праву; 68 и снимь; 69 після слова заплатити пропущено до слова дасть; 73 тому годичство; 78 сии; 80 ашто тои; 81 правду; 82 литовськимь.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 ѡже; 4 Єоун҃утиї, и Кист҃ютиї; 7 Кор҃ятовичь; 10 після м в кінці слів стоїть ь; 14 Мазовськимь; 15 земльми; 18 Л҃у-чичьскою; 20 Мазовською; 23 Кор҃ята; 25 вѣлмы; 28 Після займати нема слова намъ; 30 земли; 31 Львовску҃ю; 37 лѣть; 46 по сошествьи; 47 короле-винѹ Стоцѣ; 49 йсь королемь; 58 та(та)рове; 63 томь; 65 и.. праву; 67 кото-рын члкѣ; 76 иска(ти); 79 выдать; 81 правду.

М. Дурново, «Хрестоматія»: 12 с омовитомь; 39 лишити са; 48 тагати са; 65 исправу; 66 оучинит...; 81 правду.

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»: 1 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 7 Кор҃ятовичь; 10 після м в кінці слів стоїть ь; 14 Мазовськимь; 15 земльми; 22 ѡлькѣрта; 23 Кор҃ята; 63 томь.

Є. Карський, «Два документа»: 3 Надрядкові знаки не відбиті; 6 юрьн наримонтовичь; 7 юрьн кор҃ятовичь; 13 ись; 24 исо; 35 исполнажь; 41 алюбю; 65 исправу; 70 зань; 76 иска(ти).

15. Рязанський князь Олег Іванович дарує Арсенію монастир
святої богородиці на Ольгові

Після 1356 р.

Текст опублікований А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 539—540, звідки передруковується і в даному виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 192; Х. Лопаревим в «Описани», стор. 139, № LXVII; О. Смирновим у «Сборнике», стор. 19.

Оригінал і копія зберігаються в Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві: оригінал — ф. 281, № 9821; копія — ф. 141, № 383.

[Ми]лосѣрдѣемъ Божѣимъ, молю твою святое Благородици и молю твою отѣця своего князя великого Ивана Олександровича и благословленемъ епискупа Рязаньского и Муромского Василья, язъ, князь великий Олегъ Ивановичъ, сгадавъ есмь съ своимъ отѣцемъ съ владѣлкою съ Васильемъ и съ своими бояры. А бояре со мною были: Софоний Алтыкулачевич, Семень Федорович, Микита Аньдрѣевич, Тимошъ Олександрович, Манасѣя Дядько, Юрьи околничии, Юрьи чашьникъ, Семень Микитѣчъ съ братьею, Павелъ Соробич. Далъ есмь отѣцю своему Арсѣнью манастирь святое Благородици на Олговѣ, въ свободѣ до его жiwота. А по своемъ животѣ воленъ кого во нь благословити на игуменство. А далъ есмь святой Благородици дому Арестовское село съ винами? и съ поличнымъ и съ рѣзаньскою и съ шестью десят... и со всѣми пошлинами и съ бортники и съ борнымъ землями и съ поземомъ и съ озеры и съ бобры и съ перевѣсьщи. А возрѣвъ есмь въ давныи грамоты съ отѣцемъ своимъ съ владѣлкою съ Васильемъ и съ бояры. Коли ставили по первыхъ с прадѣди наши святую Благородицю князь великий Ингваръ, князь Олегъ, князь Юрьи, а с ними бояр 300, а мужии 600, тогда дали святой Благородици дому 9 земель бортныхъ, а 5 погостовъ: Пѣсочна,— а в ней 300 семии; Холохолна,— а в ней полтораста семии; Заячины,— а в ней 200 семии; Веприя — 200 семии; Заячковъ — 100 и 60 семии. А си вси погосты — съ землями с бортными и съ поземомъ и съ озеры и съ бобры и съ перевѣсьщи, с рѣзанками и съ шестью десят... и с винами и съ поличнымъ и со всѣми пошлинами. А хто даныхъ людѣи и прадѣды нашими святой Благородици дому гдѣ имуть сѣдѣти или бортники или слободиць в моеи отѣчинѣ,— ать знаютъ домъ святой Благородици; а волостели мои ать не вступаются в них ни о которомъ же дѣлѣ. А Головчин далъ Федоръ Борисович; а Мордовское далъ Климентъ по Данилов дворъ; а Еремѣи великий съ Глѣбom села своя подавали голопожи Благородици; а мужи Олговскую околицу купивше у Муромскихъ князии, давше 300 гривен и дали святой Благородици. А язъ, князь великий Олегъ Иванович,— што есмь далъ Арестовское село святой Благородици дому и што прадѣди наши подавали которая мѣста и люди и што бояре подавалѣ дому святой Благородици,— того хочю боронити, а не обидѣти ничимъ дому святой Благородици. А волостели и даньници и ямыщики ать не занимають богородицкихъ людѣи ни про што же. А кто изобидитъ домъ святой Благородици,— или князь, или владѣлка, или волостелѣ, или кто иныи,— тотъ дастъ отвѣтъ перед Богомъ святой голопожи Благородици.

А коли есмь выехалъ изъ отѣчины изъ своее изъ Переяславля, тогда есмь обѣтъ учинилъ къ святой госпожи Благородици: придалъ есмь Рязаньское мѣсто и побережное, аже ми далѣ съ милою оштивъ голоподарь въ отѣчинѣ своей въ Переяславли.

16. Пан Петро Радціовський купує майно у Ганни Радивонкової

1359 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, № 3, стор. 147—148; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 2, стор. 185—186, 1867, № 2, стор. 5—6; П. Житецьким в «Унив. изв.», стор. 57—58, «Очерке», стор. 353—354; в AGZ, т. VIII, № 3, стор. 5; О. Смирновим у «Сборнике», № 59, стор. 62—63; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 5, стор. 9—10 та ін.

Місце написання не вказано, але всі дослідники сходяться на тому, що грамоту написано в Перемишлі.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2; О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.»; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «Іст. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Гуменецька, «Функції», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10; В. Борковський, «Істор. грам.»; І. Нелюбова, «Конструкции» та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Въ лѣто шести тисащноіе¹ шистьдесать² семеіе. купилъ панъ петрашь дѣдичтво в анъны³ радивонъковоѣ⁴ дѣднину іеіе и вотнину што по нюі⁵ ѿць⁶ далъ. ана⁷ продала петрашкові радѣцьѣовському⁸ свою дѣднину и вотнину оу вѣки и дѣтемъ іего. полъ става и со млиномъ и съ⁹ коръчмоіо и землею и съ з¹⁰ дворици и со всѣмъ што коли ѿца¹¹ іеѣ¹² прислушало. а в¹³ то не надобѣ оуступатиса ни оунукумъ¹⁴ іеѣ. ни племеню іеѣ. а купилъ панъ петрашь¹⁵ за сорокъ гривень. А на то послуши панъ староста рускоѣ земли ѿта пилецкий. воіевода цтиборъ писарь ѡшко. а се землане панъ ходько¹⁶ быбельский. кадолъфовичъ¹⁷ друздъ. иванъко полъпричичъ¹⁸. богданъ тивунъ. щепанъ волошинъ риботицкий¹⁹. ѡлефѣрько судья²⁰. панъ войтъ перемышльскіи²¹. канътуръ²² из угоръ гость. панъ гутарътъ. кость соковичъ. ганъ кѣраховичъ²³. А пить могоричъ оу быбицкого оу дому за копу грошей²⁴. а писалъ грамоту писарь пана старостынъ дьякъ²⁵ изъ болестрашичъ именемъ дьячковичъ²⁶. а при томъ²⁷ былъ попо печѣрскіи петръ. а коръчмитъ²⁸ ѡлехновичъ семень оу вѣки вѣкомъ Аминь. +

Різночитання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 тисащное (осьмьсотное); 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки не передаються*; 5 нюі; 6 отецъ; 7 Она; 8 Радѣвскому; 9 съ; 10 *з пропущене*; 11 отца; 12 іеіе; 13 въ; 14 оунукомъ; 15 Петрашь; 16 Ходко; 17 Иадофовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыботицкий; 20 судья; 22 Канътуръ; 23 Ганъкѣ Раховичъ; 24 грошей; 25 дакъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмитъ.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается* через я; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 нюі; 6 отецъ; 7 Она;

8 Радзівському; 9 съ; 10 з *пропущене*; 11 отця; 12 ее; 13 въ; 14 унукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыбо-тицкій; 21 Перемышльскій; 22 Каньтуръ; 23 Ганькъ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмить.

«Унив. изв.»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается через* я; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ніой; 6 отецъ; 7 Она; 8 Радзівському; 9 съ; 10 з *пропущене*; 11 отця; 12 ее; 13 въ; 14 унукомъ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 22 Каньтуръ; 23 Ганькъ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 28 корчмить.

В. М а ц е й о в с ь к и й, «Historya»: W leto szesti tysiacznoie szitdesiat semoie (r. 1359). Kupił pan Petrasz dedictwo w anny radiwonkowie dedninu jeje y wotninu szto po niuj otec dał. ana prodala Petraszкови radceowskomu swoiu dedninu i wotninu ou wieki i detem ego. poł stawa i so mlinom i s korczmoiu i zemleiu i s dworiszczi i so wsem szto koli otca ieie przistuszalo. a w to nenaдобie oustupatisia ni ounukum ieie, ni plemieniu ieie. a kupił pan Petrasz za sorok griwen. a nato posłusi. pan starosta ruskoie zemli ot a pileckij. wojewoda ctibor. pisar jaszko. a se zemlane pan chodko bybelskij. Kadołfowicz druzd. iwanko połpriczicz. bogdan tiwun. szczepan wołoszin ribotickij. olefirko sudia. pan wojt peremyszlskij. Kantur iz ugor gost. pan gutart. Kost Sokowicz. gan kierachowicz. a pit mogoricz ou bybickogo ou domu za kopu groszei. a piśal gramotu pisar pana starostyn diak iz bolestraszicz imieniem diaczkowicz. a pritom był popo peczereskij Petr. a korczmit Olechnowicz semen. ou wieki wiekom amiń.

П. Ж и т е ц ь к и й, «Очерк»: 1 тысячное (осьмьсотное), а *передается через* я; 2 шитдесять; 3 панъны; 4 *Надрядкові знаки відсутні*; 5 ніой; 6 отецъ; 7 она; 8 Радзівському; 9 съ корьчмою; 10 з *відсутне*; 11 отця; 12 ее; 13 въ; 15 Петрашъ; 16 Ходко; 17 Иадолфовичъ; 18 Иванко Полпричичъ; 19 Рыбо-тицкій; 20 *Розділові знаки не відповідають оригіналові*; 22 Каньтуръ; 23 Ганькъ Роховичъ; 24 грошей; 25 дякъ; 26 Дьяковичъ; 27 томъ; 28 корчмить.

17. Казимир, король польскій, підтверджує своєму слугі
Ходку Бибельському право на володіння селом Бибел

25 липня 1361 р.

Як свідчить наукова література, неодноразово публікований текст грамоти взято не з оригіналу, а із списку, який зберігався у Перемишльській книзі № 303, арк. 119—120, Головного Галицького архіву. Копію з цього списку надіслав в Археологічну комісію Д. Зубрицький.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 1, стор. 1. Звідси ж документ передруковувався Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 4, стор. 265—270, із зауваженням А. Петрушевича, 1867, № 22, стор. 21—22; в AGZ, 1868, т. I, № 5, стор. 6—7.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 102, 1882, стовп. 218, а також О. Соболевським у рецензії на перший том AGZ, надрукованій у ЖМНПр., стор. 73.

Приклади з грамоти використані в таких мовознавчих працях: С. Бевзенко, «Істор. морф.»; Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; А. Кримський, «Укр. грам.»; Є. Будде, «Лекції»; І. Василенко, «Істор. грам. р. я.»; О. Соболевський, «Лекції».

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 86.

Для цього видання в основу взято публікацію з AGZ.

Во има ѿтца и сына и свѣтѣаго духа амин, божією¹ милостию² мы кроль³ казимир⁴ краковской землѣ, сѣдомирской землѣ, сирадской землѣ, польскыи⁵ землѣ, куявскыи землѣ, добранскыи землѣ, поморскыи землѣ, корол велебный⁶, руской землѣ господарь и дѣдичь вѣчныи землямъ тымъ⁸, самодержецъ⁹, явно¹⁰ повѣдають, колижъ¹¹ то пришедши предъ¹² наше ѡбличе слуга нашъ¹³ вѣрныи ходко Быбелскыи¹⁴, и указалъ¹⁵ естъ князѣ львовы листы, и иныхъ старей¹⁷ князии листы, тогды пожадалъ¹⁸ естъ, ѹ насъ¹⁹ слуга нашъ²⁰ вѣрныи ходко быбелскыи¹⁴, абыхомъ²¹ подтвердили князѣ львовы листы, и иныхъ старыхъ¹⁷ князии листовъ²³, и его всего имѣнѣа²⁴, тогды мы, и съ²⁵ нашею вѣрною радою дали есмо²⁶ и подтвердили есмо, его²⁷ правого всего имѣнѣа²⁸, первое, именемъ²⁹ рекучи, село быбелъ³¹ и со присѣлки³², пачковичѣ, а жасковичѣ, комаровичи село, узворотвичи³⁴ село, нѣкловичи³⁵ село, ворховичѣ село, што в тыхъ дѣдинъ³⁶, ѹ границяхъ³⁷, то все есмо подтвердили, непорушно³⁸ на вѣкы³⁹ служѣ нашому⁴⁰ вѣрному ходкови быбелскому⁴¹, и дѣтемъ⁴² его, со всѣми ѡбезды тыхъ дѣдинъ⁴³, што тутъ⁴⁴ писаны сѹтъ⁴⁵, съ⁴⁶ всѣми границами яко⁴⁷ изъ вѣка⁴⁸, вѣчно прислушало къ⁴⁹ тымъ³³ селумъ¹⁶, и съ⁵⁰ земею, и съ⁵⁰ сѣножатми, и съ⁵⁰ га(я)ми⁵¹, и съ⁵⁰ дубровами, и съ⁵⁰ лѣсомъ, и съ⁵⁰ бортьми⁵³, и съ⁵⁰ пчѣлами⁵⁴, и съ⁵⁰ болоты, и съ⁵⁰ рѣками, и съ⁵⁰ мыты, и съ⁵⁰ ловищи, и съ⁵⁰ потоки, дамнѣца, и путница, со всѣми ѹжитки⁵⁵ што нынѣкы⁵⁶ сѹтъ⁴⁵, и потомъ⁵⁷ могуць быти, а⁵⁸ на подтверженье⁵⁹ тымъ дѣдинамъ⁶⁰, дали есмо твердостъ⁶¹ нашу печатъ⁶² привѣсили велебного королевства⁶³ нашего, а⁶⁴ притомъ⁶⁵ были свѣдци, панъ⁶⁶ петръ неѡрѣа, воевода⁶⁷ сѣдомирскыи⁶⁸, панъ⁶⁶ яшко колочко маршалокъ королювъ⁷⁰, панъ⁶⁶ лѣсота, воевода кременецкыи^{70а}, и его братъ⁷¹ панъ⁶⁶ вербота ставишинъ⁷², панъ⁶⁶ глѣбъ дворсковичъ⁷³, панъ⁶⁶ васко кузмичъ⁷⁴, много было доброи дружины при томъ⁷⁵, а писана грамота ѹ сѣдомири ѹ⁷⁶ день свѣтѣаго іакуба по божии⁷⁷ нарожени⁷⁸, тисача лѣтъ, т лѣтъ⁷⁹, шестьдесятъ ѿ⁸⁰ лѣта.

Різночитання

«Акты ЮЗР»: 1 Божією, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 милостию; 4 Казимиръ; 5 Польской; 6 Слова корол велебный пропу-щені; 8 землямъ тымъ; 9 самодержецъ; 10 Між словами самодержецъ та явно вставлені слова король велебный; 11 повѣдаемъ: колижъ; 12 предъ; 14 Быбелскій; 15 указалъ; 16 селамъ; 17 иныхъ старехъ; 18 пожадалъ; 19 у насъ; 21 абыхомъ; 23 листы; 24 имѣнѣа; 25 мы и съ; 27 его пропу-щене; 28 имѣнѣа; 29 именемъ; 31 Быбелъ; 32 приселки; 33 тымъ; 34 Узворовичи; 36 въ тыхъ дѣдинъ; 37 границяхъ; 39 вѣкъ; 40 нашему; 41 Быбелскому; 42

дѣтемъ; 43 объѣзды тыхъ дѣдинъ; 44 тутъ; 45 суть; 46 со; 47 яко; 48 извѣка; 49 къ; 50 и съ; 51 гайми; 54 пчелами; 55 ужитки; 56 нынѣчи; 57 потомъ; 58 А; 59 на то подтверженьє; 60 тымъ дѣдинамъ; 61 твердость; 62 печать; 63 королевства; 64 А; 65 при темъ; 66 панъ; 67 Петр Неорія воевода; 68 Судомирскій; 70 маршалокъ королевскій; 70а Кременецкій; 71 братъ; 72 Ставишинъ; 73 Дворсковичъ; 74 Кузьмичъ; 75 томъ; 76 у; 77 Божіємъ; 78 Нарожени; 79 триста лѣтъ; 80 шестьдесятъ перваго.

Я. Головацький, *«Памятники»*: 1 Божією, *розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 3 король; 4 Казимиръ; 6 Слова корол велебный *пропущені*; 8 землямъ тымъ; 10 *Між словами самодръжець та явно вставлені слова* король велебный; 11 повѣдаємъ: колижъ; 12 предъ; 13 нашъ; 15 оуказаль; 16 селамъ; 17 иныхъ старыхъ; 18 пожадалъ; 19 Естъ оу насъ; 20 нашъ; 21 а быхомъ; 23 листы; 25 мы с; 26 Есмо; 28 имѣна; 29 именемъ; 31 Быбель; 33 тымъ; 34 Оузворотовичи; 35 Николовичи; 36 въ тыхъ дѣдинъ; 37 границахъ; 38 непорѣшно; 39 вѣкѣ; 40 нашемъ; 41 Быбелскомъ; 42 дѣтемъ; 43 тыхъ дѣдинъ; 44 тутъ; 45 сѣтъ; 46 со; 48 извѣка; 49 къ; 50 и съ; 51 гайми; 53 бортьми; 54 пчелами; 55 оужитки; 57 потомъ; 58 А; 60 тымъ дѣдинамъ; 61 твердость; 62 печать; 65 при томъ; 66 панъ; 67 Неорса воевода; 70 Маршалокъ Королювъ; 70а Кременецкій; 71 братъ; 72 Ставишинъ; 73 Дворсковичъ; 74 Васько Кузмичъ; 75 томъ; 76 оу; 77 божьимъ; 78 нарожены; 79 лѣтъ; 80 шесть десать ѿ.

18. Київський князь Володимир Ольгердович дарує землі Микільській церкві в селі Смідин

1362—1392 рр.

Текст опублікований в «Русск. истор. библ.», № 2, стовп. 5—6, звідки передруковується і в нашому виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 220.

У грамоті немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Оскільки князь Володимир Ольгердович володів Києвом з 1362 до 1392 р., то І. Срезневський датує її — «після 1362 р.», а в «Русск. истор. библ.» — 1362—1392 рр. Останню дату, як більш окреслену, прийнято і в цьому виданні.

Се язъ князь великий Вьлодимеръ Ольгърдовичъ, далъ есмь святому Николѣ Смѣдиньскому въ домъ жеребей земли Григоревъ Борзиловича Смѣдиньскогъ съ всѣмъ доходомъ, на свѣча и на канонъ, а събѣ на память и княгини моей и дѣтемъ моимъ; а идетъ съ того жеребья полколоды меду, а полведра, а полбобъра, а полтора вѣска. Далъ есмь святому Николѣ. въ вѣкы. А ходитъ оунукъ Григоревъ Иванецъ, а по его животе и дѣтемъ его ходити; а и потомъ хто не иметъ ходити, тотъ иметъ давати святому Николѣ весь доходъ, а ненадобѣ въ то никому оуступатися.

19. Волинський князь Дмитрій укладає угоду з польським королем
про розмежування їх володінь

Початок жовтня 1366 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 1, стор. 1; І. Линниченком у праці «Архивы в Галиции», стор. 208; А. Крымським в «Укр. грам.», стор. 501; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 8; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 7, стор. 13—14.

У грамоті не вказано ні місця, ні дати написання. Деякі думки про дату і локалізацію грамоти див. у літературі: А. Лонгіннов, «Гр. Юрія II», стор. 26—27; А. Нарушевич, «Historya», стор. 93, 241; І. Філевич, ЖМНПр., I, стор. 120, 123; І. Линниченко, ЖМНПр., VI, стор. 461, 470; AGZ, 1872, т. III, № 30; І. Данилович, «Skarbiec», т. I, № 432; М. Довнар-Запольський, «Договоры», стор. 4; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 21.

В основу цієї публікації покладено текст із видання В. Розова. Прийнято і його дату.

Для фотокопії використано літографічний знімок О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти використані в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Топограф. назви»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «З іст. словотв.», «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Трудн»; О. Зарудняк, «Наук. зап.», т. XVIII, «Пригл. управление»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; В. Бороковський, П. Кузнецов, «Істор. грам.», та ін.

Се їаъзъ ¹ князь ² великий димитрій. докончиваю ѿ повинуюса ³ службою таковою. А ⁵ се докончанье межъ королевъ польскымъ. ѿ княземъ дмитриемъ. къ володимирю ѿ(т)ступаиеться потолъ ⁴. по ѡуymiщю ⁶ по пѣсчаныи бродъ ⁷ по ѡбуфимково село. ѿ(т) ⁸ ѡбуфимкова села до маркова става. ѿ(т) маркова става по львовъскую дорогу къ скоморохомъ. а ѿ(т) пѣсчана броду по пиньскый мостъ. а ѿ(т)толъ ⁹ по турью поколѣ ¹⁰. турья прошла. А мыта ¹¹ не примышлати. но какъ ѿзъ вѣка ¹² пошло. а по старымъ дорогамъ гостемъ пойти куда хочеть. а госта не приневолити. но куда хочеть туды поидеть. а князю дмитрию помагати королевѣ на всакого неприятеля. ѡпроче своеѣ братьѣ. Безо всакоѣ хитрости ѿ лъсти. своимъ животомъ. се ли ¹⁴ будетъ не доспѣшенъ ¹⁵. князю дмитрию люди своѣ послати. А коли братьѣ княжа пойдуть на корола. князю ¹⁶ дмитрию братьѣ не помогати. а кто поидеть на мене. королевѣ помага(ти) ¹⁷ мнѣ на моѣ неприятелѣ. безо всакоѣ ¹⁸ хитрости ѿ лъсти. а мнѣ королевѣ помагати. ѡль на ¹⁹ годъ минеть дмитриѣвъ днь. а на то ѣсм(ь) приложилъ свою печать. ѿ ѡць мой вл(д)ка лучьскый ѿрсений. князь данилий ²¹. васко кирдѣвичъ. иванъ ²² воѣвода лучьскый. иванъ ²² мьстишиньскый ²³.

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 Надрядкові і розділові знаки у виданні не відбиті; 2 а передується через ѿ; 3 повиную са; 4 по толѣ; 5 а; 7 Пѣсчаны и Бродъ; 8 ѿт; 9 ѿт толѣ; 10 по колѣ; 11 мыто; 14 если; 15 недоспѣшенъ; 16 князю; 17 помагати; 18 всакоє; 21 Данилий; 22 Иванъ; 23 Мьстишиньскый.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки і крапки у виданні не відбиті; 2 А передається через я; 6 Умицію; 8 от; 9 оттолѣ; 15 не доспѣшенъ; 17 помагати; 19 ольна; 21 Данилии; 22 Иванъ.

І. Линниченко, «Архиви в Галициі»: 1 Надрядкові знаки і крапки у виданні не відбиті; 2 А передається через я; 3 повиную сѧ; 9 ѿ[т]олѣ; 12 извѣка; 14 если; 15 недоспѣшенъ; 19 ольна.

20. Пан Петро Радціовський купує дідицтво Пнеколт у братів Шулжичів

1366 р.

Текст опублікований Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 3, стор. 186, 1867, № 3, стор. 6; П. Житецьким в «Очерке», стор. 354—355, «Унив. изв.», стор. 58—59; О. Смирновим у «Сборнике», № 61, стор. 63—64; в AGZ, т. VIII, № 5, стор. 7—8; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 6, стор. 11—12 та В. Манейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 147; О. Шахматовим, А. Кримським у «Нарисах», № I. 6, стор. 157.

Подається за виданням В. Розова.

Описана О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 75; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 221.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 254.

Приклади з грамоти використано у таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9, «Наук. зап.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.»; О. Соболевський, «Очерки»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; І. Свенціцький, «Елементи»;

Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Словотв. присл.», «Словотв. сист. числ.»;
В. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси».

Во йма́ща ¹ и сна и стго́ дха. подъ лѣтомъ ² бжѣа ³ наро́жѣнѣа ⁴ тиса́чеа ⁵. трийсо́тъ шистѣа́того шесто́го. коупилъ панѣ́ петръ радѣ́овъ-ский ⁶. дѣ́дицтво пнеко́льтъ оу шолжичю́въ ⁷ оу ⁸ хлипла́ и оу брата́ його́ ⁹ захарѣ́ ¹⁰ и оу іѣхъ́ дѣ́тий со всѣ́мъ оуі́ездомъ ¹² того́ села́ и сы́чемъ ¹⁴ и с колода́земъ ¹⁵ и съ ¹⁶ лѣ́сомъ и з бортьми́ и с вепеты́ ¹⁷ за рѣ́кою и съ ¹⁶ сѣ-ножаты́ми и землею́ того́ села́ за сто гривенъ́ вѣ́снихъ ²¹. а продали́ и оузда-ли іему́ ²² доброво́льно ²³ и оу вѣ́ки дѣ́темъ ²⁴ іего́ ²⁵ передъ́ паномъ́ ²⁶ пи-лецкимъ́ ²⁷ старосто́ю роуско́ѣ земли. а оу ставу́ радивоу́нѣковѣ́ ловити́ сѣ-тью іему́ ³⁰ доброво́льно ³¹. а на то послу́и влдка́ лариву́нѣ ис ³³ кри(лоша-ны) пере́мышльскій ³⁴ и печать́ іего́ ²⁵. панѣ́ петръ ивановы́чъ и печать́ іего́. панѣ́ ходко́ быбелъскій́ и печать́ іего́. сте́цко ³⁵ лоі́евычъ ис ³⁶ ходькомъ́ ³⁷ братомъ́ ³⁸ своі́емъ ³⁹ и печать́ іе́ю ⁴⁰. панѣ́ навоу́и стоа́ньскій́. панѣ́ навоу́-ко наса́новъ ⁴² братъ́ дмитръ́ ма́тьфе́іевычъ ²⁰. панѣ́ нѣ́вѣстунъ́ ⁴⁴ столпу́в-скій́ ⁴⁵. и братъ́ іего́ фанисла́въ. панѣ́ лѣ́сота. друзѣ́ кадо́льфовичъ́ ⁴⁷. васько́ кузми́чъ ⁴⁸ панѣ́ яшко́ писарь́ круки́ницкии. Осташко́ потрутовичъ́ и снѣ́мъ ⁵⁰ ис петромъ́ ⁵¹. панѣ́ стиборъ́. ходко́ ⁵² я́голниковы́чъ ⁵³ и печать́ іего́ оста́шко соу́льскій́ богданъ́ тивунъ́. войтъ́ пере́мышльскій́ ⁵⁷ ис ⁵⁸ мѣ́стичи. панѣ́ ѡ́жегъ́ солна́чковичъ́ ⁵⁹ глѣ́бъ/бѣ́ко и братъ́ іего́ костько́. бѣ́зна ⁶⁰. соудѣ́а ⁶¹ ѡ́рефе́рько ⁶². вл́дчнѣ́ ⁶³ тивунъ́ иванѣ́ко губка́. А пѣть́ мого́ричъ́ оу а́ндрѣ́ка ⁶⁴ оу́ дому́ лы́сого. за двѣ́́ гривенъ́́ вѣ́сний ⁶⁶ меду́ за гривну́. а пива́ за гривну́ ·:· Ѫ́ А писа́лъ приви́льі́е се́ поповичъ́́ болестра́щиц-кий́ и́менемъ́ ⁶⁹ де́аѣ́ковичъ́ ⁷⁰ васи́лювъ ⁷¹ снѣ́ поповъ́ ⁷² ко́сть пружви́щемъ́ ⁷³ сорочи́чъ ⁷⁴ ·:· Ѫ́ Ѫ́ Ѫ́ Ѫ́

Різночитання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Отця; 2 лѣтомъ; 4 нароженя; 5 тысяче-го; 6 Радѣовский; 7 Шюльжичювъ; 8 *Розділові знаки не відповідають нашому виданню*; 10 Захарѣ, *нарядкові знаки не передаються*; 14 и съ счемъ; 16 съ; 17 съвепеты; 23 доброво́льно; 24 дѣтемъ; 25 его; 27 Пилецкимъ; 30 ему; 33 и съ; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 его; 42 Касановъ; 44 Нѣвѣстунъ; 45 Столпувскій; 47 Ядольфовичъ; 50 сыномъ; 51 и съ Петромъ; 52 Ходко; 53 Яголниковичъ; 58 и съ; 61 судіа; 62 Олефѣрко; 64 Андрѣка; 66 вѣсны и; 69 и́менемъ; 70 Деяковичъ; 71 Васи́лювъ; 72 поповъ; 73 пружви́щемъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Отца; 2 лѣтомъ; 3 Божіа; 4 нарожена; 6 Радѣовский; 7 Шюльжичювъ; 8 *Розділові знаки не відповідають нашому виданню*; 10 Захарѣ, *нарядкові знаки не передаються*; 14 и съ счемъ; 16 съ; 17 съвепеты; 23 доброво́льно; 25 его; 26 паномъ; 27 Пилецкимъ; 30 ему; 31 доброво́льно; 33 и с; 34 Пере́мышльскій; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 его; 42 Каса́новъ; 44 Нѣвѣстунъ; 45 Столпу́в-скій; 47 Ядо́льфович; 48 Ку́змичъ; 50 сыномъ; 51 и съ Петромъ; 52 Ходко;

57 Перемышльський; 58 и съ; 59 Сольнячковичъ; 60 Костко Бѣзна; 61 соудіа; 62 Олефѣрко; 63 Владычинъ; 64 Андрѣка; 66 вѣсны и; 71 Василювъ; 72 поповъ; 74 Сорячичъ.

О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»: 1 О(ть)ца; 8 Розділові знаки не відповідають нашому виданню; 9 его; 10 Захарѣ; 22 ему; 30 ему; 35 Стецко; 39 своем; 51 Петром; 62 Орефѣрько; 66 вѣснии; 69 именем.

«Унив. изв.»: 6 Радзѣвський; 14 и съ счѣмъ; 17 и съвѣпеты; 33 и съ; 36 и с; 40 іего; 42 Касяновъ; 44 Нѣвъстунъ; 47 Ядольфовичъ; 51 и съ Петромъ; 58 и съ; 62 Олефѣрко; 63 Владычинъ; 66 вѣсны и; 70 Деяковичъ; 71 Василюв.

П. Житецький, «Очерк»: 1 Отця, надрядкові знаки відсутні, титли розкриті без застережень; 3 Божія; 4 нароження; 5 а передається через я; 6 Радзѣвський; 7 Шюльжичювъ; 12 уіездомъ; 14 и съ счѣмъ; 15 колодеземъ; 16 съ; 17 и съвѣпеты; 20 МатьѠвевичъ; 21 вѣсныхъ; 23 добровульно; 24 дѣтемъ; 26 паномъ; 27 Пилецкимъ; 30 ему; 31 добровульно; 33 и съ; 36 и с; 37 Ходкомъ; 38 братомъ; 40 іего; 42 Касяновъ; 44 нѣвъстунъ; 45 Столпувський; 47 Ядольфовичъ; 48 Васько Кузмичъ; 50 сыномъ; 51 и съ Петромъ; 52 Ходко; 53 Ягольниковичъ; 57 Перемышльський; 58 и съ; 59 Сольнячковичъ; 61 судіа; 63 Владычинъ; 64 могоричъ у Андрѣка; 66 вѣсны; 69 именемъ; 70 Деяковичъ; 71 Василювъ; 72 поповъ; 73 пружвищемъ.

В. Мацейовський, «Historya»: Wo imia otcia i syna i swiatago ducha pod letom boziago narozenia tysiaczego trijsot szistcatogo szestogo. Koupil pan Petr radcejowski dedictwo pnekoit. ou szulczizow ou chlipla, i ou brata iego zacharie i ou iech detij. so wsjem ouiezdom tego seta is rzem (tak) i s kołodiazem i s lesom, i z bortmi i s wepiety za rjekoiu i s sienożatmi i zemię tego seta za sto griwen wiesnich. a prodali i ouzdali ietnu dobrowolno i ou wieku detiem iego. pered panom Pileckim starostoiu rouskoie zemli. a ou stawu radiwounkowie łowiti sietiu iemu dobrowolno. a na to posłusi władyka łariwun is křiłoszany peremyszlskij i peczat iego. pan petr iwanowicz i peczat iego, pan chodko bybelskij i peczat iego, stecko łojewicz i s chodkom bratom swoim i peczat iego. pan nawouj stoianskij pan nawojko nasianow brat. dmitr matfieiewicz. pan niewstun stołpuwskij i brat iego fanisław. pan lesota. druzd Kadolfowicz. waško kuzmycz. pan iaszko pisar krukinickij. ostaszko potrutowicz i synom i s petrom. pan stibor. chodko iagolnikowicz i peczat iego. ostaszko soulskij. bogdan tiwun. wojt perymyszlskij i s mesticzi. pan ozeg solniaczkowicz glebko i brat iego Kostko biezna. soudia ofierko. wladczin tiwun iwancko gubka. a pit mogoricz ou andrka ou domu łysago. za dwie griwnie wiesni i medu za griwnu. a piwa za griwnu. a pisal priwilje se popowicz bolestraszickij imieniem Deaczkowicz wasilow syn popow Kost pruzwischczem soroczicz (r. 1366).

21. Пан Ганько Сварц купує дідицтво на Щирці у Олешка Мелешковича
1 січня 1368 р.

Текст опублікований І. Линниченко у ЖМНП, стор. 170—171; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 8, стор. 15—16.

Деякі відомості про грамоту є в дослідженні К. Стадницького, «Synowie Gedymina», 1881, стор. 140.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 80.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10.

По бжьи ¹ нарожъньи тисача ² лѣ(т) и. т. и. ³ и. ѿ. лѣ(т) на обрѣзанье
гѣ нашего ⁴ исоуса ха нового лѣ днь. коупилъ панъ ганько сварць мѣстичъ
лвовский старший. в олешка ⁵ оу. оу малечковича. дѣдичство на щирку.
село и землю. и доубровы. и лѣсь и рѣкоу. и ставы и все дѣдичство його
за. с. гривень серебра оу вѣки и дѣтемъ. своимъ волень панъ ганько прода-
ти. волень ѿ(т)дати волень самъ держати. продалъ ѿмоу добровольно не на-
добѣ оуступати на то никому. А кто на то оустанеть тотъ заплатитъ гривну
золота вины а гривну золота послухоми. А на то послуши князь юрьи ⁶
глѣбовичъ белзский ⁷. панъ Ота ⁸ пилецкий ⁹ староста русьскоѣ землѣ.
панъ петръ ивановичъ ¹⁰. панъ добеславъ кошицкий. панъ воєвода лвовский
блотишовский. соцкий юско. панъ петръ мошенка. грудковичъ иванъ ходко
михаило. ѿ(т) мѣстичовъ короткий павель григоръ павель писарь. панъ
вахно танча ¹¹ алхатаръ. русь никель родминце. русь ганко петько бруно-
вичъ шюлюрь ¹² кнофель. ходоричъ.

Різничитання

І. Л и н н и ч е н к о, ЖМНПр.: 1 бжьи; 2 а передається через я; 3 ня-
шого; 4 волешка; 5 Юрьи; 6 Белзский; 7 отя; 8 пилецкий; 9 ивановичъ;
10 таича; 11 шюліаръ.

22. Пан Вятслав Дмитровський купує дворище у братів Василя і Генки Скибичів

1371 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 146—147, № 1;
Д. Зубрицьким в «Крит.-істор. пов.», стор. 134—135, «Анониме», стор. 91—92; в «Актах ЗР»,
1846, т. I, № 3, стор. 20—21; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 4, стор. 187—188,
1867, № 4, стор. 7—8; в «Собрании актов», № 41, стор. 55; А. Кримським в «Укр. грам.»,
420а — 420б; О. Смирновим у «Сборнике», № 57, стор. 59—60; О. Соболевським, С. Пташи-
цьким у «Палеограф. снимках», № 23; в AGZ, 1878, т. VII, № 8, стор. 13—15; П. Бузуком
у «Нарисі іст.», стор. 89—90; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 9, стор. 16—18;
у «Протоколах», стор. 129.

Оригінал, написаний на пергаменті, зберігається у філіалі Центрального державного
історичного архіву УРСР у Львові, ф. 131, Колекція документів, од. зб. 4; рукописні ко-
пії — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 7, 37, та
№ 39, арк. 56.

Незважаючи на те, що грамота датується 1371 роком, вона видавалася і під 1351, і
під 1370 роком.

1351 роком датувалась вона Д. Зубрицьким, в «Актах ЗР», «Собрании актов», І. Срезневським, О. Смирновим.

Під 1370 роком грамота опублікована або згадується в AGZ, В. Розовим, О. Соболевським в ЖМНПр., стор. 66.

Незмінною залишали дату оригіналу (1371 р.) А. Кримський, Я. Головацький та П. Бузук.

Хоч аргументи, які висувалися для обґрунтування 1370 року, вагомі, але не досить переконливі для зміни року оригіналу.

Грамота описана або згадується в таких наукових працях: І. Срезневський, «Др. п. р. п. и из.», 1863, стор. 66, 1882, стовп. 206; Д. Зубрицький, «Аноним», стор. 91—92; «Акты ЗР», стор. 20—21; «Протоколы», стор. 129.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; Є. Тимченко, «Курс»; П. Бузук, «Нариси»; Я. Спринчак, УМШ, 1956, № 5; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «3 істор. коментар.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Функції», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Текст для даної публікації взятो з видання В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Вѡ има ¹. ѡт(т)ца ² и сна и стго дха. бжимъ истворѣныємъ ³. оу вѣки. аминь. йсталоса ⁴ подъ державоу великого крола краковского ⁵ казимира. и господа рускоѣ землѣ. италоса ⁴ при державѣ пана ⁶ ѡты старосты рускоѣ злѣ ⁷. ѡже купилъ панъ. вѣтславъ дмитровскый ⁸ дворище йсь ⁹ земею ѡко из ¹⁰ вѣка слушало к ¹¹ тому дворищу вшитци. вжиткове што дн(с)ь ¹² суть и потомъ. могутъ быти а што може причинити болше ¹³ межи тѣми вжитки то на своѣ полѣпшѣныѣ. ѡко жъ ¹⁴ торговла италоса ¹⁵. купилъ панъ вѣтславъ. оу вѣки. оу василѣ йему жъ ¹⁶ рѣчють скибичъ ¹⁷ и въ йего брата на йма оу гѣнка и въ йехъ сновца ¹⁸ оу ѡленка иже ¹⁹ купилъ панъ вѣтславъ во всѣхъ трий ²⁰ то жъ ²¹ ту йменовани далъ. имъ. панъ вѣтславъ ²². S(т) ²³ копъ гро(ш) ²⁴ вѣсного срѣбра. а далъ имъ всѣмъ. тремъ то срѣбро ²⁵ посполною рукою. тогда ѡни пришедши вшитци и ²⁶ своимъ племенемъ оуздади пану вѣтславу со всѣми ѡбѣзды ²⁷ того дворища. по своѣй доброй ²⁸ воли и за иныхъ ²⁹ молвили. абы в ^{29а} добромъ. покои в(ж)ити ³⁰ тѣхъ вжковъ ³¹ пану вѣтславу. ѡко въ. здали ³². при пану блотишевскомъ воєводѣ йлвовьскомъ ³³ а то свѣдци ³⁴ мѣстичи панъ кнефль миخن ³⁵ воить ³⁶ ѡрославскый ³⁷ а се боаре пѣтръ ³⁸ мошенка. ходко лоєви(ч) ³⁹. А се попове дисни ⁴⁰ попъ юрко кропышеви(ч) ⁴¹. попъ лой а се сусѣде околнии онисимъ. А се дьяци ^{41а} степанъ мелехови(ч) ⁴². мелентин. куцеви(ч) ⁴³. семень понахиди(ч) ⁴⁴. иванъ кузми(ч) а се бортници пашко бортикъ ⁴⁵ и. съ ⁴⁶ йемелина. юрко мошничъ. тихно великопольскый ⁴⁷. голко залѣскый ⁴⁸. А выѣздилъ. ту землю. ходоръ. чеолчи(ч) ⁴⁹. тотъ ѡбѣзди(л) ⁵⁰. ѡ(т) ⁵¹ пана ѡты старосты. а инни ⁵² то вшитко свидци А писана грамота. тисача лѣ(т) ⁵³ по бжѣмъ рождествѣ. т ⁵⁴ лѣ(т) ⁵³. ѡ. ⁵⁵ лѣ(т) ⁵³ и ѡдно лѣ(т) ⁵⁶ а писалъ грюдкови(ч) ⁵⁷ ива(н) ⁵⁸. а писано. оу кнефла в дому. оу вѣки аминь ··· ѡ.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 От[ъ]ця; 3 иствореньемъ; 12 днѣсь; 14 якожь; 16 емужь; 18 сыновця; 19 и же; 22 Вятслѣвъ; 23—6-ть; 24 грош[ей]; 27 объѣзды; 33 Ильвовскомъ; 34 сви(ѣ)дци; 40 дисии; 42 Мелеховичъ; 43 Куцевич; 45 Бортн[и]къ; 49 Чеолчич; 50 объѣздил; 51 от; 52 пи[са]ни; 53 лѣт; 54—300; 55—70; 56 лѣт(о); 57 Грюдкович; 58 Иван.

П. Бузук, «Нарис»: 1 *Розділові знаки оригіналу не відображені*; 12 днь; 14 якожь; 16 емужь; 22 вятслѣвъ; 23 s; 32 въздали; 41 кропышевич; 42 мелехович; 43 куцевич; 44 понахидич; 46 ись; 49 чеолчич; 50 объѣздил; 57 грюдкович.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 *Розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 ѡтца; 4 и сталосѧ; 5 Краковскаго; 9 и съ; 10 изъ; 14 якожь; 21 тожь; 23 s; 28 доброй; 31 вжитковъ; 35 Мыхно; 39 Лоевич(ь); 40 Дисий; 41 Кропышевич(ь); 42 Мелехович(ь); 43 Куцевич(ь); 44 Понахидич(ь); 46 ись; 47 Великопольскій; 48 Залѣскій; 49 Чеолчич(ь); 50 объѣздил(ь); 52 пани; 53 лѣт(ь); 56 лѣт(ь); 57 Грюдкович(ь); 58 Иван(ь).

О. Смирнов, «Сборник»: 1 *А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 *Титли розкриті без застережень*; 3 иствореньемъ; 4 И сталосѧ; 6 слово пана пропущене; 7 землѣ; 8 Дмитровскій; 9 и съ; 10 изъ; 11 къ; 13 болшы; 14 якожь; 15 и сталасѧ; 16 емужь; 17 Скибича; 18 сыновця; 20 трин; 21 тожь; 23—6; 24 грошъ; 25 Слово срѣбро пропущене; 26 и съ; 29 воли и записѣ; 30 вжити; 31 вжитковъ; 32 въздали; 36 войтъ; 37 Ярославскій; 38 Петръ; 39 Лоевичъ; 40 слово дисий пропущене; 41 Кропышевич; 42 Мелеховичъ; 43 Куцевичъ; 44 Понахидичъ; 45 бортникъ; 46 и. *передъ съ немає*; 47 Великопольскій; 49 Чеолчичъ; 50 объѣздилъ; 51 отъ; 52 слово инни пропущене; 53 лѣт; 54—300; 55—50; 56 лѣто; 57 Грюдковичъ; 58 Иванъ.

«Акты ЗР»: 1 *А передається через я, розділові знаки оригіналу не відображені*; 2 *Титли розкриті без застережень*; 3 иствореньемъ; 4 И сталосѧ; 6 слово пана пропущене; 7 землѣ; 8 Дмитровскій; 9 и съ; 10 изъ; 11 къ; 13 болшъ; 14 якожь; 15 и сталасѧ; 16 емужь; 17 Скибича; 18 сыновця; 20 трій; 21 тожь; 23—6; 24 грошъ; 25 срѣбро пропущене; 26 и съ; 28 доброй; 29 воли и записѣ; 30 вжити; 31 вжитковъ; 32 въздали; 36 войтъ; 37 Ярославскій; 38 Петръ; 39 Лоевичъ; 40 Денисъ; 41 Кропышевичъ; 42 Мелеховичъ; 43 Мелентій Куцевичъ; 44 Понахидичъ; 45 бортникъ; 46 и. *передъ съ немає*; 47 Великопольскій; 48 Залѣскій; 49 Чеолчичъ; 50 объѣздилъ; 51 отъ; 52 слово инни пропущене; 53 лѣт; 54—300; 55—50; 56 лѣто; 57 Грюдковичъ; 58 Иванъ.

Оригінал грамоти: 3 ѣ створѣнемъ; 4 и сталосѧ; 9 и съ землею; 14 якожь; 15 и сталасѧ; 16 емужь; 21 тожь; 24 грош; 27 объѣзды; 52 пини.

В. Мацейовський, «Historya»: Wo imja otcia i Syna i swiatoho Ducha Bozym istworinien u wiku amyń. J stałosia pod derzawoju welykoho Krolia Krakowskoho Kazymira i Hospodaria Ruskoj zemli. i stałosia pry

держави pana Oty starosty Ruskoji zli (земли). ože kupil pan Wjatsław Dmytrowskyj dworyszcze is zemleju jako iz wika słuszało k tomu dworyszczu wszytcy wżytkowe szto dneś sut i potom mohut byty a szto može pryczynyty bolsze meży tymy wżytky to na swoje polipszinie. jakož torhowlia istała sia. kupyl pan Wiatsław u wiku u Wasyla jemuž riczut Skybycz i w jego brata na imia u Hinka i w jech snowcia u Otenka iže kupil pan Wiatsław wo wsich trij tož tu imenowany dał im pan Wiatsław 6 kop hrosz wisnoho sibra a dał im wsim trem to srebro pospołnoju rukoju. tohdy ony pryszedszy wszytcy i swoim plemenem uzdali panu Wiatsławu so wsimy objizdy toho dworyszcza po swojej dobroj woli i za inyji mołwyli: aby w dobrom pokoi wżyty tich wżytkow panu Wiatsławu jako wozdały pry panu Błotyszewskom wojewodi Lwowskom a to swidci mistyčzy: pan knefl Mychno Wojt Jarosławskyj, a se bojare: Pietr Moszenka, Chodko Łojewicz a se popowe: Dysyj, pop Jurko Kropyszewicz, pop Łoj, a se suside okolnyi: Onysym, a se Dejacy: Stepan Melechowicz, Mełentij Kucewicz, Semen Ponachydicz, Iwan Kuzmicz, a se bortnycy: Paszko Bortyk is Jemełyna, Jurko Mosznycz, Tychno Wełykopolskij, Holko Zalis-kij, a wyjizdył tu zemlu Chodor Czeołczycz tot objizdił, ot pana oty starosty, a pynty (pany) to wszytko swidcy a pysana hramota tisiacza lit po božym rožestwi 300 lit 50 lit i odno lit (1351) a pisal Hriudkowicz Iwan u Knefla w domu. u wiky amiñ.

«Протоколь»: 1 А передається через я; 2 отця; 4 И сталося, надрядкові знаки відсутні; 6 пана Оты, о передається через о; 9 и съ; 10 извѣка; 11 к тому дворищу; 14 якожь; 15 и сталася; 16 їемужь; 17 скибича; 21 тожь; 22 вятсьльвъ; 23 съ; 24 грош вѣского (sic, вятского); 29а въ; 32 въздали; 34 свѣдци (sic, свідѣтели); 38 петръ; 40 десни; 41а деѣаци; 45 бортникъ, наступного и нема; 52 пини (sic); 55 и.

23. Великий литовський князь Ольгерд та князь Кейстут, а також смоленський князь Святослав укладають угоду про ненапад з великим князем Дмитрієм Івановичем та князем Володимиром Андрійовичем

31 липня — 25 жовтня 1371 р.

Текст опублікований в «Собрании г. г. и д.», ч. 1, стор. 52—53, № 25; О. Смирновим у «Сборнике», № 62, стор. 64—66; в «Др. Росс. Вивл.», ч. VIII, вид. 1, стор. 261—265, та ч. I, вид. 2, стор. 88—90, № 10; М. Ростиславичем-Савельевим у праці «Дмитрий Донской», стор. 122—125; в «Дух. и дог. гр.», стор. 21—22, № 6.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 105, та 1882, стовп. 224.

Для цього видання використано публікацію з «Дух. и дог. гр.».

Оригінал зберігається в Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві, ф. 135, № 5, рукописна копія — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 93.

[Се] їазь ¹, князь великий Олгѣрдъ ², своимъ брат(о)мъ ⁶¹, со княз(е)мъ ³ Кестутѣмъ, и княз(ь) великий ⁴ Св(а)тъславъ ⁵ Иванович [по]слали ⁶ есмы своихъ пословъ къ брату къ ⁶² своему, к ⁷ велико[му] князю Дмитрею

Иванович(ю), и къ его брату, ко княз(ю) к ⁷ Володимеру Аньдрѣвич(ю) ⁸, князѣ Борис(а) Костантинович(а) ⁹, князѣ Аньдрѣа ¹⁰ Иванович(а), князѣ Юрьѣ Володимирович(а), Дмитрея Обиручева, Меркурьѣ Петра, Лукьяна.

Тѣ послове оучинили межы ¹¹ нас ¹² перемирье, от ¹³ оспожына ¹⁴ заговѣнья ¹⁵ до Дмитриева дни ¹⁶, межы нас ¹² войны нѣтъ. А межы нас ¹² нашимъ посломъ ѣздити, путь имъ ч(и)сть.

А в ¹⁷ томъ докончаньи княз(ь) Михаило тѣрскии ¹⁸, княз(ь) Дмитрии браньскии ¹⁹, и тѣ князи, хто буд(е)тъ ²⁰ оу княз(ѣ) оу великого оу Олгѣрда ²¹ в-ымени ²² его, и оу князѣ великого Св(ѣ)тслава ²³ тако же ²⁴.

А ²⁵ князю великому Олгѣрду ²⁶, и княз(ю) Кестутю, и княз(ю) великому Св(ѣ)тслав(у) ²⁷, хто будетъ ²⁸ со княз(е)мъ съ ²⁹ великимъ зъ Дмитриемъ Иванович(е)мъ и съ его брат(о)мъ, со княз(е)мъ с ³ Володимеромъ Аньдрѣвич(е)мъ ³⁰, в ³¹ любви и в ¹⁷ докончаньи, князъ великий Олегъ, княз(ь) великий Романъ, княз(ь) великий Володимеръ проньскии ³³, и иныѣ ³⁴ княз(и), хто буд(е)тъ ³⁵ в ¹⁷ нашемъ имени, тѣхъ князии княз(ю) великому Олгѣрду ²⁶, и брат(у) его, княз(ю) Кестутю, и княз(ю) великому Св(ѣ)тславу ²⁷, и ихъ дѣтемъ тѣхъ князии не воевати, очины ³⁶ ихъ, ни ихъ люд(и).

А что княз(ь) Михаило на первомъ перемирье(е) ³⁷, на другомъ, и на третьемъ котораѣ буд(е)тъ мѣста пограбилъ ³⁸ в ¹⁷ нашей очинѣ ³⁹, в ¹⁷ великомъ княженьи, а то князю великому Олгѣрду ²⁶ мнѣ чистити, то княз(ю) Михайлу по исправѣ подавати назадъ ⁴⁰, по докончанью княз(ѣ) великого Олгѣрда ²¹. А гдѣ буд(е)тъ княз(ь) Михаило вослал в ¹⁷ нашу очину ⁴¹, в ¹⁷ великое княженье, намѣсник(и) или волостели, и тыхъ ны сослати ⁴² доловъ ⁴³, а не поѣдутъ, и намъ ихъ имати, а то отъ нас ¹² не в-ызмѣну ⁴⁴. А отъ сего перемирья, от ¹³ оспожына ¹⁴ заговѣнья ¹⁵ до Дмитриева дни, иметъ княз(ь) Михайло что пакостити в нашей очинѣ ³⁹, в ¹⁷ великомъ княженьи, или грабити, намъ сѣ с ³ нимъ вѣдати самимъ. А княз(ю) великому Олгѣрду ²⁶, и брат(у), его, княз(з)ю Кестутю, и ихъ дѣтемъ за него сѣ не вступати ⁴⁵.

А что пошли в ¹⁷ Орду ко ц(а)рю люд(и) жаловатисѣ на княз(ѣ) на Михайла, а то есмы въ б(ож)ьи ⁴⁶ воли и во ц(а)р(е)вѣ, как повелитъ, так ны дѣяти, а то от нас ¹² не в-ызмѣну ⁴⁴.

А межы нас ¹² посломъ литовскимъ ⁴⁷, и нашимъ, и смоленскимъ ⁴⁸, и торговцемъ путь ч(и)сть. А посломъ тѣрскимъ ⁴⁹ и нашимъ промежы нас ¹² путь ч(и)сть. А оприснѣ ⁵⁰ пословъ, тѣрlichemъ ⁵¹ нѣтъ дѣл в нашей очинѣ ³⁹, в ¹⁷ великомъ княженьи, а нашимъ нѣтъ дѣл во ⁵² Тѣри ⁵³.

А си грамота аже буд(е)тъ князю великому Олгѣрду ²⁶ не любѣ ⁵⁴, инѣ ⁵⁵ отошлетъ. А хотѣ и отошлетъ, а на семь перемирьи и докончаньи межы нас ¹² войны с ³ Олгѣрдомъ ⁵⁶ нѣтъ до Дмитриева дни.

А на семь перемирьи и докончаньи от ⁵⁷ великого княз(ѣ) от ⁵⁷ Олгѣрда ²¹, и ото княз(ѣ) отъ Кестутѣ, и ото княз(ѣ) от великого отъ Св(ѣ)тслав(а) ²³ целовали ⁵⁸ кр(ес)тъ: княз(ь) Борис Костантинович ⁹, княз(ь) Аньдрѣи ⁵⁹ Иванович, княз(ь) Юрьѣ Володимирович, Дмитрии Обѣручевъ, Меркурей, Петръ, Лукьянъ. А отъ великого князѣ отъ Дмитрея Иванович(а)

[illegible]

и ото княз(а) Володимера Аньдрѣвич(а) ⁶⁰ целовали ⁵⁸ кр(ес)ть.: Дмитрии Михайлович, Иванъ Михайлович, Дмитрии Олександрович, Иванъ Федорович.

А со Ржевы до исправы не сослати.

Різночитання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 *я і а передаються через я*; 3 *съ*; 7 *къ*; 12 *насъ*; 13 *ото*; 14 *Спожына*; 16 *Розділові знаки не збігаються з виданням «Дух. и дог. гр.»*; 17 *въ*; 19 *и після голосних передається через й*; 20 *будуть*; 22 *въ имени*; 24 *такоже*; 25 *и*; 28 *будуть*; 31 *въ*; 35 *будуть*; 36 *отчины*; 38 *пограбилъ*; 39 *отчинѣ*; 40 *назадъ*; 41 *отчину*; 44 *въ измѣну*; 48 *Смоленскимъ*; 52 *въ*; 54 *нелюба*; 56 *Олгѣрдомъ войны*; 57 *отъ*.

«Др. Росс. Вивл.»: 1 *я і а передаються через я*; 2 *Олгердъ*; 3 *съ*; 4 *Великій*; 5 *Святославъ*; 7 *къ*; 8 *Андреевичю*; 9 *Константиновича*, 10 *Андрея*; 11 *межи*; 12 *насъ*; 13 *отъ*; 14 *Оспожина*; 16 *Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»*; 17 *въ*; 18 *Тверскій*; 19 *Дмитрей Брянскій*; 20 *будуть*; 21 *Олгерда*; 22 *въ имени*; 23 *Святослава*; 24 *такоже*; 26 *Олгерду*; 27 *Святославу*; 28 *будеть*; 29 *княземъ съ*; 30 *Андреевичемъ*; 31 *въ*; 33 *Пронскій*; 34 *иные*; 36 *отчины*; 37 *перемирьи*; 38 *пограбилъ*; 39 *отчинѣ*; 40 *назадъ*; 41 *отчину*; 42 *сослаты*; 43 *доловъ*; 44 *въ измѣну*; 45 *вступати*; 46 *Божіи*; 47 *Литовскимъ*; 48 *Смоленскимъ*; 49 *Тферскимъ*; 50 *опричь*; 51 *Тферичемъ*; 53 *Тфери*; 54 *нелюба*; 55 *ино*; 56 *Олгердомъ воины*; 57 *отъ*; 58 *цѣловали*; 59 *Андрей*; 60 *Андреевича*.

«Собрание г. г. и д.»: 1 *я і а передаються через я*; 3 *съ*; 6 *послалы*; 7 *къ*; 8 *Андрѣвичю*; 10 *Андрѣя*; 12 *насъ*; 13 *ото*; 14 *Спожына*; 15 *заговенья*; 16 *Розділові знаки не збігаються із виданням «Дух. и дог. гр.»*; 17 *въ*; 19 *и після голосних передається через й*; 20 *будуть*; 22 *въ имени*; 24 *такоже*; 25 *и*; 28 *будуть*; 35 *будуть*; 36 *отчины*; 37 *перемирьи*; 38 *пограбилъ*; 39 *отчинѣ*; 40 *назадъ*; 41 *отчину*; 43 *долов*; 44 *въ измѣну*; 45 *вступати*; 52 *до*; 54 *нелюба*; 56 *Олгердомъ войны*; 57 *отъ*.

В. Ростиславич-Савельев, «Дмитрий Донской»: 1 *Сезъ*, *я і а передаються через я*, *розділові знаки не відповідають нашому виданню*; 3 *съ*; 7 *къ*; 13 *ото*; 14 *Спожына*; 17 *въ*; 18 *тѣѣрскій*; 19 *и в кінці слова після голосного передається через й*; 20 *будуть*; 22 *въ имени*; 24 *такоже*; 25 *и*; 28 *будуть*; 31 *въ*; 35 *будуть*; 36 *отчины*; 37 *перемирьи*; 39 *отчинѣ*; 41 *отчину*; 44 *въ измѣну*; 56 *насъ съ Олгѣрдомъ войны нѣтъ*; 57 *отъ*; 61 *Титли розкриті без застережень*; 62 *къ відсутне*.

24. Олександр Коріятович дарує млин Смотрицькому монастиреві

17 березня 1375 р.

Текст опублікований О. Пшездзєцьким у праці «Образы», т. I, стор. 119; М. Грабовським, О. Пшездзєцьким у публікації «Źródła», стор. 139—140; М. Молчановським в «Очерке», стор. 208—209; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XIV, № 16;

П. Батюшковим у «Подоліи», вставка між стор. 10 і 11; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 4, стор. 21; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 5, стор. 188, 1867, № 5, стор. 8; П. Житецьким в «Унив. изв.», № 12, стор. 59, «Очерке», стор. 355; О. Смирновим у «Сборнике», № 63, стор. 66; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 4; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 10, стор. 19—20.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 229; О. Яцимирським у «Молд. гр.», стор. 179; М. Погодіним у «Виленск. вестн.»; у «Протоколах», стор. 214.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих виданнях: О. Соболевський, «Очерки»; Є. Тимченко, «Курс»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; В. Санников, «Порядок»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Словотв. сист. числ.», та ін.

Для даної публікації використано текст грамоти з видання В. Розова.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка, вміщеного в праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 96.

Во йма¹. оця² й сна. й стго дха. аминь. Мы. кна(з) литовський³. кна(з) олезандро⁴. корьатович⁵. бѣію мѣтью⁶. кназь. й гдрь³⁹ подольской. земли. чинимъ. свѣдочно^{6a} своїмъ. листомъ. всакому. доброму. кто жъ⁷. на сей листъ. посмотри⁸. што жъ⁹. былъ. братъ нашъ¹⁰. кна(з). юрьин¹¹. корьатови(ч). прида^ль млинъ. къ. цркви. къ матцѣ. бѣй¹². оу смотричи. то й мы. кназь. Олезандро⁴. потверживаѣмъ. того своїмъ. листомъ. дали ієсмо^{12a} на вѣки. той. млинъ. й мѣсто. оу млина. къ цркви⁴⁰. й тымъ. мнихомъ. казателевого¹³. закону. а кого. коли. ісьпрачють. людий¹⁴. к¹⁵ собѣ. оу томъ мѣстѣ. оу млина. тыѣ¹⁶ люди далъ ієсмъ¹⁷ імъ. со всѣмъ¹⁸. правомъ. Але¹⁹. то. што жъ²³ коли. вси бодре^{19a} и землане будутъ. городъ. твердити.^{20a} гогды тий²⁰ люди тако же²¹. імѣіють. твердити.^{20a} городъ. смотричъ. іже то²². што жъ²³. коли. вси землане²⁴. имуть давати. дань. оу татары.^{24a} то серебро. імѣіють²⁵. тако же⁴¹ тий²⁰ люди. дати. А ко млину. граница²⁶. горѣ. смотричемъ. до мосту. а доловъ²⁷. смотричемъ. што дуброва. межи ходорковимъ^{27a} селомъ. тоѣ. дубровы. половина. ко млину. а в поли. кде²⁸ собѣ. проѣрють²⁹ нивы. то ихъ. імѣіють прислушати. А на то дали ієсмо. свой лист. й печать. завѣсили. своего князьтва. А свѣдци на то. гринко. панъ. староста. подольский. смотрицкий. воієвода. рогозка³⁰. прокопъ. семенко³¹. карабѣіевський³². А писанъ. листъ. оу смотричи. по бѣимъ⁴². нарожень³³. а³⁴ лѣтъ. й. т. и. о³⁵. пѣтого. лѣта. мѣа. марта. зі³⁶. оу днь. стго. Олезѣ³⁷. члѣвка. бѣа³⁸.

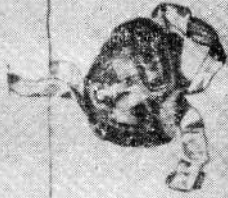
«Акти ЗР»: 1 А передається через я, надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Литовскій, и після голосної в кінці слова передається через й; 4 Александръ; 5 Коріатовичъ; 6 милостію; 7 жъ; 8 посмотриъ; 9 штожъ; 10 нашъ; 11 Юрій; 12 Божіей; 13 казательного; 14 людій; 15 къ; 16 тые; 17 есмо; 18 всимъ; 19 аль; 20 тін; 21 такожъ; 22 и то жъ; 23 штожъ; 24 земяне; 25 имають; 26 граница; 27 доловъ; 28 кгда; 29 прооруть; 30 Рогожка; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Корабчѣвскіи; 33 нароженю; 34—1000; 35 лѣтъ 300, 70 и; 36—17.

«Унив. изв.»: 1 А передається через я, надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 Титли розкриті без застережень; 3 литовскій, и після голосної в кінці слова передається через й; 5 Коріатовичъ; 7 жъ; 11 Юрій; 12 Божьей; 15 ксобъ; 21 также; 23 штожъ; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Корабчѣвскій; 35 Ѳ; 38 Божія.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не передають правопису оригіналу; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Литовскіи, и після голосної в кінці слова передається через й; 4 Александръ; 5 Коріатовичъ; 6 милостію; 7 жъ; 8 посмотриъ; 9 тожъ; 10 нашъ; 11 Юрій; 12 Божіей; 13 казательного; 14 людій; 15 къ; 16 тые; 17 есмо; 18 всимъ; 19 Аль; 20 тии; 21 такожъ; 22 И тожъ; 23 штожъ; 24 земане; 25 имають; 26 граница; 27 доловъ; 28 кгда; 29 прооруть; 30 Рогожка; 31 Прокопъ и Семенко; 32 Корабчѣвскіи; 33 нароженю; 35 т о и; 38 Божіа.

О. Смирнов, «Сборник»: 9 штожъ; 31 Прокоп и Семенко; 32 Карабчѣвскіи; 37 Олѣзея.

М. Грабовський і О. Пшездзецький, «Źródła»: Wo imia Otca i Syna i swiatocho Ducha Amiin. My kniaz Litowskij kniaz Aleksandr Korjatowicz Boziju Milostju kniaz i hospodar Podolskoj zemli, czynim swiedoczno swoim listom wsiakomu dobromu ktoz na sej list posmotrit, sztoz byl brat nasz kniaz Jurij Korijatowicz pridał mlin k'cerkwi k' matcie Bozjej u Smotriczi, to i my kniaz Aleksandr potwierdziwaiem toho swoim listom; dalijeśmo na wieki toj mlin i miasto u mлина k' cerkwi i tym mnichom kazatelnoho zakonu a koho koli i spriacziut ludij k' sobie u tom miescie u mлина, tyje ludi dałjesm im so wsiem prawom al to sztoz koli wsi bojare i zemlanie budut horod twerditi tohd tii ludi takoż imiejut twerditi horod Smotricz, iże to sztoz koli wsi zemlane imut dawati dań u Tatary, to srebro imiejut takoże tii ludi dati. A ko mlinu hranica horie Smotriczem do mostu a dołowie Smotriczem szto dubrowa mezi Chodorkowym sełom; toje dubrowy połowina ko mlinu a w poli kdie sobie prooriut niwy to ich imiejut prisluszati; a na to dalijeśmo svoj list i peczat zawiesili swojeho kniazstwa a swiedci na to Hrinko Pan Starosta Podolskij, Smotrickij wojewoda Rohozka, Prokop Semenکو Karabcziewskij. A pisan list u Smotriczi po Boziim narożeniu 1000. liet 300.

[illegible]

70і pіatoho lieta miesiacia Marta u 17, u deñ swiatoho Oleksieja czełowеіка Bozija.

П. Житецький, «Очерк»: 1 Надрядкові знаки відсутні, а передається через я; 2 Отця, титли розкриваються без застережень; 4 Олександро; 5 Коріатович; 7 жь; 11 Юрій; 12 Божьіей; 15 ксобѣ; 21 такоже; 23 штожь; 28 втоли кгде; 32 Корабчѣвский; 36 у зі(день); 38 Божія; 39 господарь; 40 млина, к црквѣ; 41 такоже; 42 Божіимъ.

О. Пшездзецький, «Образы»: 1 Надрядкові знаки відсутні, а передається через я; 2 отца, титли розкриті без застережень; 3 ии в кінці слова передається через їй, и після голосної передається як й; 4 Александръ; 5 Корятювич; 6а вѣдомо; 7 ктожь; 8 посмотришь, у третій особі дієслів післят стоить ъ; 9 штожь; 11 Юрій Корятювич; 12 божьей; 12а Далиесьмо; 13 казательного; 14 исправлюють людей; 15 къ; 17 далиесмо; 19 альто; 19а всѣ боже; 20а твѣрдиты; 20 тыѣ; 21 такожь; 22 Смотричъ; ижь то; 23 штожь; 24 всѣ земляне; 24а татаръ; 26 граница; 27 доловѣ Смотричомъ; 27а Ходорновѣмъ; 28 полѣ, гдѣ; 29 проорують; 30 Рогожка; 32 Карабчиѣвскій; 33—36 лѣтъ 1375 нашего лѣта мѣа марта 17 дня; 37 Алексѣя; 41 такожь; 42 послѣ нароженія Божія.

25. Юрій Холмський дарує церкві пресвятої богоматері у Холмі села Стрижово, Сліпче, Космово і Цуцнево

1376 р.

Текст опублікований О. Востоковим в «Описании», стор. 174, № CVI; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 109, 1882, стовп. 232; Д. Зубрицьким в «Истории», стор. 266; А. Будилевичем у «Памятниках», вип. VII, стор. 73; О. Смирновим у «Сборнике», № 65, стор. 67; П. Івановим у ЗНТШ, стор. 119—120; О. Соболевським в «Очерках», стор. 26; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 11, стор. 21—22.

Описана або згадується Д. Іловайським в «Ист. Росс.», стор. 79—82; П. Батюшковим у «Белоруссии», стор. 71; А. Петрушевичем в «Холм. епарх.», стор. 26—27; І. Шараневичем в «Истории», стор. 220; Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», стор. 131 та ін., в «Апоныме», стор. 18—24, «Истории», стор. 266—267; в «Актах ВК», 1896, т. XXIII, стор. 42, 43, 46, 144—148, 1892, т. XIX, стор. 4, 52—56; А. Лонгіновим у «Гр. Юрія II», стор. 20, 31, та в праці «Червен. гор.», стор. 347; А. Андріяшевим у праці «Очерк ист.», стор. 94, 206—223; В. Площанським у «Прошл. Холм. Руси», стор. 43; П. Івановим в «Истор. судьбах», стор. 188—189; І. Линниченко в ЖМНПр., стор. 89, 170, 207—208; у праці «Болеслав», стор. 34, 46—49, 89, 207—208; Я. Ржежабеком в «Jiri II», стор. 136—141, 195—208; К. Стадницьким «Synowie Gedymina», стор. 19—20.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 107; оригінал — у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцев, № 256, євангеліє XIV ст., № 106, арк. 4—11.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок І. Срезневського з «Приложения к Др. п. р. п. и яз.», 1866.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Соболевський, «Лекции», «Очерки»; Є. Будде, «Лекции»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2.

Пѣи́ла ѿца и сѣна и стѣ́о дѣа іі іа князь юрі
 холмѣскни снѣданиліа холмского по смѣрти сѣна моі́го
 княза семена придали ієсмо к цѣркви бжои преч(с)тои
 бгомѣтри на бгомоле вечистое села стрижово сле́пче космо
 во цуцнево зобѣла береги ѿбаполѣ бугу в лѣѣ іѡпд к столцу
 іеп(с)пи холмское при бголюбезномъ калисти іеп(с)пи холмь-
 скомъ и белѣзскомъ да пребудуть же непорушно подѣ анафе́мою
 за што́ де даи г(с)ди намъ побыть и з(д)равіе а по семъ и де́темъ
 нашимъ вечную па́мать аминь : . . .

С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Функції», «Перв. прийм.», «Втор. прийм.».

Въ имѣ ѿ(т)ца и сѣна и стѣ́о дѣа¹ се іа² князь⁹ юріа³ холмѣскни снѣ
 даниліа¹⁰ холмского¹² по смѣрти сѣна моі́его¹³ княза семена придали ієсмо
 к цѣркви бжои преч(с)тои⁴ бгомѣтри на бгомоле вечистое⁵ села⁶ стрижово
 сле́пче космо⁷ во цуцнево з⁷ обѣма береги ѿбаполѣ¹¹ бугу в лѣѣ(т) «ѡпд⁸ к
 столцу іеп(с)пи холмское при бголюбезномъ калисти іеп(с)пи холмь-
 скомъ и белѣзскомъ¹⁴ да пребудуть же непорушно¹⁸ подѣ анафе́мою за што́
 де¹⁷ даи г(с)ди намъ побыть и з(д)равіе¹⁵ а по семъ и де́темъ¹⁶ нашимъ веч-
 ную па́мать аминь:—

Різночитання

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Слова Въ имѣ ѿ(т)ца и сѣна и стѣ́о дѣа
 пропу́щені; 3 Юріа; 5 вечистое; 7 зо; 8 ≠ ѡ. пд.; 15 здравіи; 16 дѣ-
 темъ; 18 не порушно.

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»: 1 Слова Въ имѣ ѿ(т)ца
 и сѣна и стѣ́о дѣа пропу́щені; 6 Слова села стрижово сле́пче космо

цуцнево пропуцєні; 8 ^тсо. пд; 14 На слові Бельзском... кінчається.

О. Соболевський, «Очерки»: 2 а; 3 юр...; 4 пречстой.

А. Будилович, «Памятники»: 1 Титли розкраті без застережень; 8 лѣто 6884; 9 а передається через я; 11 обаполь; 12 Холмського; 13 не передається через е; 17 здѣ.

П. Іванов, ЗНТШ: 1 Слова Въ имѣ ѿ(т)ца сѣна и сѣго дѣха пропуцєні; 3 Юрія Холмской; 6 далі: Стрижево; 7 далі: обома; 8 лѣто 6884; 9 а передається через я; 10 Данилія; 11 обополь.

26. Жінка Ольгерда княгиня Юліанія дозволяє Успенській церкві
в Озерищах збирати темяницину

1377 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 5, стор. 21; у «Вестнике ЮЗ и ЗР», стор. 12; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 109—110, 1882, стовп. 236; О. Смирнов у «Сборнике», № 67, стор. 67; в «Описании... рукописей», стор. 40 та фотокопія № 9.

Про грамоту див. ще таку літературу: М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, прим. 333, 351, а також т. V, прим. 71, стор. 254; «Акты ЗР», 1846, т. I, «Примечания», стор. 5; М. Погодін, «Виленск. вестн.».

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бевзенко, «Истор. морф.»; Є. Карський, «Белоруссы», т. I, та ін.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 109. Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, шифр Q, п. I. 2. євангеліє XIV ст., арк. 61 зв.

Для цього видання використано текст, опублікований в «Актах ЗР».

Се ја ¹ кнѣгинѣ ѡгльгкирдовая ² ѡульѣниѣ. ѡуоставила есми брати на црковѣ ³ бжию прѣстой ѹспєниѣ ⁴ темѣяньщину ⁵. на годѣ ⁶ по полѹ/копе грошѣи ⁷. ѡу возерищехъ на оуханехъ со ѡлєксєєвицины. а хто ¹² имєть тое закладывать. а́бо ѿ цркви бжѣѣѣ ѡдаливать. ѣ мьститѣ ⁸ єму бгѣ ⁹ ѣ прѣстаѣ ¹⁰ єго мтрѣ. в сий ¹³ векѣ ѣ в ¹¹ бѹдѹщий. аминѣ.

Різничитання

І. Срезневський, «Др. п. р. п. и яз.»; О. Смирнов, «Сборник»: 3 Слова бжию прѣстой ѹспєниѣ пропуцєні.

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 Крапки і надрядкові знаки відсутні; 2 Ольгирдовая; 4 Успенця; 5 темяницину; 6 год; 7 грошей; 8 мстить; 9 богъ; 10 причита; 11 въ.

«Описание... рукописей»: 1 Надрядкові знаки відсутні, титли розкриті, відновлені літери взяті в дужки; 5 темяньщинѹ; 6 год, ѣ в кінці слів відсутній; 7 гроші; 12 кто; 13 ся.

27. Пані Хонька Васкова продає панові Івану Губці Калеників
монастир

1378 р.

Текст публікувався в AGZ, т. II, № 9, стор. 15—16; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420б—420у; О. Шахматовим, А. Кримським у «Нарисах», стор. 158—159; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 24; С. Обнорським, С. Бархударовим в «Хрестоматии», стор. 107—109; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 43—44; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 13, стор. 25—27.

Оригінал зберігається в Центральному історичному державному архіві УРСР у Львові, ф.: «Ставропігійський Інститут у м. Львові», № 129, оп. 1, «Братський архів», в'язка 1, од. зб. I («Купча»).

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії взято літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; О. Зарупняк, «Наук. зап.»; Д. Шелудько, «Німецькі елем.»; «Словник»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи», «Західноукр. грам.»; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Соболевський, «Очерки»; І. Срезневський, «Матеріали» та ін.

Грамота згадується П. Петрушевичем у «Наук. сборн.», стор. 187, та О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 73.

Во имѣ¹ ѿ(т)ца². и сѣна и стѣго дѣха. Аминь. бжѣюе мѣтью. и³ добрыхъ людиѣ прѣязню⁴. исталасѣ⁵ торгуюла. межи добрыми людьми. межи боары. и межи крилошаны стѣго ивана. аже пани хонька. васковаѣ дѣдьковича жена. изъ дѣтьми своѣими. ис⁷ пани просиньѣю⁸. и зѣтемъ своѣмъ ис⁹ паномъ ивашкомъ данѣславичемъ. и си¹⁰ внучаты своѣими. и со всѣмъ племенемъ своѣмъ доброю волею¹¹ своѣю и добрымъ оумышлѣнѣемъ¹² своѣмъ. а никоторою¹³ силою. но сама то вчинила. безо лѣсти и безъ хитрости. продала ѣсть. тотъ мунастырь за. к. гривенъ серебра вѣсного. именемъ иванови губцѣ протодѣяконови стѣго ивана. и ѣго брату ходорови. и дѣтемъ ѣхъ. а иванъ. губька¹⁴ и своѣмъ¹⁵ братомъ. купилъ ѣсть тотъ мунастырь. именемъ калениковъ. цркъв стоѣ бци. оуспѣные причистоѣ. изъ блг(с)влѣнѣемъ. пискупа ларивона. А купилъ ѣсть иванъ губька изъ братомъ своѣмъ. на вѣки и ко¹⁸ стѣму ѿ(н)у еп(с)пи¹⁹ к селу гнѣвновчи д(а)ли²⁰. ѣі. гривенъ серебра вѣсного. А губка далъ шюбу свою куничюю дорогимъ²¹ сукномъ брунатьнымъ пошита. за. ѣ. гривенъ. пани хоньци. и ѣще ва²⁴ дали. ві. лисици. пани хоньци и²⁵ ѣѣ зѣтеви ивашкови. и дѣтемъ ѣѣ. а про то та пани хонька и своѣмъ зѣтемъ. и своѣмъ со всѣмъ племенемъ. оуздала ѣсть. тотъ мунастырь калениковъ. иванови губцѣ. и ѣго брату ходорови. на вѣки и дѣтемъ ѣхъ. со всѣмъ обѣздомъ²⁷. и со всѣми границами. и землею. и сѣножатьми. и зъ²⁸ ганми и зъ²⁸ дубровами. и зъ²⁹ бортьми. и зъ²⁹ болоты. и съ³⁰ рѣками. и со млиномъ. и сычемъ. и с ко-

[illegible]

лодаземъ. и с ловищи. и со ³¹ всѣми оужитки. ѡко из вѣка вѣчного слушало к тому мунастыреви, а тому мунастыреви. не ѡ(т)лучатиса ³² ѡ(т) стго ивана. оу вѣки. хто коли іего купилъ. тому слушати къ стму ивану. а при томъ оуздаванѣ. были боаре землане, панъ. ходько быбельский ³³ со двѣма сѣма ³⁵. андрѣико и васко. панъ глѣбъ дворѣскович(ч) ³⁶. со двѣма сѣма ³⁵ ванько ³⁷ А лехно ³⁸. панъ ивашко ³⁹ дроздъ. панъ васко кузмичъ, панъ михайло ⁴⁰ потрутовичъ ⁴¹. панъ гаврилко дробышевичъ ⁴² со двѣма сѣма. сеньковича ⁴³ два михайло ⁴⁴ а ⁴⁵ ивашко. стецко бдешицкий ⁴⁶. игнатко черневи(ч) ⁴⁷. попъ микулинський ⁴⁸ Федуть ⁴⁹. а други попп безмезднический ⁵⁰ кость. попъ тепакови(ч) ⁵¹ ѡковъ, нестюръ цепаревичъ ⁵² А пить ⁵³ моричъ ⁵⁴ в олеша оу дому. за полъ гривны грошовъ ⁵⁵. А писалъ грамоту костько дыакъ болестрашицкий по бжюмъ нарожнѣ тисачю лѣ(т). и. т. лѣ(т). и. ѡ. лѣ(т) и осьмою лѣто:.

Різночитання

О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»: 1 *а передається через я*; 2 *о[ть]ца*; 3 *Розділові знаки не передаються*; 4 *прязню*; 15 *ис своимъ*; 18 *ико*; 19 *еп[иско]п[и]и*; 20 *Гнѣвновчи*. Дали.; 27 *обѣздомъ*; 45 *и*; 46 *Гдешицкий*; 51 *Тепяковичъ*.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *а передається через я*; 2 *О[ть]ца*; 3 *Розділові знаки не відображені у виданні*; 4 *прязню*; 15 *своимъ*; 19 *еп[иско]п[и]и*; 25 *и*; 27 *обѣздомъ*; 43 *ченьковича*; 44 *Мих...*; 48 *поп...ьскии*; 52 *Пегаревичъ*.

С. Обнорський, С. Бархударов, «Хрестоматия»: 5 *истала са*; 19 *ѣп[и]и*; 25 *в*; 33 *быбельскийи*.

AGZ: 5 *и стала са*; 7 *и с*; 8 *просиньею*; 9 *и с*; 11 *болею*; 12 *оумышлѣнымъ*; 13 *ани которою*; 15 *си своимъ*; 19 *епископи*; 20 *гнѣвновчидал и*; 24 *ещева*; 27 *обѣздомъ*; 28 *изъ*; 29 *из*; 30 *исъ*; 32 *отлучати са*; 33 *быбельскийи*; 36 *дворѣсковичъ*; 37 *ванькомъ*; 40 *михаилъ*; 42 *гаврилъ Кодробышевичъ*; 47 *черневичъ*; 49 *федуть*; 51 *тепаковичъ*; 54 *могоричъ*; 55 *грошовъ*.

«Купча»: 5 *и стала са*; 7 *и спани..*; 10 *иси*; 14..бъ...; 15 *и своею, ѣ*; 20 *дали*; 21 *доро...м*; 28 *изъ*; 29 *из*; 35 *снми.. ли.... васко*; 36 *д...рѣскович[ч]*; 38 *Алехно*; 39 *ивашко др. з. ѣ па...аско кузьмичъ*; 40 *михаилъ*; 41.. *трутовичъ*; 46 *Кдешицкий*; 48 *по....у....скийи*; 52 *... аровичъ*; 55 *запол.....ы грошовъ*.

М. Дурново, «Хрестоматия»: 5 *истала са*; 7 *и с*; 13 *ани которою*; 14 *Слово губька пропушено*; 15 *и своємъ нема*; 19 *ѣп[и]и*; 31 *съ*; 38 *алехно*; 39 *Після слова ивашко пропушено* дроздъ панъ в; 41 *ѡтрутовичъ*; 42 *Після слова дробышевичъ пропушено* со двѣма с[ы]н[а]ма; 43 *оньковича*; 44 *Пропущено—* аило а; 46 *кдешицкийи*; 48 *поп.....скийи*; 50 *без.здъничикийи*; 52 *це.аре-вичъ*; 53 *апить*.

28. Володислав, князь опольський, дарує маєток в Бохурі своєму
служі Ладоміру Волошину

1378 р.

Текст опублікований в AGZ, т. VII, № 13, стор. 22; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 δ—420 ε; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 16; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 42—43; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 12, стор. 23—24.

Незважаючи на те, що в грамоті вказано рік написання, дослідники розходяться в її датуванні. В AGZ опубліковано грамоту під 1377 роком. Слушність цієї дати визнає Є. Карський («Два документа», стор. 544). А. Кримський, М. Дурново, О. Соболевський, С. Пташицький, Є. Карський («К вопросу...») і В. Розов прийняли вказаний у грамоті рік. Цю дату поставлено і тут.

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії використано літографічний знімок, вміщений у праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 175.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси», «Західноукр. грам.»; Є. Тимченко, «Курс»; А. Кримський, «Укр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; «Словник»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Во ѿма¹ ѿ(т)ца². и сна и стго дха. Аминь. бжъею³ мл(с)тью. Мы князь володиславъ. Опольскоѣ земли. и велуньскоѣ земли. и рускоѣ земли. господарь. и дѣдичъ вѣчныи землѣмъ тѣмъ. самодержецъ. князь веле⁴ нашею доброю волею. и нашимъ добрымъ. оумышлѣньемъ. то ієсмы вчинили взорѣвши. на нашего вѣрного⁵ слугу. именемъ рекучи ладомиръ. волошинъ. што же ієсть намъ вѣрно послужилъ. и ієщи служити будетъ. А про то. про ієго. вѣрную службу. дали ієсмы ієму. годлѣ поле. што же лежитъ. ѿ(т)⁶ бохура болше милѣ. то поле пустына. А терनावу рѣку, имивши с убою стороною. дѣли же⁸ до верха рѣки тоѣ. и пола вса што суть по рѣцѣ той. и все то што коли княжѣнья пустынь. с убою сторону. и ѿ(т)⁶ бохура лѣсы. и дубровы. и ѿ(т)⁶ ярославльскоѣ волости пустыню. лѣсъ. и добровы. и пола. што же коли ієсть тамъ тоѣ пустынь княжѣнья. то все далѣ ієсмы ладомирови. садити село оу волоскоє право. а далѣ ієсмы ієму на вѣки. и дѣтемъ ієго. со всѣмъ дѣбѣздомъ. и со всѣми границами. яко⁹ из вѣка слуша к тои пустынь. и ѿ(т)⁶ бохура. и ѿ(т)⁶ ярославльскоѣ пустынь. и¹⁰ землею. и с лѣсы. и з дубровами. и сѣножатъми и сѣ рѣками. и з болоты, и с ловищи. и со всѣми оужитки. што нинѣки могутъ быти: воленъ продати: воленъ замѣнити тако доброму яко ієсть самъ. ісо¹¹ княжею волею. а с того имѣеть. князю служити. трими стрѣлци. А ѿсадивши. ис каждого кметѣ. по два гроша широкаѣ. оу князю комору давати на каждый рокъ. А на то дали ієсмы грамоту нашу. и печать привѣсѣли. велебного князѣства нашего, а при томъ были. исвѣдъци. панъ судивои староста кракувський. панъ андрѣѣѣшъ староста руский. панъ маршалко шофъ. панъ клавко. панъ микшикъ инѣдриховъ. снѣ панъ мартинъ лютковський. а дана ієсть

грамота оу бохури. по бжьюмъ нарожѣнѣ тисачю лѣ(т) ¹². и. т. лѣ(т) ¹².
и сѣмъдесѣть лѣ(т) ¹². и осмою лѣ(т) ¹³. А писалъ княжий писарь костько
болестрашицкий. оу вѣки. Аминь. ·· XXXXX

Різночитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові та розділові знаки у виданні відсутні, а передається через я; 2 О[т]ь; 3 Б[о]жею; 4 ве-
ле[и]; 5 верного; 6 от[ъ]; 8 олиже; 9 якъ; 10 и[з]; 12 лѣт; 13 лѣт[о].

М. Дурново, «Хрестоматия»: 9 як; 11 и со.

29. Володислав, князь опольський, надає в Галицькій землі Дра-
гомиру Нове Село, а Некрі село Старуню

1378 р.

Оригінал грамоти не відшукано. Копію, взятую з «Книги галицького гроду», № 170, арк. 1037, опубліковано в ЗНТШ (т. I, 1892, № 2, стор. 4—5), звідки передруковується в цьому виданні.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Нариси».

Въ имя Отца и Сына и Святого духа. Аминь. Божією милостію ми княз Володиславъ Опольской землѣ господарь, Велунской землѣ, Руской землѣ господарь и дѣдичъ приржоний тѣмъ землямъ усѣмъ. Узрѣвши есми на вѣрную службу Драгумиру и на Некрину, дали есми имъ двѣ селѣ на имя село Старуня, а другое село Новое, а тая села лежатъ в Галицкой волости, на Малой Быстрици; штоже село Старуня, то ѿсадил ѿтець Некринъ пустыню, то есть село Некриново, и братии его, и дѣтий его. А Новое село Драгумирово, и брата его Станково, и дѣтий ихъ. А дали есми имъ та села у вѣки со всѣмъ правомъ и панствомъ, и со всѣми плати, и с ужитки, и со всѣми доходи, яко извѣка и к тимъ селомъ у ихъ границяхъ прислушаютъ, с полем, и с лѣсомъ, и с вокном и с рѣками. А то имъ у вѣки належати — волни продати, и замѣнити, отдати, у свои лѣпшиѣ ужитки оборотити. А с тихъ селъ иматъ Драгомир и Некра съ братією своею, и съ ихъ дѣтми и маютъ служити намъ, и нашимъ намѣсникомъ трими стрѣлци. А на подтверженіе тому листови велѣли есми привѣсити печатъ нашего великаго князтва. А писана грамота въ Львовѣ, в недѣлю на канонѣ Филипа, по Божомъ нароженію а лѣтъ и т ѿ лѣтъ и осмое лѣто. А то свѣдци: панъ Андрѣяшъ староста Руской землѣ, панъ Дебеславъ Халастра, панъ Ходко Ложевичъ, панъ Васко Волчковичъ, панъ Миско Тяптуковичъ, и иныхъ к тому много было. *Locus sigilli*, Володиславъ княз.

*30. Великий князь литовський Вітовт розподіляє поле між князем
Андрієм Василом і Свидригайлом*

1382 р.

Текст опублікований під 1390 р. у «Временнике» (розділ «Смесь», стор. 5—6), звідки передруковується і в цьому виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 114, 1882, стовп. 247, під 1382 р., який прийнято і для цього видання.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 141.

Мы Великий Князь Витовтъ чинимъ знаемо симъ нашимъ листомъ, кто на него узритъ или услышитъ чтучи. Досмотрили есмо того, жаловалъ Князь Андрей Васило на Свидригайла, а Свидригайло жаловалъ на Андрея. И мы того досмотрили и раздѣлили и развели того на полы, што отъ Андрева села половина поля тянеть, то есмо повернули къ Андрееву селу; а што отъ Свидригайловы земли половина поля того, то есмо повернули Свидригайлови. Андрей имаеть володѣти на своей половинѣ, а Свидригайлови оукронича не уступати и володѣти у своей половинѣ оукронича, а Андрею неокупати. А на то на все дали есмо Андрею сюю нашу грамоту и печать свою приложили. А дана у великий четвертокъ Априля у 3 день 6898 году.

*31. Вітовт, великий князь литовський, дозволяє своєму слугі
Василію Карачевському заснувати село Княжу Луку*

5 травня 1383 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», т. I, № 6, стор. 22; Я. Головацьким у «Пам'ятниках», 1865, № 6, стор. 199—200, 1867, № 6, стор. 9—10; О. Пшездзецьким в публікації «Образу», т. II, стор. 51—53; М. Грабовським, О. Пшездзецьким у праці «Żródła», стор. 144; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 17.

Рукописна копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в Архіві Інституту історії АН СРСР у Ленінграді, ф. № 57: «Коллекция Д. И. Зубрицкого», гр. № 4; Ленінградське відділення архіву АН СРСР, ф. 216, оп. I, № 39, арк. 146.

Грамота описана А. Прохаскою у праці «Codex», стор. 34; О. Смирновим в «Сборнике», № 69, стор. 69; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 116, 1882, стовп. 250; Є. Карським в «Белоруссах», т. I; в «Протоколах», стор. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенціцький, «Нариси»; Є. Тимченко, «Курс».

Для цієї збірки взято текст Я. Головацького з «Пам'ятників».

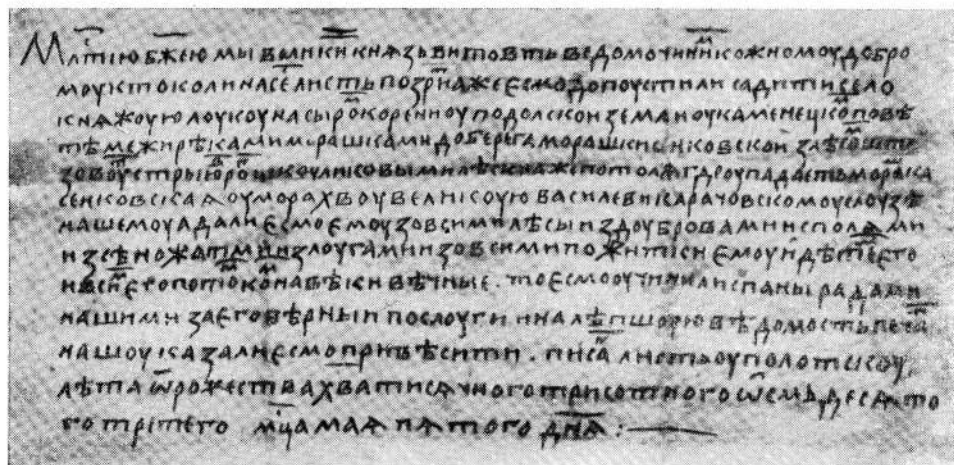
Фотокопію зроблено з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Мл(с)тію ¹ Бжею, мы великѣ ² князь ³ Витовть ⁴ ведомо ⁵ чиним(ъ) кожному ⁶ доброму, кто коли на се(с) листь ⁷ позрит(ъ) ⁸, аже есмо допоустили садити село Княжоую Лоукоу, на сыром(ъ) корени ¹⁸, оу Подолской земли, оу Каменецком(ъ) повѣтѣ, межѣ рѣками Морашками, до берега Морашки Сенковской з ⁹ лѣсом(ъ), што зовѹт(ъ) ¹⁰ Стрынов(ъ) Рог(ъ), и с ¹¹ Коуликовыми лѣски, аже потолка где ¹² оупадаеть ¹³ Морашка Сенковская оу Морахвоу Великоую, Василеви Карачовском ¹⁹, слоузѣ нашему; дали ¹⁴ есмо емѹ зо ²⁰ всими лѣсы и зъ ²⁵ доубровами, с ¹⁵ полѣми и з ^{9а} сѣножатми и з ⁹ лоугами, и зо всими пожитки ²¹, емѹ и дѣтем(ъ) ²² его и всимъ потомком(ъ) ¹⁶. на вѣки вѣчныє, то есмо оучинили, с ¹¹ паны радами нашими ²³, за его вѣрными послонги, и на лѣпшоую вѣдомость печать нашу казали есмо привѣсити ²⁴. Писан(ъ) листь(ъ), ^у Полотскоу лѣта отъ Рожества Х(с)ва тисѣчного трисотного ѣсмыдесятого ¹⁷ третего, м(с)ца Маѣ пѣтого дѣна.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; 3 а передається через я; 4 Витовть; 5 вѣдомо; 6 каждому; 7 листь; 8 позритъ; 9 зъ; 10 зовуть; 11 съ; 12 гдѣ; 13 упадаеть; 14 а дали; 15 и съ; 16 всимъ его потомкомъ; 17 осмыдесятого.

М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Żródła»: *Myłostitiu Bożeju, my welikij kniaź Witold wedomo czynim Każdому доброму, kto koli na sej list pozrit, aże jeśmo dopustili saditi seło kniażuju Łuku, na syrom Koreniu, u podolskiej zemli, u kameneckom powiecie, mieżi riekami Moraszkami, do bereha Moraszki Senkowskiej, z liesom szto zowut: Striow Rog i Kulikowymi lieski, aże potolia hdie upadaet Moraszka Senkowskaja u Morachwu wielikou, Wasilewu Karaczewskomu służie naszomu, a dali jeśmo jemu zo wsimi liesy, i z dubrowami, i s pōliami, i sienozātmi i z łukami,*

i zo wsimi pozytki, jemu i dietiam jeho i wsim jeho potomkam na wieki wiecznyje. To jesmo uczynili s pany radami naszymi za jeho wiernyi posluhi, i na lepszhouju wiedzomst' peczat' naszu kazali jesmo priwesit'. Pisan list u Połocku, leta ot rozdestwa Christowa Tysiacznoho trysotnoho osmdesiatoho tretego, miesiaca Maja piatoho dnia.

О. Пшездзецкий, «Образы»: 1 Тутли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; великий; 3 Δ передається через я; 4 Витовдъ; 7 сей листъ; 9а з нема; 10 далі: стріовъ; 11 с нема; 12 гдѣ; 13 оупадаєть; 14 а дали эсмо; 16 и всѣмъ его потомкамъ; 17 осмьдесятого; 18 кореню; 19 Василеву Карачевскому; 20 цифри 30; 21 пожытки; 22 дѣтямъ; 23 нашими; 24 привесить.

Д. Зубрицький — копія: 2 Надрядковий знак над и закреслено; 3 князь; 11 ис; 13 оупадаєть; 17 осмьдесятого; 25 з.

32. Чюрило Бродовський дарує село Бродово князю Федору Даниловичу

8 квітня 1385 р.

Текст опублікований в «Monumenta», стор. 116; в «Arch. Sang.», т. I, № 2, стор. 2; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 14, стор. 27—28.

Описана М. Руликовським, З. Радзімінським у «Kniaziowie», стор. 23; А. Прохаскою у праці «Codex».

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10.

Для даної публікації використано текст з видання В. Розова.

Оригінал зберігається в Arch., A. S., D. p., № 28.

въ лѣто ¹ шеститисачное ². ѿ ѿ. ѿ. сотное ³.. деваносто ⁴. третеѣ. на
 памѣть ⁵ стаго мученика ѿфимѣ ⁶. на канунѣ ⁷ проводѣв(ѣ) ⁸ ѡу (су)боту.
 а се азъ чюрило ^{8а} бродовскій ⁹. далѣ ѿсм(ѣ) ¹⁰ село ¹¹ сво(ѣ) бродово кнѣ-
 зу ¹² федору данильѣвичю ¹³ ѿ дѣтемъ ¹⁴ ѿго. при своѣмъ ¹⁵ животѣ ¹⁶ ѿ
 по своѣмъ животѣ. а ѿму печаловат(и)са душею моѣю ѿ жены м(о)ѿѣ ¹⁷
 душею. а на то послуши ¹⁸. ѿванѣ владычинъ зѣтъ ¹⁹. васко голый ²⁰. ахн(о)
 ѿнисимъковъчъ ²¹. васько андрѣѣвичъ ²². ацко ланевичъ ²³. лукъанъ ти-
 вунъ ²⁴. павелъ подвойскій. ѿванѣ башкиртовичъ ²⁵. хватковичъ ²⁶ ... ѡду-
 ровичъ..... ²⁷ кривецъ федоровъ ²⁸. а кто. поступитъ ²⁹ на моѣ слово. въвѣда-
 ються тотъ ³⁰ передъ бѣмъ ѿс моѣю душею. а писалъ ³¹ родуничъ..ъ ³². аковъ.

Різничання

«Arch. Sang.»: 1 В лето; 2 Розділові та надрядкові знаки оригіналу не передаються; 3 ѿ ѿсмсотное; 4 деваносто; 5 памет; 6 Ефима; 7 кануне; 8 про-
 вод; 9 азъ Чурило Бродовскій; 10 есми; 11 сѣло; 12 князю; 13 Данилевичъ;
 14 дѣтем; 15 своем; 16 животе, далі пропущено: и по своемъ животѣ; 17 моее;
 18 послушил; 19 Иван Владичин зѣтъ; 20 Голчи; 21 ѿнистизков[и]чъ; 22 Васко
 Андреевичъ; 23 Ланевич; 24 Лукъан тивун; 25 Иван Башкиртович; 26
 Хваткович; 27 ѡдурович; 28 Кривец Федоров; 29 поступит; 30 въвѣдает са
 тот; 31 писал; 32 Родунискович.

«Monumenta»: 1 лето; 2 Розділові та надрядкові знаки оригіналу не пере-
 даються; 3 ѿ ѿсмсотное; 4 деваносто; 5 памет; 6 Ефима; 7 кануне; 8 провод;
 8а А е азъ Чуріло; 10 есми; 11 сѣло; 12 князю; 13 Данилєвичъ; 14 дѣтем;
 15 своем; 16 животе, далі пропущено: и по своемъ животѣ; 17 моее; 18 послу-
 сил; 19 Владичин зѣтъ; 20 Голчи; 21 ѿнистизков[и]чъ; 22 Васко Андреевичъ;
 23 Ланевич; 24 Лукъан тивун; 25 Иван Башкиртович; 26 Хваткович;
 27 ѡдурович; 28 Кривец Федоров; 29 поступит; 30 въвѣдает са тот; 32 Роуни-
 скович.

33. Князь Федот з братами Лазарем і Семеном та матір'ю
 Ольгою обіцяють не втручатися в господарство князя Федора
 Даниловича

Близько 1386 р.

Текст опублікований в «Monumenta», стор. 2; В. Руликовським, З. Радзімінським у
 праці «Kniaziowie», стор. 25—28; в «Arch. Sang.», т. I, № 8, стор. 8, звідки взято й для
 цього видання.

Се азъ кн(а)зь великий Федот, з братом своим Лазарем и Семеном и зъ
 маткою своею ольгою, дали есмо грамоту на том кн(а)зю Федору Даньле-
 вичу (!) штож нам не уступатисѣ ѿ его служебные, и по его животе што
 дасть церквам и кому нышто дасть, нам в то не вступатисѣ. а кто на тое по-
 ступитъ, тот ѿвѣдает с нами перед Богомъ и зъ его дѣшею.

34. Намісник луцький Федір Данилович присягає на вірність
польському королю

Близько 1386 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 7, стор. 7—8; А. Кримським, «Укр. грам.», стор. 501—502; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 9; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 15, стор. 29—30.

У грамоті немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Міркування щодо визначення дати і локалізації грамоти див. у такій літературі: Є. Карський, «К вопросу...», стор. 23; В. Розов, «Южнор. гр.», «Укр. гр.», стор. 29; «Arch. Sang.», стор. 155, та ін.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.», т. II; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. управление»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.», Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

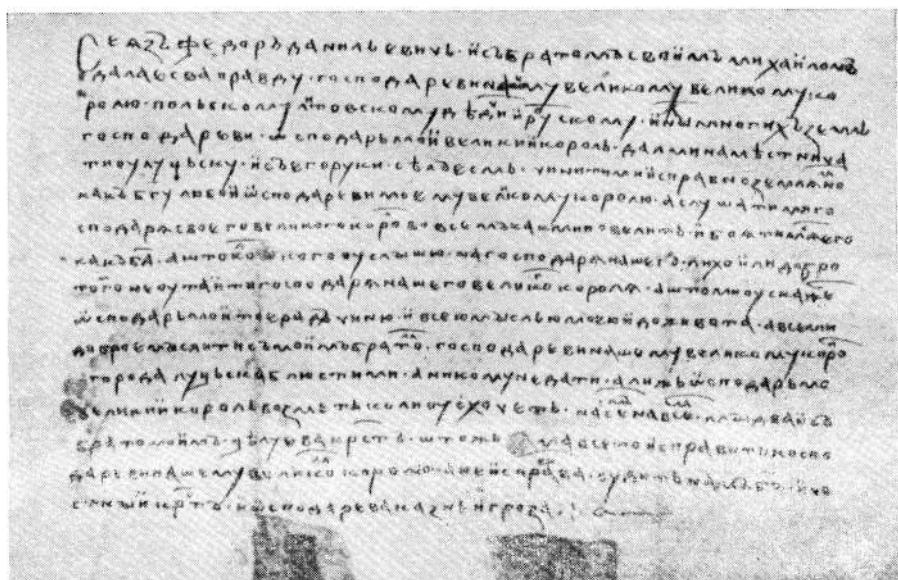
Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

В. Cz., зб. № 2960, vol. VII, sign. 39.

Се азъ ¹ федоръ данильевичъ. ѿсь ² братомъ своимъ михайломъ ³ дала
есва правду. господареви наш(е)му ⁴ великому великому королю. польскому
л(и)товскому ⁵ дѣди(ч) иру(с)скому ⁶. ѿны(х) ⁷ многихъ земель господареви.
ѿсподарь ⁸ мой ⁹ великий ¹⁰ король. дал ми намѣстничати оу луцьску. ѿсь ¹¹
его руки. сѣлъ есмь. чинити ми исправно землано(м) ¹² какъ бѣу любо ѿ
ѿсподареви моему вел(и)кому королю. а слушати ми господарѣ своего вели-
кого коро(л) ¹³ во всемъ как ми повелить. ѿ боѣтим(с)ѣ ¹⁴ его какъ ба. а што
ко(л) ¹⁵ ѿ(т) ¹⁶ кого оуслышу. на господарѣ нашего. лихѣ ѿли добро то-
го(м) ¹⁷ не оутайти господарѣ нашего велико(г) ¹⁸ короля. а што ми оуска-
же(т) ¹⁹ ѿсподарь мой тоѣ радъ чиню. ѿ всею мыслыю моею ѿ до живота. а
все ми доброе мыслити съ моимъ братомъ(м) ²⁰. господареви нашему великому
коро(л) ²¹ а города луцьска блюсти ми. а никому не дати. алижъ ²² ѿспо-
дарь мо ²³ великий ¹⁰ король возьметъ кожи оусхочетъ. на се(мъ) ²⁴ на все(м) ²⁵.
мы два ѿсь братомоимъ ²⁶. цѣлуева ²⁷ крѣсть. што жъ ²⁸ нама все то исправити
кѣсподареви нашему велико(м) ²⁹ королю. а не ѿпра(ви)ва ³⁰. судить намъ
бѣ. ѿ честный ³¹ кр(с)тъ. ѿ ѿсподарева казнь ѿ гроза. —

Різномовчання

«Arch. Sang.»: 1 ¹ передається через ю; 2 Надрядкові та розділові знаки не передаються; 3 Михайломъ; 4 нашему; 5 литоескому (!); 6 и роускому; 7 иных; 9 мой; 10 великий; 11 и съ; 12 земляном; 13 корол(я); 14 бояти м[и] ся; 15 кол; 16 от; 17 того м[и]; 18 великого; 19 оускажет; 20 братом; 21 корол[ю]; 23 мой; 24 семъ; 25 всем; 26 братом моимъ; 27 цѣлува; 28 штожь; 29 великом[у]; 30 исправива; 31 честный.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *а* передається через я; 2 Надряд-
кові та розділові знаки не передаються; 4 нашему; 6 и Рускому; 7 иных; 8
Осподарь; 11 и съ; 13 корол[я]; 14 бояти м[и]ся; 15 кол[и]; 16 от; 17 того
м[и]; 18 велик[о]го; 19 ускажет; 21 корол[ю]; 22 али жь; 23 мои; 24 семь;
25 всем; 26 брато[м] моимъ; 29 великом[у]; 30 исправива.

35. Князь Дмитрій Ольгердович дарує майно Лаврашевському монастирю

1386 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 7, стор. 22; П. Симоні у «Метисл.
ев.», стор. 40—41; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 17, стор. 32—33.

Дати написання немає. Більшість дослідників датують грамоту 1386 роком (див.:
«Акты ЗР»; Е. К а р с ь к и й, «Белоруссы», т. I, стор. 359, і В. Розов). І. Срезневський у
«Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 117, та 1882, стовп. 254, помістив її під датою «до 1388 года».

Немає єдиної думки і щодо того, хто такий був Дмитрій Ольгердович. Приблизно в
один час згадуються два Дмитрії Ольгердовичі: один — Корибут, а другий — князь
брянський.

Оскільки Корибут десь у 1386—1388 рр. був князем новгородським і сіверським, а
Лаврашевський монастир знаходився недалеко Новгородка, в якому він князував, то є
більше підстав вважати автором цієї грамоти саме Корибута. З такими ж аргументами
виступали А. Нарушевич у праці «Historya», т. IV (див. родосл. табл.), К. Стадницький у
праці «Вгасіа», стор. 48; в «Актах ЗР», у «Примечаниях» до I тому, стор. 5; В. Розов у
«Южнор. гр.», «Укр. гр.» та ін.

О. Востоков в «Описании», стор. 125, LXXII; І. Срезневський в «Др. п. р. п. и яз.»,
1882, стовп. 254; Й. Вольт у «Rbld», стор. 92, та ін. приписували цю грамоту князю Бря-
нському, ніби старшому братові Корибута.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 153, оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 1.

Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: О. Соболевський, «Очерки», «Лекції»; Ф. Медведєв, «Нариси»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; «Словник»; Л. Коломєць, «О фразеол. соч.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10; Є. Тимченко, «Курс»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6.

Се їазь ¹ великій ² кня(з) ³ дмитрій ⁴ болгардовичь ¹⁰. помоглиша єсмь ⁵ боу ї стої бни ⁶. даль єсмь ¹¹ сто(ї) бни гнидковича ⁷ лѹкно. патиш ¹² є. ї ¹³ ѓзера. ї морино ⁸ а кто пороушить (ї)ли ¹³. при моємъ живогѣ ¹⁴. їли по мое(м) ¹⁵ живогѣ. росудитса ¹⁶ со мною прѣдъ бмъ ⁹.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 язъ, надрядкові знаки не передаються; 2 великий; 3 князь; 4 Дмитрей; 5 есми; 6 Богу и святой Богородицы; 12 Гнидк... далі пропущено до ї; 8 и морино...; 9 .. бмъ нема.

П. Симоні, «Мстисл. ев.»: 2 великі ї; 3 Титли не розкриті; 5 есм(ь)?; 7 гнидко?.. ча; 8 морин(о)?; 9 бмъ відсутні; 10 болгардов(и)чъ; 11 (є)смь; 12 патиша:... е. ї; 13 ли; 14 ж(и)вотѣ; 15 мо(ємъ); 16 россудит(с)а.

36. Пан Михайло Іванович заставляє своє село Черепин Осташкові Григоровичу Давидовському

27 липня 1386 р.

Текст опублікований В. Мацейовським у праці «Historya», т. VI, стор. 148, який надіслав свою копію з оригіналу в Археологічну комісію в Санкт-Петербург; в «Актах ЮЗР», т. II, № 61, стор. 101; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 7, стор. 190—191, та 1867, № 7, стор. 10—11; в «Русск. истор. библиот.», № 3, стовп. 6—7; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420 в; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 16, стор. 30—31; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 25.

У грамоті не вказано місце її написання. На думку В. Розова, вона написана у Львові. Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 253—254.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається в Ossolineum, № 47.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси», «Елементи»; І. Керницький, «Із спостережень»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Труди»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числівн.», «Топограф. назви», «Мовознавство», № 10, та ін.

Во има ¹ ѿца ² и сѣа и сѣго дѣа. аминь. ³ а се ѡ панѣ ⁴ михайло ⁵. ивановичь ⁶. заставилъ своє село. черепине ⁷. григорову ⁸ снѹ двѣдвского. осташкови. а къ пана ходковѣ руцѣ лоевичѣ. во. к. ⁹ гривень без одноѣ гривны.

ВОНЛАЩАНАСТАГОДХА АМИНЬ. АСТАПАМЪ МНХАНО. НАВАНОВНУ
ЗАСТАВНІА СВОСЕЛО УЕРЫПНІЕ. ГРИГОРЕВУ СМЪДВАДЬСКОГО. ОСТАШКОВИ
АКЪ ПАНАХЪ ДІКОВЪ РУЧЬ ЛОШВНА ВО ІС. ГРИВЕНЪ БЕЗДОНОБГРИВНЫ
АРОКЪ ШПІСВА ДНІЕ. АДОСПОВА ДНІЕ. АЖЕНЕ ВЪ КУПНІЕ ЕГОНАТОТЪ
РОЖЕ НЛІБЕТЬ ДЕРЖАТИ ТОСЕЛО ОПАТЪ ДО ДРУГОГО РОКУ. АНАТОСЕБЪ
ДОУНПАМЪ ПЛАТИНЪ СВОЕВОДА. ПАМЪ ОЛЕШКО НАМУНІЕ СНИ. ПАМЪ
БАГРАМАЪ СОУКНИЛ ВОВЕБСКНИ. ПАМЪ БІДА НАЪ ЛАШКОВЪ СНИ. СОУКНИ
ТЕРЕВОВЕБСКНИ. ЛУННІСЪ. АНТЪ ІМЪ ПОЛЕАЛЪ ШТО ПРН АЛЪ БЫЛЪ
ГРИГОРЕВИШЕ ЛОЛЪ ІМЪ ІСКО Е ПОЛЕ ІСЪ МОКАТИ. АНАТОСЕБЪ ДОУЧТВО. ЗА
ВЪ СНАЪ СВОЮ ПЕЧАТЬ. АНАТЪ МНХАНО СВОЮ ПЕЧАТЬ. АТОСА ДІАЛО.
ВЛѢ. Р. Ѡ. Ѣ. Д. АЦА. ІМЛА. ВЪ. ІСЪ. ДНІЕ. НАСТГОМУНІА. ПАМТЕАБН
МО НА :

Того года мѣсяца не вѣдомъ
Р. 1386

а рокъ ѿ(т) ¹⁰ списва дне. а до спсова дне. аже не выкупить его на тотъ рокъ. имѣть держати то село. Опять ¹¹ до другого року. а на то свѣдоци панъ мартинъ воевода. панъ Олешко янчиньскій ¹². панъ баграмъ соцкій лвовьскій ¹³. панъ бѣданъ лѣшковскій ¹⁴. соцкій теребовельскій ¹⁵. луникъ. а и с тымъ полемъ. што придалъ былъ. григорови шеломыньское поле. и сѣножати. а на то свѣдоцтво. завѣсилъ свою печать. а панъ михайло ⁵ свою печать:: а то са дѣяло ¹⁶. в ¹⁷ лѣ(т) \neq с.ѿ. ч. д. ¹⁸ м(с)ца. іюла. въ. кз ¹⁹. днь. на стго мѣнка. пантелѣймона ²⁰::

Різночитання

А. Кримський «Укр. грам.»: 1 *А передається через я*; 2 *от[ь]ця*; 3 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 9—20; 10 *от[ь]*; 11 *опять*; 18—6894; 19—27.

«Акты ЮЗР»: 1 *А передається через я*; 2 *Титли розкриваються без застережень*; 3 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 4 *пан*; 5 *Михайло*; и *після голосної передається через й*; 7 *Черепинѣ*; 8 *Григорьеву*; 9—20; 10 *отъ*; 12 *Янчиньскій*; 13 *Львовьскій*; 14 *Ляшковьскій*; 15 *Теребовельскій*; 18—6894; 19—27; 20 *Пантелѣймона*.

Я. Головацький, «Памятники»: 3 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 6 *Иванковичъ*; 10 *отъ*; 16 *дѣяло*; 17 *въ*.

«Русск. истор. библ.»: 1 *А передається через я*; 2 *Титли розкриваються без застережень*; 3 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 5 *Михайло*; и *після голосної передається через й*; 9—20; 10 *отъ*; 11 *опять*; 12 *Янчиньскій*; 13 *Львовьскій*; 14 *Ляшковьскій*; 18—6894 (1386); 19—27.

В. Мациевський, «*Historia*»: Wo imia otcia i syna i swiatago ducha amia. a se iaz pan michailo iwanowicz zastawił swoe seło czerepyne grigorewu synu dawidowskago ostaszkowi. ak pana chodkowie rucie łowicza. wo. k. griwen bez odnoe griwny: a rok ot spasowa dne. a do spasowa dne. a ze ne wykupit ego na tot rok. imeet derzati to seło. opiat do drugogo roku. a na to swiedoci pan martin woewoda, pan oleszko ianczinskii. pan bagram sockii lwowskii. pan bogdan liaszkwskii. socki terebouelskii. łunik. a stym polem. szto pridał był. grygorewi szelomynskoe pole. i sienozati. a na to swiedectwo. zawiesił swoju peczat. a pan michailo swoju peczat: a to sia dziełało w lieto 6794 (po Chr. 1286) mca Julia w 27 den na sw. muczenika Panteleimona.

37. Угода смоленського князя Юрія Святославича та інших князів з польським королем про мир і вірність королю

17 вересня 1386 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 63, стор. 102—103; «Arch. Sang.», т. I, № 4, стор. 3—4; А. Прохаскою в праці «Codex», № 28, стор. 28; в «Русск. истор. библ.», стовп. 7—8; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 39; М. Дурново у «Хрестоматии», стор. 41—42.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 254; Я. Голембійовським у «Dzieje», стор. 13; Ф. Леонтовичем в «Источниках», стор. 8; Е. Карським у «Белоруссах», стор. 16; у «Протоколах», стор. 343.

Подається за виданням О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы Юрьѣ¹ Свѣтѣслави(ч)². кнзѣ³ великий⁴ смоленський⁵. даемъ ве⁶домо. кто коли сю грамоту видить. а любо⁷ слышнѣть с⁸ Володиславомъ бѣю мл(с)тью. с короле⁹мъ полскимъ⁹. литовьскѣмъ¹⁰. и рус(с)кимъ. ѣныхъ зем¹¹ль ѡсподаремъ¹¹. та(к)¹² есмь¹³ оу докончанѣи. оу правдѣ. ѣ оу хр(с)тѣмъ¹⁴ целованѣи. ка(к) же есмь налса¹⁵ ѣ докончалъ. съ братомъ съ его со кнзѣмъ¹⁶ с великимъ скиригкѣиломъ. приехати ми было оу литву. ѣ то есмь ѣ справилъ. приехалъ есмь оу литву. ѣ запсалъ есмь с короле¹⁷мъ. што ми с нимъ за ѡдинъ быти. не ѡстати ми коро¹⁸ля. никоторымъ¹⁷ веремѣнемъ¹⁸. а никоторымъ¹⁹ дѣломъ. ни оу лисе²¹ а ни²² оу добрѣ. не ѡ(т)веречи ми са коро¹⁹ля. далъ есмь ему правду — и до своего живота. не изменити ми то²⁰е правды, а помагати ми коро²¹лю бес хитрости. где²³ коли ему надобѣ²⁴. пойти²⁵ ми самому. ажъ пакъ некотора²⁶ ма дѣла зайдуть²⁷ или немочь. ѣно ми послати брата своего бес хитрости. а с кимъ коро²⁸ль миренъ. ѣ братъ его кнзѣ²⁹ великий²⁸ скиригкѣило²⁹. ѣ с³⁰ тѣмъ ѣ азъ не миренъ хотѣ³¹ бы³² с ѣною³² братѣю своею³³ не миренъ. ѣ с³⁴ тѣми миру не держати ми. ѣ со ѡндреемъ полоцкимъ. ѣ с³⁴ полочаны миру не держати. ми. ани³⁵ сылатиса³⁶. а што были есмь по³⁷воевали ѣ поимали. а то есмь нал³⁸ са³⁷ ѡ(т)воротити. ѣ ѡ(т)дати³⁸. на томъ на всемъ далъ есмь правду. хр(с)тѣ³⁹ есмь целовалъ⁴⁰. за всю свою братѣю. ѣ за всю свою зем⁴¹лю. ѣ за вси свой люди. а то есмь оучинилъ ѣ записалъ. своею доброю волею. што ми то сдержати крѣпко ѣ до своего живота. а не изменити⁴¹. ѣ своимъ кнзѣмъ. ѣ своимъ бо⁴²дры. кнзѣ⁴³ Федоръ Романовичъ. кнѣ(з)⁴⁴ Михайло⁴² ѣванови(ч)⁴³ вѣземьскѣи⁴⁴. Семень не⁴⁵пролѣи⁴⁵ гаврилови(ч)⁴⁶. юрьѣ голова. прокофѣи⁴⁷ ѣванови(ч)⁴⁸. Глѣбъ вѣсильевичъ. ѡндрѣи⁴⁹ Микулинничъ. Борисъ меркурьевичъ. ѡндрѣи⁴⁹ Мирослави(ч)⁵⁰. хр(с)тѣ⁵¹ целовали⁵². на то(ж)⁵³ сюю⁵⁴ грамоту дали есмь. ѣ своимъ печатѣмъ за⁵⁵весили⁵⁵. оу городѣ оу вилни⁵⁷. оу не(д)лю⁵⁶ по оуздвиженѣи⁵⁹ чснго⁵⁸ хр(с)та⁶⁰. м(с)ца⁶¹ семтаб⁶²ра⁶². оу. Зѣ. днѣ⁶³. подъ леты бѣаго⁶⁴ на⁶⁵ро(ж)нѣа⁶⁵ лѣтъ. тыса⁶⁶ча. и триста. ѡсьмдесѣтъ⁶⁶. шестаго⁶⁶...

Різномовчання

М. Д у р н о в о, «Хрестоматія»: 1 юрьѣ; 15 нал са; 22 ани; 28 великий; 29 скиричкѣило; 36 сылати са; 43 ѣванови(ч); 49 ѡндрѣи.

«Arch. Sang.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Свѣтославич; 4 и, ѣ, ѣ після голосної в кінці слова передаються через ѣ; 6 Розділові знаки

незбігаються з оригіналом; 7 алюбо; 12 так; 13 есмо; 14 хре[л]стнымъ; 15 н[а]лса; 16 кн[а]лемъ; 19 ани которымъ; 22 ани; 24 на добъ; 25 пойти; 27 зайдуть; 29 Скиригкайло; 30 ис; 31 хотябы; 38 отвори ти и отдати; 42 Михайло; 43 Иванович; 44 Вяземский; 45 Непролѣй; 46 Гаврилович; 47 Прокофей; 48 Іванович; 50 Мирославич; 51 хрестъ; 56 неделю; 59 оуздвигыи; 66 осмь десять.

«Русск. истор. библ.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Святославичъ, а передается через я; 3 князь; 4 и, й, и після голосної в кінці слова передается через й; 5 Смоленский; 12 такъ; 14 хрестномъ; 16 княземъ; 19 а ни которымъ; 29 Скиригкайло; 31 хотябы; 33 пропущено своею; 37 нялся; 38 отворити и отдати; 39 хрестъ; 42 Михайло; 45 Непролѣй; 46 Гавриловичъ; 47 Прокофей; 48 Ивановичъ; 49 Ондрѣй; 51 хрестъ; 53 тожь; 56 неделю; 58 честнаго; 60 хреста; 61 мѣсяца; 62 сентября; 63—17 день; 64 Божьяго; 65 нароченья.

«Акты ЮЗР.»: 1 Юрьй; 2 Святославичъ, а передается через я; 3 князь; 4 и, й, и після голосної в кінці слова передаються через й; 5 Смоленский; 6 вѣдомо, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 8 съ; 9 Польскимъ; 10 Литовскимъ; 11 господаремъ; 12 такъ; 14 хрестномъ; 16 княземъ; 17 ни которымъ; 18 временемъ; 19 а ни которымъ; 21 лисѣ; 23 гдѣ; 25 пойти; 26 нѣкоторая; 27 зайдуть; 28 великій; 29 Скиригкайло; 30 и съ; 31 хотябы; 32 иною; 33 пропущено своею; 34 съ; 35 а ни; 37 нялся; 38 отворити и отдати; 39 хрестъ; 40 цѣловаль; 41 измѣнити; 42 Михайло; 44 Вяземский; 45 Непролѣй; 46 Гавриловичъ; 47 Прокофей; 48 Ивановичъ; 49 Ондрей; 50 Мирославичъ; 51 хрестъ; 52 цѣловали; 53 то жъ; 54 сію; 55 завѣсили; 56 недѣлю; 57 Вильни; 58 честнаго; 60 хреста; 61 мѣсяца; 62 сентября; 63—17 день; 64 Божьего; 65 нароченья; 66 осмдесять.

*38. Суддя перемишльський Костько повідомляє короля польського
Владислава про збір податей у Перемишльській волості*

Між 1386—1418 рр.

Текст опублікований Є. Карським у праці «Два документа», стор. 545—546; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 18, стор. 33—35.

У тексті грамоти немає ні дати, ні вказівки на місце її написання. Про дату написання див. у Є. Карського, «Два документа», стор. 545, 548—549 (дається і її палеографічна характеристика).

Оригінал зберігається в А. Г., № 1350а.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; О. Зарудняк, «Наук. зап.»; Є. Тимченко, «Курс»; «Словник»; І. Нелюбова, «Конструкції»; О. Соболевський, «Очерки»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, «Втор. прийм.», «Функції», «Втор. сполуч.», «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Великому королеви владиславу. гдрви нашему милостивому служба-
ω(т) слуги твоего. ω(т) костька судѣ перемишльского ште ієси милости.
выи королю. казалъ пописати. ѡвесь вшитокъ. што ієсмы выбрали на зем-
лѣнохъ, и мы то вчинили твою казнъ, пописали ієсмы вшитко. што же ¹
ієсмы выбрали ис перемишльскоѣ волости. изъ ярославльскоѣ волости
ѡпроче пана тарнавського людин. и сь ² ланѣцюской волости ис тѣхъ три
волости. взали ієсмы вовса. єі. сотъ коло(д) вовса. и шість десать ³ колодъ
вовса. што оу рускомъ правѣ сѣдять кмети оу зѣмьскомъ. ис тѣхъ брали
ієсмы. ис подимѣя по колодѣ вовса. а и слугъ не брали ієсмы. не дадутъ
землѣне и слугъ брати. А што оу нѣмецкихъ правѣхъ сѣдять. на ланохъ
хотѣ бы триє члвци. сѣдили на лану. а любо ⁴. д. Одну колоду дають исъ
лану. а по два гроша широкаѣ. а по тѣ(х). єі. сотъ. и по шести десать ⁵
колодъ. взали ієсмы. пѣназми. шість десать ³ гривень.. и. є. гривень ладъ-
цкихъ. ѡпроче рашювскоѣ волости. А изъ рашювской волости. приходитъ
поль. третѣя ста ⁶ коло(д). ѡпроче воланъ што на воли сѣдять. а по томъ ⁷
вовсѣ ⁸. десать гривень приходитъ. и. і. skutъ. того ієсмы ієщи не брали,
А што пакъ ты ієсмы пѣнази выдавали. панъ староста творѣанъ. взаль
на твоє потреби. л. гривень. и поль третѣе гривны. половицѣ тѣхъ пѣна-
зи. а половицю тѣхъ пѣнази. наложили ієсмы. на твоѣ работы ѣко же ⁹
твоѣ мл(с)ть. оусказовалъ до насъ слуги своего. и листы своєми. казалъ
ієси, на домъ на медицин. приѣхалъ клепачъ на стго ѣкуба днь//днь.
лежалъ призираѣ тоѣ ¹⁰ работы. коли имѣль. и. тесль. на недѣ(л). А коли.
ѣ. тесль. а то на каждую недѣлю. каждому теслѣ. давалъ. по с(ь)ми ¹¹ грои
широкихъ. и ієщи к тому ¹². истраву ¹³. всѣмъ дава(л). и їести и пити.
а то все куповано. твоєми пѣназми. взаль оу мене. клепачъ. иі. гривень ла-

БУДЪТЪ ВЪ ДОНЕ ЧУСЛЪНЪ ХТО КОМУ ВЪЗКЪТЪ РАМОТЪ А ЛЮБО
 СЪМЪШЕ ТЪ БЪТЪ ЧУСЛЪНЪ А ТЪ ЧА ЗЪ ПАНКЪ О А ЧУ ТА КЪ РЪНЪ БЪЗЪ ТЪ БЪСЛЪ
 ОУ МОЛЪ ВЪ ЛЪ ЧЕ О ВЪ О РЪНЪ СЪ КЪ МЪ ЗЪ БЪ СЪ КЪ РЪНЪ ТЪ А И ЛЪ О МЪ И РЪ
 КЪ СЪ СЪ МЪ ВЪ ЧУ ТИ ТИ ЛЪ КЪ РЪ ЗЪ ТЪ ЗЪ О ХЪ ШТО КЪ МЪ И ТЪ ПАН ПЪ КЪ РЪ БЪ
 ПРЪ И ДЪ ТЪ ЛЪ ПЪ О ЛЪ О НЪ СЪ МЪ ХЪ РЪ ШЪ НЪ ТЪ ХЪ О ШТО КЪ МЪ И ТЪ ПРЪ И ДЪ ТЪ
 ОУ ДЪ ЧУ МЪ СЪ СЪ ЛЪ ПЪ О РЪ ЗЪ ТЪ ВЪ ХЪ СЪ ЧА ТЪ И ДЪ СЪ СЪ РЪ ОУ БЪ СЪ ВЪ СЪ МЪ ЗЪ
 СЪ КЪ РЪ И ТИ КЪ И ЧУ ШТО КЪ МЪ КЪ РЪ О ЛЪ ПРЪ А ЧЕ ТЪ А ТЪ О ЛЪ КЪ МЪ ПРЪ И
 СЪ СЪ Ю МЪ А ТЪ ОУ ТЪ ВЪ РЪ И ТЪ КЪ О МЪ И ПРЪ А ТИ ТИ ОУ ДЪ СЪ А ТЪ О РЪ ТЪ О ЛЪ КЪ ОУ ЧУ
 И А КЪ ТЪ О МЪ А КЪ И ТЪ РЪ А МЪ О ТЪ Е ПЪ А ТИ ТИ СЪ МЪ О А ЖЪ О ПЪ О ДЪ СЪ ТЪ ЧЕ ОУ ПРЪ И
 КЪ РЪ А ЛЪ О ТЪ О СЪ СЪ РЪ БЪ О ПРЪ И КЪ СЪ ТИ И РЪ А ТИ СЪ РЪ У БЪ МЪ А СЪ О ЖЪ И ЛЪ ДЪ О
 МЪ КЪ РЪ О РЪ А КЪ А СЪ ТЪ О ВЪ О ЧУ Й МЪ КЪ О РЪ А ПЪ О ЧА ЧУ СЪ ТЪ МЪ А ТЪ О ЖЪ И ЧА И
 СЪ МЪ ПРЪ А МЪ ОУ И МЪ ОУ ДЪ МЪ СЪ Ю ПЪ ЧА ТЪ ОУ ЗЪ А ВЪ СЪ И ТЪ ОУ ПЪ ОУ
 ЛЪ СЪ ТИ ТЪ А И МЪ И ДЪ О И ТЪ ПЪ ЗЪ СЪ МЪ А МЪ О А БЪ РЪ А ОУ ФЪ И ДЪ МЪ ОУ ЧУ
 БЪ ОУ ПЪ О МЪ И ХЪ А КЪ О ВЪ СЪ ЧИ ТЪ МЪ ЗЪ А ВЪ ТРЪ И

цкихъ. А ¹⁴ глинярюмъ што лѣпѣли ѓколо дому. а клепачь наѣмалъ. ³.
ієхъ лѣпило. за. д. недѣ(л). истраву ¹³ іємъ давалъ. то шистъ гривенъ пла-
тилъ ієсмъ. глинярюмъ. клепачь же казалъ платити. А што ієсмы казалъ
сѣна насѣчи досыть. и на твои приездъ. и на стадо твоє. то на буцєви.
насѣчено ієго досыть, за. д. гривны. а на кругилии воєвода ¹⁵. самъ призи-
ралъ к тому ¹². двѣ гривнѣ далъ ієсмъ косарю — Великому королеви.
владиславу гдрви нашему.

Різничання

Є. Карський, «Два документа»: 1 жь; 2 ись; 3 шистъдєсать; 4
алюбо; 5 шєстидєсать; 6 трнтѣаста; 7 потомъ; 8 во всѣ; 9 ѡкоже; 10 тоѣ; 11
сми; 12 ктому; 13 и страву; 14 лѣцкихъ а; 15 и на круги ани воєвода.

39. Королівський слуга Панко позичає у князя Скиргайла 200 карбованців

1387 р.

Текст і фотокопія опубліковані О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф.
снимках», № 12, звідки передруковуються й у цьому виданні.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свєн-
ціцький, «Нариси»; П. Бѣзук, «Нарис ієт.»; «Словник»; Є. Карський, «Белоруссы».

Будеть вєдомо оусемъ. хто коли видить грамоту(с). а любо. слышитъ.
чтучи. ажъ азъ Панко. слуга. королевъ. та(к) есмъ. оумолвѣлъ. и догово-
рилъ. со княземъ Скиригайлѡмъ. и срокъ есмъ. оучинилъ. на розтво. х(с)во.
штожъ. нине(ч). наипервєє. придетъ. а последнее на хрѣщенє х(с)во. штожъ.
нине(ч) придетъ оу дву неделѣ(х) по розтве х(с)ве. дати ми. двєстє роублевъ.
кнзю скѣригкѣилу. штожъ на корола прѣчетъ. а толко. не приспєю на тотъ
днѣ ино ми платити. оу десѣторѡ. толко. солжу какжо на сєй грамотє написа-
но. а жалова(л) ма кнѣ(з) Скиригѣйлѡ. тѡє сєребро. принєсти. и дати. с.
рублѣ. а сложилъ ещѡ. на корола ка(к) єго волѣ чѣмъ корѡль пожалуетъ.
на то жъ. дали. есмы грамоту(с) и под нашєю печатѣю завєситѡю. подъ лєты
бѣимѣ. а. ю. ѣ. т. п. з. е. м(с)цѣ. нѡѣбрѣ. оу. Ѣ. ѣ. днѣ. оу субѡту по. Михай-
ловє дни. на завѣтрѣє.

40. Владислав, король польський, дарує Троцьке князівство, м. Полоцьк та ін. князю Скиргайлові

1387 р.

Текст опублікований О. Смирновим у «Сборнике», № 70, стор. 69—72; І. Срезнев-
ським у «Др. п. р. п. и яз.» 1863, стор. 266—267, 1882, стовп. 254; О. Соболевським,
С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 14; Т. Нарбутом у «Pomniejsze pisma»,
стор. 103—105; в «Отеч. зап.», ч. XXXVII, стор. 3, ч. XXXIX (літографія), вставка
в кінці тому.

Описана або згадується М. Дашкевичем у «Заметках», стор. 95; Ф. Леонтовичем в «Источниках», стор. 8; Е. Карським у «Белоруссах», стор. 16.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: П. Бузук, «Нарис іст.»; Я. Спирничак, «Очерк»; О. Соболевський, «Лекции».

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, од. зб. 39, арк. 151; літографія грамоти (з помилками) — у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. 218, папка 462, од. зб. 2.

Владисла¹ бѣе мл(с)ти. король польскій³. литовскій⁴ руски.
ины(х) земель г(с)дрѣ. чинимъ славно и знаемо. и даемъ ведоמו оу(с)е(м)⁵.
Хто коли сюю грамоту видить. а любо слышитъ прочитаѣ. бѣ далѣ намъ
всего много. аныне ѣзѣ и⁶ своимъ братомъ со кнѣзмъ скирикгайломъ. оумыс-
лили⁷ есмы и принимаемъ бий дарѣ. чсно. по бѣю ѣзволенью. и его прч(с)-
тое мтри. двци бци мрѣе. ажѣ сѣ намъ то⁸ прилучило. така вѣра принати
и держати про то мы ѡбѣчаемъ и слобуемъ нашему брату. кнѣзю скириг-
кайлу. инѣлися⁹ есмы крѣпко блюсти его кнѣжнѣ и држвы¹⁰. по(д) братомъ
нашимъ кнѣзмъ скирикгайломъ. штожѣ¹¹ ины не¹² держитъ братъ¹³ нашъ.
кнѣзь скирикгаило. оу литовьской земли кнѣжнѣ троцкое. всего ми того под
братомъ нѣмъ. не по(д)исковати. ани ѡбидети. ани которымъ веременемъ
не ѡ(т)нимати¹⁴. ни злобою ани¹⁵ которымъ гнѣмъ. не слушати ми лѣхихъ
людей. хто коли на него молвить. тому ми веры не нѣти а брата ми своего
не оутайти. сказати ми ему и лиху и добро а держати ми его выше оусее
нѣше братѣ и слушати ми его боле. усехъ¹⁶ своихъ приѣтели и⁶ братьѣ
а всѣкому ми делу ѣсправа ему чинити и его лю(д)мъ. а в обиду ми брата
своего кнѣзѣ скирикгайла не выдати. хто коли его приѡбидить. любо братѣ.
а любо нныя которые лю(д)¹⁷ стати ми за своего брата крепко во всемъ ѡби-
да его правити. тако(ж) на руской стороне горо(д) менескъ. литовского
жѣ¹⁸ кнѣжнѣ. весь и со всеми лю(д)ми и с землею и со всѣкою пошлиною. и
с доходомъ. и кнѣзи служебные. тымъ оусемъ¹⁹ володети. кнѣзю скирикгайлу
брату нѣмъ такжѣ волость свислочь. и с данью и с землею и с людми и со
всѣмъ доходомъ та(к)жѣ бобруескъ ѡбѣ половине. и с данью и с землею.
и с людми и со оусеми доходы. такжѣ и речича всѣ. и весь доходъ и дань.
тако(ж) любечъ весь и лю(д) и землѣ и весь доходъ и с данью. тако(ж) опо-
шескъ²⁰ весь лю(д) и землѣ и весь доходъ. и всѣ дань серебряна такжѣ и
любощаны и с данью и с людми и землѣ и весь доходъ. тако(ж) и гумена и
всѣ дань и люди и землѣ и дохо(д) весь. такжѣ логожескъ весь и рылова
дола. лю(д) и села и землѣ и дань рылова и весь доходъ. такожѣ логозкаѣ
дань и лю(д) и весь доходъ што воишвилъ держалъ. то есва по слову оуч(и)-

нила и доспела есва манастирь. цркви²¹ стго Івана. и прилучила есва к
 цркви на веки. стму іѡа(н)оу пр(д)чи. и далъ мои братъ кнзь скирикгаило
 оую тую дань што нѣсть дохода. дань сѣребренаѧ. бобры. белки. и лукна
 всѧ и лю(д) оуси а што ѿ(т)лучила есва стои цркви. тую²² истную дань с
 людми и со всѧкимъ доходомъ. того нама не порушити. ни которымъ дѣломъ
 а ни приѡбидети ни ѡднимъ пизмъ²³. а хто приѡбидить или ѿ(т)иметь.
 ѿ(т) стго івана цркви. тотъ будетъ²⁴ проклатъ оусий²⁵ вѣкъ и оу будущи.
 а тѣ есва оучинила собѣ на памѧть а стму ивану в²⁶ чсть и оу славу. такъ
 село лебедево. што и к лебедеву тагло и тагнет и што лебедевская волостъ.
 ка. люди. вси²⁷ села таѧ ѡколица тако(ж) дмитриево село грузовица.
 анципорово. село. и сколубино²⁸. и тургкенево село. тѣ д. ри села. и што
 к нимъ тагло и тагнетъ. тѣми города и селы и всѣми людми. володети кнзю
 скирикгаилу а ѡколо троковъ таѧ²⁹ места. по ваку. по старей рубежъ а
 по вельи оу низъ. такъ по старей рубежъ. толко ѡпроче же иновъ³⁰. и
 кулвы. а³¹ на су сторону по сколву. горо(д) радына. и оуса таѧ волость
 со всѧкою³² службою. оуси лю(д) и села. и оусакии доходъ солчники и вси
 люде и оуса таѧ села што оу солчницехъ. и в²⁶ той волости тое село ивано-
 во. што андрей держалъ борисовичъ. а ныне кнзю скирикгаилу. тако(ж)
 именвино село. што ацъ держалъ. тое кнзю скирикгаилу. такъ што на ваце
 село што Борисъ держалъ. а ныне кнзю скирикгаилу. и с тѣмъ што к тому
 тагло и тагнетъ. а ѿ(т)троковъ³³ за немонъ рубежъ ѿ(т) мерецкого города.
 покела мерецкаѧ волость. ѿ(т)тула оу низъ по Немну али жъ и до немецъ
 обаполь³⁴ немна. и пуца по старому. и городки. а. и немункъ и волоска.
 в. и. ѡлита и волостка. г. и. пунѧ. и волостка. д. и. бирштанъ. и волостка.
 и воикгува. и село рѹмшишки. и шловойшува. али жъ и до ковна. а ѿ(т) ковна
 дале оу низъ. а за велью и за неважю. и по неважи оу верхъ лобунова. ар-
 вистова. пади. а ѿ(т) тола али жъ до шатеевъ. а ѿ(т) шатеевъ оу верхъ. али
 жъ³⁵ до хурмогголы. и до лепиниковъ. а ѿ(т) лепиниковъ по той стороне
 вельи оу верхъ. али жъ³⁵ и до ваки. а ѡколо троковъ³⁶ села. лѣпуны и с
 волостью. другое перелаѧ и с волостью. на виники таѧ волость. со милишки
 и с травиники³⁷ волость троки. по порти и новое село. тако жъ новый городъ
 и на вельи противъ шатеевъ поставили есмы кнзю скирикгаилу брату свое-
 му. а стеречи и помагати намъ оусемъ со ѡдиного а тѣ люди што живутъ
 ѿ(т) немецъ подмагати ихъ намъ оусемъ заѡдно³⁸. а нинечи бѣ намъ далъ.
 городъ полтескъ. а братъ нашъ кнзь скирикгаило. бѣю помощю и нашею.
 оузалъ свое место оу свои руки. што еще ѿ(т)цъ ему оуделилъ. тако(ж) мы
 ему даемъ и дали есмы. тотъ городъ полтескъ. а иному никому оу полтескъ

не оуступатисѧ. толко кнзю скирикгайлу володети городомъ полоцкомъ. и оусеми тыми месты. и городаы и волостми и людми. оусею тою землею. што коли тагло и тагнетъ к городу полоцку. на семь на всемъ даль есмь правду крепкую брату своему кнзю скирикгайлу. аж бы то было не измешано. на тожь дали есмы сю грамоту. и под нашею печатью завеситою. а при томъ были чсные люди. панъ хрщнъ козегловскій ³⁹. и докторъ стославъ. а кончано и написано оу ловехъ скойстерскихъ оу первую не(д)лю по ст(о)мъ марку еувангелисте под леты бѣими. а. т. п. з. е.

Різночитання

І. Срезневський, «Др. п. р. н. и яз.»: 1 Владислав; 3 *Надрядкові знаки за винятком титлів відсутні*; 4 Литовски и; 5 оу се[m]; 6 ѡ[с]; 7 Скиркгаиломъ оумыслили; 8 *слово то пропущене*; 10 државы; 11 што жъ; 12 и ныне; 13 *Розділові знаки не відповідають правопису оригіналу*; 14 ѡ[t]имати; 15 а ни; 16 оусехъ; 17 лю; 18 же; 19 оусемъ; 20 тако и Ропошескъ; 21 цркви; 22 цркви и тую; 23 пнземъ; 25 оу сии; 26 въ; 27 вси и; 28 сколувино; 29 тоѧ; 30 Имовъ; 31 и; 32 всякою; 33 ѡтроковъ; 34 оба полъ; 35 алижъ; 36 Троковъ; 37 Трабиники; 38 за ѡдно; 39 Хрщнъко Зегловскій.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Владислав; 3 *Надрядкові знаки за винятком титлів відсутні*; 4 Литовски и; 5 оу се[m]; 6 ѡ[с]; 7 Скиркгаиломъ оумыслили; 8 *слово то пропущене*; 9 и налисѧ; 10 државы; 11 што жъ; 12 и ныне; 13 *Розділові знаки не відповідають правопису оригіналу*; 14 ѡ(т)имати; 15 а ни; 17 лю; 18 же; 19 оусемъ; 20 тако и Ропошескъ; 21 цркви; 22 цркви и тую; 23 пнземъ; 24 будетъ; 25 оу сии; 26 въ; 27 вси и; 28 сколувино; 29 тоѧ; 30 Имовъ; 31 и; 32 всякою; 38 ѡтроковъ; 34 оба полъ; 35 алижъ; 36 Троковъ; 37 Трабиники; 38 за ѡдно; 39 Хрщнъко Зегловскій.

Т. Нарбут, «Pomniejsze pisma»: Władisław Bożeje Miłostiu Korol polski, Litowski, i innych ziem Hospodar! Czynim sławno i znamo i dajem wiadomo usiem chto koli siju hramotu widit' a liubo słyszyt' proczytają. Boh dał nam wseho mnoho; a nynie ja z swoim bratom so kniaziom Skirykhajłom umyslili jeśmy i prymajem Boży dar czesno, po Bożeju izwoleniju i jeha preczystaje matery, diewicy, bohorodicy Mar'je, jak sie nam to przytoczyło taja wiera pryniati i derżati. Proto my obieszczajem i slubujem naszemu bratu Kniaziu Skirhajtł u nialisia je. śmy krepko bliusti jeha Kniażenja družby pod bratom naszym Kniaziem Skirykhajtłom stoż i nynie dierzyt' brat nasz, Kniaż Skirykhajtł u litowskiej zemli, Kniażenje trockoje, wseho mi toho pod bratom naszym niepodyskiwati, ani obidieti, ani kotorym bereme-

niem nieotnimati, ni złoboju, ani kotorym hniewom, niesłuszati mi lichich liudiej: chto koli na neho mołwit', tomu mywiery nie niati, a brata mi swojeho nie ufaiti, jemu i lichu i dobro, i deržati mi jeho wysze usieje naszoje bratie, i słuszati mi jeho bolje usich swoich pryjatelj i bratij, a wsiakomu mi dietu i sprawa jemu czyniti i jeho ludem, a w obiedu mi brata swojeho kniazia Skirykhajtu niewydati, chto koli jeho pryobidit: liubo brat a liubo inyje kotoryje stali mi za swojeho brata krepko wo wsim, obida jeho prawiti. Takoz na ruskoj stronie horod Menesk, litewskohoż Kniaženja, wieś i wsiemi ludmi i so wsiakomu poszłinoju i dochodom i Kniazi służebnyje, tym usiem wołodieti Kniaziu Skirykhajtu bratu naszomu. Także wołost' Swistocz i s daniju i s zemleju i s ludmi i so wsim dochodom. Także Bobrujesk, obie połowinie i s daniju i zemleju i s ludmi i so wsiemy dochody. Takoz i Reczyca wsia i wieś dochod i dań. Takoz Lubecz wieś i lud i zemla i wieś dochod i wsia dań serebranaja. Także i Luboszany i s daniju i ludmi i zemla i wieś dochod. Także Ihumena i wsia dań i ludi i zemla i dochod wieś. Także Lohożesk wieś i Ryłowadola ludi i sieła i ziemia i dań Ryłowa i wieś dochod. Także Lohożskaja dań i ludi wieś dochod, szto Wojszwild derżał, cztó jeswa po słowu czynili i dospieli jeśwa: monastyr cerkwie swiatoho Iwana i pryłuczili, jeśwa k cerkwi na wieki, swiatomu Iwanu Preteczy i dał moj brat kniaź Skirykhajto usiu tuju dań szto nie jest dochoda dań serebranaja, bobry, bełki i łukna wsia i lud i usi, a szto odłuczili jeśwa swiatoi cerkwi dań s ludmi so wsiakim dochodom toho nami nieporuszyti, ni kotorym dielom, ni pryobiditi od nich kniażem a chto pryobidit', ili otimiet', ot swiatoho Iwana, tuju istinu cerkwi, i toł budet proklat usij wiek i w buduszczyj; a to jeśwa uczynili sobie na pamiat', a swiatomu Iwanu w czest' i w sławu. Takoz seło Lebedewo, szto i k Lebedewu tiahło i tiahnet i szto lebedewskaja wołostka, ludi wsi, i sieła taja okolica. Takoz Dmitrjewo sieło Hruzdowica Ancyporowo sieło i Skołubino i Turheniewo sieło tyje try sieła, i szto k nim tiahłoje było i tiahnet'. Tymi horody i sieły i wsiemi lud'mi wołodieti kniaziu Skirykhajtu. A okolo Trokow tyje miasta po Waku po staryj rubeż, a po Wilii u niz takoz po staryj rubeż tolko oprócz Zejmów i Kulwy. A na siu stronu po Skołwu Dzitwa rzeka horod Radunia i usia taja wołost, so wsiakomu służboju i usi ludi, sieło i usiaki dochod. Sołczniki (Druskieniki) i wsi ludi i usia tyja sieło szto w Sołcznicech, i w toi wołosti toje seło Iwanowo, szto Andrej derżał Borysowicz, a nynie Kniaziu Skirykhajtu. Takoz i Mentwino (sic?) sieło szto Jac derżał to je kniaziu Skirykhajtu. Także szto na Wace sieło szto Borys derżał a nynie kniaziu Skirykhajtu i stym szto k tomu tiahło i tiahnet. A ot Trokow za Nemen rubeż ot Mereckoho horoda pokola Mereckaja wołost' ot tyda w niz po Nemnu, aliż i do Nemec oba pól Nemna i puszcza po staromu i horodki: 1, u Nemunek i wołostka; 2, u Olity i wołostka, 3, u Puni i wołostka, 4, u Birsztan i wołostka. I wojkawo i sieło Rumszyszki i Szłowojszuwa aliż i do Kowna. A ot Kowna dalej u niz, a za Welin za Newiazii i po Newiaź i u Werch Lobunowa, Arwistowa i Piadi, a otłola aliż do Szatiejew a ot Szatiew u werch, aliż do Churmokholy i do Lepiników, a ot Lepiników po toje storonie Wilii, u werch aliż i do Waki.

А около Троков село Liepuny i s wolostiju; druhoje Peretaj i s wolostiju, Nawiniki, taja wolost Somiliszki i Strjawniki, wolost Troki, Poporti i Nowoeselo, takozh Nowyj horod na Welji protiw Statiejew postavili jesmo kniazju Skirykhajtu bratu swojemu. A sterczy i pomahati nam u siem so odinoho, a tyje ludi szto zywot' ot Nemec (straż pograniczna na Pruskiej granicy), podmahati ich nam usiem za odno. A nynieczy Boh nam dal horod Poltesk (Połock) a brat nasz kniaz Skirykhajto Boziju pomoczju i naszeju wziat swoje mesto i u swoi ruki szto jeszcze otec jemu udielit takozh i my jemu dajem i dali jesmy tot horod Poltesk a inomu nikomu u Poltesk nieustupatisia, tolko kniazju Skirykhajtu wolodefi horodom Połockom, i usiem tyimi mesty i horody i wolost'mi i ludmi usieju toju zemleju szto koli tiahto i tiahnet' k horodu Połocku. Na siem na wsim dal jesm prawdu krepkiju bratu swojemu kniazju Skirykhajtu azby to bylo nieizmieszano na toz dali jesmy siju hramotu i pod nasziju pieczatiju zawesistaju a przy tom byli chesnyje ludi pan Chrszn (Krystyn) Koziehlowskiy. Doktor Hoslaw (Świętosław). A konczeno i napisano w łowech (na łowach) Skoisterskich, w perwuju Niedelu po swiatom Marku ewanheliste, pod liety Bożymi 1387 (Kwietnia 28).

«Отеч. зап.», ч. XXXVII: Орфографія тексту повністю осучаснена.

41. Король польський Владислав позичає у свого зятя, молдавського воеводи Петра, 4000 карбованців фрязького срібла

27 січня 1388 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 8-а, стор. 22—23; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 8, стор. 191—192, 1867, № 8, стор. 11—12; в «Собрании актов», № 89, стор. 117; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 19, стор. 36—37.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Нелюбова, «Конструкции»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; С. Самійленко, УМШ, 1956, № 6, 1958, № 2; М. Антошин, «Закарп. гр.»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.» «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Мелведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; «Словник»; А. Кримський, «Укр. грам.»; В. Санников, «Порядок»; Є. Тимченко, «Курс»; Л. Гумецька, «Функції», «Втор. спол.», «Словотв. присл.», «Перв. прийм.», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк 154., оригінал — у А. Г., sign. 5332.

Влодисла(в)¹. бжею. мл(с)то². кроль³ польски литовський. руски⁴ дѣдичь и инѣ(х). многы(х) зѣмлѣ⁵ господарь. чинимо то свѣдо(м). оусѣмо⁶ которы⁷ на то(т) листо посмотрито⁸. оже пано⁹ петр воево(д) молдавы¹⁰. затѣ¹¹ и приатѣль¹² наш. пожичило¹³ на(м) д¹⁴ тисачи рубли¹⁵ фрязьского серебра¹⁶. ѡхо же ждати имаеть. намо. ѡ(т) тыхо ма(с)пуста за г¹⁶ лѣта. а мы слубоуемо ему. при нашеѣ вѣри. и е¹⁷ брату роману. и ѡго¹⁸ дѣте(м). тѣхо д¹⁴ тисачи рубли¹⁵. воротити исполна г¹⁶ того¹⁹ лѣта на ма(с)пуста. пак

ли быхо(м) ²⁰. їмо не воротили. на ї ²¹ де(н) а́ко ту написано. тогда гродо на(ш) галичь. ис ²² тою волостію ²³. што к ²⁴ нему прислушаеть ²⁵ тому исному и ²⁶ воево(д). и его брату роману и дѣтемо їхо или которы їхо ²⁷ живо останть ²⁸. оу тыхо д ¹⁴ тиса́чахо заставити имаемы. а они имають держати. так(о) долго докола.. имо тыхо д ¹⁴ тиса́чи рубли́ исполна не ѿ(т)дамы. а тижь ²⁹ коли бы. которы́ неприятель своею силою ѿблогло ³⁰. того исныи гро(д) галичь. тогда тото исны́ воевода. и бра(т) его. и дѣти їхъ. или которы ³¹ из нихо жи(в) останеть. имають ис ³² правою вѣрою и со оусею своею силою безо лсти. того исного города. боронити а намо оу ты ³⁴ часы вѣсть ³⁵ давати. што быхомо ³⁶ пособла́ли. пак ли бы ³⁷ тото исны́. гродо силою оузато ³⁸. а ³⁹ мы оужды имае(мо) ты ³⁴ исны́ д ¹⁴ тиса́чи рубли́ имо воротити. исполна. а на крѣпость того наша печать. к ²⁴ сему листу велѣли есми ³³ привѣсити. оу лѣто божеего ⁴⁰. рождства ѿ ⁴¹ чное т ⁴² и п ⁴³ и ѿ ⁴⁴ писано листо оу луцкоу. оу по оу понедѣльникъ ⁴⁵ предъ рускими масопусты.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 милостью, розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 король; 4 Литовски и Рускій; 5 земля; 6 Кінцеве о оригіналу передається через ъ: оуѣмъ; 7 ї в кінці слова після голосного передається через й; 8 посмотритъ; 9 Слово пано пропущене; 10 Молдавській; 11 а передається через я; 12 пріятель; 13 позычилъ; 14—4; 15 серебря; 16—3; 17 его; 18 ихъ; 19 третего; 20 быхмо; 21 той; 22 и съ; 23 волостью; 24 къ; 25 прислушаеть; 26 и пропущене; 27 который ихъ; 28 останеть; 29 тежъ; 30 облеглъ; 31 который; 32 исъ; 33 Слово есми пропущене; 34 тии; 35 вѣсть; 36 быхмо; 37 ижъ; 38 узметъ; 39 и; 40 Божіего; 41—1000-чное; 42—300; 43—80; 44—8-е; 45 Луцку, у понедѣльникъ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 милостью, розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 король; 4 Литовски и Рускій; 5 земля; 6 Кінцеве о оригіналу передається через ъ: оуѣмъ; 7 ї в кінці слова після голосного передається через й; 8 посмотреть; 9 Слово пано пропущене; 10 Молдавській; 12 пріѣтель; 13 позычилъ; 17 его; 18 ихъ; 19 третего; 20 быхмо; 21 той; 22 и съ; 23 волостью; 24 къ; 25 прислушаеть; 26 и пропущене; 27 который ихъ; 28 останеть; 29 тежъ; 30 облеглъ; 31 который; 32 исъ; 33 Слово есми пропущене; 34 тии; 36 быхмо; 37 жъ; 38 оузметъ; 39 и; 40 Божіего; 44 ѿ-е; 45 Луцкѹ оу понедѣльникъ.

42. *Петро, молдавський воевода, посилає королю польському Владиславу 3000 карбованців фрязького срібла*

10 лютого 1388 р.

Текст опублікований В. Уляницьким у «Материалах», № 3, стор. 3; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 8-6, стор. 23; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 9, стор. 192, 1867, № 9, стор. 12.

Описана або згадується І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 117—118, 1882, стовп. 255; В. Сенкевичем у статті «О влиянии», стор. 28—29; М. Моховим у «Феодал. отн.», стор. 25.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; А. Кримський, «Укр. грам.»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.»; «Словник»; О. Яцимирський, «Язык».

Подається за виданням В. Уляницького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 155, оригінал — в А. Г., sign. 5331.

Владиславу¹ божею милостию² кролю³ Польскому Литовскому⁴ дѣдичю и Русскому⁵ и инѣхъ многихъ зѣмль⁶ господарю оусесердечне⁷ поклоняние⁸ от Петра воеводы Молдавского. Чинимъ свѣдомо велебної⁹ твоеї милости же есми дали тому истинному¹⁰ пану Варшавскому 3 тисячѣ фряжского¹¹ серебра, тѣмъ¹² вѣсомъ што есми почали давати оу Луцку, а давали есми оу Сочавѣ оусѣхъ стоить на семь листу 3 тисячи рублии фряжского¹¹ серебра. За тожъ чинимо сесь листъ о 3 тисячи а вашей милости стоить¹³ о чотири тисячи сумаю¹⁴. Просимъ вашей милости, чтобы есте оучинили иный листъ, яко и тотъ, што писанъ, но не на 4, але на 3 тисячи¹⁵. А писанъ листъ оу городѣ Сочавѣ оу понедѣльникъ¹⁶ первой недѣли поста подъ нашею печатью, оу лѣто божьего рожества 1388¹⁷.

Різничитання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Уляницького; 2 милостию; 3 королю; 4 Литовскому; 5 Русскому; 6 земель; 7 усердечное; 8 поклоняніє; 9 і та и в кінці слова після голосної відповідають й; 10 истинному; 11 фряжского; 12 тымъ; 13 стоить; 14 сумаю; 15 далі іде: подъ кралевою жъ печатью. А кто къ намъ принесеъ записъ на 3 тисячѣ, тому мы дамы вашъ листъ, што писанъ на 4 тисячи; 16 понедѣльникъ; 17 — 1388-е.

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Уляницького; 2 милостию; 3 королю; 4 Литовскому; 5 Русскому; 6 земель; 7 оусесердечное; 8 поклонаніє; 9 і та и в кінці слова після голосної передаються через й; 10 истинному; 11 фряжского; 12 тымъ; 13 стоить; 15 далі іде: подъ кралевою жъ печатью. А кто къ намъ принесеъ записъ на, г тысачѣ, тому мы дамы вашъ листъ, што писанъ на д тисячи; 16 понедѣльникъ; 17 аѣтѣи-е.

43. Князі Давид Дмитрійович, Русан Плаксич та інші заступають за князя Қорибута перед королем польським Владиславом

26 квітня 1388 р.

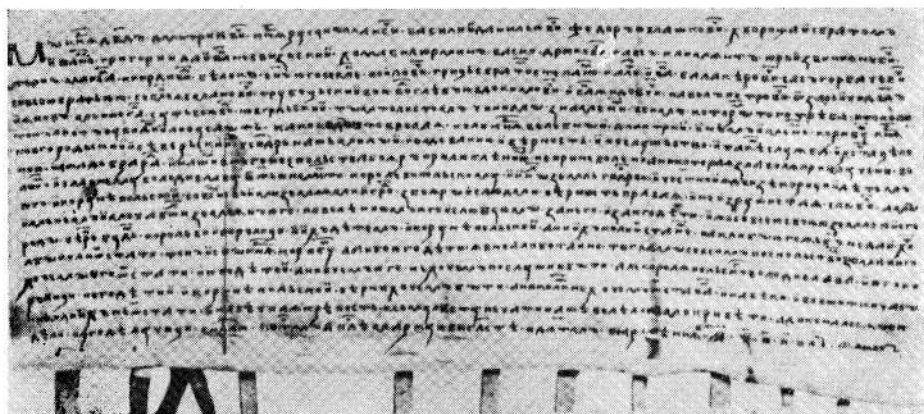
Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 9, стор. 8—9; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 503—504; О. Соболевським, С. Пташицьким в «Палеограф. снимках», № 6; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 20, стор. 38—39.

Подається за виданням В. Розова. Для фотокопії використано видання О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № I. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси», «Західноукр. грам.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10; О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. упр.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМШ, 1955, № 6; І. Нелюбова, «Конструкції»; В. Борковський, П. Кузнецов, «Істор. грам.», та ін.

Мы кна(з) ¹ двѣдъ. Дмитрієви(ч) ². кна(з) ¹ русанъ плакси(ч) ³. васи-
лий ⁴ данилыєви(ч). фѣдоръ ієвлашкови(ч). хвороща йѣ братомъ йвано(м) ⁵.
григорий да йва(н) несвизьскій. хома билюрминъ. васко. дрюкови(ч).
гавсъ. климантъ ⁶. юрьй звинкеневи(ч). терпъ. максима(к). кгривиди(д). бѣ-
ликъ. снѣ ієго семе(н). воилови(ч) ⁷. гриць с брато(м) степано(м). кали(т) ⁸.
йва(н). балакѣрови(ч). сасъ горбачєви(ч) со всею братьєю. семе(н) асма-
нови(ч) ⁹. трубецький воєво(д) глѣбъ ієвдокимови(ч). йва(н) жидовчи(ч).
павель петрови(ч). ѿзарьйчи ¹¹ двѣдъ й аковъ. моишега(л) ¹². сушь ¹³ воє-
во(д) ¹⁰ новгрдський ¹⁴. тым то листомъ. чинимы ¹⁵. знамени(т) ¹⁶. всимъ.
которы(м) того трѣба. кто коли тонъ листь оувиди(т) йли оуслыть ¹⁷. како
кеды в то время ¹⁹. коли кна(з) ¹ велебный. дмитрий ²⁰. инѣмъ ймене(м).
корибу(т). кна(з) ¹ новгородський й сѣверський. гспдръ нашъ милый. гол-
дование й вѣрность. й послушество. й такъ(ж) ²¹ служба. и х(с)та цѣло-
вание ²². наша добра ра(д) ²³. й наши(м) вшего поспольства боаѣръ при-
люблѣниє(м) ²⁴. не приневолены ²⁵ а никотораа ²⁶ зла вола примучени.
велико(м) ²⁷ й славнему володиславу. Бжѣи ²⁸ мл(л)сти. королеви поль-
скому. й йны(х) земель г(с)пдрви. й честной адвизѣ ²⁹ корици й дѣтемъ ієго.
й корунъ польской. со вси(м) ³⁰ своими землями й гро(д) ³¹. з боаѣры й с люд-
ми. вѣрность праваа. й не йзрушистаа ³². слюби(л) ³³. а мы йменемъ й мо-
ча вши(х) ³⁴ земланъ ієго. повелѣниємъ ³⁵ ієго йлюбуюемы ³⁶. за него.
й за ієго дѣти. йже со всею своєю землею й с города. вѣре(н) ³⁷ буде(т).
королеви й королици. й ихъ дѣтемъ. й корунъ польской. а ни ³⁸ ижъ коли
ѡ(т)стане(т). пак ли бы ³⁹ ієго жъ ⁴⁰ бѣ не дай. хо(т)л бы ⁴¹ коли ѡ(т)стати.
тонъ йсны ⁴² кна(з) ¹ корибу(т), а либо ⁴³ ієго дѣти. авно а либо ⁴³ тайно.
тогда мы со всимъ поспольство(м) земли ієго хочемы его ѡ(т)стати. й ієго
дѣтей. а ни в чемъ ⁴⁴ ієго. не хочемъ послушнии быти. але корола поль-

ско(г) ⁴⁶ володислава. ѿ его королицы. ѿ его дѣтий. ѿ корунѣ польской. вѣрни хочемъ быти. и николи(ж) не хочемъ ѿ(т)става(т) ⁴⁷. ѿ на вѣки. ѿ во вшитки часы николи ѿхъ не ѿ(т)стати ⁴⁸. ѿ на вѣчнаа крѣпость. к сему листу печати нашѣ велѣли ѿсмо привѣсти ⁴⁹. а доконалося тоѣ дѣло. оу годѣ ⁵⁰ лучици. в ѿдлю. по (с)тмѣ ап(с)лѣ марку ѿвѣглстѣ. пд ⁵¹ лѣтмѣ ⁵². на- рожѣниа (бж) ⁵³ . а. т. п. ѿ. ѿ лѣ(т) ⁵⁴. Амен.

Різноманиття

«Arch. Sang.»: 1 князь, всі виносні букви опущені в рядок, надрядкові знаки відсутні; 2 Дмитриевич; 3 Плаксих; 4 Васили; 5 Иваном; 6 Климанъ; 7 Семен Войлович; 8 Степаном Калит; 9 Семен Ясманович; 10 воевода; 11 ѿзарыч и; 13 Скушъ; 15 чинимъ; 16 знаменито; 17 оуслы[ши]ть; 19 время; 20 велебный князь Дмитрий; 21 такжѣ; 23 рада; 24 примоблѣнием; 25 не-приневолены; 26 ани котораа; 27 великому; 28 б[о]лѣе; 29 ѿдвизѣ; 30 всеми; 31 гроды; 32 неизрушистаа; 33 слюбили; 34 мочавших; 35 повелѣнимъ; 36 и слюбуемъ; 37 вѣрне; 38 ани; 39 паклибы; 40 егожъ; 41 хотабы; 42 тонъ-тон и с[ы]ны; 43 алибо; 44 а нивчомъ; 46 польского; 47 ѿставати; 48 ѿстати; 49 привѣ[си]ти; 50 го[р]одѣ; 51 пл[о]д; 52 лѣ[т]ѣ; 53 б[о]лѣ[го]; 54 лѣ[т]а.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 князь, всі виносні букви опущені в рядок, надрядкові знаки відсутні; 2 Дмитриевич; 5 Иваном; 7 Семен, Воилович; 8 Степаном, Калит[а]; 9 Семен, Ясманович; 10 воевод[а]; 12 Моиселга; 14 Новг[о]р[о]дський; 16 знаменит[о]; 17 услы[ши]ть; 19 время; 20 Дмитрии; 22 плѣ[ва]ние; 23 р[а]да; 26 ани которая; 28 Б[о]лѣеи; 29 Яд-визе; 31 го[р]од[ы]; 32 неизрушистая; 33 слюб[и]ли; 34 мочавших; 38 ани; 41 хотѣ[л] бы; 43 алибо; 46 Польск[о]го; 47 отстават[и]; 48 отстават[и]; 49 привѣ[си]ти; 50 г[р]одѣ; 54 лѣт[о].

44. *Дмитрій-Корибут, князь сіверський і новгородський,
присягає на вірність королю польському Владиславу*

18 травня 1388 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 10, стор. 10; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 502—503; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 5; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 21, стор. 40—41; А. Прохаскою у праці «Codex», № XXIX.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. С в е н ц і ц ь к и й, «Елементи», «Західноукр. грам.»; С. Б е в з е н к о, «Нариси», «Істор. морф.», «З істор. коментар.»; Ф. М е д в е д е в, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. С а м і й л е н к о, УМШ, 1958, № 2; Л. Г у м е ц ь к а, «Функції», «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10; «Словник», та ін.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № I. 208.

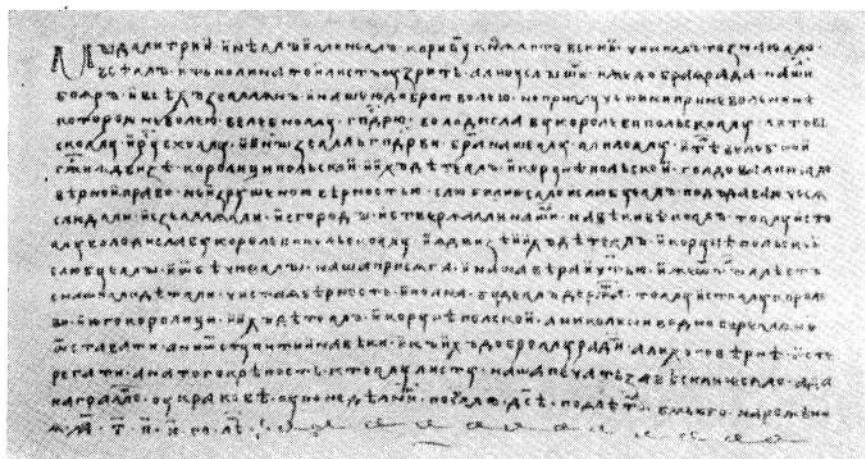
Для даної публікації використано текст грамоти з видання В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка у праці О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы дмитрий ¹. йнѣмъ йменемъ ². корибут(т) ³ кна(з) ⁴ литовский. чинимъ то знаємо. всѣмъ. кто коли на той листъ оузритъ. али оуслыши(т). йже добраа рада. наши(х) боаръ. й всѣхъ земланъ. й нашею доброю волею. не примучени ни приневолены ⁵ нѣкоторою неволею. велебному г(с)пдрю. володиславу королеви польскому. литовському. й ру(с)скому. й йны(х) земель г(с)пдрви. бра(т) нашему. милому. й тѣ(ж) велебной г(с)жи адвизѣ. королици польской. й йхъ дѣтемъ. й корунѣ польской. голдовали йесмо вѣрно й право. не йзрушеною ⁶ вѣрностью. слюбилы йесмо й слюбuemъ. подѣдаваучеса ⁷ с людми. й с землѣми. й с города. й с твержами наши(м). на вѣки вѣкомъ. тому йстому володивславу королеви польскому. й адвизѣ й йхъ дѣтемъ. й корунѣ польской. слюбuemы й ѡбѣчюемы ⁸. наша присага. й наша вѣра й чтью. йже ѡ(т) ты(х) мѣсть с нашими дѣтми. чистаа вѣрность. й полна. будемъ держа(т). тому йстому королеви. й йего королицы. й ихъ дѣтемъ. й корунѣ польской. а николи ни в одно верема не ѡ(т)ставати. а ни ѡ(т)стupati й ⁹ на вѣки. й къ йхъ доброму ради(т). а лихого вѣрнѣ. ѡстерегати. а на того крѣпость. к тому листу. наша печать завѣсили йесмо. а дана грамо(т). оу краковѣ. оу понедѣлник(к). по с(т)мѣ. дсѣ. подѣ лѣто(м). бжыего ¹⁰. нарожѣниа. .а. т. п. и. го. лѣ(т) .:.

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 Дмитрій, надрядкові знаки відсутні, кінцеві й, й, й після голосної передаються через й; 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Титли розкриваються без застережень; 4 а передається через я; 5 непримучени, приневолены; 6 неизрушеною; 7 подѣдавауче ся; 8 ѡбѣчюемы [!]; 9 й пропущене; 10 б[о]жыего пропущене.

А. К р и м с ь к и й, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки не передаються; 2 Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу; 3 Титли розкриваються без застережень; 4 а передається через я; 6 неизрушеною.

45. Великий литовський князь Олександр-Витовт визначає правові стосунки між євреями і християнами у Литві

1 липня 1388 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», т. I, 1846, стор. 23—26, № 9, звідки передруковується й у цьому виданні; А. Дзялиньским у «Zb. praw. lit.», стор. 103—109, латинською транскрипцією; А. Прохаскою у праці «Codex», № XLII, стор. 15; в «Актах ВК», т. V, стор. 133—137; С. Бершадським у «Рус.-евр. архиве», т. I, стор. 1—25, № 1.

Поруч із текстом нашої грамоти, що вміщений під заголовком «Грамота великого князя литовского Витовта брестским євреям, дана в 1388 г., 2 июля, в Луцке», С. Бершадський публікує ще три її варіанти. Один польською мовою («Грамота великого князя литовского Витовта трокским євреям, дана 1388 г., 24 июня, в Луцке»), взятий з праці М. Балиньского «Hist. m. Wilna», стор. 225—233, і два латинською. Перший з латинських текстів («Грамота князя Болеслава благочестивого євреям Великої Польши, дана 1264 г., 14 августа, в Калите») взятий з праці А. Реслера «Das Altprager», стор. 180—185, другий («Грамота великого князя литовского Витовта брестским євреям от 1388 г.») — з праці А. Дзялиньского «Zb. praw. lit.», стор. 103—109; останній опубліковано також в «Актах» під № 6. Крім того, у коментарях використано публікацію Я. Голембійовського в праці «Dzieje», стор. 562—566.

Як видно із зіставлення опублікованих текстів привілею, всі видавці користувалися різними джерелами.

Привілей описаний або згадується М. Ясинським в «Уст. и зем. гр.», стор. 2; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 118, 1882, стовп. 255—256; І. Даніловичем у «Skarbice», I, стор. 272—273.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; Є. Тимченко, «Курс»; В. Борковський, П. Кузнецов, «Істор. грам.»; Д. Шелудько, «Німецькі элем.», та ін.

Во ¹ имя ² Божіе ³, станься. Мы Александръ ⁴, або ⁵ Витовтъ ⁶, зъ Божей ⁷ ласки великий князь Литовскій, и дѣдичъ ⁸ Городенскій, Берестейскій, Дорогицкій ⁹, Луцкій ¹⁰, Влодимерскій ¹¹ и іншихъ ¹², знаменито чинимъ тымъ нашимъ листомъ, нинѣшнимъ ¹³ и потомъ будучимъ, кому

будетъ ¹⁴ потреба того вѣдати ¹⁵, або ¹⁶ чтучи его слышати ¹⁷. Умыслили есмо
 съ паны радами нашими и дали права и вольности всей ¹⁸ Жидовѣ ¹⁹ Вы-
 шейменской ²⁰, мешкающимъ въ этомъ ²¹ панствѣ нашомъ, которые ²² суть
 ниже ²³ въ томъ листѣ нашомъ выписаны. Напервѣй ²⁴, устави ²⁵ есмо ²⁶,
 ижъ ²⁷ за пѣнзи ²⁸, рахуючи ²⁹, або ¹⁶ в ³¹ иншой речи, которая ³² ся ³³
 тычетъ ³⁴ парсуны ³⁵ жидовскоѣ ³⁶ напротивку ³⁷ жидовѣ ³⁸, двумъ хрес-
 тьяномъ, а третему жиду, который бы ся добръ ³⁹ ховаль въ законѣ своемъ
 жидовскомъ, свѣдетство ⁴⁰ допущено маеть ⁴¹ быти. Тежъ ⁴², если бы
 хрестьянинъ нагабалъ жидѣ, мовячи, ижъ ²⁷ бы ему свою заставу заставиль,
 а жидъ бы ему того заперель, а ⁴³ хрестьянинъ бы ⁴⁴ ему не хотѣлъ вѣрити:
 жидъ, присягши ⁴⁵ на важности ⁴⁶ оноѣ ⁴⁷ заставы ⁴⁸, а за ся присягши
 хрестьянинъ, досвѣтчилъ ⁴⁹ бы то на него,— маеть ему то заплатити. Тежъ,
 если бы жидъ хрестьянину, не давши свѣтковъ ⁵⁰, рекъ, ижъ ⁵¹ бы поэ-
 чиль ⁵² тыи ⁵³ заставы, а онъ бы заперель: то хрестьянинъ маеть ⁵⁴ заплати-
 ти, а любо ⁵⁵ присягою ся очистити. И ⁵⁶ тежъ могъ ⁵⁷ бы ⁵⁸ жидъ взяти ⁵⁹,
 именемъ заставы, всякіе речи, которые бы были ему заставлены, которымъ
 колвекъ ⁶⁰ именемъ ⁶¹ были ⁶² вымовени, а ⁶³ о ⁶⁴ тыхъ-то речахъ ⁶⁵ жадного
 габаня не чинечи, вынявши одноѣ кривавоѣ мокроѣ ⁶⁶ хусты ⁶⁷ светоѣ ⁶⁸
 костельноѣ ⁶⁹, которыхъ жаднымъ обычаемъ ⁷⁰ ни одинъ пріймовати ⁷¹ не
 маеть ⁷². Тежъ, если бы хрестьянинъ нагабалъ жидѣ о заставу, которую ⁷³
 маеть ⁷² жидъ, которая бы ему была черезъ ⁷⁴ злодѣйство, або черезъ
 кгвалтъ взята: на тую истную ⁷⁶ заставу жидъ маеть ⁷² присягнути, яко не
 вѣдалъ, коли ему ⁷⁷ вкрадено, або кгвалтомъ взято ⁷⁸, а тое у той своей
 присяги вымовити маеть, какъ ⁷⁹ ему тая заставка ⁸⁰ заставлена ⁸¹... очистив-
 ши ся ⁸² хрестьянинъ маеть ⁷² половицу ⁸³ лихвы ⁸⁴ платити, которая бы ему
 до того часу примножила. Тежъ, если бы ⁸⁵ черезъ упадъ, пожоги, або
 злодѣйства, або черезъ кгвалтъ, речи свои ⁸⁶ (съ), заставленными ⁸⁷ застави-
 ми ⁸⁸ утратилъ бы ⁸⁹, а хрестьянинъ, который бы ⁴⁴ ему заставиль, всякій
 не маеть ⁷² жидѣ габати ⁹¹: жидъ своею властною присягою будетъ очи-
 щень ⁹². И тежъ, если бы жидове межъ ⁹³ собою незгоду або сваръ почали,
 судья мѣста ⁹⁴ нашего ⁹⁵ жадного ⁹⁶ пересуда ⁹⁷ на нихъ ⁹⁸ не маеть ⁷² брати,
 але мы только; а любо ⁵⁵ нашъ староста будетъ ли ⁹⁹ ихъ судити, а на нихъ
 бы которая вина або проступка пришла: тотъ ¹⁰⁰ судъ маеть ⁷² быти на насъ
 захованъ. Кътому ¹⁰¹, если бы хрестьянинъ жиду рану нѣкоторую за-
 далъ ¹⁰², винный таковый маеть ⁷² вины ¹⁰³ заплатити, чимъ маеть ⁷² намъ
 чоломъ бити, а ранному маеть досыть вчинити ¹⁰⁴, подлугъ ранъ его, яко
 шляхтичу. Тежъ ¹⁰⁵, если бы хрестьянинъ жидѣ забиль, маеть быти каранъ,
 яко винный; а всякіе речи ¹⁰⁶, рухомые або нерухомые, мають ¹⁰⁷ быти
 въ нашей ¹⁰⁸ mocy. И тежъ ¹⁰⁹, если бы хрестьянинъ жидѣ вдариль ¹¹⁰ такъ,
 яко бы криви не розлилъ: маеть на немъ вина быти, водлугъ обычая наше
 земли ¹¹¹, а вдареному и ¹¹² ображеному маеть ⁷² досыть вчинити, яко шлях-
 тичу, а если бы пѣнзей ¹¹³ не мѣлъ, тогды за проступокъ ¹¹⁴, яко право на-
 йдетъ ¹¹⁵, маеть ⁷² быти каранъ. И ¹¹² тежъ, если бы жидъ черезъ ¹¹⁶ нашо ¹¹⁷
 ѣхаль; жадный ¹¹⁸ ему нагабаня ¹¹⁹ чинити не маеть; а если бы ¹²⁰ которые
 речи крамные везъ, маеть ⁷² мыто платити черезъ вси мыта положонные ¹²¹,

какъ и иншыя дають ¹²² мыто. Тежъ ¹⁰⁹, если бы жидове, подлугъ ^{122а} своего
 обычая, нѣкоторого жида умерлого, от ¹²³ мѣста ¹²⁴ до мѣста ¹²⁴, от повѣта
 до повѣта, або от одное земли до другое земли везли бы ¹²⁰ черезъ мыта:
 ничего на нихъ мыта не маеть ⁷² брано быти ¹²⁵; хочемо, если бы такъ заисто
 мытникъ што бралъ на нихъ, ижъ бы ¹²⁶ яко розбойникъ каранъ былъ.
 Тежъ ¹⁰⁹, если бы хрестыяннинъ копища ихъ возилъ ¹²⁷, або кгвалтомъ
 находилъ: хочемо, ижъ бы, подлугъ ^{122а} обычая наше земли, правъ ¹²⁸
 нашихъ, былъ каранъ; а ¹²⁹ вси именья ¹³⁰ его мають на насъ спасти. Тежъ ¹⁰⁵,
 если бы хто какъ ¹³¹ на школу жидовскую металъ ¹³², тотъ маеть старостѣ
 нашему заплатити два фунты перцу. Тежъ, если бы который жидъ былъ ¹³³
 найденъ судьи своему у винѣ пѣнежной ¹³⁴, або въ иной которой, кото-
 рая здавна уложона ¹³⁵, то ¹³⁶ маеть ⁷² заплатити. Тежъ ¹⁰⁹, если бы жидъ,
 черезъ вызнание ¹³⁷ своего судьи, былъ бы ¹²⁰ позванъ къ суду ¹³⁸, первый
 и другій раз не пришолъ бы: маеть заплатити вину, за оба-два разы, кото-
 рая ¹³⁹ уложона ¹⁴⁰; а если бы къ третему вызванью ¹⁴¹ не пришолъ, кото-
 рая вина ¹⁴² положона для впаметанья ¹⁴³, судьи маеть заплатити. А если
 бы жидъ жида ранилъ, вину ¹⁴⁴ судьи своему, водлугъ обычая земского,
 (маеть) заплатити. Тежъ установили есмо ¹⁴⁵, ижъ жадень ¹⁴⁶ жидъ не маеть ⁷²
 присягати на десятером Божиыхъ ¹⁴⁷ приказаній ¹⁴⁸, то есть ¹⁴⁹, книги Мой-
 сеевы ¹⁵⁰, только о великой речи ¹⁵¹, которая бы была ¹⁵² 50 гривенъ серебра
 литого, або будетъ ¹⁵³ передъ обличностью нашою вызнана ¹⁵⁴; а маеть ⁷²
 присягати перед школою у дверей, И тежъ ¹⁰⁵, если бы ¹⁵⁵ жида забито, а
 черезъ свѣдѣство ¹⁵⁶ не могъ довести, своимъ пріятелемъ, который бы его
 забилъ: если бы могъ, въ пытанью, нѣкоторого подозреного ¹⁵⁷ мѣти, мы
 жидомъ наprotивку подозреного ¹⁵⁷ хочемъ ¹⁵⁸ обронцоу быти. И тежъ,
 если бы хрестыяннинъ нѣкоторый жидовцѣ рукою кгвалтовною мѣлъ што
 вчинити, абы вдарилъ ¹⁵⁹, маеть быти ¹⁶⁰ каранъ, подлугъ права наше зем-
 ли. И ¹¹² тежъ: судья жидовскій ¹⁶¹, которая ся дѣеть межи жиды пригода,
 къ суду не маеть ⁷² передъ себе приводити, оли жъ бы черезъ скаргу былъ
 наведенъ. Тежъ, если бы жидове гдѣ собѣ ¹⁶² выбрали, у школѣ, або гдѣ
 колвекъ ⁶⁰, тамъ ¹⁶³ мають служены быти. И ¹¹² тежъ, если бы отъ жида
 хрестыяннинъ ¹⁶⁴ заставу свою вызволилъ такъ какъ ¹⁶⁵ бы ему лихвы не за-
 платилъ ¹⁶⁶, а тымъ ¹⁶⁷ — то лихвъ если бы ¹⁶⁸ черезъ мѣсець не далъ: и (къ)
 нимъ ¹⁶⁹ примножають другіи ¹⁷⁰ лихвы. Тежъ жадного ¹⁷¹ въ дому жидов-
 скомъ ¹⁷², не хочемъ гостемъ мѣти. И ¹¹² тежъ, если бы жидъ на имѣніе, або
 на листы ¹⁷³ пановъ знаменитыхъ ¹⁷⁴ пѣнззей ¹⁷⁵ бы ¹⁵⁵ позычилъ, а того ¹⁷⁶
 черезъ свои ¹⁷⁷ листы ¹⁷⁸, або ¹⁷⁹ печати досвѣдчилъ бы: мы жидови ¹⁸⁰, на-
 мѣсто ¹⁸¹ иншихъ заставъ, имѣніе заставленое назнаменуемо, а ему того
 имѣнія ¹⁸², наprotивку кгвалтови, хочемъ боронити ¹⁸³. Тежъ, если бы ко-
 торый дѣтя ¹⁸⁴ жидовское окормилъ, тотъ яко злодѣй маеть каранъ быти.
 И ¹¹² тежъ, если бы жидъ взялъ у ¹⁸⁵ хрестыянина ¹⁸⁶ заставу ¹⁸⁷ черезъ часъ
 одного року держалъ бы; если бы важности пѣнззей ¹¹³ позычоныхъ не вчи-
 нила, абы жидъ судьи своему тую заставу оказалъ; если бы тая застава не
 добра была, старостѣ нашему маеть ⁷² вказана быти; а потомъ жидъ ее до-
 бровольнѣ ¹⁸⁸ маеть ⁷² передавати, если бы тая истная застава, нижили бы ¹⁸⁹

рокъ пришоу, своему была¹⁹⁰ судьи¹⁹¹ вказана; а естли бы застава въ жиди черезъ рокъ день одинъ, была, потомъ жадному жидъ не маеть⁷² отповѣдати¹⁹². Надъ то¹⁹³, хочемъ, ижъ¹⁹⁴ бы жадный жиди къ заплатѣ заставы его въ день святой¹⁹⁵ не принуждалъ¹⁹⁶, и тежъ, естли бы хто жиди, къ заплатѣ заставы его, въ день святой принудилъ¹⁹⁷, або квалтъ въ дому бы его вчинилъ: яко ростравца скарбу нашего окрути¹⁹⁸ маеть⁷² быти каранъ. Тежъ подлугъ уставъ¹⁹⁹ папезскихъ²⁰⁰, во имя святого отца нашего²⁰¹, грознѣ²⁰² приказуемъ, абы²⁰³ на томъ жидове, остаточнѣ²⁰⁴, въ панствѣ²⁰⁵ нашомъ уставены мѣли быти обвинены, ижъ²⁰⁶ поживають челоуѣчоу²⁰⁵ крови, кгда то естъ напротивку закону и уставы, ижъ²⁰⁷ жидове посполитные²⁰⁶ мають утягати и выстерегать²⁰⁷ ся отъ посполитоу²⁰⁸ крови, але естли бы нѣкоторый жидъ о забитиу²⁰⁹ дѣяти²¹⁰ хрестыанского черезъ хрестыянина былъ обвиненъ, таковой маеть⁷² быти посвѣтченъ трема хрестыяны, а трема жиды добрыми; а кгда бы жидъ был посвѣтченъ, тогды²¹¹ жидъ виною маеть⁷² быти каранъ за проступокъ¹¹⁴; а естли бы свѣтки преречоныя невинность²¹² его посвѣтили бы: хрестыянинъ вину, которую жидъ мѣлъ терпѣти, немилостивѣ²¹³ маеть⁷² платити. Тежъ устави есмо²¹⁴, ижъ²¹⁵ жидове²¹⁶ коней посполитныхъ, въ день только²¹⁷ (въ)²¹⁸ заставу мають брати, явно²¹⁹; а естли бы²²⁰ нѣкоторый конь²²¹ у жиди, краденый, черезъ хрестыянина былъ бы найденъ: тогды жидъ властною²²² присягою²²³ очистити ся маеть²²⁴, рекучи²²⁵: «жемъ²²⁶ того коня въ день взялъ²²⁷, который же за пѣнязи²²⁸ мои²²⁹ естъ²³⁰ заставленъ²³¹», а²³² тогды²³³ тотъ²³⁴ жидъ отъ тоу²³⁵ рѣчи²³⁶ будетъ выбавенъ²³⁷. И²³⁸ тежъ, ижъ²³⁹ бы²³⁹ мынцаръ²⁴⁰, въ княжствѣ²⁴¹ нашомъ уставлены²⁴², жидовъ съ фальшивыми пѣнезми²⁴³, або зъ речыми иншими, сами²⁴⁴, черезъ²⁴⁵ посла нашего²⁴⁶ воеводы и¹¹² тежъ¹⁰⁹ черезъ²⁴⁷ мѣщанъ, которымъ-колвекъ²⁴⁸ обычаемъ, таковыхъ²⁴⁹ имати не смѣли бѣ²⁵⁰. Тежъ²⁵¹, естли бы жидъ нѣкоторый, принужоный²⁵² великою потребизною²⁵³, часу ночного²⁵⁴ волалъ бы²⁵⁵, а естли бы хрестыяне, ему ко²⁵⁶ поможеню не прибѣгли къ²⁵⁶ воланью: всякій сусѣдъ, и тежъ жидъ³⁰²⁵⁷ шеляговъ²⁵⁸ маеть⁷² заплатити. И¹¹² тежъ устави есмо²⁵⁹, ижъ бы жидовъ²⁶⁰ продавали всякую²⁶¹ речъ²⁶² доброволнѣ²⁶³, имають²⁶⁴ куповати и хлѣба ся²⁶⁵ дотикати²⁶⁶, яко и хрестыянинъ; а²⁶⁷ заказуючи имъ²⁶⁸ вину намъ мають заплатити. И тежъ²⁶⁹: вси, которые, артыкулы²⁷⁰ дали есмо²⁷¹ имъ, на томъ привильнъ²⁷² нашомъ выписаны²⁷³, подтверждаемъ то имъ на вѣчныя часы, и печатъ нашу казали есмо²⁷¹ привѣсити. Стало ся естъ²⁷⁴ и дано въ Луцку, въ октаву святого Ивана²⁷⁵ Крестителя²⁷⁶, подъ лѣты²⁷⁷ Божего нароженя тысяча триста лѣтъ, осмдесять и осмъ лѣтъ²⁷⁹. А при томъ были тые свѣткове²⁸⁰: князь Оедоръ, воевода Луцкій, будучий²⁸¹ того часу, Жимонтъ²⁸² рыцерь²⁸³..., а Луба²⁸⁴, бояре зъ Литвы, и тежъ Минкгаило изъ Ошмены, и тежъ зъ Литвы иншіе бояре²⁸⁵.

Різночитання

«Акты ВК»: 1 Грамота публікується в копії від 5 січня 1507 р., затвердженій польським королем і великим князем литовським Сигізмундом I у Мельнику, і друкується із супроводжувальним текстом XVI ст.:

«Во имя Божее, станься. Ижбы блудныхъ речей запаменталыхъ, которые ся дѣють подь часомъ и иного бы ростырку мудрый нашолъ, абы подтверженъе листов было бы приведено, светков достойныхъ сведецтвомъ было бы умоцнено ку вечности.

Для тое речи памяти Мы Жикгмонть, Бою милостю Король Польскій, Великій Князь Литовскій, Рускій, Княжа Пруское, Жомонтское и иныхъ Панъ и Дедичъ, знаменуемо тыми листы которые всимъ слушнымъ, нинешнимъ на потомъ будучимъ, тыхъ листовъ знаменито маючи:

Били Намъ чоломъ жидове Наши: зъ Берестья, съ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иишихъ мѣстъ Нашихъ Великого Князства Литовского, и покладали передъ Нами привилей Наияснѣйшаго Княжати и пана Александра, то есть Витовта, Князя Литовского и дедича, въ котормъ права и вольности ихъ выписаны были; и били Намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ привилей умоцнили и подтвердили Нашимъ листомъ, который привилей тыми словы есть выложонъ; 3 Божя; 4 Александеръ; 5 або *нема*; 8 дедичъ; 9 Дорогочинскій; 10 Слуцкій; 11 Володимерскій; 12 инныхъ; 14 будетъ; 15 вѣдать; 16 альбо; 17 слышети; 18 всимъ; 19 жидамъ; 20 вышей мененымъ; 21 томъ; 22 которые; 23 ниже; 24 наперво; 25 уставуемъ; 26 есмо *нема*; 27 ижъбы; 28 пенези; 29 рухаючий; 31 у; 33 се; 34 тычетъ; 35 послуги; 36 жидовское; 37 напировко; 38 жидови; *далі вставлено*: не маеть хрестіянинъ свѣдчити, съ жидомъ хрестіянинъ маеть быти допущонъ, а в речи альбо учинку фальшивомъ, тогды маеть быти сведчено двѣма жиды и двѣма хрестіяны и безъ вшелякого откладаня; 39 добре; 40 сведецтво; 41 допущано маеть; 42 Тежъ *далі*: уставуемо; 43 *між а і* хрестіянинъ *вставлено*: тогды если бы; 44 бы *нема*; 45 присягу учинить; 46 важность; 47 оноѣ *нема*; 48 *після* заставы *ідутъ слова*: которая ему была заставленная правъ съ того будетъ; а чого бы присегою довелъ, хрестіянинъ не маеть ся съ того выимовати ему платити; 49 досветчилъ; 50 светковъ; 51 рекжемъ; 52 позычылъ; 53 ты; 55 альбо; 56 и *нема*; 57 може; 58 бы *нема*; 59 *далі іде*: у закладѣ; 61 *далі іде*: мѣли званы быти, жадныхъ речей съ тыхъ не вымовляючи, окромъ; 62 были бы; 63 а *нема*; 64 отъ; 65 речей; 66 одное хустъ кривавыхъ и мокрыхъ; 67 хусты *нема, далі іде*: посвященныхъ; 68 светоѣ *нема*; 69 костельныхъ; 70 *далі іде*: кождый жидъ; 71 одинъ пріймовати *нема*; 73 *слова* которую маеть жидъ *відсутні*; 74 черезъ *нема*; 76 истиную; 77 емуто; 78 *далі іде*: своею слушною присягою очищатися маеть тотое у своей; 79 якъ; 80 *далі*: въ какой цѣнѣ; 81 заставлена, *далі*: есть, а такъ жидъ; 82 *далі*: присягою своею тогды; 84 лифвы; 85 *далі*: жидъ; 86 свое; 87 заставные; 88 заставами *нема*; 89 погубилъ; 91 *далі*: а въ томъ бы нагабалъ; 94 места; 96 жадного *нема*; 97 пересуду; 98 на нихъ *нема*; 99 будетъ ли *нема*; 100 то; 101 Кътому *нема*; 102 *далі*: яко; 103 вину; 104 учинити; 105 А; 106 *далі*: его; 107 маеть; 108 нашой; 109 тежъ *нема*; 110 убилъ; 111 наше земли *нема*; 112 и *нема*; 113 пенезей; 114 проступъ; 115 кажетъ; 116 *далі*: панство; 117 наше; 118 жадныхъ; 119 нагабаній; 120 бы *нема*; 121 *далі*: ни болшей, ни меншей, только повиненъ заплатити яко одинъ мѣщанинъ; гдѣ жидъ мѣшкаеть; 122а водлугъ; 123 изъ; 124 места; 125 *Замість* хочемо,

естли бы такъ заисто мытникъ што бралъ на нихъ, иж бы яко розбойникъ
 каранъ былъ *иде*: а естли врадникъ Нашъ отъ таковыхъ нѣшто взялъ, тогда
 маеть быти каранъ яко подозренный челоуѣкъ; 126 а жъ-бы; 127 его сказалъ;
 128 и правъ; 129 и; 130 имѣня; 131 *дали*: зъ хрестіянъ кинулъ; 132 металлъ
нема; 133 былъ *нема*; 134 пенежной; 135 вложено; 136 ту; 137 приказанье;
 138 *дали*: до суда за першимъ и за другимъ разомъ ку праву не сталъ,
 таковой за обавапозвы маеть вину платити; 139 *дали*: здавна есть устав-
 лена, а естли бы за третимъ позвомъ ку праву не сталъ, таковой маеть
 вину судьи своему платити, которая будетъ ниже описана; 141 вызваню;
 142 вина которая; 143 впометанья; 144 вины; 145 есѣмо; 146 жадинъ;
 147 Божьимъ; 148 приказани; 150 Мойсеевой; 151 речы; 152 было пятиде-
 сять; 153 *дали*: тотъ жидъ позванъ передъ Насъ, а о меньшей речи мають
 присегати перед школою на школьномъ дворе; 154 вызваня (?); 155 *дали*:
 жидъ таемне забить былъ, а въ свѣдѣство явне не мѣло быти приятелей его,
 тогда который бы его забилъ, а естли бы былъ подозренный, таковой можетъ
 быти пойманъ и опытанъ, а Мы жидамъ напротивъ подозренному мистра
 выдати хочемъ; 157 подозрѣного; 158 хочомъ; 159 *дали*: кгвалтъ учинилъ,
 або еѣ зкгвалтилъ, такового хочемъ абы; 160 быти *нема*; 161 *дали*: жадное
 речи усчалое межъ жида у права не маеть ихъ вызывати, а тежъ бы черезъ
 жалобу были вызваны ку праву; 162 гдѣ собѣ *нема*; 163 *дали*: имъ маеть;
 165 якобы; 166 платилъ; 167 тыхъ; 169 и онымъ; 170 другіе; 171 жадныхъ;
 172 *дали*: гостей мѣти не допускаемъ; 173 листь; 174 земли наше; 175 пене-
 зей; 176 *дали*: бы; 177 свои *нема*; 178 листь; 179 *дали*: и печати его довело.
 Ино мы жидовыи вмѣсто иншихъ закладовъ имѣня допускаемъ быти (?)
 заставны въ закладѣ держати, а то имѣнье ему отъ кривды боронити; 183
Замість Тежъ, естли бы который дѣтя жидовское окормило, тотъ яко злодѣй
 маеть каранъ быти. *иде*: А который бы хрестіанинъ або хрестіанка дѣтя ихъ
 взели, або украли жидовское, яко злодѣи мають быти караны; 184 дѣтя;
 185 отъ; 187 *дали*: а черезъ рокъ держалъ у себе, а естли бы заставы тоѣ цѣна
 позычонныхъ пенезей переносила, тогда жидъ тотъ закладъ маеть указати
 судьи своему и старостѣ Нашому, а вказавши тую заставу, естли бы добре
 не былъ, (sic), а больше сумы пенезей не стоялъ, тогда можетъ его вольно
 продати якъ свое властное. А то еже тотъ же закладъ, естли первой нижли
 годъ вышолъ, судьи своему указалъ тую заставу, а естли у жида годъ и день
 лежалъ, жодному на тоѣ передъ правомъ отказывати не повиненъ; 188 до-
 броволне; 189 нижли бы; 190 бы; 191 суди; 192 *дали*: Тежъ жаденъ хрестіа-
 нинъ ку сплаченю закладу своего в жидовскій день свѣты притегати; 193
 Надто; 195 свѣтый; 196 *дали*: Который бы кольвекъ хрестіанинъ силою от-
 нялъ отъ жида заставу сю, або кгвалтъ въ его дому учинилъ: яко кгвалтов-
 кинъ виною Нашое коморы маеть быти каранъ. Противъ жидовъ одно у
 школѣ, або гдѣ вси жидове бываютъ сужоны маеть быти усчинено, кромѣ
 Насъ, альбо Нашего старосты, которыхъ Мы можемъ передъ себе позвати;
 198 окрутне; 199 уставы; 200 папѣжскихъ *нема*; 201 *дали*: Папѣжа; 202 моц-
 не; 203 *дали*: ижбы далѣй мешкаючи жидове у Панствѣ Нашомъ не были
 виновани для тоѣ хрестіанское крови не поживали у своихъ потребахъ,

кгдажъ, подлугъ десятера Божья приказанья стараго закону, отъ крови христїанской могутъ ся воздержати. А естли-бы который жидъ о забитіе нѣкоторое дитяти христїанское былъ обвиненъ черезъ христїанина, ино таковой жидъ трема христїяны а трема жида ма быть звытежонъ. А кгдажъ будетъ звытежонъ, только зась ма виною быти каранъ за злые учинки его, которая будетъ ниже описана. А естлибы якого жидѧ въ его невиновности свѣдковѧ очистили, таковою виною, што мѣлъ жидъ терпѣти, христїанинъ ма справне терпѣти; 214 уставуемъ; 215 *дали*: бы; 216 *дали*: кони которые колвекъ посполите; 217 только *нема*; 218 на; 219 явне; 220 *дали*: которыи кони у кого покрадены и проданы, альбо промѣнены черезъ Христїанина нѣкоторого, а тотъ бы конь налезенъ у жидѧ; 222 властною *нема*; 223 *дали*: своею себе; 224 маеть *нема*; 225 мовечи; 226 ижемъ я; 227 *дали*: а мнѣ его; 229 мои *нема*; 231 заставлено; 232 а *нема*; 233 тогды *нема*; 237 ма быть вызволенъ; 238 *Замість* И тежъ *іде*: Приказуемъ, ижъ-бы поставленные; 239 жебы; 241 князьствѣ; 242 уставлены; 244 сами *нема*; 245 безъ; 246 *дали*: або старосты Нашого; 247 *дали*: або безъ почестныхъ нашихъ; 248 жаднымъ; 249 таковыхъ *нема*; 250 бѣ *нема*; 251 *дали*: уставуемъ ижъ; 252 принуожонъ былъ; 253 непригодою а; 254 *дали*: кликалъ бы; 255 *дали*: квалту; 256 ку; 257 тридцать; 258 шелеговъ; 259 уставуемъ; 260 жидове; 261 вси; 262 речи; 264 и мають; 265 куповали; 266 дотакѣти; 267 *дали*: люди имъ тое; 268 заказуючи и; 269 *Передъ* И тежъ *вставлено*: А жида тые вси речи, которые суть выписаны, мѣли вѣчную твердость и мощь, то выписанье съ подписаньемъ свѣтковъ далисмы имъ, и печати Нашое мощностью подтверждаемъ; 270 артикулы; 272 привили; 273 выписаны; 274 Дѣялося; 275 Яна; 276 *дали*: нарощенья его; 277 року послѣ; 279 тысячного трехъ сотного осмѣдсѣять осьмого году; 280 При тыхъ светкахъ: При кнези Федорѣ, на тотъ часъ старостою Луцкимъ, и передъ Римонтомъ а передъ Жигимонтомъ, рицерми двѣма, а передъ боярми Литовскими, передъ Минигайломъ зъ Ошмены, и передъ иншими многими, которымъ годно вѣрити, которые при томъ на тотъ часъ были. Потверженьѧ Господара Его Милости; 285 *дали*: Мы тежъ на чоломбѣтьѧ поуданныхъ Нашихъ жидовъ, въ мѣстѣхъ Нашихъ Великого Князьства Литовскаго, при тыхъ всихъ члонкахъ zostавили есмо и потвердили то симъ Нашимъ листомъ на вѣчность.

А для лѣпшого свѣдомья и печать Наша къ тому листу Нашому есть завѣщона.

Сталосѧ есть и дано в Менску (!?) передъ Вохрищеньемъ лѣта отъ нароженя Христосоваго полторы тысячи и семь лѣтъ.

Передъ велебнымъ отцомъ княземъ Войтехомъ, Бискупомъ Луцкимъ, и передъ вельможными паны: Миколаемъ, Воеводою Троцкимъ, и передъ Яномъ зъ Заберезыня, Великого Князьства Литовскаго Маршалка Нашого Наивысшого и передъ Старостою Городенськимъ, и передъ Станиславомъ Глебовичемъ Новгородскимъ, и передъ княземъ Иваномъ Глинскимъ Воеводою Новгородскимъ, и передъ княземъ Михайломъ Глинскимъ, Державцою Ветенскимъ, и передъ Войтехомъ (Яновичемъ), Кухмистромъ королевское земли (!) Королевое Ее Милости, Старостою Ковенскимъ и Белскимъ,

и передъ Яномъ Миколаевичемъ, Маршалкомъ Дворнымъ, державцою Слонимскимъ и передъ иными паны.

Через руки Петра Опаленского, Познанского Кубернатора, которому тые речи были полецаны.

С. Бершадский въ «*Русск.-евр. архив*»: 1 С. Бершадский вкормивъ копію цієї грамоти від 5 січня 1507 р., затверджену польським королем і великим князем литовським Сигізмундом І у Мельнику, і опублікував із супроводжувальним текстом XVI ст.: «Во имя Божее, станься. Ижбы блудныхъ речей запамяталыхъ, которые ся дѣють подъ часомъ и иного бы рострыгу мудрый разумъ нашолъ, абы потверженьемъ листовъ было бы приведено, светковъ достойныхъ сведецтвомъ было бы вмоцнено ку вечности.

Для тое речи и памяти Мы жикгимонтъ, Божю милостію Король Польскій, Великій князь Литовскій, Рускій, Княжа Пруское, Жомонтскій и иныхъ Панъ и Дедичъ, знаменуемо тыми то листы которымъ всимъ слушнымъ, нынешнимъ и потомъ будучимъ, тыхъ листовъ знаменитость маючимъ:

Били Намъ чоломъ жидове Наши: зъ Берестья, съ Троковъ, зъ Городна, зъ Луцка, зъ Володимера и зъ иншихъ мѣсть Нашихъ Великого Князьства Литовского, и покладали передъ Нами привилей Наянсьйшаго Княжати и пана Князя Александра, то есть Витовта, Князя Литовского и дедича, въ которомъ права и вольности имъ выписаны; и били Намъ чоломъ, абыхмо имъ тотъ привилей умоцнили и подтвердили Нашимъ листомъ, который привилей тыми словы есть выложонъ; 2 име; 6 Витольтъ; 7 Божи; 8 дедичъ; 11 Володимерскій; 13 нинишнимъ; 14 будетъ; 20 вышей мененой; 21 томъ; 24 Напервей; 27 ижъбы; 28 пенязи; 29 рухаючи; 31 въ; 32 которое; 34 тычетъ; 36 жидовское; 37 наплетивно; 39 добре; 40 свидѣтво; 41 допущано маеть; 47 оное; 49 досветчилъ; 50 светковъ; 51 ижъ *нема*; 52 позычылъ; 53 ты; 54 маеть; 55 альбо; 60 колве; 62 были бы; 63 а *нема*; 64 отъ; 65 речей; 66 одное кривавое мокрое; 68 свѣтое; 69 костельное; 72 маеть; 76 истепую; 78 *дали*: тотое у своей; 83 половицы; 92 очистень; 93 мези; 94 места; 95 нашего; 107 маеть; 108 нашей; 113 пенезей; 114 поступокъ; 115 найдеть; 116 *дали*: панство; 122 дають; 123 отъ; 124 места; 126 ажъ-бы; 127 казиль; 130 имѣня; 134 пенезной; 140 вложона; 141 вызваню; 142 вина которая; 143 впометанья; 145 есьмо; 146 жадинъ; 147 Божи; 148 приказани; 149 есть; 151 речы; 152 *дали*: пятьдесятъ; 153 будетъ; 154 вызваня [?]; 156 сведѣтво; 157 подозрѣного; 158 хочомъ; 162 *дали* (мѣсто); 164 хрестіанинъ; 167 тыхъ; 168 если бы; 169 и онымъ; 170 другіе; 175 пенезей; 178 листь; 180 жидомъ; 181 мѣсто; 182 имѣня; 184 дѣтя; 186 *дали*: на; 188 добровольне; 189 нижлибы; 190 бы; 191 суди; 193 надто; 194 ижъ; 195 свѣтый; 197 припудиль; 198 окрутне; 202 грозне; 204 остаточне; 205 человекее; 206 посполитые; 207 выстерегать; 208 посполитое; 209 забитю; 210 дѣтяи; 211 тогдѣ; 212 невиностію; 213 нелитостиве; 215 *дали*: бы; 218 на; 221 конъ, *дали*: былъ бы в; 228 пенязи; 230 есть; 231 заставень; 233—234 тотъ то; 235 тое; 236 речи; 239 жебы; 240 мынцаре; 241 князьствѣ; 242 уставены; 243 пенезми; 245 черезъ; 248 колве; 250 бѣ *нема*; 256 ку; 257 тридцать; 258 шелеговъ; 263 добровольне; 264 и мають; 266 дотыкати; 268 заказуючи и имъ; 270 артикулы; 271 есьмо;

272 привили; 273 выписаны; 274 есть; 281 будучи; 282 Зимонтъ (а Рымонтъ); 283 рыцаре; 284 а Луба; 285 *дали*: Мы тежъ на чоломъбытѣе подданныхъ Нашихъ жидовъ, въ местѣхъ Нашихъ Великого Князьства Литовскаго, при тыхъ всихъ члонкахъ zostавили есмо и потвердили есмо то имъ Нашимъ листомъ на вѣчность.

А для лѣпшого свѣдомья и печать Наша къ тому листу Нашому есть завѣшона.

Сталося есть и дано въ Мельнику передъ Водохрищами, лѣта нароженя Христова полторы тысячи и семь.

Передъ велебнымъ отцомъ княземъ Войтехомъ, Бискупомъ Луцкимъ, и передъ вельможными паны: Миколаемъ, Воеводою Троцкимъ, и передъ Яномъ зъ Заберезыня, Великого Князьства Литовскаго Маршалкомъ Нашимъ навышшимъ и передъ Старостою Городенскимъ, и передъ Станиславомъ Глебовичемъ, Воеводою (Полоцкимъ), и передъ княземъ Иваномъ Глинскимъ, Воеводою Новгородскимъ, и передъ княземъ Михайломъ Глинскимъ, державцою Успенскимъ, и передъ Войтехомъ (Яновичемъ). Кухмистромъ Королевое Ее Милости, Старостою Ковенскимъ и Белскимъ, и передъ Яномъ Миколаевичемъ, Маршалкомъ Дворнымъ, Старостою Слонимскимъ и передъ иными паны.

Черезъ руки Петра Опаленскаго Познанскаго Кубернатора, которому тые речи были полецаны.

Приписка: Есть до книгъ уписана тая копія слово в слово.

У того екстракту, при печати притисненной, подпись рукъ тыми словами: Въ небытности пана Себестіана Корижни, писара кгородскаго Виленскаго, Станиславъ Бартълومهевичъ Радвинъ Ивановичъ.

Который же тотъ екстрактъ, ку активованью поданный, есть до книгъ кгородскихъ Берестейскихъ уписанъ.

А. Дз я л и н с ь к и й, «*Zb. praw. lit.*»: Wo imia bożeje, stansia. Iżby błudnych reczej zapamiętałyech, kotoryje sia dejut' pod czasem, i inoho by rostyrhu mudryj rozum naszoł, aby potwierzeniem listow byłoby przywiedeno, swetkow dostojnych swedectwom byłoby wzmocneno, ku wieczności, dla toje reczi i pamięci. My Żikhimont bożiu miłościu korol Polskij, welikij kniaz Litowski, Ruskij, kniaza Pruskoje, Żomojtskij i inych pan i dedicz: znamenujemy tymi to listy, kotorym wsim slusznym ninesznim i potom buduczim tych listow znamenitosť majuczim. Bili nam czołom Żidowe naszi: z Berestia, s Trokow, z Horodna, z Łucka z Wołodimera i zynszich mest naszich welikoho kniaźstwa Litowskoho, i pokładali pered nami priwilej najasnejszoho kniaźati i pana kniazia Alexandra, to jest Witowta kniazia Litowskoho i dedicza: w ktorom prawa i wolnosti im wypisany; i bili nam czołom, abychmo im tot priwilej umocnili, i potwierdili naszym listom, kotoryj priwilej tymi słowy jest wyłożon.

Wo ime bożie stansia. My Alexandr, abo Witolt z bożi łaski welikij kniaz Litowski i dedicz Horodenskij, Berestejskij, Dorohickij, Łuckij, Wołodimerskij, i inszych: znamenito czynim tym naszym listom, ninisznim i potom buduczim, komu budeť potrzeba toho wedati, abo cztuczi jecho słyszati. Umyslili

jesmo s pany radami naszymi i dali prawa i wolnosti wsej Żidowe wyszej mene-
noej meszkajuczim w tom panstwie naszym, kotoryi sut' niżej w tom liste na-
szom wypisany. Naperwej ustawiljesmo iżby za peniazi ruchajucy abo wynsoj
reczi ktoroje sia tyczet' parsuny Żidowskoje napretiwku Żidowe dwum
chrest'janom a tretemu židu, kotoryj by sia dobre chował w zakone swojem
żidowskom, swedectwo dopuszczono majet' byti. Też jestliby chrest'janin
nahabał žida mowiaczi, iżby jemu swoju zastawu zastawił, a žid by jemu toho
zapreł, a chrest'janin by jemu ne choteł weriti: žid prisiahszi na ważnosti
onoje zastawy, a zasia prisiahszi chrest'janin: doswetczyłby to na neho, majet'
jemu to zapłatiti. Też jestliby žid chrest'janinu ne dawsi swetkow, rek by
pożyczil ty zastawy, a on by zapreł to chrest'janin majet' zapłatiti albo pri-
siahoju sia oczistiti. I też moh by žid wziati imenem zastawy, wsiakije reczi,
kotoryje by byli jemu zastaweny, kotorym kolwek imenem byliby wymoweni.
Ot tych to reczej żadnoho habania neczinecz, wyniawszi odnoje kriwawoje,
mokroje chusty swietoje kostelnoje, kotorych żadnym obyczajem ni odin pri-
j-mowati ne majet'. Też jestliby chrest'janin nahabał žida o zastawu ktoruju
majet' žid, ktoraja by jemu była czerez złodejstwo, abo czerez khwałt wziata,
na tuju istenuju zastawu, žid majet' prisiahnuti, jako ne wedał koji jemu
wkradeno, abo khwałtom wziato, to toje uswoje prisiahi wymowiti, majet',
kak jemu taja zastawa zastawena, oczistiwszi sia chrest'janin, majet' po-
łowicy lichwy płatiti, ktorajaby jemu do toho czasu primnožiła. Też jestliby
czerez upad, požohi, abo złodejstwa, abo czerez khwałt, reczi swoi zastawle-
nymi zastawami utratil by, a chrest'janin kotoryj by jemu zastawił wsiakij
ne majet' žida habati, žid swojeju własnoju prisiahoju budet' oczisten. I też,
jestliby židowe mezi soboju nezvodu, abo swar poczali, sud'ja mesta naszoho
žadnoho peresuda na nich ne majet' brati: ale my tolko, albo nasz starosta,
budietli ich suditi, a na nich by ktoraja wina abo prostupka priszła, tot sud
majet' byti na nas zachowan. Ktomu, jestliby chrest'janin židu ranu nekoto-
ruju zadał, winnyj takowyj, majet' winy zapłatiti, czym majet' nam czołom
biti, a rannomu majet' dosyt' wcziniti, podłuh ran jeho, jako szlachticzu.
Też jestliby chrest'janin žida zabił, majet' byti karan jako winnyj, wsiakije
reczi ruchomyje, abo ne ruchomyje majet' byti w naszoj mocy. I też jestliby
chrest'janin žida wdarił tak, jakoby kriwi nerozlił, majet' na nem wina byti
wodłuh obyczaja naszoje ziemi, a wdarenomu i obrażonemu majet' dosyt'
wcziniti, jako szlachticzu. A jestliby penezej nemeł, tohdy za postupok, jako
prawo najdet', majet' byti karan. I też jestliby žid czerez panstwo naszo jechał,
žadnyj jemu nahabania cziniti ne majet'. A jestliby kotoryje reczi kramnyje
wez, majet' myto płatiti czerez wsi myta położonyje kak i inszyje dajut' myto.
Też jestliby židowe, podłuh swojeho obyczaja nekotorocho žida umerłoho, ot
mesta do mesta, ot poweta do poweta, abo ot odnoje zemli do druhoje zemli wezli
by czerez myta, niczoho na nich myta ne majet' brano byti. Chocziemo, jestliby
tak zaisto mytnik szto brał na nich, aż by jako rozbojnik karan był. Też jest-
liby chrest'janin kopiszcza ich wozil, abo khwałtom nachodil: chcemo, iżby
podłuh obyczaja naszoje zemli praw naszym, był karan, a wsi imenia jeho
majut' na nas spasti. Też, jestliby chto kak na szkołu židowskuju metał, tot

majet' staroste naszemu zapłatiti dwa funty percu. Też jestliby kotoryj žid był najden sud'i swojemu u wine penežnoj abo wynszoj kotoroj, kotoraja z dawna ułożona, to majet' zapłatiti. Też jestliby žid czerez wyznanie swojeho sud'i, byłby pozwan k sudu, perwyj i druhij raz ne priszoł by, majet zapłatiti winu za obadwa razy kotoraja włożona. A jestliby k tretemu wyznaniu ne priszoł, wina kotoraja położona dla wpometania, sud'i majet' zapłatiti. A jestliby žid žida ranił, winu sud'i swojemu, wodłuh obyczaja zemskoho, zapłatiti. Też ustawiljesmo, iż žadin žid nie majet' prisiahati na desiaterom boži prikazani, to jest knihi Mojsejewy, tolko o welikoj reczi, kotoraja by była piatdesiat hriwen serebra litoho: abo budet' pered oblicznostiu naszoju wyznania a majet' prisiahati pered szkołou u dwerej. I też, jestliby žida zabito, a czerez swedecstwo, ne moh dowesti swoim prijatelem, kotoryjby jeho zabił, jestliby moh w pytaniu nekotorocho podzrenoho meti: my židom na protivku podzrenoho, chozczom obroncoju byti. I też, jestliby chrestianin, nekotoroj židowce rukouju khwałtownouju meł szto wcziniti, abo wdarił, majet' byti karan podłuh prawa naszoje zemli. I też, sud'ja židowskij, kotoraja sia diejet, meži židy prihoda, k sudu ne majet' pered sebe priwoditi: oližby czerez skarhu byłby naweden. Też, jestliby židowe hde sobe vybrali, u szkole abo hde kolwe, tam majut' sužony byti. I też jesliby ot žida chrestianin, zastawu swoju wyzwolił, tak, kak by jemu lichwy ne zapłatił: a tych to lichw, jestliby czerez mesiec nedał, i onym primnožajut' druhij lichwy. Też žadnoho w domu židowskom ne chozczem hostem meti. I też jestliby žid na imenie, abo na listy panow znamenitych peniazej by pozyczył, a toho czerez swoi listy, abo peczati doswiedzil, my židow mesti inszych zastaw imenie zastawlenoje naznamenujemo, a jemu toho to imenia na protivku khwałtowi chozczem boroniti. Też jestliby kotoryi detia židowskoje okormil, tot jako złodej majet' karan byti. I też jestliby žid wzał u chrest'janina na zastawu czerez czas odnoho roku deržałby. Jestliby waźnosti peniezej pozyszonych ne wcziniła, aby žid sud'i swojemu, tuju zastawu okazał, jestliby taja zastawa ne dobra była, starostie naszemu majet' wskazana byti, a potom žid jeje dobrowolne majet' prodawati, jestliby taja istnaja zastawa niźliby rok priszoł, swojemuby sud'i wskazana. A jestliby zastawa w žida czerez rok deń odin była, potom žadnomu žid ne majet' opowedati. Nadto, chozczem, iżby žadnyj žida k zapłate zastawy jenow deń swietyj ne pripužał. I też, jestliby chto žida, k zapłate zastawy jeho, w deń swiatyi pripudił, abo khwałt w domu by jeho wczinił, jako rozprawca skarbu naszojo okrut ne majet' byti karan. Też podłuh ustaw papežskich wo imia swiatoho otca naszojo, hrozne prikazujem, aby na tom židowe ostatoczne w panstwie naszom ustaweny, meli byti odwineny, iż požiwajut' człoweczeje krowi, khdy to jest' na protivku zakonu i ustawy, iż židowe pospolityje majut' utiahati i wysterehat sia, ot pospolitoje krowi, ale jestliby nekotoryj žid, o zabitiu detiati chrest'janskoho, czerez chrest'janina był obwinen, takowy majet' byti poswetczon trema chrest'jany, a trema židy dobrymi, a khdyby žid był poswetczon, to hdie žid winouju majet' byti karan za prostupok, a jestliby swetki prececzonyje, newinnost'ju jeho poswetczili by, chrest'janin winu kotoruju žid meł terpeti, nemiłostiwe majet' płatiti. Też, ustawiljesmo iżby židowe, konej

pospolitych w deń tolko zastawu majut' brati jawno; a jestliby nekotoryj kon, byłby w žida kradenyj, czerez chrest'janina byłby najden, tohdy žid własnoju prisiahoju oczistitisia majet', rekuczi: žem toho konia w deń wziął, kotoryjže za peniazi moi jest zastawen: a tot to žid, ot toje reczi, budeť wybawen. I teź žeby myncare w kniaźstwe naszom ustaweny, židow s fałszywymi penezmi, abo z reczmi inszimi, sami czerez posta naszoho wojewody, i teź czerez meszczan, kotorym kolwe obyczajem, takowych imati ne smeliby. Teź jestliby žid niekotoryj pripužonyj, welikoju potrebiznoju, času nocznoho wołałby, a jestliby chrest'jane jemu ku pomoženiu ne pribegli, ku wołaniu wsiakij sused, i teź žid, tridcat' szelahow majet' zapłatiti. I teź, ustawilijesmo, iżby židowe prodawali wsiakuju recz dobrowolne, i majut' kupowati i chleba sia dotikati, jako i chrest'janin, a zakazujuczi im, winu nam majut' zapłatiti. I teź, wsi kotoryje artykuły dalijeśmo im na tom priwili naszom wypisany, potwerżajem to im na wecznyje czasy, i peczat' naszu kazalijesmo priwesiti. Stalo sia jest, i dano, w Łucku, w oktawu swiatoho Iwana krestitela (1. lipca): pod lety božeho naroženia, tisiacza trista let, osmdesiat i osm let (1388). I pritom byli tyje swetkowe: kniaź Fedor wojewoda łuckij, buduczi toho času Žimont rycere a Łuba bojare z Litwy i teź Minkhajło i z Oszmeny i teź z Litwy inszije bojare.

My teź, na czołom bit'ie poddanych naszich židow w mestech naszich welikoho kniaźstwa Litowskoho, pri tych wsich członkach zostawili jesmo, i potverdili iesmo to im naszym listom na wecznost'. A dla lepszoho swedomia i peczat' nasza k tomu listu naszomu jest zaweszona. Stalo sia jest i dano w Melniku, pered wodo chriszczami (5. stycznia), leta naroženia Christowa, poltory tisiaczi i sem (1507). Pered welebnym otcom kniazem Wojtechom biskupom Łuckim, i pered welmožnymi pany: Mikołajem wojewodoju Trockim, i pered Janom z Zaberezynia welikoho kniaźstwa Litowskoho marszałkom naszym nawyszszim, i pered starostoj Horodenskim, i pered Stanisławom Hlebowiczom wojewodoju, i pered kniazem Iwanom Hlinskim wojewodoju Nowhorodskim, i pered kniazem Michajłom Hlinskim derżawcoju Utenskim, i pered Wojtechom kuchmistrom korolewoje jeje miłosti starostoj Kowenskim i Bełskim, i pered Janom Mikołajewiczom marszałkom dwornym starostoj Słonimskim i pered inymi pany. Czerez ruki Petra Opalenskoho Poznanskoho gubernatora, ktoromu tyje reczi byli polecany.

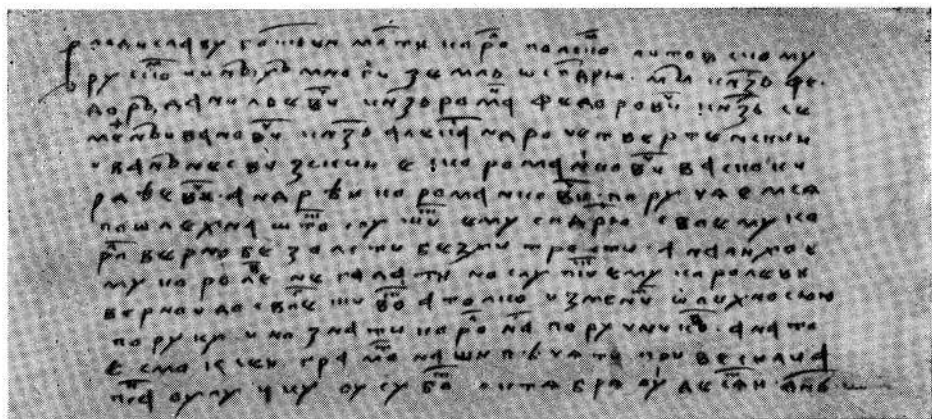
46. Князь Федір Данилович та інші князі ручаються польському королеві Владиславу за Олехна

10 жовтня 1388 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 11, стор. 11; А. Крымським в «Укр. грам.», стор. 502; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 10; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 22, стор. 41—42.

У тексті грамоти не вказано року її написання. Але оскільки зберіглася грамота подібного змісту латинською мовою, датована жовтнем 1388 р., то дослідники приписують їй цей рік.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 115.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих працях: «Словник»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бєвзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.»; В. Борковський, «Синт.»; В. Борковський, П. Кузнецов, «Істор. грам.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.» та ін. Грамота описана в «Arch. Sang.», стор. 155—156.

Влодиславу. божьей¹ млісти² коро(л)³ польско(м). литовскому. руско(м) и йныхъ⁴ многи(х) земель ѿспдрю⁵. мы кнзь федоръ данильєви(ч). кнзь рома(н) федорови(ч) кнзь семень йванови(ч) кнзь алек(с)андро четвертенский⁶ йванъ несвизский⁷. еско романкови(ч) васко кирдѣєви(ч). андрѣй-ко⁸ романкови(ч). поручаемсѧ⁹ по ѡлехна што(ж) служи(т) ему спдрю¹⁰ своему коро(л) верно безо лсти без хитрости. а на лихо ему короле(в) не гадати но служи(т)¹¹ ему королеви верно й до свое(г) живо(т)а толко йзмени(т) ѡлехно сую поруку йно знати коро(л) на(с) поручнико(в). а на то есмо к сей¹² грамо(т) наши пѣчати привесли а пса(н)¹³ оу луцку оу субо(т) ѡктябра оу десѧ(т)и¹⁴. днь. ѿ

Різночитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 3 *Титли розкриваються повністю*: королію; 4 *Надрядкові знаки не відбиті*; 9 поручається; 11 служилити.

«Arch. Sang.»: 1 божю; 2 м[и]л[о]ст[ю]; 3 *Титли розкриваються без застережень*; 4 *Надрядкові знаки не відбиті*; 5 госп[о]д[а]рю; 6 Четвертенський; 7 Несвизский; 8 Андрѣйко; 9 поручаемся; 10 г[о]сп[о]д[а]рю; 12 сей; 13 писан; 14 десѧтий.

47. Литовський князь Дмитрій Ольгердович визнає себе васалом
короля польського Владислава та королеви Ядвіґи

16 грудня 1388 р.

Текст опублікований М. Круповичем, № 4, стор. 6; М. Погодіним у «Вилensk. вестн.», Я. Головацьким у «Пам'ятниках», 1865, № 23, стор. 36—37, 1867, № 23, стор. 22—23; І. Срезневським у «Свед. и заметках», стор. 213—214; В. Розовим, «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 23, стор. 42—44.

Подається за виданням В. Розова.

І. Срезневський, Я. Головацький і В. Розов вказують на те, що оригінал знаходився в бібліотечі графів Красинських у Варшаві, № 39, а М. Крупович — що в бібліотечі Костянтина Свідзінського в Сульгустові, копію з якого зробив Круповичу М. Малиновський.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10; І. Свенціцький, «Західноукр. грам.», «Елементи»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Істор. морф.», «Словник»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.», Я. Спринчак, «Очерк»; І. Нелюбова, «Конструкції»; Д. Шелудько, «Німецькі елем.», Є. Карський, «Белоруссы», та ін.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 256.

Мы кна(з) дмитрій ¹. ѿлгѣрдови(ч) ². чинимъ ³ знамени(т) ⁴. тымъ ⁵
листо(м) ⁶. иже ⁷ имѣюще ⁸. чистоѡ ⁹ мысли млсрдие ¹⁰. и по(ж)дание ¹¹.
к велико(м) ¹² королеви володиславу польско(м) ¹³. и ¹⁴ къ ѿго корол-
ци ¹⁵ адвизѣ ¹⁶. и къ ѿго дѣте(м) ¹⁷. и ¹⁸ къ ¹⁹ корунѣ польскои. хотѣчи ²⁰
с ²¹ нашими. дѣтми. ѿму и ѿго королци. и кору(н) ²² по(л)скои. службу
вѣр(н)ѣ и оуставичнѣ оуказати. тому ²³ ѿтому королеви. володиславови.
и ѿго коро(л)ци и ѿго дѣте(м) ²⁴. и корунѣ польскои ²⁵. слюбуемъ ²⁶ дер-
жати. цѣлюю правду и чиста вѣра. с ²⁷ наши(м) ²⁸ дѣтми и с ²⁹ наши(м) ³⁰
послѣдки. при немъ и на вѣ(к) бы(т) ³¹. а николи ѡ(т) ³² ни(х) ³³. а ни ѡ(т) ³⁴
коруны по(л)скоѣ никоторою ³⁵ хитростью ³⁶ ѡ(т)стати. але ѡто ³⁷ вси(х)
неприятелій ѡстерега(т) ³⁸ всею нашою силою ³⁹. и на вѣ(к) ⁴⁰. помагати ми.
а ако ко(л) ⁴¹ тако(ж) ⁴² ѿслубили ⁴³ бы(л) ⁴⁴ ѿсмо. кна(з) ⁴⁵ дмитрию мос-
ковско(м) ⁴⁶ и правду дали. оужь ѣде(м) ⁴⁷. и хоче(м) ⁴⁸ са порожни. оучини-
ти тоѣ прав(д)ы. про(т) ⁴⁹ абы коро(л) ⁵⁰ бы(л) ⁵¹ бзпечнѣший ⁵². оу нашей
службѣ. и оу ⁵³ правдѣ. коли са ⁵⁴ вороти(м) ⁵⁵. сложи(в) ⁵⁶ той слю(б) ⁵⁷.
тогда хочемъ ⁵⁸ кголдова(т) ⁵⁹. короле(в) ⁶⁰ и ѿго королци. и ѿго дѣте(м) ⁶¹.
и кору(н) ⁶² польскои ⁶³. вѣрное послу(ш)ство ⁶⁴ держа(т) ⁶⁵. подъ присагою
и по(д) ⁶⁶ ч(с)тью ⁶⁷. подлугъ ѡбычаѣ ⁶⁸. ако ко(л) ⁶⁹ бывае(т) ⁷⁰ при голдо-
ванию ⁷¹. а на крѣпо(с) ⁷² то(г) ⁷³ листа. привѣ(с)ли ⁷⁴ ѿсмо наша печа(т) ⁷⁵.
абы то крѣпко здержа(т) ⁷⁶. не ѿзрушисто ⁷⁷. никакими, ⁷⁸ дѣ(л) ⁷⁹. а дана
грамо(т) ⁸⁰. в ⁸¹ молодечнѣ в ⁸² середу. декабра. ѿ ⁸³. днь. а то са конча(л) ⁸⁴.
в ⁸⁵ лѣ(т) ⁸⁶ бжѣе ⁸⁷. а. т. п. ѡ ⁸⁸ и. е лѣ(т) ⁸⁹. а при то(м) ⁹⁰ бы(л) ⁹¹ боаре.
бра(т)ша ⁹². минигайло. кна(з) юрь ⁹³ кожно ⁹⁴. иванови(ч) ⁹⁵.

М. Крупович: 1 Крапки та надрядкові знаки відсутні в усьому тексті, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 3 чиним; 4 знаменито; 5 тым; 6 листом; 8 имуюче; 9 чистое; 10 милосердьє; 11 поздание; 12 Великому; 13 Польскому; 15 королицы; 16 Ядвизе; 17 и к дѣтем; 18 к; 22 корунѣ; 26 слюбуем; 27 нашими; 28 быти; 34 ото; 35 остерегати; 39 яколь; 40 також; 41 и слюбили; 42 были; 43 Князю; 44 Московскому; 46 хочемся; 47 прото; 48 Король; 50 безпечнешии; 52 колися; 54 сложим; 56 хочем; 57 кголдovati; 58 королеви; 60 корунѣ; 62 послушенство; 63 держати; 70 неизрушысто; 71 крѣпость; 72 того; 73 привесили; 74 печать; 76 сдержати; 77 Козшно; 79 дѣлы; 80 грамота; 82—13; 83 коньчыла; 84 лета; 85 слово божье *пропущене*; 86 слово лѣтъ *пропущене*; 88 были; 89 Братша; 90 Юри.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Крапки та надрядкові знаки відсутні в усьому тексті; 4 знаменито; 6 листомъ; 10 милосердіє; 12 великому; 13 польскому; 14 и, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 16 слова Ядвизѣ и къ его дѣте(м) *пропущені*; 18 и корунѣ; 19 хотячи; 20 съ; 22 корунѣ; 23 томъ; 24 дѣтемъ; 27 нашими; 28 сты; 29 отъ; 30 нихъ; 31 а отъ; 33 хитростію; 34 отъ; 35 остерегати; 37 вѣкъ; 39 яко коли; 40 такожъ; 41 и слюбили; 42 были; 43 князю; 44 Московскому; 45 ѣдетъ; 46 хочеть; 47 про то; 48 король; 49 былъ; 50 безпечнѣший; 53 воротимъ; 54 сложивъ; 55 слюбъ; 57 кголдovati; 58 королеви; 63 держати; 65 подъ; 66 честью; 68 бываетъ; 71 крѣпость; 72 того; 74 печать; 76 здержати; 78 Ивановичъ; 79 дѣлы; 80 грамота; 81 въ; 83 кончало; 84 лѣто; 85 божье; 86, аѣп и не лѣтъ; 87 томъ; 88 были; 89 Брагша.

І. Срезневський, «Свед. и заметки»: 1 Дмитрий; 2 олѣгѣрдович; 6 мостом; 7 иже; 25 Польской; 32 ни которою; 34 ѡ то; 36 силою; 41 и слюбити; 51 и ѡу; 61 Польской; 67 ѡбычая; 69 кголдowaniu; 70 не изрушити; 75 ни какими.

М. Погосин, «Вилensk. вестн.»: 1 Титли розкриті без застережень, надрядкові знаки відсутні; 2 Ольгердовичъ; 4 знаменито; 10 мыслими лосердіє; 11 не передається через іє; 18 къ нема; 19 а передається через я; 20 съ; 26 слюбуемъ; 28 сты; 33 хитростію; 34 отъ; 41 и слюбили; 45 ѣдетъ (sic); 46 хочеть; 47 про то; 67 обычая; 68 бываетъ; 81 въ; 89 Брагша; 92 и.

48. Мстиславський князь Семен-Лигвений присягав на вірність польському королеві Владиславу

25 квітня 1389 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 10, стор. 26; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 533; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 10, стор. 192—193, 1867, № 10, стор. 12—13; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 47.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 119, 1882, стовп. 259—260. Згадується у зв'язку з визначенням дати її написання М. Дашкевичем у «Заметках»,

МѢСЯЦІ СЕЛЕНЪ. И ВЪ ЛѢСѢ ЛѢГНЕМЪ. УНИМЪ. ЗНАМѢСЬ. ЛѢСЪ. ОЛЪ. КТО-
НАМЪ. ВЪЗРОЩЕ. И ЛПРОУИТЪ. ДѢВЪ. ИЖЕ. КОЛМЪ. СЪ. МЪ. ЧУ. ИЛЪ. ГЪ. ВЪ. ПОРМЪ. ЛЪ. БЪ.
ПЪ. СЪ. КОРО. ПО. ЛЪ. СЪ. И. Л. И. ТОВЕ. СЪ. И. Р. СЪ. И. И. ВЪ. ХЪ. Е. М. И. ПО. Р. ХЪ. Г. ДЪ. В. Р. А. ТЪ.
И. ДЪ. М. И. СЪ. ДЪ. И. ПО. С. Т. А. В. Л. Д. М. И. ПЕ. А. И. И. КО. ЛЪ. Т. У. ЖЕ. ВЪ. И. М. И. Р. ДЪ. В. А. И. КО. Г. О. Н. О. В. А.
ГО. Р. А. ДЪ. И. Ч. О. М. У. КО. РЪ. И. Л. И. ЖЕ. КО. Р. А. И. У. КО. Р. О. Л. О. В. С. Т. В. А. ПО. Л. С. КО. Р. О. В. С. Т. Л. И. И. Ю. И. И.
С. ВЪ. Л. И. КО. Г. О. М. А. В. Л. Г. О. А. К. А. КО. ЖЕ. Ж. О. Л. Г. О. М. Е. Р. И. И. О. У. М. А. М. Е. Л. Ъ. И. Р. А. И. М. О. С. Т. О. В. И. И.
Е. С. М. П. О. Р. О. В. А. И. М. О. Д. О. С. И. В. У. Б. И. ЖЕ. Х. О. В. Е. Л. Ъ. П. Р. И. Ч. У. Р. О. Р. О. У. М. Е. КО. Р. О. Л. Е.
В. С. Т. В. А. ПО. Л. С. К. О. П. Р. И. С. Т. А. И. И. С. М. А. И. ШЕ. О. С. И. О. И. С. М. А. И. М. И. П. О. С. Т. О. У. И. С. М. А. И. ШЕ. Р. А. Т. О. Ю.
И. О. М. А. И. М. А. И. Ъ. И. Т. Р. Е. Ж. Е. М. В. С. Х. О. В. Е. С. К. О. И. С. Т. И. И. Х. И. Т. Р. О. С. Т. И. М. Е. Х. О. У. И. Т. А. К. О. Ж. И.
КО. Л. М. И. С. Т. У. П. И. Ч. У. КО. Р. У. М. Е. КО. Р. О. Л. О. В. С. Т. В. А. ПО. Л. С. К. О. А. С. Е. М. У. М. А. С. В. Е. С. К. О. Н. А. И. П. Е. ДЪ.
П. Р. И. В. Е. И. Д. О. Т. А. И. Т. О. Д. А. И. Е. С. Т. Ъ. О. У. Х. А. О. И. Р. И. О. У. М. А. И. О. У. Т. Ъ. ЖЕ. Р. И. Ъ. П. О. В. Е.
А. И. КО. Л. М. А. И. Л. Ъ. Б. Ъ.

Т. И. А. Т. . П. Ф. 17

стор. 156; Є. Карським у «Белоруссах», стор. 16, а також в «Примечаниях» до «Актів ЗР», 1846, т. I, стор. 5—6; у «Протоколах», стор. 232; М. Карамзіним в «Истории», т. V, прим. 108, 217.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.», та ін.

Для даної збірки використано текст грамоти з «Актів ЗР». Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Оригінал зберігається в рукописному відділі Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, ф. «Западнорусские акты», № 1. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 173.

Мы¹ князь Семень, инымъ именемъ Лыгвеній², чинимъ знаменито³ симъ листомъ, кто на нь⁴ возрить, или прочитаєть, ижъ⁵ коли освящены⁶ господинъ⁷ Володиславъ, Божьею⁸ милостью⁹ король Полскій¹⁰, Литовскій¹¹ и Рускій и иныхъ¹² земль многихъ господарь¹³, братъ нашъ милѣйшій¹⁴, поставилъ насъ опекальникомъ мужемъ и людемъ Великого Новгорода: и мы тому корол(ю)¹⁵, и Ядвизѣ, королицѣ королевства Полского, и съ¹⁶ тыми людьми съ¹⁷ Великого Новаго(ро)да¹⁸, како жь долго держимъ у нашемъ опеканю¹⁹, слюбили есмы²⁰, и еще²¹ симъ листомъ слюбуемъ²², ижъ⁵ хотимъ при нихъ, при корунѣ королевства Полского пристати, и съ нашею сило(ю) и съ нашими помочми, и съ¹⁶ нашею радою, и съ¹⁶ нашимъ остереженьемъ²³ безо всякой²⁴ лести²⁵ и хитрости; не хотимъ такожъ николи отступити²⁶ ихъ, коруны²⁷ королевства Полско(го); а сему на свѣдѣство, наша²⁸ печать²⁹ привѣшена³⁰ есть³². А... данъ³¹ есть³² у Судомири³³, у недѣлю³⁴, у тыйждень³⁵ по Великомъ дни, лѣта Божья³⁶ тысяча³⁷ 389³⁸.

Різночитання

Я. Головацький, «Памятники»: 4 нань; 5 ижъ; 6 осващены; 15 корол(ю); 21 еще; 24 всакой; 29 печать; 31 а данъ; 32 есть; 33 Сѣдомирѣ; 36 Божья; 37 тисача; 38 тпд.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 Лыгвени; 3 знаменит[о]; 5 иже; 6 освящени; 7 глосполдіинъ; 8 Божье; 9 м[ил]л[о]сти; 10 Полскии; 11 Литовскии; 12 Рускии, иныхъ; 13 гл[о]л[у]д[а]л[р]ь; 14 милеишии; 16 ис; 17 с; 18 Нова — года; 19 опеканию; 20 есми; 21 еще; 22 слюбуемъ; 23 остережени; 24 всякои; 25 лети; 26 отступ[и]ти; 27 коруне; 28 наша; 29 печат[ь]; 30 привешена; 32 есть; 34 н[е]д[ѣ]лю; 35 тыйжде[н]ь; 36 Божья; 37 тис[я]чя.

49. Великий литовський князь Олександр-Вітовт видає привілей гродненським євреям

18 червня 1389 р.

Текст опублікований С. Бершадським в «Рус.-евр. архиве», т. I, стор. 26—28, № 2, звідки передруковується в цьому виданні.

Оригінал не відшуканий, копія від 19.VIII 1547 р., завірена Сигізмундом Августом, збереглася в актових книгах Метрики литовської («Записи», № 120, арк. 363).

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 156—161.

Крім того, грамота завірялася ще пізніше Яном Казиміром 20.VI 1655 р. і Станіславом Августом 19.XII 1785 р. Остання занесена в книгу «Судных дел», № 234, арк. 253.

Жикгимонтъ Августъ милостю Король Полскій Великій Князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомоїцкій, Мазовецкій и иныхъ.

Ознайменуемъ тымъ листомъ, кому того вѣдати належить нинѣшнимъ и напотомъ будучимъ, ижъ, постановившисе передъ Нами и радами Нашими, подданные Наши, жидове Городенскіе: Июда Абрамовичъ, Шмоило Якубовичъ, именемъ своимъ и именемъ усеѣхъ жидовъ Городенскихъ, били Намъ чоломъ и покладали передъ Нами привилей подъ тытуломъ и печатью Наяснѣйшаго Княжати пана Александра, albo Витольда, Великого Княжати Литовскаго, у которомъ привилью права и вольности въ собѣ замыкають онымъ наданые и позволенные, просили Насъ, абыхмо преречоный привилей Нашымъ привилеемъ ствердили. Который привилей слово до слова так се въ собѣ маеть:

Въ ыме Панское, аминь.

Люцкые sprawy, естлибы не были ствержены голосомъ светковъ, albo сведѣтельствомъ писма, борзо бывають въ запомненію.

Про то Мы Александръ, або Витольдъ, з ласки Божое Княжа Литовское и дедичъ Городенскій и Берестейскій, Дорогицкій, Луцкій, Володимерскій и иныхъ земль, ведомо чынимо тымъ теперешнимъ, яко и на потомъ будучого веку людемъ, до которыхъ ведомости тотъ Нашъ листъ прыдетъ: Ижъ жидамъ Нашимъ Городенскимъ права и вольности имъ самымъ и потомкомъ ихъ надаемъ и позволяемъ, яко нижей описано такъ выражаемъ.

Ижъ жыдове Городенскіе на пляцахъ тыхъ, на которыхъ теперь мешкають, то есть, почавши отъ мосту замку Городенского ку рынку, обаполь улицы, до улицы, которая идетъ зъ улицы Замковое ку Подолію; тыломъ тые пляцы до домовъ церковныхъ и дому Ивановского. А з другое стороны улицы до цмынтару, а поперекъ до цмынтара а пляцов костелныхъ аж до речки. Городницы. А около ку замку до малое церкви.

На которыхъ тыхъ плацахъ надъ Городницею божница ихъ жидовская стоить.

До того копища ихъ, гдѣ змерлыхъ своихъ ховають, подле пляцовъ жидовскихъ надъ Городницею до самое речки Городницы, а ждовжъ до пляцу пана Ивана Федоровича, а з другое стороны vzdлужъ до улочки и до пляцовъ костельныхъ.

Съ которого того копища такъ теперешнего, яко и на потомъ набытыхъ пляцовъ, так тежъ пляцовъ божницы ихъ жидовское жадныхъ податковъ а ни повинности до скарбу Нашого давати не мають.

До того позволяемъ имъ в домахъ своихъ вшелякіи пожитки себе привласшати і вшелякіе накое, дома робечы до скарбу Нашого повинность дорочную.

Гандле и куплю в рынку и в клеткахъ, и по улицахъ з мешаны заровно отпраовати усжывати мають; ремесла вшелякія робыти.

Волно резникомъ жидомъ, быдло купуючы, в рынку и в клеткахъ своихъ тушами и чвертями, и на шроты рубаячы, кому хотя продавати волно, не даючы за скарбу Нашого жадное повинности, плечкового и лоеваго.

Кгрунтовъ оромыхъ и сеножатныхъ, которыи теперь мають и напотомъ набудуть, заровно з мещаны до скарбу Нашого платечы, заживати мають.

И иншыя права и волности, в привилияхъ отъ Насъ жидомъ Берестейскимъ въ року тисеча трыста осмдесять осмомъ наданныхъ, и тыхъ жидовъ Городенскихъ при томъ же праве заставуемъ.

Абы тогды тые речы вишь выраженные на вечные часы и веки могъ тотъ листъ Нашъ (?), выразившы нижей именами светки при томъ былыхъ, онымъ дали есмо и печатью Нашою змоцнили.

Деялосе в Луцку, передъ святомъ Яна светого Хрестителя, року отъ нароженя Сына Божого тисеча трыста осмдесять девятого, месеца июня осмнадцатого дня, индикта третего.

Пры томъ были люди зацные: Оедоръ княжа, на тотъ часъ Воевода Луцкій; Рымонъ и Жыкгмонтъ, жолнере альбо бояре з Литвы; такъ тежъ Минкгайло з Ошмены, тежъ з Литвы. И при многихъ людей веры годныхъ светковъ.

Мы тогды, на прозбу помененныхъ подданныхъ Нашихъ жидовъ Городенскихъ, во всихъ оныхъ пунктахъ, клязузулахъ, артикулахъ ласкаве склоняючисе ку менованому привилею, права и волности, въ пререченомъ привилею описаные, умыслили есмо ствердить, умоцнить: якожъ тымъ привилеємъ Нашымъ ствержаемъ, умоцняемъ, хочечы, абы на вечные потомные часы моць мели.

И для лепшое веры и моцы до того листу привилею печать Наша есть завешона. Писано у Вилни, подъ лета Божого нароженя 1547, месеца Августа 19 день, индикт 5.

Sigismundus Augustus, Rex.

Валериянъ, писарь.

*50. Великий князь литовський Вітовт пише листа про
в'язовецького судника Пилипка*

Після 1389 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 65, стор. 103, звідки передруковується і в цьому виданні.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 262.

Отъ великого князя Витовта... смерде. Тилько тотъ судникъ Вязовецькій Пилипко жаловаль ся намъ: привернулъ дей еси его къ конокормству; ино чи не боишся ты, смерде, насъ, да чи не бываль ты у насъ подъ посохомъ, што его съ того дѣла вернешъ, што онъ на насъ суды чинить? А писанъ у Веленѣ въ дворѣ, у пятокъ по Велицѣ дни на Святой недѣли.

51. Свідчення Яна Тарнувського про право Ігнатка та Самійла Черневичів, а також Миша Мужиковича на відповідне майно

23 травня 1390 р.

Текст опублікований В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 23-а, стор. 175—176, звідки передруковується і в цій збірці.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Західноукр. гр.»; «Словник»; І. Нелюбова, «Конструкції»; Л. Булаховський, «Наук. зап.»; І. Слинько, «Наук. зап.»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Труди»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Словотв. присл.», «Мовознавство», № 10, та ін.

А се знаменито буду(т). и свѣдочно всѣмъ. добрымъ. што на тотъ листъ оуоздрѣтъ. Мы панъ ѡнъ дѣдичъ тарнувський. староста руский. познаваме то нашимъ листомъ. господарѣ нашего милостивого. короля влодислава. ѡго приказаньемъ. то ѡсмы вчинили. игнаткови черневи(ч) дали ѡсмы ѡ(т)мѣну. за пекули(ч). и ѡго брату самоилови. оу тѣшковичехъ, воземъши подъ слугами корольовскими. ѡхъ вотнину дворища фалелѣевичъ. што же мишь мужикови(ч). держаль та дворища оу тѣшкови(ч). корольовъ слуга. и мы ѡсмы. тому ѡсному мишеви и ѡго дѣтемъ дали ѡсмы фецеви(ч) дворище и бугданъчича оу новосѣльце(х) на вѣки. и дѣтемъ ѡго. за ѡго дворища за ѡ(т)мѣну. што же имѣлъ оу тѣшковичи(х). а тако дали ѡсмы мишеви та дворища оу новосѣльце(х) и землею. и сѣножатъми. и зъ гайми. и ставомъ. и з болоты. и со всѣми оужитки. ѡко коли. из вѣка вѣчного было к тѣмъ дворищомъ. а на то дали ѡсмы. грамоту нашу. и печать завѣсили. на потвержѣнныѣ тѣ(х) дворищъ. а данъ листъ по бжьюмъ нарожѣнныѣ. а. лѣ(т). и. т лѣ(т). и деѡаносто лѣ(т). на стго дха днь оу перемышли. а имать мишь служити кролеви стрѣльцемъ на каждую воину. а при томъ были и свѣдци. панъ ходько быбельский. панъ мичко мжюрувський. панъ фебрунь воєвода. панъ васко кузмичъ, костько судья перемышльський. воитъ перемышльський михалко. и вели было добрыхъ при томъ. кто жъ коли зломи(т) нашу грамотоу су(д) пре(д) б(г)мъ имаю с нимъ.

52. Молдавський воєвода Мірча старий дозволяє львівським купцям торгувати в межах свого воєводства

Близько 1390 р.

Текст опублікований А. Прохаскою у праці «Codex», т. VI, стор. 8—12 (після оригіналу іде ѡго польський переклад); в «Archiva», т. I, стор. 3—4. Описана Д. Зубрицьким в «Hist. m. Lwowa», стор. 77. Мовна основа південнослов'янська, але є східнослов'янізми.

Текст і фотокопію для цього видання взято з праці А. Прохаски «Codex».

азъ Іѡ. Мирча великий воивода и глосполдиѣнъ всѣй земи ѡгро-влахйской и запланинскимъ[ъ] страна[мъ], даватъ[ъ] Глосполдѣствами вѣрж и доушж Глосполдѣствами, Владислава, кралѣ, ѡтъ Леѡнбургал, и прѣгаремъ[ъ] ѡт[ъ] земля брата Глосполдѣствами, великѡгло князя Ви-

толта, яко хто трѣбуєтъ, да прїйде въ зема Гло[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми с[ъ] купѣхъ, да прїйде[ъ] слѣбодно на вѣрѣ и на длоушѣ Гло[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми съ прѣмножеством[ъ] добытком[ъ], макар[ъ] да донесет[ъ] без[ъ] числа без[ъ] числѣ, тысѣща тысѣщ[ъ] тѣм[ъ]. Тѣкмо на едином[ъ] мѣстѣ, где си стат[ъ] коупѣ розвезати, ꙗко Трѣговище, тѣ да си платат[ъ] вам[ъ], и, що полюба, да си купѣ а Гло[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми сишет[ъ], купит[ъ]. Що ли не купим[ъ], а ѿни да сѣ слѣбодни ходити по всей земли и ѿласти Гло[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми, продавати и купувати по всѣх[ъ] трѣговах[ъ] по всѣх[ъ] бродовых[ъ] подѣнавских[ъ], почавше ѿ[ъ] Желѣзных[ъ] вратѣ дори до само[го] Браилова; еще же[ъ] и по всѣх[ъ] пѣтевах[ъ] прѣзпанинских[ъ]. [И] ни гдѣ да не даваѣтъ[ъ] вам[ъ], ни на коем[ъ] трѣсѣ, ни на коем[ъ] бродѣ. А гдѣ бѣдет[ъ] вама продадена ѿ[ъ] Гло[с]по[д]ѣ[ст]во-ми (!), а тѣзи Вамеш[ъ] Гло[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми да сокотит[ъ] на мене, а еже вам[ъ] да не смѣет[ъ] ꙗзати. А гдѣ нѣст[ъ] продадена, тѣзи да си и не погледат[ъ]. [А] кто ли бы посрамил[ъ] сѣ хрїсовоул[ъ] Гло[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми таковѣ имат[ъ] прїати велико зло и ѿргѣ ѿ[ъ]. Гло[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми, како и невѣрник[ъ] сѣмꙋ хрїсовꙋлꙋ Гло[с]по[д]ѣ[ст]ва-ми. Іо. Мирча, воевода, милостїа божеа господар[ъ].

53. Перемишльський воевода Фебрун свідчить, що владика Афана-сій продав два дворища у Бишковицах панові Яшкові Испрувському

1 січня 1391 р.

Текст опублікований А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420; О. Соболевським; С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 26; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 24, стор. 44—45.

Приклади з грамати зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; О. Мельничук, «Слов. мовозн.», т. II; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; І. Свенцицький, «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «З істор. коментар.», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; С. Самійленко, УМІШ, 1956, № 6; Л. Гумецька, «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопію зроблено з літографічного знімка з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во імѣ ¹ ѿца ² и сѣна и стго дѣа. Аминь, А се знаменито будь ³. и свѣдоч-но всѣмъ добрымъ людемъ ⁴ што на тотъ листъ оуозоздрѣть. А се ѿ Фебрунъ воевода перемишльський. познавамъ то нашимъ листъ ⁵. доброю волею своєю. и добрымъ оумышлѣниемъ своємъ. пришодьши. пере ⁶ наше ѿбличыє. и передъ земланы. Фанасии влдка перемишльський и ⁷ своєми крылошаны. Продалъ єсть оу бышковичихъ. два дворища ⁸ пану ѡшкові испрувському. на вѣки. за. ⁹ гривенъ широкихъ грошии, а тако влдка про-далъ єсть. ѡко самъ держалъ. и ¹⁰ землею и сѣножатями и с лугомъ, и з болоньемъ. и со всѣми оужитки што му прислуша оу бышкувѣскуи грани-ци. и оуздалъ єсть влдка перед нами. пану ѡшкові испрувському. та дво-

10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532

рища. на вѣки. и дѣтемъ його. воленъ продати. воленъ замѣнити, воленъ кому ѡ(т)дати ¹¹. А при томъ были земляне исвѣдѣци. панъ ходько быбельскии, панъ адамъ брецкии, панъ михаль оугринъ ваповецкии, панъ васко шепѣчиць, мичко боркови(ч), костько судѣа перемышльскии. инѣхъ добрыхъ людий землянъ много было при томъ. а к тому листови. печать нашу завѣсили ієсмы, на потвержѣныє тѣмъ словомъ. А писана грамота. по бжьюмъ нарожѣнѣ. а ¹², лѣ(т) ¹³. и, т̃ ¹⁴, лѣ(т) ¹³, и ч̃ ¹⁵, лѣ(т) и первое лѣ(т) ¹³, а писанъ листъ. на стго васильа днь оу перемышли. на новое лѣ(т) ¹⁶ оу вѣки. ХХ

Різночитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *А передається через я, надрядкові знаки відсутні*; 2 О[ть]ца; 3 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 4 людьмъ; 5 лист[ом]ъ; 6 пере[дъ]; 7 и[с]; 8 дворищи; 9—10; 10 и[з]; 11 отдати; 12—1000; 13 лѣт; 14—300; 15—90; 16 лѣто.

54. Литовські князі ручаються за Гридка Костянтиновича князю Скиргайлові

1392 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 2, стор. 2; І. Срезневським у «Подлиннике»; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 25, стор. 46—47.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 270.

У тексті немає вказівки на рік чи дату написання. З приводу дати і місця див.: Є. Карський, «Белорусь», стор. 360; Ф. Леонтович, «Очерк», стор. 398. Подається за виданням В. Розова.

Приклади з грамоти зустрічаються у таких мовознавчих дослідженнях: «Словник»; С. Бевзенко, «Істор. морф.», «Нариси»; Ф. Медведєв, «Нариси»; О. Мельник, «Слов. мовозн.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 188.

Поручили(с) ¹. кна(з) велико(м) скиргайлу ². за гридка за костантинович(ч) ³. вынаѣли ⁴ его на свои ру(к). за побѣгъ и за все лихое. первый поручни(к) кна(з) михайло евнутеви(ч). кна(з) василий михайлови(ч). кна(з) иванъ городецький. бра(т) його кна(з) юрьи. левъ плакси(ч) левъ васильевъ снѣ. ру(с)нѣ плакси(ч). кна(з) фѣдоръ. миркли. бра(т) его дмитрій ⁵. ли(па)-та бра(т)ша. кна(з) юрьи кожоюшно ива(н) ру(с)нови(ч). ѿсипъ дада. исай соколникъ. дани(л) висовидови(ч). ѿзарѣа мишютинъ. мелешко степанъ. зазѣба ⁶. кгастовтъ. кердуги. крукъждо. сурѣтъ. фѣдоръ - весна. фѣдоръ ѿташкови(ч) рикайло. ѿхрѣмъ ⁷. братьа його терешко. ѿндрюшко. никонъ василей. дмитриеви(ч) ⁸. монивидъ. койликикови(ч)и. ѿндрѣй ⁹ митковъ. пасыно(к). матѣй оусови(ч). семеникъ. кна(з) ¹⁰ михайловъ. ѿнципоръ ¹¹ с ¹² брато(м).

«Акти ЮЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Надрядкові знаки відсутні; 3 Константиновича; 4 А передається через я; 5 Дмитрій; 6 Засыба; 7 Охремъ; 8 Дмитрієвич; 9 Ондрей; 10 князь; 11 Михайловъ сынъ Онципоръ; 12 съ.

55. Роман Мушат, молдавський господар, дарує своєму слугі витязю Іванишу три села на р. Сереті

30 березня 1392 р.

Текст опублікований Б. Хашдеу в «Archiva», стор. 18; М. Костакеску в «Documentele», стор. 7—8; в «Documente», стор. 431 (фотокопія); в «Ист. Молд.», 1951, стор. 93 (фотокопія), звідки передруковується і в цьому виданні.

Згадується В. Сенкевичем в праці «О влиянии», стор. 8, 21; О. Яцимирським в «Молд. гр.», стор. 177, та ін.

Приклади з грамоти використані в «Словнику».

Велики. Велики самодержавниѣ мл(с)ти бжи гнѣ іѡ романъ воевода обладаѣ землею молдавскою ѡ(т) плонины до моря далѣ есмѣ ис моимъ сыными олександро и богданѣ. слугѣ нашему иванышу витязю за его вѣрную службу г села на серетѣ. ему оурукъ со оусѣмъ доходомъ. оу вѣки и дѣтемъ его и оучатомъ (!) его и праоунучатомъ его и пращирѣтомъ его со оусѣмъ правомъ иселомъ чорсачвѣцы и владимровѣцы и букуровци. а хотарѣ имѣ нижни ѡ(т) марашевѣцы валѣ што поперекъ пола до серета та на ту сторону серета оу нижнимъ коньцы поланы могила а ѡ(т)тола простѣ чересъ лугъ оу криницы могила. а ѡ(т)тола простѣ оу буковину могила а ѡ(т)тола по краи буковины горѣ шѣшербовьского хотарѣ оу лугъ могила ѡ(т)тола къ теплицы (?) ту та могила а ѡ(т)тола к серету середѣ пола могила. а ѡ(т)тола... серета горѣ... до буковины кде вышелъ путь ѡ(т)тола к рѣци (?) пашъноу (?). пола. а ѡ(т)тола по краи буковины дѣломъ доловъ до сяну то слоузѣ (?). Тамъ все а коли на то вѣра моѣ и моихъ сыно(!) вѣра. вѣра жюпана юги жюркевича. вѣра жюпана стецькова. и со братами его вѣра братоулова нѣтедулова. вѣра пана станицлавова. вѣра пана драгоева. вѣра анѣдриѣшева и пана жюржева. вѣра пана драгуша вѣтаѣзева. вѣра стравича. вѣра пана оуладова пана гидевова пана грозина вѣра пана костина вѣра оришева вѣра оусѣхъ боарѣ мо... молдавськихъ а на крѣпость тому и на памѣть велѣлѣ есмо нашу печать великую привѣсити штобы непорушена то николиже до вѣка. писанъ листъ оу лѣто шестотисѣчное полно ѣ сотѣ мѣ(с)цѣ марта оу л де(и) нашемъ городѣ оу романа воеводы

56. Великий литовський князь Вітовт розподіляє озеро Ісет між
віленським єпископом і князями гедройськими

1392—1429 рр.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 16, стор. 28; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 19, стор. 198—199, 1867, № 19, стор. 18—19; в «Белорус. арх.», ч. II, стор. 14.

У грамоті немає дати її написання. В «Актах ЗР» з уваги на те, що 7-й індикт за часів Вітовта припадає на 1399, 1414 і 1429 рр., надруковано цю грамоту під 1399—1429 рр. Я. Головацький відносить її написання до 1392—1429 рр. Ця дата прийнята і в нашому виданні. І. Срезневський («Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1882, стовп. 288) описав цю грамоту під 1399 р.

Подається за виданням Я. Головацького.

За свідченням Я. Головацького, оригінал зберігався в Архіві Віленського капітулу.

Мы великий кнзъ Витовтъ даемъ¹ вѣдомо сею ншою грамотою, што спиралися Кгедройтський кнзъи с бискупомъ оу² Виленськимъ ѿ ѿзеро ѿ Исе-то. И мы имъ роздѣлили на полы³ тоє ѿзеро, бискупови⁴ таѧ половина што къ Лынкгменомъ, а Кгедройтськимъ дрѹгаѧ половина. А псанъ оу Тро-цехъ, ноябрю КЗ индиктъ З.

Різночитання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 оу пропущене; 3 наполю; 4 бискупови.

57. Вітовт, великий князь литовський, дарує Бедриху
селища Сволочигачі та Верх Болванця в Смотрицькій волості

1392—1429 рр.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 22, стор. 32; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 17, стор. 197—198, 1867, № 17, стор. 17—18; у «Протоколах», стор. 132; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 534; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 19; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 61, стор. 111—113; В. Русанівським в «Укр. гр.», стор. 36.

У грамоті не вказано року її написання. В «Актах ЗР» опубліковано цю грамоту під 1414—1429 рр. Я. Головацький датує — «після 1392 р.», В. Розов, О. Соболевський, С. Пташицький та В. Русанівський — під 1429 р.

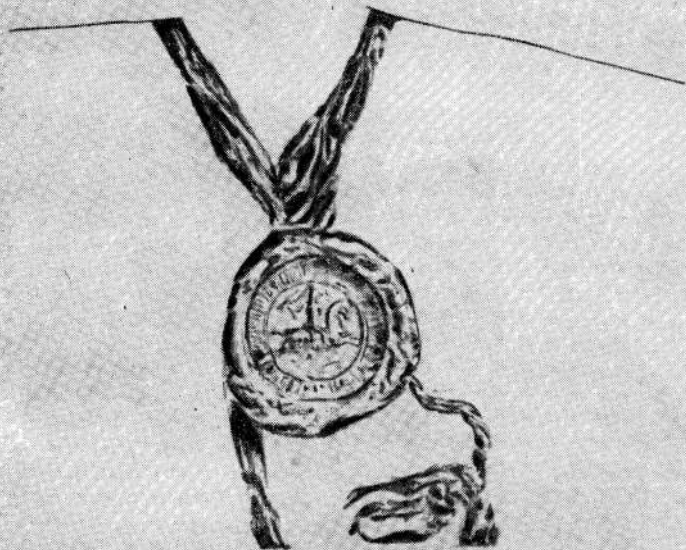
Подається за виданням В. Розова.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Приклади з грамоти зустрічаються в «Укр. грам.» А. Кримського.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 26.

Мы великий кнзъ¹ витовтъ². дали. ёсмо^{3—4} сою нашу грамоту бедриху. што держить ѿ(т)⁵ насъ двѣ селици. ѿдно⁶ сволочигачи. а другѡе верхъ бол-ванца⁷ оу смотрицкой волости. на тый двѣ селици. записали ёсмо ёму. Сею нашею грамотою. шестьдесятъ копъ. подольскими полугрошники. коли жъ

[illegible]

быхомъ хотѣли тый двѣ Селищи любо сами оузати оу него Или кому приволили быхомъ выкупити. и тогда имѣмъ⁸ дати ему за тый двѣ селищи шестидесятъ копѣ. тую. подольскими полугрошники. по той личбѣ какъ оу подольи идеть а писана оу турейску в володимерскомъ Оеврала оу а днь индикта оу 3.

Різночитання

Я. Головацький, «Памятники»: 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 7 Волванца; 8 имѣмо.

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 4 є передається через е; 7 а передається через я; 8 имѣмо.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 кн(я)зь; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 5 от(ъ); 6 одно; 7 а передається через я.

58. Ярлик хана Золотої Орди Тохтамиша до польського короля про підтвердження миру між ними

20 травня 1393 р.

Текст опублікований М. Оболенським в «Ярлыке» та «Сборнике», стор. 25—27; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 26, стор. 47—49.

Описана В. Межовим у «Русск. истор. библи.», № 8 і 9; І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 166—167; М. Карамзіним в «Истории», т. IV, прим. 191. Окремі міркування про цю грамоту див. також: «Северная Пчела», 1842, № 172; «Библиотека для чтения», 1851, т. 106, стор. 1—5; «Современник», 1850, т. 24, стор. 18—23; О. Малиновський, «Ярлык», стор. 3, та ін.; в «Зап. Од. общ.», т. I, стор. 337—340; в «Актах АЭ», стор. 345.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гумецька, «Словотв. присл.», «Функції», «Втор. спол.», «Втор. прийм.», «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.», І. Керницький, «Із спостережень»; «Словник»; С. Бевзенко, «З істор. коментар.», «Нариси», «Істор. морф.», О. Зарудняк, «Наук. зап.», «Пригл. управління»; І. Нелюбова, «Конструкції»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак, УМШ, 1956, № 5; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1955, № 6, 1956, № 6; Д. Шелудько, «Німецькі елем.», О. Мельничук, «Слов. мовозн.», та ін.

Подается за виданням В. Розова.

Слово Тактамышево. къ Королеви. Польскому. Вѣдомо даемъ. нашему бра(т)¹. ажь² есмь³ сѣлъ. на столѣ великого. црства. коли есмь³ первое сѣлъ на црьскомъ⁴ столѣ. тогда есмь. послалъ былъ квамъ Асана й⁸ Котлубугу. вамъ дати вѣдание. и наши послы нашли ва(с)⁵ под городомъ под Троки стоащи⁶. вы па(к)⁷ послали е^{7а} есте кнамъ посла вашего. Литвина. на йма Невойста. Оу другомъ пакъ⁹ лѣтъ. стала межи на(с) заматна¹⁰. нашъ племеньни(к)¹¹ Бекбула(т)¹² й Хо(ч)жа¹³ Мединъ оучинилсѣ намъ ворогъ. й оуста(ли) на на(с)¹⁵. й йще к тымъ. Бекгичъ. и Турдучакъ. Берди. Давыдъ Тикна. головний. мой. были слуги. й тий стали намъ ворогъ. й оу мене служаче. й почали коромолити на мене. послалисѣ. ѿдного на йма. Идикгил

до Аксакъ Темира. на мене ли(хо)го¹⁷ мыслѣче. По тыхъ посланию. по Идикгиву посольству. вышолъ на мене Аксакъ-Темиръ. Желѣзнаѣ по-га. ѡ(т)¹⁸ Чорного Пѣска. Тогда Аксакъ. пришолъ. такъ тайно на насъ. аже не было намъ никакоѣ вѣстї а ни слова. алижъ о(у)зрѣли¹⁹ есмо его оу нашей державѣ мы па(к)²⁰ поспѣли есмо йспратати²¹ всеѣ силы нашеѣ. толко што ѡколо²² на(с)²³ нашъ дворъ. есть й с тыми стали есмо противъ того Аксака. Тѣй йсный Бекбулатъ. нашъ ворогъ. насъ выдалъ й побѣгль ѡ(т)¹⁸ насъ. Коли той лихий Бекбула(т)²⁴. побѣгль тогда вси люди вса рать. на бѣгъ привернулиса. То дѣло потоло²⁵ стало. Бѣ насъ пожаловалъ ѡпа(т)²⁶. наши неприѣтели вор(о)зи²⁷. далъ намъ всихъ оу наши руки. Мы йхъ сказнили²⁸. такъ. што ѡпатъ²⁹ не будутъ намъ пакостити. Нынѣ послалъ есмъ к вамъ. слуги наши. Асана й Тулу ѡчжю³⁰. то повѣдати вамъ нашему брату. абы то вѣдали вы + што(а)³¹ межи твоеѣ землѣ. суть кнѣ(ж)ниѣ³² волости. давали выходъ Бѣлой ѡрдѣ. то намъ наше дайте а што будетъ вашеѣ державы под нами. а мы за то не стоимъ вамъ. йщите своего а мы вамъ дамо. А й ѣще што было межи насъ какъ здавна³³. гостемъ путь чистъ. й вашимъ й нашимъ торговцемъ. безъ приймъ без пакости. всѣкому члвку. й чорнымъ людямъ промѣслъ. На то все послали есмо. сей нашъ Арлыкъ. й с нашею печатью золотою. абы то крѣпко было. А той Арлыкъ писано³⁴ оу ѡрдѣ на оустѣй Дону. курачеге лѣта. а мѣсѣца. йречипа. .: . Какъ ѡтцъ³⁵ нашъ³⁶ какъ ѡци³⁷ ваши. были заодно³⁸. послы сылали межи собою. а мы также хочемъ с вами быти. Аже будетъ³⁹ ва(м)⁴⁰ надобѣ помочь на кого на врага вашего. Азъ самъ есмъ готовъ за того тобѣ на помочь всею моею силою. а толко вѣстъ намъ дайте. А коли па(к)²⁰ потомъ коли намъ бы надобѣ вы намъ таковыже будьте.

Різночитання

М. Оболенський, «Ярлык». 1 бра; 2 ажъ; 3 есмъ; 4 црѣскомъ; 5 ва; 6 *А передается через я*; 7 вы па; 7а послание; 8 *Надрядкові знаки у тексті не відображені*; 9 такъ; 10 на замѣтня; 11 племеньни; 12 Бекбулаъ; 13 Хожа; 15 оуста на на.; 17 лиго; 18 о; 19 озрѣли; 20 па; 21 испратати; 22 около; 23 на; 24 Бекбула; 25 потомъ; 26 опя; 27 ворзи; 28 казнили; 29 опять; 30 Очжю; 31 вы+ што; 32 княжия; 33 давна; 34 писанъ; 35 отцъ; 36 нашъ; 37 оци; 38 заодно; 39 будетъ; 40 ва.

59. Федір Любартович, сіверський князь, присягає на вірність польському королю Владиславу і королеві Ядвізі

23 травня 1393 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 15, стор. 14; в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 66, стор. 103—104; у «Русск. истор. библи.», т. II, № 16, стовп. 15; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 506; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 11; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 27, стор. 50—51; в «Дополнениях», № ССХІІ (латинською мовою).

[illegible]

Описана І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № 241.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бевзепко, «Нариси», «Доповіді та повідомлення»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Укр. гр.», «Труди»; І. Нелюбова, «Конструкції»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.»; О. Зарудняк, «Пригл. управління», «Наук. зап.»; С. Саміленко, УМІШ, 1955, № 6, 1956, № 6, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок у публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы кнѧ(з) ¹. федоръ. любортови(ч) ². знаемо. чинимъ. симъ. нашимъ. листомъ. кто коли. на нь ³. возри(т) ⁴. ѡили ⁵ пакъ. оуслыши(т) ⁶. аже г(с)дрь ⁷. нашъ. король. пол(с)кий. литовский. ѡ ру(с)кий ⁸. ѡныхъ ⁹ земль. г(с)дрь ⁷. нашъ. милый. бра(т) ¹⁰. ѡ его кролеваѧ. бѣ ¹¹. млсти. ѧдвига. жѧловали мѧ. ѡ дали ми. землю. до своѣй воли. на ѡмѧ сѣверскую ¹². со всѣ. городми ¹³. со всѣми. оужитки. про то ¹⁴. слюбую. ѡ слюбили есмо ¹⁵. нашему. г(с)дрю. кролю. влодиславу. преже. написаному. ѡ его кролевой. ѧдви-зѣ ¹⁶. ѡ его. дѣтемъ. ѡхъ ¹⁷ намѣсткомъ. служити. вѣрну ¹⁸ быти. ѡ послушну с тымъ. со всѣмъ. чи мѧ жѧловали ¹⁹. а противу ѡмъ никды. не быти. ни ѡд-нымъ. веремѧнемъ. бозо лсти ²⁰. ѡ без ²¹ хитрости. ѡ на крѣпость. сему. на-шему ²². листу. нашу. печѧть. привѣсили есмо ¹⁵. оу вислицы ²³. под лѣты. розтва ²⁴. хва ²⁵ тисѧ(ч) ²⁶т.....ч.....г.....лѣта. — —

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 князь, ѧ передається через ѡ, крапки між словами відсутні; 2 Любортович; 3 нань; 5 Надрядкових знаків немає; 6 оуслышит; 8 польский, литовский и русский; 10 брат; 14 прото; 17 [и] ихъ; 19 чим мѧ жѧловали; 20 во золсти; 24 розлества; 25 X[рис]t[о]ва.

«Акты ЮЗР»: 1 князь, ѧ передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортовичъ; 3 нань; 4 возрить; 5 Надрядкових знаків немає; 6 услышитъ; 7 Розкриття титлів не відзначено; 8 Польскій, Литовскій и Рускій; 9 и иныхъ; 10 братъ; 11 Божьей; 12 Сѣверную; 13 всѣ(ми) городами; 14 просто; 15 есмо; 16 Ядвига; 18 вѣчну; 19 чи(мъ) мѧ жѧловали; 20 безо льсти; 21 безъ; 22 нашему; 23 Вислицы; 24 Роздества; 25 Христова; 26 тисѧч, далі ідуть арабські цифри.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 княз[ь], ѧ передається через я, крапки між словами відсутні; 2 Любортович; 5 Надрядкових знаків немає; 6 услышит; 8 Полскии, Литовскии и Рускии; 10 брат; 24 Розтва; 26 тисѧч, далі ідуть арабські цифри.

«Русск. истор. библ.»: 1 князь, ѧ передається через я; 2 Любор-товичъ; 4 возрить; 5 Надрядкові знаки не передаються; 6 оуслышитъ; 7 Розкриття титлів не відзначено; 8 Польский, Литовский. и Русский; 9 и иныхъ; 10 братъ; 13 всѣ(ми) городми; 14 прото; 19 чи(мъ) мѧ жѧловали; 20 безо льсти; 23 Вислицы; 24 роздества; 25 Христова; 26 тисѧч.

60. Свідчення пана Гнівоша про відділення Волчка від родини
Лоевичів із поділом майна

1393 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 3, стор. 2; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 11, стор. 193, 1867, № 11, стор. 13; П. Житецьким в «Очерке», стор. 356, та в «Унив. изв.», 1875, № 12, стор. 60; О. Смирновим у «Сборнике», № 72, стор. 72; у «Собрании актов», № 91, стор. 119; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 27; М. Дурново в «Хрестоматии», стор. 45; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 28, стор. 51—52.

Копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в архіві Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР — колекція Д. Зубрицького, 57, од. зб. 3, під заголовком: «Раздельная Волчка Ходькова Лоевича и пани Ходьковой на дѣдину и села въ волости теребовельской». Рукописна копія XIX ст. зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 216, оригінал — у Ossolineum, Diplomata I. O., № 7.

Грамота описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276. Див. також: Е. Калужняцький, «Кирилл. письмо», стор. 8; «Протоколы», стор. 212.

Приклади з грамоти зустрічаються у таких мовознавчих дослідженнях: Є. Тимченко, «Курс»; П. Бузук, «Нарис іст.»; І. Свенціцький, «Нариси»; О. Шахматов, А. Кримський, «Нариси»; А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Соболевський, «Очерки», «Лекции»; Я. Спринчак, «Очерк» та ВЯ, 1956, № 6; «Словник»; І. Василенко, «Истор. грам. р. я.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси»; С. Бевзенко, «Нариси», «Истор. морф.»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Словотв. сист. числ.», «Функції», «Мовознавство», № 10; О. Зарудняк, «Пригл. управление», та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Для фотокопії використано літографічний знімок з публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

А се знаменито будь ¹. и свѣдошно всѣмъ добрымъ што на тотъ листъ оуоздранъ ². оже ³ мы панъ гнѣвошь староста рускоѣ земли то познавами ⁴ нашимъ листомъ. а ⁵ пришедъши предъ наше обличье ⁶. и передъ земланы. панъ волчько пана ходьковъ. сыновець. лоевича ⁷. ис ⁸ пани ходьковой женою. и съ ѳѣ ⁹ дѣтми. и зѣтемъ ѳѣ ¹⁰ клюсомъ ¹¹. поєдналисѣ ¹². о ¹³ села вшитка. о ¹³ дѣлницу. ѳ(т)дѣлили ¹⁴ волчька ѳ(т) ¹⁵ себе. дали ѳему село оу теребовльскии ¹⁶ волости новосельцѣ. и ¹⁷ шистъ кобыль ¹⁸. и ¹⁹ стада. а жеребець. а два хресты серебряна ²⁰. а поєдналисѣ ¹² на вѣки ²¹. оже ²² волчькови. не починають оѣль ²³ николи. А ²⁴ при томъ ²⁵ были исвѣдъци ²⁶. панъ ходько быбелъскии ²⁷. панъ васко кузмичъ ²⁸. панъ пашко мазувшанинъ. ивашко ²⁹ данъслави(ч) ³⁰. рекънолтъ ³¹. костько ³² судья ³³ перемышльскии ³⁴. и много было добрыхъ при томъ ²⁵. а писанъ листъ оу вышни. по бжьюмъ ³⁵ нарожѣнѣ. .ѳ. ѳ. лѣ(т) ³⁶. и. т. лѣ(т) ³⁶. и. ч. лѣ(т) ³⁶. и. г. лѣ(т) ³⁶.

Різничитання

«Раздельная»: 3 а се, надрядкові знаки не відбиті; 7 лоевичъ; 8 и с; 11 илюсомъ; 14 отѣлили; 15 от; 22 ожѣ; 23 о дѣль; 24 а; 29 и вашко; 30 данославъ; 31 рекънолтъ; 32 Костко; 35 [о]лжѣимъ; 36 лѣт.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 2 а передається через я; 3 а се, надрядкові знаки не відбиті; 7 Лоевича; 14 отѣлили; 15 от[ъ]; 17 а; 19 и[с]; 33 судья; 36 лѣт.

О. Смирнов, «Сборник»: 1 Розділові знаки не відповідають оригіналу; 2 А передається через я; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 8 и съ; 10 ієіе; 15 отъ; 16 Теревовльскій; 18 кобиль; 19 и зъ; 22 ожь; 26 и свѣдци; 27 Быбельскій; 29 и Вашко; 30 Даньславичъ; 36 лѣтъ.

М. Дурново, «Хрестоматія»: 3 ...е; 5 а пропущене; 9 ієѣ; 12 поеднали са; 13 ъ; 22 ѡже; 23 ѡ дѣль; 25 притомъ; 34 перемышльскій.

Я. Гловацький, «Пам'ятники»: 1 Розділові знаки не збігаються з розділовими знаками оригіналу; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 6 обличье; 8 и съ; 14 отдѣлили; 15 отъ; 16 Теревовльскій; 17 а; 19 и зъ; 20 серебряна; 22 ожь; 23 ѡ дѣль; 26 и свѣдци; 27 Быбельскій; 29 и Вашко; 36 лѣтъ.

«Унив. изв.»: 1 Розділові знаки не збігаються з розділовими знаками оригіналу; 2 А передається через я; 3 а се, нарядкові знаки не відбиті; 8 и съ; 10 ієіе; 14 отдѣлили; 15 отъ; 16 Теревовльскій; 17 а; 19 и зъ; 22 ожь; 23 ѡ дѣль; 26 и свѣдци; 27 Быбельскій; 29 И Вашко; 30 Даньславичъ; 36 лѣтъ.

«Акты ЮЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з розділовими знаками оригіналу; 2 А передається через я; 3 А се, нарядкові знаки не відбиті; 4 познаваемы; 7 Лоевичъ; 8 и съ; 11 Илюсомъ; 12 поеднали; 14 отдѣлили; 15 отъ; 16 Теревовльской; 17 а; 21 навѣки; 22 ожь; 23 ѡ дѣль; 26 и свѣдци; 27 Выбельскій; 28 Кузьмичъ; 30 Даньславъ; 32 Костко; 34 Перемышльскій; 36 лѣтъ.

П. Житецький, «Очерк»: 2 А передається через я; 3 а се, розділові знаки не збігаються з оригіналом; 8 и съ; 10 ієіе; 13 о; 14 отдѣлити; 15 отъ; 19 и зъ; 20 серебряна; 22 ожь; 23 ѡ дѣль; 26 и свѣдци; 27 Быбельскій; 29 и Вашко; 33 судья.

61. Олєг Іванович, князь рязанський, ручається королю Владиславу
за його брата і свого зятя князя Корибута

1393 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, № 67, стор. 104; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 506—507; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 7, у «Arch. Sang.», т. I, № 17, стор. 16.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1882, стовп. 276; А. Прохаскою у праці «Codex», № CIV, стор. 33; в «Протоколах», стор. 343.

Оригінал зберігається у В. Cz., зб. № 2955, sign. 237.

Приклади з грамоти зустрічаються в такому мовознавчому дослідженні, як «Словник». Для даного видання використано літографічний знімок О. Соболевського, С. Пташицького.

Мы великий¹ кнѧ(з)² ѡлєгъ ѡвановичъ³. рѧзаньскій⁴. знаємо чинимъ — сїєю⁵ нашою⁶ грамотою. кто коли на ню возрїть⁷ ѡли пакъ оуслыши(т) аже слюбуемъ ѡ слюбили їсмо⁸. ѡ ручимый⁹ поручили їсмо⁸ оу великого. короля. оу Володислава. бжїеѡ милости. полского¹⁰. литовского ѡ русского¹¹. ѡ ѡныхъ многи(х) земель гспдрѧ. за ѡго брата. за кнѧ(з)¹². за Корибута. ѡже быти їму вѣрну ѡ послушну своѡго бра(т)¹³ великого коро(л) преже написаного¹⁴. а никоторымъ веременемъ. его не ѡ(т)стати. а ни противъ¹⁵ їму бы(т) нидѣломъ. ни слово(м) ни помысломъ. а ни¹⁶ противъ тыхъ што суть подъ ѡго рукою. пакли¹⁷ бы за(т) мой кнѧ(з) Корибуть. што мыслиль. ѡли што бы хотѣль оучинити. ѡ либы¹⁸ оучиниль. противъ своѡго брата короля и противъ тыхъ. штожь¹⁹ суть подъ ѡго рукою послушни. а за мою порукою. тогды мы кнѧ(з) ѡлєгъ ѡго тестъ ѡ ѡго поручникъ. ѡмамы оу томъ во всемъ ѡстати. нашему королю Володиславу. преже написаному, а само(г) кнѧ(з) Корибута. ѡмамы поставити передъ королемъ. безо лсти безъ²⁰ хитрости. ѡ на крѣпость. сѡй нашої²¹ грамотѣ. нашу печать велѣли їсмо привѣсити: оу нашо²² городѣ. оу Переяслави, оу днь стго апсла филипа. подъ лты рожства. х(с)ва тїсѧча. ѡ т. ч. г. ѡго лѣ:.

Різночитання

«Акты ЮЗР»: 1 Надрядкові знаки у виданні відсутні. Кінцеве и після голосної передається через ѡ; 2 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 4 ѧ передається через я; 5 сею; 6 нашою; 7 возрїть; 8 есьмо; 9 ручили мы и; 10 Польского; 11 Руского; 15 против; 17 пакъли; 18 или бы; 19 што жъ; 20 безъ; 21 нашей; 22 нашемъ.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 Надрядкові знаки у виданні відсутні; 3 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 4 ѧ передається через я; 5 сею; 6 нашою; 7 возрїть; 9 ручимы и; 11 Руского; 12 кн[я]зя; 13 бр[а]та; 14 преженаписаного; 16 ани; 17 Пак ли; 18 или бы; 19 што жъ.

[illegible]

62. Молдавський воевода Роман присягає на вірність королю
Владиславу і його нащадкам

1393 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким в «Dokumente», № DCXLV; В. Уляницьким у «Материалах», № 8, стор. 6—7, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5330.

Згадується О. Яцимирським у «Молд. гр.», стор. 177.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Яро-
шенко, «Укр. мова молд. гр.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.»; «Словник»; С. Бевзен-
ко, «Істор. морф.», «Доповіді та повідомлення»; О. Яцимирський, «Язык».

Оу Божие ¹ имя станься ². знаменито сто ³ чиними презь тнь лить
имъ же ⁴ потребизна нинѣ и потомъ будучимъ ⁵ того листа. иже мы Романъ вое-
вода ⁶ Молдавский ⁷ и дѣдичъ оусей ⁸ землѣ Волошской отъ ⁹ плонины аже
до брегу моря иже. из ¹⁰ доброй волѣ. а ни кимъ ¹¹ не принужень. али з ¹²
доброї из ¹³ мудрої рады своихъ ¹⁴ слугъ и пановъ нашихъ. вѣрныхъ и с ¹⁵
приволѣньемъ оусей землѣ Волошской ни однѣмъ принужениемъ слюбил-
ли есми и слюбуюмъ обѣщаючи чистою вѣрою ¹⁶. чистою правдою вѣрна
служба служити вѣчно записуемъ и с ¹⁵ нашими дѣтьми иже суть нинѣ и
потомъ будучимъ и с ¹⁵ паны и слугами нашими и оусей землѣ Волошской
не преможеному ¹⁷ Владиславови и з ¹⁸ Божееі ¹⁹ милости ²⁰ королеви Поль-
скому. князю великому Литовскому ²¹. и дѣдичю оусей Руской землѣ госпо-
дареві нашему милому и освѣщеноі ²² Ядвизѣ и з ¹⁸ Божей милости ²³ коро-
лици Польской. и ихъ дѣтемъ потомъ будучимъ и корунѣ Польской и слу-
били есми и слобуюмъ вѣрне быти, ани иного господаря шукати. а не ²⁴
имати. але королеви и его женѣ и его дѣтемъ и корунѣ Польской вѣрне слу-
жити и помагати и добра рода ²⁵ радити со оусѣмъ посольствомъ оусей зем-
лѣ Волошской якоже слуша вѣрному слугѣ оучинити своему господарю
милостивому. на его оусѣ неприятелѣ помагати. ни одного ²⁶ не воимуючи ²⁷.
подлугъ чти и нашеі правды, выявѣши землю Пруськую и Литовськую и
с ¹⁵ ону сторону Кракова. про далекость нашего люда ихъ оудрачения, а на
то оусе и слюбуюмъ безъ лъсти ²⁸ безъ хитрости и с ¹⁵ тѣми ²⁹ со оусѣми выше-
писанными ³⁰ вѣчныи тонь запись твердо держати; а на то болшее свѣ-
дочество. печать нашу к ³¹ листу тому велѣли есми завѣсити. и мы панове.
и посольство оусей землѣ Волошской ³² и с ¹⁵ нашими дѣтьми нѣнишними
и потомъ будучимъ. не роздѣляючися ³³ и с ¹⁵ нашимъ господаремъ. и слюб-
уюмъ нашею правдою и нашею вѣрою ³⁴ записуемъ велебному Владиславови
кролеви Польскому и его женѣ велебноі Ядвизѣ, кролици Польской и его
дитемъ. и корунѣ Польской вѣрно служити, и ³⁵ николи ся не роздѣлити на
вѣкы и с ¹⁵ крольвствомъ Польскимъ якоже выше писано. посполу стати
противу ихъ неприятелемъ ни одного ²⁶ не вѣймаючи помагати и радити чис-
тою вѣрою. безъ лъсти ²⁸ безо хитрости. а на крѣпость того нашѣ печати
посполно и съ ³⁶ нашимъ господаремъ привѣшаемъ. Писанъ листъ оу Со-
чавѣ оу недѣлю на канунѣ водохрещъ ³⁷ подъ ³⁸ лѣтомъ Божиимъ. а. т. ч. оу г.
тѣмъ лѣтѣ.

Е. К а л у ж н я ц ь к и й, «Documente»: 1 б[о]жие; 2 стань са, я передається через а; 3 Знаменитостю; 4 їмъже; 5 будущимъ; 6 воевода; 7 Молдавский; 8 оусей; 9 ѿ[т]ъ; 10 из[т]ъ, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 никимъ; 12 з[т]ъ; 13 и з[т]ъ; 14 своїхъ; 15 с[т]ъ; 16 вѣроу [и]; 17 непреможеному; 18 из[т]ъ; 19 божей; 20 м[и]л[л]о[сти]; 21 Литовському; 22 освѣщеної; 23 милости; 24 ане; 25 рада; 26 ѿдного; 27 воимаючи; 28 лъсти [и]; 29 тѣми и; 30 выше писаными; 31 къ; 32 Волошы[с]кої; 33 роздѣляючи са; 34 бѣроу; 35 а; 36 ис[т]ъ; 37 водохрщъ; 38 под.

63. Борис Олександрович, великий тверський князь, укладає угоду із своїм дідом великим князем литовським Вітовтом

1393 р.

Текст опублікований А. Прохаскою у праці «Codex», № 107, стор. 34—35; І. Срезневським у «Свед. и зам.» № 14, стор. 215, 216.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 74, арк. 49—52, звідки передруковується в цьому виданні.

Копія зроблена з Метрики литовської, № 6, арк. 51 зв.— 52.

Характеристика грамоти дається в «Описании» О. Востокова, стор. 135, № XXIV, ч. II.

Се язъ Князь Великій Борисъ Александровичъ Тферскій, взялъ есьми любовь такую съ своимъ Господиномъ съ Дѣдомъ великимъ Княземъ Витовтомъ Литовскимъ и многихъ Рускихъ земель государемъ, быти ми съ нимъ за одинъ при его сторонѣ и пособляти ми ему на всякого не всій мая (?); а Господину моему дѣду великому князю витовту, мене Великому Князю Бориса Александровича своего внука боронити отъ всякого думою ипомощію; а (?) въ земли и въ вады и во все мое Великое Княженіе Тферское моему Господину Дѣду, Великому Князю Витовту не вступатися и дядемъ моимъ и братіи моей и племени моему Княземъ быти въ моей послушѣ. Я Князь великій Борисъ Александровичъ волень, кого жалую, кого казню, а моему Господину Дѣду Великому Князю Витовту не вступатися; а который всхоchetъ къ моему Господину къ дѣду, къ Великому князю Витовту со отчиною и моему господину Дѣду, великому Князю Витовту со отчиною не пріймати; поидеть ли который къ моему господину Дѣду къ Великому Князю витовту и онъ отъ отчины лишень а у отчинѣ его волень я великій Князь Борисъ Александровичъ; а моему господину Дѣду великому Князю витовту не вступатися.— А рубежъ отчинѣ моего господина Дѣда великого Князя витовта по старинѣ, а которые мѣста порубежныи потягли будутъ къ Литвѣ или къ Смоленску а подать будутъ давали ко Тфери, ино имъ и нынѣчи тягнути по старому; а которые мѣста порубежныи потягли будутъ ко Тфери, а подать будутъ давали къ Литвѣ или къ Смоленску. ино имъ(?) и нынѣчи тягнути по деленому, а подать давати по давному. А што вчинится межи Вашими людьми и нашими и волостями наши вчинять исправу, а чому наши воло-

стели не вчинять исправу и намъ свѣхався(?) да вчинить исправу безъ перевода а земли и водѣ и всему обидному дѣлу межѣ нами судъ обчій; а што будетъ вчинилося въ нашей любви и въ нашихъ перемиріяхъ тому всему судъ и права безъ перевода; а судити судьямъ обчѣмъ целовать крестъ, а о што ся сопрутъ судіи ино положити на моего господина Дѣда великого Князя витовта; а суженое заемное, положение, поручное отдати по исправѣ. А холопа, робу, должника, паручника, татя, розбойника выдати исправѣ. А людемъ нашимъ гостемъ гостити, межѣ насъ путь чистъ безъ рубежа и безъ пакости и пошлинъ имати? съ моихъ Тферскихъ людей въ моего Господина Дѣда Великого Князя витовтовѣ отчинѣ въ Смоленску, въ витебску, на Кіевѣ, въ Дорогобужѣ, въ вязмѣ и по всему его Великому Княженію по давному и нового не примышляти. А по моей отчинѣ Князя Великого Бориса Александровича пошлины имати съ людей моего Господина великого князя витовта во Тфери, въ Кашинѣ, въ Городку въ Зыбцевѣ и по всему моему Великому Княженію по давному а нового не примышляти. А на семъ на всемъ я Князь великій Борисъ Александровичъ далъ есьми правду своему господину Дѣду великому князю витовту и крестъ целовалъ къ нему а по сей ми грамотѣ правити. Писанъ 3-го индиктъ 5-й (1393).

Різночитання

А. Прохаска, «Codex»: Se iaz kniaź Welikij Borys Aleksandrowicz Tferskij, wziął jeśmi lubow takowu i z swoim hospodynom z diedom Welikim kniazem Witowtom Litowskim i mnohich Russkich zeml Hosudarem, byti mi snim za odyń pry jeho storonie i posoblali mi jemu na wsiakoho newyimaia; a hospodynu moiemu diedu Welikomu kniaziu Witowtu, mene Welikoho Kniazia Borysa Alexandrowicza swojeho wnuka boroniti ot wsiakoho, dumoiu i pomočyiu a w zemli i w wody i wo vse moie Welikoie Kniazenie Twerskoie moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sia a diadem moim i bratij moiej i plemeni mojemu Kniazem biti w moiem postusie. Ja kniaź welikij Borys Alexandrowicz wolen koho żaluii koho kazniu a moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sie; a kotoryi wschoczet k moiemu hospodynu diedu k Welikomu Kniaziu Witowtu so otczynoiu neprymati; poydetli kotoryi k moiemu hospodynu diedu k Welikomu Kniaziu Witowtu, i on ot otczyni liszen, a w otczynie ieho wolen Ja welikij kniaź Borys Aleksandrowicz; a moiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu newstupati sia. A rubeż otczynie moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowta po starynie; a kotoryi miasta porubeżnyi potiahli budut k Litwie ili k Smolensku; a podat budut dawali ko Tfery ino im i nynieczy tiahnuti po staromu; a kotoryi miasta porubieżnyi potiahli budut ko Tfery, a podat budut daiwali (sic) k Litwie ili k Smolensku, ino im i nynieczy tiahnuti po dawnomu; a podat dawati po dawnomu. A szto wczynit sia mezy waszŷmy ludmi i naszymy i wołosteli naszymy wczyniat isprawu; a czomu naszymy wołosteli newczyniat isprawu i nam ziechawsia da wczynim isprawu bez perewoda a zemli i wodie

i wsemu obidnomu diełu mezy nami sud obczyi; a szto budet wczeniło sia w naszoy lubwi i w naszych peremiriach, tomu wsemu sud i prawo bez perewoda; a suditi sudiam obczym celował krest, a o szto sia soprut sudi, ino położyti na moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowta, a sużenoie, zaiemnoie, położenoie, parucznoie otdati po isprawie. A chołopa, robu, dołżnika, parucznika, totia, rozboynika wydati po isprawie. A ludem naszym hostiem hostiti, mezy nas put czyst bez rubieža i bez pakosti; i poszliny imati z moich Tferskich ludei w moieho hospodyna dieda Welikoho Kniazia Witowtowie otczynie w Smolensku, w Witebsku, na Kijewie, w Drohobuży, w Wiazmie i po wsemu ieho Welikomu Kniazieniu po dawnomu; a nowoho ne prymyszlati. A po moiej otczynie Kniazia Welikoho Borysa Alexandrowicza poszliny imati z ludei moieho hospodyna Welikoho Kniazia Witowta wo Tfery, w Kaszynie, w Horodku, w Zybcewie i po wsemu moiemu Welikomu Kniazieniu po dawnomu a nowoho ne prymyszlati. A na sem na wsem; Ja Kniaż Welikij Borys Alexandrowicz dał iesmy prawdu swoiemu hospodynu diedu Welikomu Kniaziu Witowtu i krest cielował k niemu a po seimi hramotie prawiti. Pisan w Tfery w leto 6901, awhusta 3, indikt 5.

64. Владислав, польський король, дарує Данилові Задержевцькому села під Галичем і Зудечовом

29 червня 1394 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 18, стор. 17—18; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 505—506; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 15; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 29, стор. 53—54.

Оригінал зберігається у В. Cz., D. p., № I. 243.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: Є. Тимченко, «Курс»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Укр. гр.», «Нариси», «Труди»; Я. Спринчак, УМШ, 1956, № 5; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Фотокопія зроблена з літографічного знімка публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Во йма¹. ѿ(т)ца² ѿ сна. ѿ стго дха. аминь. мы Вѣликий. коро(л)³. вло-
диславъ Бѣ мл(с)ти. польски. литовський и роуски. иныхъ многихъ. зѣмль.
г(с)дрѣ. знаемо чинимъ. симъ нашимъ листомъ. кто коли. на нь возритъ. или
пакъ. оуслышитъ. аже нашъ. верный. слоуга. данило дажбогови(ч)⁴. заде-
рѣвецкий. зѣмлянинъ. нашей зѣмли. роуское. послужилъ. намъ ѿ оука-
заль. прѣд нами. свою вѣрноую. слоужбу. возревше есмо на на его вѣрноую.
службу. ѿ хота⁵че по немъ. аж бы тымъ лѣпей ѿ вернѣи. намъ ѿ нашимъ
дѣтемъ. ѿ нашимъ. намѣсткомъ ѿ нашимъ щаткомъ. послужилъ. ѿнъ⁶.
ѿ его дѣти. его намѣстки. его щатки⁷. даемъ ѿмоу. ѿ дали ѿесмо. и ѿстав-
ляемъ⁸. ѿ ѿставили⁹ ѿесмо. ѿего ѿ дети ѿ ѿего намѣстки. ѿего щатки⁶. при

[illegible]

томъ. при всѣмъ. што коли коупилъ. или пакъ. ѿ(т)мѣну⁹ ієсмо ієму дали. на имѣ подѣ галичемъ. чагрово. загвоздие¹⁰. с манастиремъ. а подѣ зудечовомъ. джюровъ. со трими. присѣлки. колоколинъ. михалевъ. черемхово. пилипова. роуда. тул(ч)ино¹¹. дворище. а ѿ(т)мѣна^{9а} противу крупска. волковн(ч)¹². а противу. сѣхова. кнѣ(ж). лоука¹³. а при томъ при всѣмъ. ѿставляємъ ієго. и ієго дѣти. и ієго намѣстки. и ієго. щатки. на вѣки. вѣкомъ. непороухомо. никимъ. ис нашимъ вѣданиемъ. волѣнъ продати. замѣнити. тако доброму. а́ко коли самъ. имаєтъ¹⁴. служити ис того всѣго намъ. и нашимъ дѣтемъ. и нашимъ намѣсткомъ. и нашему. щатку. а́ко кто-рый. нашъ. зѣмлянинъ. двема копѣи. а дѣсатью. стрѣлцовъ. а даємъ. и дали есмо со всѣми. оужитки. с лесомъ. съ дубровами. с водою. и съ зѣмлею. и ставы. како коли. каждый зѣмлянинъ приимаєтъ. а при томъ были свѣдци. панъ спытокъ воєвода краковски. панъ а́шко. тарновски. панъ ликоза воєвода. панъ гофмистръ крщнъ панъ кмита. панъ а́шко ѿлешиньски¹⁵. на крѣпость. сѣму. нашему листу. казали есмо нашу печать привѣсити. в нашемъ¹⁶ городѣ. оу краковѣ в днь. стхъ. пѣтра. и павла. под лѣты рж(с)тва. х(с)ва. тыся(ч)¹⁷ .. т... ч... д¹⁸. лета...

Різночитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *А передається через я, надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 2 *отця*; 3 *корол[ь]*; 4 *Дажбогович*; 5 *онъ*; 6 *щатки*; 7 *оставляємъ*; 8 *оставили*; 9 *отмѣну*; 9а *отмѣна*; 10 *а Гвоздие*; 11 *Тулично*; 12 *Волков[и]чи*; 13 *Княж[а] лука*; 14 *и маєтъ*; 15 *Олешиньски*; 16 *нашем*; 17 *тыс[я]ча*; 18—394.

«Arch. Sang.»: 1 *Надрядкові знаки відсутні, розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 2 *Титли розкриті без застережень*; 11 *Тулично*; 13 *Княжолука*.

65. Молдавські бояри ручаються польському королю Владиславу за воєводу Стефана

1395 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 11, стор. 26—27; Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 12, стор. 14.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 128, 1882, стовп. 280; В. Уляницьким у «Матеріалах», стор. 8; у «Примечаниях» до «Актів ЗР», стор. 7.

Для публікації взято текст з видання Я. Головацького.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 235, оригінал — в А. Г., sign. 5328.

Мы панове бодре¹, панъ Братухъ, и панъ Станиславъ, и панъ Михалъ, и панъ Шандръ, слюбуємъ² и слюбили есмо за нашего господаря Стефана, воєводу земли Молдавскоѣ: кгда коли кроль господарь его и нашъ, Владиславъ польскій и Литовскій и Рускій и иныхъ земель, пошлетъ по оногo

господарѣ Стефана, тогды оный маеть до него приѣхати и (сѣ) своими бояры и сѣ паны, слюбити и голодовати, тако како иныи воеводы голдовали и чинили, и тако како коли иныи слуги, панове его чинили. Такежѣ слюбуемъ о Коломью и о Снатины и о Покутье: о то нашъ господарь Стефанъ не имаеть ни одного слова рѣчи; а о Цецинь и Хмелевъ, коли нашъ господарь бѣдетъ оу своего господарѣ и въ нашего, кроля Владислава польского, о то сѣ имаеть намолвити и обрловнати, подлугъ кролевы воли. Такежѣ слюбуемъ за тыхъ, штожѣ бѣдѣть дома, не приѣдѣть сѣ нашимъ господаремъ Стефаномъ къ голдованью, а кого коли господарь нашъ, кроль Владиславъ, пошлетъ своихъ слугъ, пановъ до нашей земли: тогды тыи имають предъ ними голдовати, слюбити тако, яко и мы слюбили и голдовали предъ нашимъ господаремъ кролемъ, сѣ нашимъ господаремъ, безъ лсти и безъ хитрости. А на крѣпость сему, наши печати привѣсили есмо къ сему листу. (Писанъ) подъ лѣты Розства Христова тисача тѣе лѣта.

Різномитання

«Акти ЗР»: 1 *А* передається через *я*; 2 *є* передається через *е*.

66. Стефан, молдавський воевода, укладає угоду з польським королем Владиславом про боротьбу проти спільних ворогів

1395 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким в «Documente», № DCXLVII, стор. 817—819; В. Уляницьким у «Матеріалах», № 10, стор. 8—9, звідки передруковується в цьому виданні. Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5329.

Уривок з грамоти наведений В. Сенкевичем у праці «О влиянии», стор. 10.

Приклади зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: В. Ярошенко, «Укр. мова молд. гр.»; С. Бевзенко, «Істор. морф.»; «Словник»; А. Кримський, «Укр. грам.»; О. Яцимирський, «Язык».

Мы Стефанъ ¹ воевода землѣ молдавской знаемо и чинимъ симъ ² нашимъ листомъ, кто нанѣ коли возрѣть или пакъ оуслышитъ ажѣ изъ Божьею помощью велебного ³ кроля ⁴ Владислава Полского ⁵ Литовского и Рускаго ⁶ иныхъ многихъ ⁷ зѣмль нашего милого государя ⁸ посадилъ ^{8а} насъ ⁹ и сѣли есмъ ¹⁰ на воеводствѣ земли молдавской. протожъ ¹² слюбили есмо и слюбуемъ нашему милому государю ¹³ кролю ¹⁴ Полскому велебной ¹⁵ королевой Ядвизѣ и ихъ ¹⁶ дѣтемъ и ихъ наместникомъ ¹⁷ по нихъ ¹⁸ будучихъ ¹⁹ государемъ кролемъ ²⁰ коруны полское ²¹ и ихъ щаткомъ корунѣ королевства ²² польской с ²³ нашими дѣтми с ²³ нашими намѣстники потомъ будучимъ, и сѣ государми ²⁴ землѣ молдавское ²⁵ с ²³ нашими щатки вѣрнымъ быти подлугъ ²⁶ ихъ стати своими животы и со всею нашею мочью и со всѣми нашими бояры ²⁷ и со всѣми нашими земляны и сѣ слугми и со всѣмъ поспольствомъ, земли молдавской противу кроля Оугорского, противу воеводы Басарабского, противъ турковъ, противъ татаръ, противъ русъ ²⁸ такежъ ²⁹ кеды коли бы ся пригодило помочи у королевствѣ полскомъ на далекиѣ стороны дален Кракова и дален полски к ³⁰ нѣмцомъ крыжевонцемъ ³¹ тогды коли насъ ⁹

обошлють³² и оупомануть крол Влодислав³³ и ихъ последний имамы помогати подлуг²⁶ всеѣ нашеѣ мочи противу всѣхъ ихъ неприятелии невынимуючи³⁴ ни однихъ³⁵ при чти при вѣрѣ³⁶ безо лсти³⁶ безъ хитрости. такъ же³⁷ слюбуюмъ имъ остерѣгати³⁸ ихъ во всомъ добру имъ раду радити не однимъ веременемъ противъ имъ не быти а мимо ихъ ни однихъ³⁹ госдrei⁴⁰ собѣ не искати на вѣки вѣчниѣ³⁶ безо лсти³⁶. безъ хитрости. на крѣпость сему нашему листу нашу печать привѣсили есмъ въ⁴¹ нашемъ городѣ в⁴¹ Сочавѣ въ день святого Богоявлѣннѣ крещчѣннѣ⁴² Господня⁴³. Мы панове и бояре землѣ Молдавской панѣ Мыхалѣ⁴⁴ братѣ воеводинѣ Братлѣ Нятедулѣ⁴⁵ панѣ⁴⁶ Станиславѣ. панѣ⁴⁶ Драгшѣ⁴⁷ витязѣ. панѣ Грозя витязѣ. панѣ⁴⁶ Иванѣ Стравичѣ⁴⁸. панѣ⁴⁶ Владѣ дворникѣ. панѣ⁴⁶ Мыхалѣ Иванишѣ витязѣ. панѣ⁴⁶ Гидевѣ. панѣ⁴⁶ Романѣ. Костя витязѣ иные панове бояре земляне все посполство⁴⁹ землѣ молдавской слюбуюмъ и слюбили есми с²³ нашими господари с²³ воеводами землѣ Молдавскоѣ с²³ нынѣшними и потомъ будучими велебному кролеви Владиславу⁵⁰ прѣженеписаному⁵¹ Полскому, Литовскому и Рускому иныхъ многихъ⁵² зѣмлѣ нашему милому господареву и велебной кролевой Ядвизѣ. ихъ дѣтемъ. ихъ намѣстникомъ⁵³ и потомъ будучимъ ихъ щаткомъ и корунѣ королевства Польского вернымъ быти и помагати со всею нашею мочью⁵⁴. со всѣми нашими приятельми со всѣми нашими братьями. с²³ нашими дѣтьми. и с²³ нашими щатки противъ кроля Оугорского. противъ воеводы Бесарабьского. противъ Турковъ противъ Татаромъ противъ Руси такоже кгда⁵⁵ колибы⁵⁶ ся пригодило помочи оу королевствѣ Полскому на далекиѣ стороны. далеи Кракова далеи великого Польска ку Немѣцемъ. и ку Крижевникомъ. коли насъ обошлютъ⁵⁸ и оупомануть кроль Володиславъ⁵⁹ Польски и⁶⁰ прѣже написанни⁶¹ ихъ намѣстѣки. послѣднии государи кроли. кролювства коруны Польской. тогды мы имамы помогати по длугу⁶² всеѣ нашеѣ мочи на всѣ стороны. не выимучи ниодныхъ⁶³ при чсти⁶⁴. и при вѣрѣ³⁶ безо лсти³⁶ и безъ хитрости. а некоторымъ веременемъ противъ имъ не быти. а пакъли бы нашъ господарь нынѣшний и потомъ будучи. штобы мыслили. алюбю⁶⁵ хотѣли починати противъ господаря кроля. коруны Польскоѣ. тогды мы имамы нашихъ господарин отъ⁶⁶ того выимати⁶⁷ и недати⁶⁸ имъ и бронити и пакъли⁶⁹ бы нашъ господарь нынѣшний и потомъ будучи в⁴¹ томъ насъ не хотѣли послушни быти. и мы⁷⁰ имамы при господарю при кролю и при корунѣ королевства Польского остати⁷¹ и с²³ ними по сполу⁷² на тыхъ нашихъ господарин воеводъ стати при чсти⁷³ при вѣрѣ³⁶ безо лсти³⁶. безъ хитрости. и на крѣпость сему нашѣ печати привѣсили есмо к⁷⁴ тому листу. въ городѣ в⁴¹ Сочавѣ. оу день святого Богоявлѣннѣ на крещченъе⁷⁶ Господнѣ⁷⁷ подѣ⁷⁸ лѣтомъ⁷⁹ святого Рожства Господня ≠ а...т...ч...е лѣтъ.

Різночитання

Е. К а л у ж н я ц ь к и й, «*Documente*»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 2 симъ нема; 3 велебнаго; 4 крол[а]; 5 Влодислава Пол[ь]ского, ь подається в дужках; 6 Руского; 7 [и]иных[ъ] многих[ъ];

8 господаря; 8а посадил[ъ]; 9 нас[ъ]; 10 есмь; 12 Про тож[ъ]; 13 господарю; 14 крол[ю]; 15 и після голосної в кінці слова передається через й; 16 ихъ; 17 наместником[ъ]; 18 них[ъ]; 19 будучих[ъ]; 20 кроломъ; 21 пол[ъ]ское; 22 королевства; 23 с[ъ]; 24 господар[ъ]ми; 25 Молдавскои; 26 подлуг[ъ]; 27 я передається через а; 28 Рус[и], є зауваження, що це описка, повинно бути Пруси; 29 Такеш[ъ]; 30 къ; 31 крижеванцемъ; 32 обошлють; 33 крол[ъ] Влодислав[ъ]; 34 не вынимуючи; 35 одних[ъ]; 36 л[ъ]сти; 37 Такожє; 38 остерѣгати; 39 одных[ъ]; 40 господарей; 41 в[ъ]; 42 кр[ъ]щѣнъа; 43 господьна; 44 Михаль; 45 воеводинъ, пан[ъ] Браталь Натедул[ъ]; 46 пан[ъ]; 47 Драгашъ; 48 Стравич[ъ]; 49 поспол[ъ]ство; 50 Володиславу; 51 прѣже написаному; 52 иногих; 53 намѣсткомъ; 54 м[о]чю; 55 кеды; 56 коли бы; 58 обошлють; 59 Володиславъ; 60 Польский; 61 написаный; 62 подлугъ; 63 ни одных[ъ]; 64 ч[ъ]сти; 65 а любо; 66 ѡт[ъ]; 67 внимати; 68 не дати; 69 А пакъ ли; 70 быти, мы; 71 ѡстати; 72 посполу; 73 ч[ъ]сти; 74 к[ъ]; 76 кр[ъ]щченье; 77 господне; 78 под; 79 лѣт[о]мъ.

67. *Витовт, великий князь литовський, дарує князю Федору Даниловичу Острог і належні йому села*

2 липня 1396 р.

Текст опублікований В. Руликовським, З. Радзімінським у праці «Kniaziowie», № 4, стор. 33; А. Прохаскою у праці «Codex», № 127; у «Monumenta», стор. 242; в «Arch. Sang.», т. I, № 20, стор. 20, звідки передруковується і в цьому виданні. Оригінал зберігається в Arch., A. S., № 39.

Мы великий кн[а]зь Витовт чиним знаємо всим, хто на сюю грамоту ўзрит, или ўслышит чтучи, иж записуем и записали есмо кн[а]зю Федору Даниловичу острогъ, как и ѡтец его держалъ, из селы и зо всим, што к тому прислушает, как при ѡтцы его было. Также што придали есмо кн[а]зю Федору село Бродов, а также Радоселки, Радогоща, Межиречье, Дѣлков, также Свищово ис приселки: ѡзераны, Городница, два Ставки.—А то все перво выписаное держати кн[а]зю Федору вѣчно, непорушно, никимже, и до его живота, а по его животе жонѣ и дѣтем его ў вѣки.—А на то дали есмо кн[а]зю Федору сюю грамоту и печат свою велѣли привѣсити.—П[и]сн в Луцку, в понедѣлок ѡпосле Петрова дна, в лѣто 5̃ девят сот четвертое.

Різночитання

А. Прохаска, «Codex»: My welykij kniaz Witowt czynymo znajemo wsim chto na siju hramotu wzrit ili uslyszyt cztuczi. Iz zapisujem i zapysaly jesmo kniaziiu Fedoru Danilowyczu Ostrog kak otec jeho derzhal i z seły i zo wsim szto k' tomu przysłuszajet, как pry otci jeho było. Takze szto prydały

jeśmo kniaziu Fedoru seło Brodow a także Radoselki, Radohoszcze, Meżiryczie, Dyakow, także Swiszczoŭ i z prysełki Ozierany, Horodnica, Dwastawky. A to perwo wypisanoje, derżaty kniaziu Fedoru wierno neporuszno nikimże i do jeho żywota a po jeho żywote żonie jeho i dietiam j.ho u wieki. A na to vse dały jesmo kniaziu Fedoru siju hramotu i peczat swoju welily prywisyty, Pysan w Łucku w ponedilok poslia Petrowa dnia w lito szestitysiacznoje dewiatsoł czetwertoje.

68. Ярослав Ізяславич, полоцький князь, дарує млин на р. Бельчиці Борисоглібському монастиреві

1396 р.

Текст опублікований в «Вест. ЮЗ и ЗР», т. I, сентябрь, 1862, стор. 122—123; О. Востоковым в «Описании», стор. 116—117, № 5.

Описана або згадується І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 129, 1882, стовп. 282; П. Кеппеном у «Списку», стор. 72, № 79; М. Стрийковським у праці «Kronika», кн. XII, розділ 13; М. Кроммером, «Hist. Pol.», стор. 407; у «Собр. др. гр.», стор. 24; Є. Карським у «Белоруссах», стор. 16; О. Смирновим у «Сборнике», № 73, стор. 73.

Дві копії XIX ст. зберігаються в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 69, арк. 7 і 9. Текст публікується з 7-го арк., а фотокопія — з 9-го. Третя копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 243.

Во имя бжое стансе

Іа¹ кня(з)² Поло(ц)ки(и) Іаросла(в) Ізаславови(ч) сознаваю сим³ мои(м) листо(м) вечне⁴ и непорушно⁵ иж⁶ на чолобитыє⁷ архима(н)дриты нашого бори(с)глебского филарета и всеи брати(и) его богомо(л)цо(в) наши(х) кѹ потребе виживеню⁸ и пожиткѹ⁹ и(х). Позволи(л)¹⁰ есмы¹¹ и вечне нада(л) на основание и сожыждение¹² млына берег во(л)ни(и)¹³ противо и(х) берега на рецы белчицы ѹни(з)¹⁵ монастыра бори(с)глебского¹⁶ межи¹⁴ дорогами котораѹ¹⁷ (д)о монастыра¹⁸ идѣти¹⁹ и за белчыцою²⁰ друґаѹ дорога до двины ведеть. А кто²³ сию²⁴ волю нашѹ или одноюта²⁵ сеи грамоты дѹшеполе(з)но(и) нарѹши(т) да бѹде(т) часть его²⁷ со Арие(м) и со юдою. А на твердостъ вечнѹю печат(т) нашѹ велели(з)мо²⁸ завеси(т). Писано бысть во граде³⁰ нашом(м) Поло(ц)кѹ лета от со(з)да(н)наго³¹ мира ꙗ̃ ѿст-
но(г). д. индикта³² аї.

Різномовчання

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 Язь; 2 Титли розкриті без застережень; 3 симь; 4 вечно; 5 непорушно; 6 ижъ; 7 челобитые; 8 выживеню; 10 ихъ позволили; 11 есми; 12 созыждение; 13 вольны; 14 межи; 15 и ныжъ; 16 борисоглебского; 17 котора; 18 одъ монастыра; 19 идетъ; 20 бельчицою; 23 хто; 24 сѹю; 25 илы одно іото; 27 ею; 28 велилисмо; 30 Гради; 31 создания; 32 Индикта.

О. Востоков, «Описание»: 3 симъ; 8 выживеню; 9 пожытку; 11 есми; 13 волный; 14 межы; 16 Борисоглебскаго; 18 оу монастыря; 19 идеть; 25 оунаюта (одноіота); 28 велилисмо; 30 градѣ.

69. Вітовт, великий князь литовський, дарує Борисовцям
тіунський прибуток

1396—1413 рр.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 4, стор. 2—3, звідки передруковується в цьому виданні.

Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 242.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 280, 1882, стовп. 279.

Се язъ князь великій Вітовтъ дали есьмо сюю нашу грамоту Борысовцемъ, што же тивуномъ дохода ихъ безмѣномъ не давати, но давати имъ тивуномъ доходъ у нашъ камень вѣсячій у Менській; а вѣсити ихъ чловѣку Борысовцу по старинѣ передъ тивуномъ и передъ мужми, а тивуномъ и слугамъ его въ то не вступатися и ничѣмъ черезъ пошлину не обидѣти. А кто иметь черезъ сюю нашу грамоту въ чомъ ихъ обидити, того и сказимъ. А писанъ на Ямчинѣ, во вторникъ, передъ купалы светого Ивана, мѣсяца іюня 20 дня.

70. Владислав, король польський, дарує своєму слугі Михайлові
Волошину село Гошів

1397 р.

Ні публікації, ні опису грамоти не знайдено в науковій літературі. Її копія зберігається у Львівському філіалі Центрального історичного архіву УРСР, ф. 129, оп. 1, в'язка 6, од. зб. 6.

Копія має два варіанти, написані кирилицею і латинкою, що подаються нижче.

Мы. Лодыславъ. бѣе мати король польскій литовскій и рускій и всемогій здѣлалъ государь знаемо вынимаемо нашимъ. листомъ кто колы нанъ узритъ или пакъ услышитъ аже михайло волошынъ сосвоею братією наима кериломъ и юріємъ ите панове чимъ послужили намъ вѣрни и возрѣвши нанхъ вѣрною службу и хотачи. а жебы тымъ лѣпій намъ инашимъ дѣтемъ нашимъ и щадкомъ послужили оны ѣ ихъ дѣти ѣ ихъ щадкове оставлаемъ и устанавлиаемо ихъ. идаемъ ѣ дѣлне своимъ сѣло под нещачевемъ * рѣцѣ на свѣчи у порѣчы на пола гошова злѣсомъ и споліомъ и зводою и совѣми ужыткы и гранищамы како извѣку вселакъ селу тому навѣкы вѣчній волны продати ѣ обмѣнаты за лѣпшіи ужыткы обротыты надѣютъ памататы dorosлымъ дѣтемъ ѣ нашимъ наслѣдникомъ и намѣстникомъ отымъ всѣмъ ограныщамъ вѣтвѣцкихъ копіемъ дарѣ копіемъ дарѣ приносить крѣпость и помощь нашому лысту и нашой печати казенной, и превѣсыти унашомъ городѣ, или въ мѣстѣ Жыдачевѣ, мѣсаца, августа, 31. дня подлеты рождества Христова ————— тисаща

My łodysław biie Maty korol Polskij Litowski i Ruski wsemohy zdiłat Hosudar znaemo wyne (?) maiemo naszym łysłom kto koły nan uzdrył ily pak usłyszyl aże Mychayło Wołoszyn so swoieyiu bratyieiu na imia Kieryłom i Juriiem i te panowe czym posłuzyty nam wirnym i my wozriwszy na ich wirnoiu służbu i chotiaczy ażeby tym lepszym nam i naszym ditem i naszym szatkom posłuzyty. Ony, i ich dite i ich szczadkowe ostawliaiem i ustanowliaiem, ich; idaiem i dilne swoim sylo pod zydaczewym, na rici Swiczy u poriczy na polia Hoszowa z lisom i s polom i z wodoiu i so wsimy uzytkie i hranyciamy kako i z wiku wszeliak sełu tomu na wieki wiczni wolno prodaty i obminiaty za lepszyi uzytkie obratyty nadiut pamiataty dorosłym ditem naszym naslidnykom i namistnykom otym wsim o hranyciach Witwyckiech kopiem dary kopiem dar prenosyty kriposć i pomoszcz naszomu łysty i naszoy peczaty kazennoy, i prewisyty u naszom horodi ili w misti Żydaczewi misiacia Auhusta dnia 31 pod lity rozdestwa chrystowa tysiaszcza... 1000.

* Слово виправлене іншим чорнилом, перший варіант не можна прочитати.

1
Мн. Іоаниславъ дѣти король полскій ли-
товскій и рускій и великій Збѣдатель Государь
Знаю вышесказаннаго. Листомъ кто коли-
нанъ узрѣть и въ Пакъ приимѣть аже Михайло
волошскій сосвоемъ Братѣмъ на имя Кириломъ и
Юріемъ и те панове чиже послужили намъ вѣр-
но и возрѣвши намъ вѣрною служебу и хотаки. Аже вы-
гнѣзъ дѣтей намъ и нашимъ дѣтемъ нашимъ
и щадкомъ послужили они и ихъ дѣти и ихъ
щадковѣ оставленъ и установленъ ихъ надѣмъ и
дѣламъ своимъ стало поддѣлѣ, а вѣдѣмъ рече на
свѣци упорѣчи на полъ Гошова Звѣсомъ и споліо-
мъ и вѣдѣмъ и советныи рѣшѣтки и грамаи и ны
како извѣсту вѣсѣмъ сѣмъ тому навѣки вѣчній
волни Продати и обѣзѣматы Залѣпшій цѣны
тѣ обрѣтити надѣются Паматати, Дорослимъ
дѣремъ и нашимъ наследникомъ и наместникомъ
комъ отимъ вѣсѣмъ ограницахъ бѣтѣцкихъ
копѣемъ даръ копѣемъ даръ приносити крѣпко-
сть и помощь нашему Листу и нашою печатью ка-
зенною, и прѣвѣсити унашомъ городѣ или въ
мѣстѣ Жидачевѣ, мѣста, дѣгуста, Зидна по
дѣти рождѣства Христова --- Тисяща

71. Галицький староста Бенко свідчить про те, що пан Гервас дає своїй дружині Варварі 100 гривень

13 вересня — 15 листопада 1398 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863 р., т. 1, стор. 3; Я. Головацьким у «Пам'ятниках», 1865, № 13, стор. 195; 1867, № 13, стор. 15; О. Смирновим у «Сборнике», № 76, стор. 74; І. Срезневським у «Приложении к Др. п. р. п. и яз.», 1866, стор. 269; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420η — 420 θ; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 28; П. Бузуком у «Нарисі іст.», стор. 90; М. Дурново у «Хрестоматии», стор. 45; С. Обнорським, С. Бархударовим у «Хрестоматии», стор. 112—113; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 31, стор. 56—58; в «Протоколах», стор. 130—131.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1866, стор. 269, 1882, стовп. 286.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: І. Свенціцький, «Нариси»; М. Антошин, «Закарпат. гр.»; О. Соболевський, ЖМНПр., стор. 69; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Л. Гумецька, «Словотв. сист. числ.», «Перв. прийм.», «Мовознавство», № 10; «Словник»; П. Бузук, «Нарис іст.» та ін.

Для цієї збірки використано текст грамоти з видання В. Розова. Фотокопія зроблена з літографічного знімка в публікації О. Соболевського, С. Пташицького.

Копія грамоти зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 328, арк. 26 та № 39, арк. 248.

А се ¹ панъ ². бенко староста галицький ³. й снати́ньский свѣдчу то своймъ. листомъ. каждому доброму кто на сей ⁴ листъ оузритъ. ⁵ или перед кымъ будетъ. чтунъ ¹⁰. йже пришедь. передъ насъ. панъ. гервасъ ⁵. и вѣноваль. и оправиль. своєю женѣ варварѣ сто гривень. на своемъ селѣ на тольмачи ¹¹. й жюрковѣ, на своєю вотнинѣ. а на то. дали ієсмы ¹² свой листъ й нашу. печать привѣсили. а при томъ. были. свѣдци. панъ миколай спичникъ ⁶ воєвода снати́ньский. панъ гѣрко панъ. андриѣшъ. панъ борись хомѣковичъ ⁷. панъ хролъ. варвариньский. воронко войтъ коломыйский руский а писанъ листъ у ¹³ коломый. оу тыжѣднь ⁸ по стмѣ ¹⁴ михаилѣ. коли са пишеть подѣ лѣты рѣства. хва. ꙗ. лѣ(т). й. т. лѣ(т) й дева́носто. лѣ(т) ¹⁵. й осмоіє лѣ(т) ¹⁵.

Різночитання

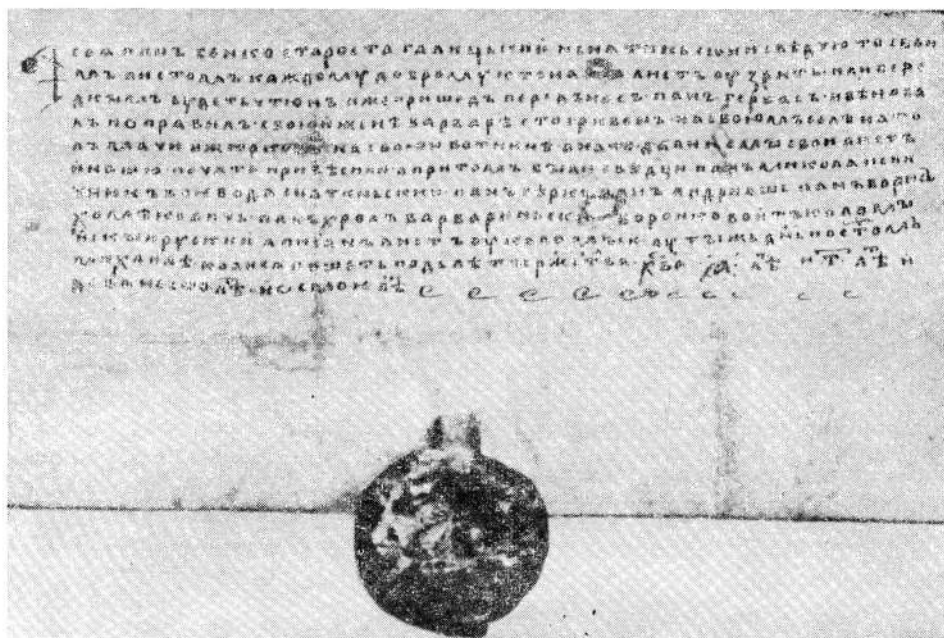
А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 *а передається через я*; 2 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 3 *Надрядкові знаки оригіналу не відображені*; 4 *сесь*; 5 *Гервась*.

П. Бузук, «Нарис іст.»: 4 *Слово сей пропущене*; 6 *микола испичникъ*.

О. Смирнов, «Сборник»: 2 *Розділові знаки не відбивають правопису оригіналу*; 3 *Надрядкові знаки оригіналу не відображені*; 4 *сесь*; 6 *Микола ис Пичникъ*; 8 *тыжѣ дѣнь*.

Я. Головацький, «Пам'ятники»: 2 *Розділові знаки збігаються з оригіналом*; 3 *Надрядкові знаки оригіналу не відображені*; 4 *сесь*; 6 *Микола и Спичникъ*.

«Акты ЮЗР»: 1 *а передається через я*; 2 *Розділові знаки не збігаються з оригіналом*; 3 *Надрядкові знаки оригіналу не відображені*; 4 *сесь*; 6 *Микола Испичникъ*; 7 *Хомѣковичъ*.

М. Дурново, «Хрестоматия»: 4 Слово сей пропущено; 6 Микола испичникъ.

«Протоколы»: 1 *А* передається через я; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 Надрядкові знаки відсутні; 4 сесь; 6 микола испичникъ; 8 у тыжь днь; 9 після кінцевого т у третій особі дієслів стоїть ть; 10 чтіонъ; на місці ю стоїть ію; 11 толмачи; 12 іюсмы; 13 оу; 14 стомъ; 15 ль(т).

72. Семен із Колків дарує Печерському монастиреві податок на копу грошей

21 листопада 1398 р.

Рукописна копія, вписана в книгу копій документів XVII ст., зберігається у відділі рукописів Центральної наукової бібліотеки АН УРСР, ф. II, 1431—1550, № 88, арк. 347, зв.—348, звідки друкується і в цьому виданні.
Приклади з грамоти зустрічаються в «Словнику».

зъ Лесниковъ листъ на копу грошій.

А писана сія грамота при архимандритовъ Θεодосіеве. Милостію Божією и Пречистыя Ёго матере и молитвами святыхъ и преподобныхъ отецъ нашихъ Печерскихъ, Я Семень сколковъ по повелѣнію господина цтя (!) моего уписаль есми вѣдомъ Пречистой Богоматери Печерскому монастиру

родители наши Іоана Ірину Θεодосію Василя Іоана Артемія, Анну Анну(!), Єфрема, Силевестра, Александра, Бориса Θεодосію, Євпраксію, Іоанна, а записаль есми на своемъ імѣнии въ домъ Пречистой въ годъ же въ годъ, копу гроши взять въ Мойсиковичахъ а въ лѣсникахъ при моемъ животѣ и о послѣ моего живота кто иметъ тоє імѣній держати а стыхъ імѣній маєтъ тую копу гроши давати на Воведеніє Святыя Богородицы. А хто сію грамоту мою порушить родителей моихъ кто или пакъ иншій хто, тому судить Богъ и Святая Богородица во второе и страшное Христово пришествіе, а при томъ были старци Печерского монастыра Дублянски Іона Авраамъ ключникъ, Нифонтъ Святаго Михайла Златоверхого игумень Стефанъ Переломило попъ Лисинскій Фалелей а писалъ Филаретъ Полатникъ а писанъ у Печерскомъ монастырѣ мѣсяца ноемврія 21. на Воведеніє Богородицы, въ лѣто 6906 (1398 г.). Индикта 5 въ втокъ до того листу притясна печать.

*73. Луцький єпископ Іван обіцяє польському королю Владиславу
200 гривен і 30 коней за Галицьку митрополію*

1398 р.

Текст опублікований Д. Зубрицьким у «Крит.-истор. пов.», дод. Л., стор. 142; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 12, стор. 27; в «Описании К.-С. собора», дод., стор. 38—39; Я. Головацьким в «Памятниках», 1865, № 14, стор. 195—196, 1867, № 14, стор. 15—16; в «Собрании актов», № 96, стор. 126; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 423; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 204; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 30, стор. 55—56; в «Русск. истор. библ.», стор. 132; в «Athenaeum», стор. 25—26.

Описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 130, 1882, стовп. 286; О. Востоковим в «Описании», стор. 110; А. Дзялинським у «Zb. praw. Lit.», стор. 18; Д. Зубрицьким у «Hist. m. Lwowa», стор. 79; в «Актах ЗР» (розділ «Примечания», стор. 7).

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих публікаціях: М. Дурново, «Очерк»; С. Самійленко, УМШ, 1958, № 2, 1956, № 6; С. Бевзенко, «Нариси», «Істор. морф.»; Ф. Медведєв, «Нариси», «Труди»; Л. Булаховський, «Мовознавство», № 9; О. Зарудняк, «Пригл. управління»; Л. Гумецька, «Словотв. сист. числ.», «Мовознавство», № 10, та ін.

Подається за виданням В. Розова.

Оригінал зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № LXVIII, од. зб. 1, звідки зроблено фотокопію. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 247.

А се азъ, вл[а]д[ы]ка ¹ Іванъ ² из Луцка ³, знаємо чиню всѣмъ, аже дал ми г[о]л[о]с[у]д[а]р[ь], мои ⁴, великыи ⁵ король, митрополію Галицкую. Хочет ⁶ ми помочи на поставленіє митрополитомъ. А коли ⁸, Б(ог)ъ дасть, стану митрополитомъ, я ⁹ за то слюбую ¹⁰ и хочу ¹¹ дати, оже Б(ог)ъ дасть, моему милому г[о]л[о]с[у]д[а]рю королію двѣстѣ гривень рускихъ а тридцять ¹² коней ¹³, безъ хитрости. И того не хочу иступити ¹⁴, и ¹⁵ на то есмь свои листъ далъ ¹⁶ и печать ¹⁷ привѣсилъ. В ¹⁸ Опатовѣ, предъ Громницами ¹⁹, у лѣта на-роженя ²⁰ С[ы]на Б[о]ж[ь]я тысяч ²¹ и ¹⁵ три ста девяносто ²² осмого лѣта.

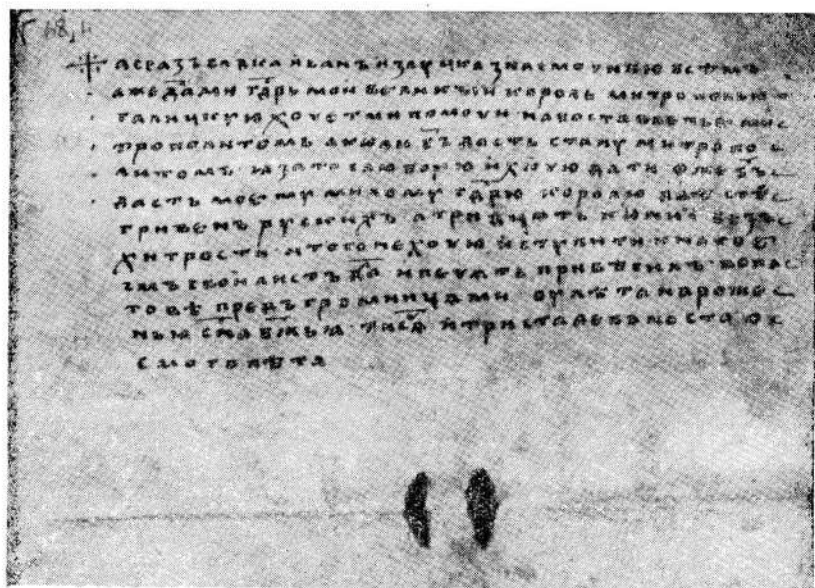
Є. Карський, «Сл. кирилл. палеограф.»: 2 Йванъ; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 8 коли; 9 ю; 10 слюбоюю; 11 йхѡцю; 12 тридцать; 13 конїї; 14 йступити; 15 й; 16 да(л); 17 печать; 19 громницами; 20 нароженьѡ; 22 деваносто.

«Акты ЗР»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 5 великій; 6 хочеть; 13 коній; 17 печать; 18 Вѣ; 21 тысяча.

Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 4 мой; 5 Великій; 11 хочу; 12 трицять; 13 коній; 18 вѣ; 21 тисячи.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Титли розкриті без застережень; 3 Розділові знаки не збігаються з виданням В. Розова; 5 великіи; 6 хочеть; 9 ю; 12 трицять; 13 конїй; 14 испустити; 17 печать; 18 Вѣ; 19 Громницами; 20 нароженьѡ; 21 тысяча; 22 деваносто.

«Athenaeum»: A se az Władyka iwan iz Łucka znamo czynim wsiem aże dał mi hospodar moj welikij korol mitropoliu halickuju chocet mi pomoczi na postawlenje mitropolitom a koli bog dast stanu mitropolitom. Ja to sliubouju i хочziju dati oże boh dast mojemu mitomu hospodariu koroliu dwiestie hrywen ruskich a tridecat konij bez chitrosti ja toho ne хочziju istupiti i na toje jesm dał swoj list i pieczat' priwiesił w Opatowie pred hromnicami ou leta narożenija syna bożia tisieczu trista dewianostaho osmoho leta (1398).

74. Великий князь Андрій Ольгердович дарує Полоцькому монастиреві Боброві гони на р. Звані

До 1399 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, стор. 27, № 13; у «Вест. ЮЗ и ЗР», стор. 13—14; в «Описании... рукописей», стор. 31.

Описана або згадується І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131, 1882, стовп. 286—287; М. Дашкевичем у «Заметках», стор. 157; у «Примечаниях» до «Актів ЗР», стор. 7—8; М. Карамзіним в «Истории», т. V, стор. 111, 171.

Для цього видання використано публікацію в «Актах ЗР». Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, ф. «Собрание Погодина», шифр: Пог. 12, євангеліє XIV в., арк. 128 зв. Копія зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, од. зб. 39, арк. 249.

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: С. Бевзенко, «Іст. морф.»; Є. Тимченко, «Курс».

А се ¹. азъ ² великий ³ князь. андрей полоцкий ⁴ далъ ѱсми ⁵ стой ⁶ тройци. рекоу звану ⁷. з гоны з бобровыми¹⁶. ѡ(т)звана ⁸. ѡ(т) запада. до дрысы. а къ ⁹ той рече никому прихода нѣтъ. ¹⁷ а по моему животѣ ¹⁸. который князь ¹⁰ иметь ѡ(т)нимати соудить ¹¹ ѱмоу ¹² стаю ¹³ трца ¹⁴. да будеть ¹⁵ проклатъ.

Різночитання

«Вест. ЮЗ и ЗР»: 1 Асе; 2 а передається через я; 3 великій; кінцеве й після голосної передається через й; 4 полоцкой; 5 ѱсми; 6 святой; 7 звону; 8 звона; 9 я; 10 князь; 11 судить; 12 ѱму; 13 святая; 14 тронца; 15 будетъ.

«Описание ... рукописей»: 3 Надрядкові знаки відсутні; 5 дал ... ѱсми; 6 Титли розкриті, відновлені літери взяті в дужки; 7 званицю; 8 ѡт Звана ѡзера да до Дрысы; 12 ему; 13 с[в]я[т]а; 16 [б]о[б]ровыми; 17 нетъ; 18 моемъ животе.

75. Вітовт, великий князь литовський, розподіляє ловища між віленським єпископом і Вігайлом

1398 р.

Текст опублікований Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 18, стор. 18, під 1392 роком; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 18; у виданні «Dziennik», 1822, т. 1, стор. 339—400 (кирилицею, латинкою і літографія); О. Соболевським, «Сл.-рус. палеограф.», № 7, звідки передруковується і в цьому виданні; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XV, № 17.

Фотокопію зроблено з літографічного знімка у публікації О. Соболевського, С. Пташицького

Мы велики кнѧ(з) ¹ витовтъ ². чини(м) знаемо. симъ наши(м). листо(м). кто коли его оузри(т) или оуслыши(т). чтучи. досмотрили есмо того. жаловаль кнѧ(з) Бискупъ. на викгаила. а викгаило. жалова(л). на Бик(у)па.

ѡ ловища. и мы то(г). досмотрили. и роздѣлили есмо. и мы ³ голое болото. на полы. што ѡтъ Бискупова села. половина голого болота. то повернули есмо. къ Бискупову селу. а што о(т) Викгаиловы ⁴. землѣ половина. голого. болота. то есмо повернули. Викѣкгаилови. Бискупъ имаеъ ловити на своем половинѣ. а викгаило лови оу таѣ ловища. не оуступати. а Викгаилу. ловити. са оу своем половинѣ. оу ловищехъ. а бискупу са оу то не оуступати. а на то на все дали есмо бискупу. сюю нашо. грамоту и печать. свою. приложили. а да(н) оу троцѣхъ. оу великую. субботу. априла. оу. г. днь.

Різночитання

Я. Головацький, «Памятники»: 1 Титли розкриваються без застережень; 2 Розділові знаки не збігаються з оригіналом; 3 ім'я; 4 Викгаиловы.

«Dziennik»: My wielikiy kniaz witowt. czynim. znaiemo. sim naszym listom. kto koli jehо uzryt' ili uslyszyt' czuczcy: dosmotryli jesmo toho. zalowal kniaz Biskup na wikhayta. a wikhaylo. zalowal na biskupa o lowiszczа. i my toho dosmotryli. i rozdzielili iesmo. im hołoje bołoto. na poły. szto ot. biskupowa sieła. połowina. hołoho bołota. to powiernuli jesmo. k biskupowu siełu. a szto ot wikhayłowy. ziemle połowina. hołoho bołota. to jesmo powiernuli wikhayłowi. biskup imaiet' łowiti. na swojej połowinie. a wikhayłowi sia u taja łowiszczа nie ustupati. a wikhayłu. łowiti. u swojej połowinie u łowiszczех. a biskupu sia u to nie ustupati. a na to na wsie dali jesmo biskupu. siuju.

nasziu. hramotu. i pieczat' swoju pryłożyli. a dan u trociech. u wielikuiu subotu. apryla. u. 2. dien.

Кирилицею осучаснено орфографію.

*76. Онуфрій, великий князь полоцький, дарує Предтеченському
монастиреві землю та угіддя*

Близько 1399 р.

Текст опублікований у «Вест. ЮЗ и ЗР», стор. 15—16; в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 14, стор. 27—28; Я. Головацьким у «Памятниках», 1867, № 15, стор. 16, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається у відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедрина, шифр: F. п. I.17, євангеліє XIV ст., арк. 144 зв.

Се іазь ¹ кнзъ великїи ² Анофрей положилъ есми ³ сїе євангелїе оу нашемъ ⁴ монастыри, въ церкви оу свѣтого Іоана Предтечи, на островѣ. А придалъ есми свѣтому Іоану: на Сомниці ⁵ землю зъ бортью, борть ⁶ по великѹю дорогѹ, по Соменью озеро; на Оулѣ ⁷ на рѣцѣ землю зъ бортью, на Витебскомѣ ⁸ рѹбежи землю съ бортью, на Начѣ на рѣцѣ землю зъ бортью, на Лиснѣ езь и оустѣе. А въ церковь ⁹ свѣтого Іоана и въ нашъ ¹⁰ монастырь, и въ села ¹¹ и въ люди свѣтого Іоана не встѹпатисѣ никомѹ ¹². А владыщѣ съ игѹмена Іоаньского и съ нашего ¹³ монастырѣ Островьского ¹⁴ кѹници ¹⁵ не брати, а никакихъ пошлинѣ. А отъ кого бѹдетъ ¹⁶ какаѣ обида нашемѹ монастырю, ино досмотрѣть ¹⁷ и боронить намъ самимъ, а по насъ родѹ нашему; а старци ¹⁸ и люди, которые ¹⁹ живѹтъ на свѣтого Іоана земли, и сѹдити и радити игѹмену Іоаньскомѹ, самомѹ зъ братьею а иномѹ никомѹ не встѹпатисѣ; а владыщѣ не встѹпатисѣ въ нашъ ¹⁰ монастырь.

Різночитання

«Вестник ЮЗ и ЗР»: 1 іа іа передаються через я; 2 великий; 3 є передається через е; 5 Сомниці; 6 борть; 7 Уль; 8 Витебскомѣ; 9 церковь; 10 нашъ; 11 село; 12 ни кому; 13 нашего; 14 Островскаго; 15 кунци; 16 будетъ; 17 досмотреть; 18 старцы; 19 которые.

«Акты ЗР»: 1 іа іа передаються через я; 3 є передається через е; 4 нашемъ; 9 церковь.

*77. Вітовт, великий князь литовський, визначає правові стосунки
між містами Полоцьком та Ригою*

6 березня 1399 р.

Текст опублікований в «Собрании г. г. и д.», ч. II, 1819, стор. 15, № 14; в «Русско-ливонских актах», стор. 94—95; І. Сахаровим у «Палеограф. снимках», т. XV, № 18.

Описана І. Срезневським в «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 131—132, 1882, стовп. 288—289; О. Востоковим в «Описании», стор. 63; П. Кеппенем у «Списку», стор. 72—73, № 90.

Подається за виданням «Собрания г. г. и д.».

Кілька копій зберігається у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 45, од. зб. 27, 28 та 69, копія XIX ст.— в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 258, а також у Центральному державному архіві старих актів СРСР у Москві, ф. 159, № 599.

Першу копію (27) використано для фотокопії в цьому виданні. Копії 28-а, 69-а подаються в розділі різночитань. При копії 28-ій, поруч з текстом слов'янського оригіналу, подано переклад німецькою мовою, а копія 69-а супроводжується таким текстом: «Подлинник сей грамоте, писанный в 1396 году, на пергаментѣ, с привѣсью восковой, вовсе не приимътной печати, сообщенъ уніатскаго Борисоглѣбскаго, вблизи Полоцка находящагося, монастыря Архимандритомъ тамошнимъ Езуитом, у конхъ теперѣ хранится...».

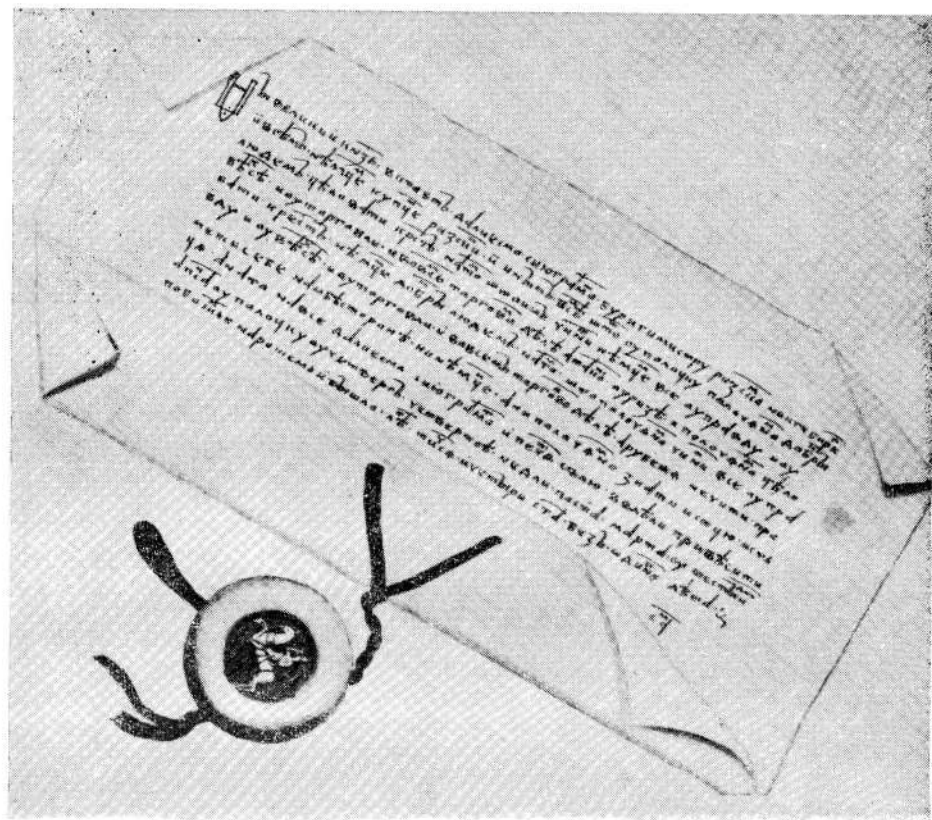
Мы Великий ¹ Кнзь ² Витовтъ дали есмо ³ сню ⁴ грамоту ⁵ Бурггимистру ⁶ Ризскому ⁷ Никтиборкгу ⁸ и всѣмъ Нѣмцемъ ⁹ купцемъ ¹⁰ Ризскимъ ¹¹ и инымъ ¹² всѣмъ ¹³, штожъ ¹⁴ оу Полоцку Полочаномъ ¹⁵ добрымъ ¹⁶ людемъ ¹⁷, цѣловати крестъ на томъ ¹⁸, што имъ чинить ¹⁹ Нѣмцемъ ²⁰ все оуправду ²¹, и оу вѣсѣхъ ²², и оу торговли и во всемъ ²³ торговомъ ²⁴ дѣлѣ; а такожъ ²⁵ оу Ризѣ къ ²⁶ Полочаномъ ¹⁵ цѣловати крестъ ²⁷ Нѣмцемъ ²⁰ добрымъ ¹⁶ людемъ ¹⁷ на томъ ¹⁸, што ²⁸ Полочаномъ ¹⁵ чинить ²⁹ все оуправду, и оу вѣсѣхъ ²², и оу торговли и во всемъ торговомъ ²⁴ дѣлѣ. А рубежа ³⁰ не чити промежи себе ³¹ на обѣ сторонѣ, ни Нѣмцемъ ²⁰, а ни Полочаномъ ¹⁵, знати истю истця ³². А на то на все дали есмо ³ сню ³³ грамоту ⁵ и печать ³⁴ свою велѣли ³⁵ привѣсити. А псана ³⁶ оу Полоцку ³⁷, оу четвергѣ ³⁸ четвертоѣ ³⁹ недли поста, Марта оу шестыи днь ⁴⁰, по Божьемъ ⁴¹ нароченьи вышло лѣтъ тысяча ⁴² и четьриста ⁴³ безъ одного ⁴⁴ лѣта. Сам.

Різночитання

І. Срезневський, «Др. п. р. н. и яз.»: 3 е(с)мо, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 5 грамо(т); 7 Ризко(му); 8 Никтиборк(г); 9 Нѣмце(м); 10 купце(м); 11 Ризски(м); 12 Після слова инымъ пропущено включно до привѣсити; 36 а пса(н); 37 Полоцьку; 41 божье(м); 42 лѣ(т). тиса(ч); 43 четьри ста; 44 один(ъ).

Копія 28-а; 1 великій; 2 Типли розкриті без застережень; 3 есмы, розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 4 сню; 6 бургамистру; 8 никтиборту; 9 нѣмцамъ; 10 купцамъ; 14 что есть; 15 полочаномъ; 17 людамъ; 21 ужавду; 25 тако есть; 26 и; 28 что; 29 чинит; 30 рубежа; 31 себѣ; 32 истцу истца; 33 сню; 34 печать; 35 велели; 38 четверть; 39 четвертой; 41 божьемъ; 44 одинаго.

Копія 69-а; 1 великій; 3 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 5 грамо(т); 7 ризско(м); 8 никтибор(г); 9 нѣмце(м); 10 купце(м); 11 ризски(м); 13 всѣ(м); 14 што(ш); 15 полочано(м); 16 добры(м); 18 то(м); 19 чини(т); 20 нѣмце(м); 22 вѣсѣ(х); 23 все(м); 24 торгово(м); 25 тако(ш); 26 к; 27 крестъ; 29 чини(т); 30 рубежа; 32 истца; 34 печ(а)т(и); 36 пса(н); 40 Замість днь написано над рядком дно; 41 божье(м); 42 лѣ(т) тиса(ч); 43 четьри ста; 44 одино(г).

78. Вітовт, великий князь литовський, дарує віленським каноникам Березинську землю, що лежить між Стрішиним та Рогачевим

3 квітня 1399 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 15, стор. 28; у «Вестн. Европы», стор. 144—145, 159 (літографія); Й. Лелевелем у праці «Księgi», стор. 67; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 16, стор. 197; 1867, № 16, стор. 17.

Описана в «Актах ЗР», у розділі «Примечания», стор. 8; у «Вестн. Европы» та А. Прохаскою в праці «Codex», стор. 58; О. Востоковим в «Описании», стор. 124, № 8.

В основу цього видання взято публікацію Я. Головацького.

Копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 7; друга копія — в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 256.

Мы великий¹ кнзь Витовтъ², даемъ вѣданье⁴ всѣмъ, кто⁵ на сѣй⁶ листъ узозреть, или слышитъ⁷, дали есмо землю, кановникомъ⁸ Виленскимъ⁹ на имя Березинская¹⁰, къ¹¹ Стрѣшину, што были есмо дали¹²

кнзю¹³ Юрю¹⁴, Толочкѹ¹⁵ ѿ(т) Рогачева¹⁶. ѿ(т) Тоима¹⁷, а в¹⁸ тѹ землю пер-
вописанѹю не оустѹпатисѧ никомѹ¹⁹, ани²⁰ Рогачевцемъ²¹, ани²⁰ иномѹ
комѹ, нижь держатъ²², кановникомъ Виленскимъ, к¹¹ Стрѣшин(ѹ)²³
вѣчно, непорюшно никимже²⁴, а на то все дали есмо на крѣпость сеи листъ
и печатъ²⁵ свою велѣли привѣсити, а псанъ²⁶ оу Троцѣх²⁷ оу четвергъ²⁸
по велицѣ дни, подѣ лѣты по рож(с)твѣ²⁹ Гни³⁰ + а и г ста, и деватъ³¹ де-
сатъ³² и деватъ³¹. Монивидъ³³.

Різочитання

«Акты ЗР»: 1 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням;
8 кановнико(м); 9 виленски(м); 10 березынська; 12 дала [?]; 14 Юрь?(ю);
15 о? толочку; 17 ѿ(т) тоима; 19 ни кому; 21 рогачевце(м); 22 держ(а)т; 23 ж
стрѣши(н); 24 никим же; 26 пса(н); 27 троцѣ(х); 29 рожтвѣ; 30 гни; 31 дева(т);
32 деса(т); 33 Монви(д).

«Вестн. Европы»: 5 Замість ком всюди стоять крапки; 6 сей; 10 бере-
зынска; 17 ѿ(т)тойма; 19 ни кому; 20 а ни; 21 рогачевцемъ; 23 Після
слова Виленскимъ пропущено к Стрѣшин(ѹ) вѣчно, непорюшно никимже;
29 рожствѣ; 30 гдни; 31 девать; 32 десаť.

Копія XIX ст.: 1 Великій; 2 Витолтъ; 4 вѣданѣ; 7 узозритъ и вслы-
шить; 10 а передается через я; 11 и; 13 Титли розкриті без застережень;
16 Рогачова; 17 отойма; 18 въ; 21 Рогачевцомъ; 22 нѣтъ держати Канони-
комъ; 25 печать; 27 Троцѣхъ; 28 Четверъ; 29 Рожества; 32 тысяча и триста
и девяdesять и девять; 33 нема: Мониви(д).

79. Владислав, король польський, дарує село Надієво з присілком
Кропивники своєму слугі Ходку Чемеревичу

1 жовтня 1399 р.

Текст опублікований в «Arch. Sang.», т. I, № 22, стор. 22; В. Розовим в «Южнор. гр.»,
«Укр. гр.», № 32, стор. 58—59.

Текст і дата взяті з видання В. Розова. В «Arch. Sang.» вона датується 13 жовтня
1399 р.

Оригінал зберігається в Arch., А. S. № 43.

Приклади з грамати використано в таких мовознавчих дослідженнях: Л. Гу м е ц ь -
к а, «Втор. спол.», «Перв. прийм.», «Функції», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.»;
С. Б е в з е н к о, «Нариси», «З істор. коментар.», М. А н т о ш и н, «Закарп. гр.»; Я. С п р и н -
ч а к, ВЯ, 1956, № 6; Ф. М е д в е д е в, «Труди», та ін.

Во йма б(ж)ые ста(н) ¹ Мы Владиславъ б(ж)ые мл(с)ти. коро(л). пол(с)-
кій ². литов(с)кій. й рускій. йны(х) ³. многи(х). земель. г(с)дрь чинимы ⁴. знае-
мо. симъ нашимъ. листомъ кто ко(л). на(н) ⁵ возри(т). йли па(к). оуслыши(т).

аже слуга. нашъ. верный па(н) ходко. чемереви(ч). послужи(л). на(м).
верне. мы възрѣвши. на его верну. службу. ѿ хота(ч)е по нѣмъ. аж бы ⁶ намъ.
вернѣй. послужи(л). ѿ нашимъ. дѣтемъ. его дѣти. ѿ его щатковѣ. дали есмо
ѿ даемъ. наше село. надѣво. ѿ с ⁷ п(р)иселкомъ. ѿсь кропивники. ѿ со всѣмъ
правомъ. с лѣсомъ. ѿ с дубровами. с полемъ. с бортми. ѿ съ сѣножатми. ѿ с
рѣками. со всѣмъ. оужиткомъ. како к нему. ѿз вѣку. прислушало. старыми
границами. а то даемъ тако. на вѣку вѣкомъ. ему и его дѣтемъ. ѿ его щатку.
не ѿмае(т)ъ. ѿ(т) нихъ то ѿтойти. никоторымъ вереманемъ. а ис того ѿмають.
намъ. служи(т). ѿ нашимъ. намѣсткомъ. ѿнѣ ѿ его дѣти. ѿ его. щатковѣ ко-
пиемъ. а шестью стрѣлцевъ. гдѣ коли намъ. будетъ надобно. к нашей. по-
трѣбѣ. тежъ то ѿзvoli(л). есмы ему. аж бы ⁶ его. аж бы ⁶ коли. нѣкотораа.
пригода ему. ста(л) ⁸. тогды ѿма то село замѣни(т). продати. тако доброму.
Ако ѿ самъ. што бы ⁹ моглъ. намъ с того. службу. написаную. служи(т).
во всѣхъ. нашихъ. пригодахъ. не ѿмешкаа. ѿ тому. на крѣпость. печать.
нашо. казали есмы. привѣси(т). во лвовѣ в днѣ покрова. бци ¹⁰. под лѣты.
роства ¹¹. хва. тиса(ч)а лѣтъ. дева(н)осто. дева(т)о(г). лѣ(т) ¹². а свѣдковѣ на то.
панъ хрещенъ. судомирскій. панъ. збыгнѣвъ. маршалко. панъ. гнѣвошъ.
подкоморій. панъ. пашко скотницкій. панъ. бѣнко. старосто галицкій. панъ.
пашко. мазовески. панъ. мичко. кухмистръ. вожикъ. ѿныхъ ³. много было
при томъ. добрыхъ. людѣй. поланъ. ѿ руси. а писалъ. писаръ. малохѣй. ко-
ролевымъ приказомъ.

Різночитання

«Arch. Sang.»: 1 стан, крапки і надрядкові знаки не відбиті; 2 польски[й],
[й] є у всіх прикметниках даного тексту; 3 [и] інших; 4 чинимъ; 5 или;
6 ажбы; 7 ис; 8 стала; 9 штобы; 10 бо[города]и; 11 роз[е]ства; 12 лѣт[а].

80. Львівський воєвода Маціна свідчить про купівлю паном Клюсом
у Ходора Шидловоського села Шидлова і дворища Жаворонковича

1400 р.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1863, т. I, № 6, стор. 3; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 20, стор. 199, 1867, № 20, стор. 19—20; О. Смирновим у «Сборнике», № 77, стор. 74—75; П. Житецьким в «Унив. изв.», № 12, стор. 60—61, в «Очерке», стор. 356; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 29; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 420ф; В. Розовим в «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 33, стор. 60.

Рукописна копія, зроблена Д. Зубрицьким, зберігається в архіві Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР, ф. К. 57, од. зб. 5, а також в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, № 39, арк. 261, оригінал—в Ossolineum, «Inwentarz dyplomatów», № 9.

Грамота описана І. Срезневським у «Др. п. р. п. и яз.», 1863, стор. 277, 1882, стовп. 297; у «Протоколах», стор. 212.

Текст публікується за виданням В. Розова. Фотокопію взято з публікації О. Соболевського, С. Пташицького. (Див. фотокопію № 1 на стор. 145.)

Приклади з грамоти зустрічаються в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси»; Л. Гумецька, «Перв. прийм.», «Втор. прийм.», «Функції».

«Мовознавство», № 10, «Словотв. присл.»; Ф. Медведєв, «Труди»; Я. Спринчак, ВЯ, 1956, № 6; А. Кримський, «Укр. грам.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.».

Во йма³⁴ оца¹ ї сна¹ ї стго¹ дха. а се я пань мацина. воєвода їлвовь-
ский². освѣдчаю ть³. тымь листомь. каждому⁴ доброму. передь кымь коли
буде. тьтѣ⁵ листь чтють. аже⁶ пришедѣ. предь наше обличьѣ. на йма⁶ хо-
доро⁶. шидловоский⁷. своєю доброю волюю⁸. здоровымь животомь. ни-
чимь⁹ не принужень. и¹⁰ продалѣ пану клюсови. свою дѣднину^{10а}. на їма^{10а}
шидловѣ. а к¹¹ тому дворище жаворонковича. тѣсть¹² продалѣ за л. копѣ.
рускихъ. безо дву копу¹³. и за кунь¹⁴. пану клюсови. на вѣкы. и дѣтмь
ѣго. ї его¹⁵ прирочнымь послѣдкомь. а¹⁶ тако продалѣ. їако самѣ дер-
жалѣ¹⁷. и с¹⁸ нивами. и сѣножатми. ї ставы. и со лѣсы. ї з¹⁹ дубровами. ї
с пасиками. со всѣми границами. ї вдоложѣ²⁰. ї пуперекѣ²¹. того їсного се-
ла. ї дворища того. жаворонковича. а панѣ клюсѣ имаѣтъ²² того їсного села.
шидлова. оуживати. ї дворища того. жаворонковича²³. на вѣкы. и дѣти ѣго.
а на тѣ²⁴ свѣдци. пано ашко мазовшанинѣ. пано мичко, куликовский²⁵.
михаль²⁶ жильховский²⁷. во ї тѣ їлвовский²⁷ кундратѣ. миколаї²⁸. милаха
лабанеского²⁹ снѣ. баграмѣ соцкы ї. а на потверженьѣ. приложилѣ тому³⁰
листу. свою печать. пано мацина. а писанѣ листь. во лвовѣ. по бжѣ їмѣ³¹
наржъний³² ... а. лѣ[т]³³. д. ста лѣ[т]³³ ::

Різночитання

«Акты ЮЗР»: 1 Отца; 2 Илвовский, *крапки і надрядкові знаки у виданні не відображені*; 4 каждому; 6 ходорѣ; 7 Шидловский; 8 волею; 10 и *пропущене*; 10а дѣдину; 11 кѣ; 12 тоестѣ; 13 купу; 15 его, его; 16 а; 17 держалѣ; 18 сѣ; 19 зѣ; 21 уперекѣ; 23 Жаворонковича; 24 то; 25 Куликовский; 26 Михайлѣ; 28 Миколатѣ; 29 Чабанеского; 30 кѣ тому; 31 Божымѣ; 32 нароченіи; 33 лѣтѣ.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 о(т)ца; 2 Крапки у виданні не відображені; 10а дѣдину.

«Унив. изв.»: 1 о(т)ца; 2 Крапки і надрядкові знаки у виданні не відображені; 5 будетѣ тѣи; 10 и; 11 кѣ; 13 безѣ одвукопу; 14 закупѣ; 15 его, ѣго; 16 а; 19 із; 21 у перекѣ; 22 имаѣтъ; 24 то; 27 Жильховскы; 32 нарочении; 33 лѣтѣ.

О. Смирнов, «Сборник»: 2 Крапки і надрядкові знаки не відображені; 5 будетѣ тѣи; 10 и; 10а дѣдину; 11 кѣ; 13 безѣ одвукопу; 14 закупѣ; 16 а; 20 вѣ доложѣ; 21 у перекѣ; 22 имаѣтъ; 24 то; 27 Жильховскы; 32 нарочении.

Копія Д. Зубрицького: 3 освѣдчаютѣ; 4 каждому; 8 волюю; 9 ни чимѣ; 10 и *пропущене*; 12 то ѣсть; 13 безѣ одвукопу; 15 его. ѣго; 21 и оуперекѣ; 24 то; 26 Михаль; 28 Миколатѣ; 29 Чабанеского; 31 б[о]жымѣ.

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 О[ть]ца; 2 Крапки і надрядкові знаки не відображені; 17 держяль; 21 у перекъ.

П. Житецький, «Очерк»: 1 ѿ(т)ца, інші титла розкриті без застережень; 5 тѣи; 10 ѣ; 10а дѣдину; 11 къ; 12 їсть; 13 без одвукупу; 14 и закупъ; 15 їго; 19 із; 20 і въ доложъ; 21 і у перекъ; 22 имаеть; 24 то; 27 Жильховскы; 34 А передается через я, надрядкові знаки відсутні.

81. Князь Олександр Патрикiewicz Стародубський (на Чернігівщині) присягає на вірність польському королеві Владиславу

1400 р.

Текст опублікований в «Актах ЗР», 1846, т. I, № 17, стор. 28—29; Я. Головацьким у «Памятниках», 1865, № 21, стор. 200, 1867, № 21, стор. 20; А. Кримським в «Укр. грам.», стор. 507; О. Соболевським, С. Пташицьким у «Палеограф. снимках», № 48; В. Розовим у «Южнор. гр.», «Укр. гр.», № 34, стор. 61—62.

Описана А. Прохаскою у праці «Codex», стор. 71; О. Соболевським у ЖМНПр., стор. 74. Див. також: К. Стадницький, «Synowie Gedymina», стор. 40; «Протоколы», стор. 232.

Приклади з грамоти використано в таких мовознавчих дослідженнях: І. Свенціцький, «Нариси»; М. Антошин, «Закарп. гр.»; Л. Гумецька, «Втор. спол.», «Мовознавство», № 10, «Словотв. сист. числ.»; Л. Коломієць, «О фразеол. соч.»; С. Безенко, «Нариси»; Ф. Медведєв, «Труди», та ін.

Подається за виданням В. Розова. Фотокопію взято з праці О. Соболевського, С. Пташицького. (Див. фотокопію № 2 на стор. 145.)

Оригінал грамоти зберігається в рукописному відділі Державної публічної бібліотеки ім. М. Салтикова-Щедріна, ф. «Западнорусские акты», № 2.

Се азъ. кнѧ(з)¹. александръ.² патрикѣви(ч).³ стародуб(с)ки⁴ знамени(т).⁵ чинимы. симъ нашимъ листомъ. аже слюбую. ѣ слюби(л)⁶ есми⁷ ѣ цѣлова(л)⁸ есми⁷ крестъ. по⁹ смерти. на(ш)го¹¹. го(с)дра¹². великого. кнѧ(з)¹³. витовта. не¹⁴ ѣскати ми. ѣныхъ. господаревъ. мимо наше(г)¹¹. милого. господарѧ. крола¹⁶. влодислава. пол(с)кого. ѣ¹⁷ коруны. пол(с)коѣ. не¹⁸ ѿ(т)лучити ми са еѣ. никоторымъ¹⁹. веременемъ. безо лсти. ѣ без²⁰ хитрости. на крѣпость. сему наше(м)²¹ листу. нашо^{21а} печѧ(т)²². привѣсилѣ есмо. оув озера.²³ оу круды. межи. городна. ѣ мере(ч)²⁴ по розтвѣ²⁵ х(с)вѣ²⁶, оу пѧтокъ. оу канунъ. стго.²⁷ ѿбрѣзаниѧ²⁸. хва²⁹. по нароженьѣ. сна.³⁰ божьего тисачъ³¹. лѣтъ. ѣ чотыри. ста³². лѣтъ: —

Різничитання

А. Кримський, «Укр. грам.»: 1 княз[ь]; 5 знаменит[о]; 6 слюбилъ; 8 цѣловал; 9 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 наш[е]го; 12 [lo]lc[y]d[a]ря; 13 кн[я]зя; 16 кроля; 17 и; 18 и не; 21 нашем[у]; 21 а нашу; 22 печат[ь]; 23 оу возера; 24 Мереч; 26 Х[ри]с[то]вѣ; 28 обрѣзання; 29 Х[ри]с[то]ва.

Я. Головацький, «Памятники»: 1 князь; 2 Александръ; 3 Патрикѣвичъ; 4 Стародубскій; 5 знаменито; 6 слюбилъ; 7 есмы; 8 цѣловаль; 9 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 11 нашего; 12 господарѣ; 13 княза; 14 не; 17 и; 18 и не; 19 нѣкоторымъ; 20 безъ; 21 нашему; 22 печать; 23 оу-въ озера; 24 Меречь; 25 Розствѣ; 26 Христовѣ; 27 св.; 28 Обрѣзаніа; 29 Христова; 30 Сына; 31 тисѣча.

«Акты ЗР»: 1 а передається через я; 2 Александръ; 3 Титла і скорочення розкриті без застережень; 4 Стародубскій; 5 знаменито; 7 есмы; 14 на; 20 безъ; 21 нашему; 24 Меречь; 25 Розетвѣ; 28 Обрѣзанія; 31 тисяча; 32 чотыриста.

82. Івашко, син молдавського воеводи Петра, і пан Вілча ручаються
Владиславу, королю польському, за Романа

1400 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким у праці «Documente», № DCXLVIII, стор. 819—820; В. Уляницьким в «Матеріалах», № 12, стор. 12, звідки передруковується і в цьому виданні.

Оригінал зберігається в А. Г., sign. 5327.

Приклади з грамоти зустрічаються в праці В. Ярошенка, «Укр. мова молд. гр.», та ін.

Я¹ Івашко сынъ² Петровъ. дѣдич³ Валаски и панъ⁴ Вилча. поручаемъ и выручили есмо оу нашего господаря. оу велебного кроля Полско-го⁵ Романа, а слобуемъ и слюбили есмо за Романа аже имаєть⁶ Романъ служити нашему гсдрю⁷ кролю Влодиславу Полскому⁸. и корунѣ Полскоі⁹. и веренъ быти безо лсти и без хитрости. а того натсва¹⁰ Романъ не имаєть оуспоминая¹¹. а ни¹² жяловати ни пред¹³ однимъ чоловѣкомъ. а ни¹² на князь Швитригай¹⁴ не имаєть жяловати. пак¹⁵ ли бы Романъ почял¹⁶ и жяловаль пред¹³ кимъ того нятства. а любо на княз¹⁷ Швитригайла. тогды мы имаєва того исного Романа опять¹⁸ поставити. и дати в¹⁹ руцѣ нашему милому гсдрю⁷ кролю Полкому²⁰. и на крѣпость сему листу наши печяти привѣсили есмо в¹⁹ городѣ Берестьи под²¹ лѣты Розства Хрва²² тысяча лѣтъ и чотыриста.

Різночитання

Е. Калужняцький, «Documente»: 1 я передається через а, розділові знаки не відповідають нашому виданню; 2 сѣнь; 3 дѣдич[ь]; 4 пан[ь]; 5 Польского; 6 имаєть; 7 [lo]l[spol]d[a]рю; 8 Пол[ь]скому; 9 Пол[ь]скоі; 10 натства; 11 оуспомина[и]; 12 ани; 13 пред[ь]; 14 княза Швитригай[ла]; 15 Пак[ь]; 16 почал[ь]; 17 княза; 18 опать; 19 в[ь]; 20 Пол[ь]-скому; 21 под[ь]; 22 Хрис[то]ва.

83. Івашко, син молдавського воеводи Петра, присягає на вірність
королеві Владиславу і князеві Вітовту

1400 р.

Текст опублікований Е. Калужняцьким у праці «Documentes», № DCXLIX; В. Уляницьким у «Матеріалах», № 13, стор. 11—12, звідки передруковується і в цьому виданні.

Приклади з грамоти зустрічаються в праці В. Ярошенка, «Укр. мова молд. гр.», та ін.

Я ¹ Івашко снъ ² Петра воеводи. дѣдич ³ земли Валаскоѣ знаемо чиню симъ листомъ, аже велебный гсдръ Влодиславъ и з ⁴ Божьей ⁵ млсти кроль Полски и велебный княз ⁶ Витовтъ Литовски ⁷ смиловалис ⁸ надо мною ⁹. приняли суть мене собѣ слугою. тогды я слюбою ¹⁰ имъ веренъ быти и служит ¹¹ на всѣхъ мѣстехъ ¹² безо лсти без ¹³ хитрости. также коли ми Бгъ поможетъ ¹⁴ ку моеи отнинѣ ¹⁵. буду господаремъ и воеводою оу земли Валаскон. ¹⁶ слубую и сеи листъ на себе даю. аже хочю тымъ лепѣи служит ¹⁷ нашему милому гсдру кролю Полкому ¹⁸ преженаписаному ¹⁹. и велебному княз ²⁰ Витовту. и корунѣ Полской ²¹ веренъ быти со всѣми моими бояры Валаскими. и со всею землею Валаскою при них ²² и зоста ²³ на вѣки. противу ихъ не быти никоторымъ веременемъ. мимо ихъ иныхъ ²⁴ господаревъ не искати безо лсти и безъ ²⁵ хитрости; также хочю отступит ²⁶ нашему гсдру кроль Полскому ²⁷ тоѣ земли Шепинскоѣ ²⁸. и тыхъ городъ ²⁹ што суть в ³⁰ неи по старую границу, а тежъ штожъ мои отецъ ³¹. Петръ воевода позычил ³² пѣнзяи моему милому гсдру кролю Полкому ³³. и тыхъ ся отступаю ³⁴. и листы хочю тыи вротит ³⁵. и на крѣпость сему моему листу печать мою привѣсили есмо в ³⁶ городъ Берестью оу четвергъ въ ³⁷ днь ³⁸ изачатьа ³⁹ Матки Бжѣи под ⁴⁰ лѣты Розства Хсва ⁴¹ тысяча лѣтъ и чотыриста лѣтъ. и на то на все слюбили. есмо. цѣловаль ⁴² крестъ с ⁴³ паномъ Вилчею и печать Вилчина привѣшена съ ⁴⁴ моею, а хочю голдовати подлугъ крестьянского права.

Різночитання

Е. Калужняцький, «Documentes»: 1 я передається через А; 2 Титли розкриті без застережень; 3 дѣдич[ь], розділові знаки не відповідають нашому виданню; 4 из[ь]; 5 божьей; 6 княз[ь]; 7 Литов[ь]ски; 8 смиловали с[я]; 9 мною [и]; 10 слубую; 11 служити, 12 мѣстех[ь]; 13 [и] без[ь]; 14 поможет[ь]; 15 ѿтчинѣ[и]; 16 и в кінці слів після голосної передається через й; 17 служити; 18 Пол[ь]скому; 19 преже написаному; 20 княз[ь]ю; 21 Пол[ь]ской; 22 них[ь]; 23 зоста[ти]; 24 иных[ь]; 25 без[ь]; 26 ѿступити; 27 кроль[ю]; Пол[ь]скому; 28 Шепин[ь]скои; 29 городовъ; 30 в[ь]; 31 ѿтець; 32 позычил[ь]; 33 Пол[ь]скому; 34 ѿступаю; 35 вронити; 36 д[ь]нь; 37 зачат[ь]а; 38 под[ь], 39 Христова; 40 [и] цѣловал[и]; 41 с[ь].

84. Пашко Обухович дарує землю Лаврашевському монастиреві

XIV ст.

Текст опублікований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, стор. 103, № 64. II, звідки передруковуються і в цьому виданні.

Рукописна копія XIX ст. зберігається у відділі рукописів Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева, № 256, папка № 70—72, арк. 108, оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 26. Характеризується О. Востоковим в «Описании», стор. 125; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Во имя Отца и Сына и Святого Духа. Се азъ Пашко Обуховичъ, тивуна Унегнєвицкаго сынъ, погадавши есми съ своею братією ¹, съ тивуномъ Негнєвицкимъ Гринемъ а съ ² братомъ своимъ Михаиломъ, а съ ² дѣтми ³ своимъ Семеномъ а съ ² Панкомъ, записалъ есми на пречистое домъ къ ⁴, Лаврашеву монастырю сѣножати двѣ около нивы нашей подъ перевѣсіемъ ⁵, вѣчно і ⁶ непорушно. А при томъ былъ Тивунъ Негнєвицкій ⁷ Гринко ⁸, а брать мой Михайло, а дѣти мои Сенько и Панько а Онтонъ Ефремовичъ, а пани Митковое люди: Василь ⁹ а Степанъ Жибуничъ а Ондронъ Комаровичъ.

Різночитання

Рукописна копія: 1 братією; 2 съ; 3 детьми; 4 къ; 5 перевѣсіемъ; 6 и; 7 Негнєвіцкы; 8 Гринъ; 9 василь.

85. Лук'ян Шуба з своєю дружиною Василисою дарує Лаврашевському монастиреві сім'ю Крічу з майном

XIV ст.

Текст надрукований в «Актах ЮЗР», 1865, т. II, стор. 103, № 64. I, звідки передруковуються і в цьому виданні.

Рукописна копія XIX ст. зберігається в рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна, ф. Румянцева № 256, папка № 70—72, арк. 106—106 зв., оригінал — у В. Cz., Е. р., № 2097, арк. 140 зв. Грамота характеризується О. Востоковим в «Описании», стор. 125; Є. Карським у «Сл. кирилл. палеограф.», стор. 55.

Во имя Отца и Сына и Святого Духа. Се я рабъ Божій ¹ Лукьянъ Шуба и съ своею женою Василисою и ² съ своими ³ дѣтми Петромъ и ⁴ Ѳедкомъ, и своего цѣлого разума, отходя сего свѣта записалъ есмь къ ⁵ пречистой ⁶ Богоматери къ ⁵ Лаврашову монастырю человѣка на имя Крѣчу и ⁷ дѣти его и землею и со всеми уходы, а дали есмо вѣчно.— А при томъ ⁸ былъ: архимандритъ Никита Лаврашовскій, отецъ нашъ духовный ⁹, и старци на имя Восьянъ и Макарей и инші ¹⁰ старци; а добрыхъ людей было стороннихъ: пани Волкова ¹¹ Гавсовича жена Фетина съ ¹² своимъ сыномъ Яцкомъ, а панъ Василей Протасовичъ, а Офонасъ сотникъ. А хто сіе ¹³ порушить нашу приданіе, што есмо придали къ пречистой ⁶ Богоматери, разсудиться со мною предъ Богомъ. А писалъ панъ ¹⁴ Николскій ¹⁵ Панкратей.

Різночитання

Рукописна копія: 1 Божию; 2 Розділові знаки не збігаються з нашим виданням; 3 съсвоими; 4 а; 5 к; 6 пречисто; 7 й; 8 прітомъ; 9 духовны; 10 инши; 11 Волковаа; 12 и съ; 13 сие; 14 попъ; 15 Никольскій.

ПОКАЖЧИК СЛОВОФОРМ АПЕЛЯТИВНОЇ ЛЕКСИКИ

- а 1.11 *, 2.4, 4.8, 5.10, 6.19, 8.2, 9.10, 10.20, 11.20, 12.16, 13.3, 14.19, 15.22, 16.8, 17.4, 18.9, 20.6, 21.3, 22.13, 23.23, 24.9, 25.1, 26.1, 27.13, 28.9, 29.9, 30.6, 32.5, 33.1, 34.7, 35.1, 36.9, 37.10, 38.16, 39.5, 40.30, 41.6, 42.3, 43.8, 44.5, 45.35, 46.4, 47.7, 48.2, 49.7, 50.1, 51.6, 52.7, 53.7, 55.9, 56.2, 57.1, 58.10, 59.1, 60.7, 61.5, 62.5, 63.25, 64.7, 65.3, 66.3, 67.4, 68.2, 69.4, 70.1, 71.4, 72.8, 73.3, 74.3, 75.7, 76.9, 77.5, 78.3, 79.5, 80.2, 82.6, 83.2, 84.10, 85.7; а̇ 19.11, 57.1; ӓ 80.4; а̋ 26.1; а̌ 80.1; а̍ 17.1, 29.1, 40.1, 47.1, 51.1, 57.1, 80.1; а̎ 24.1, 43.1, 44.1, 53.1, 60.1, 62.1, 66.1, 71.1, 78.1, 80.1
абихом 17.1; абыхомъ 8.1
або 9.1, 10.4, 11.1, 45.19, 49.1; а̇бо 26.1; албо 49.2; алюбѡ 66.1; альбо 49.1
абы 8.1, 10.1, 11.1, 22.1, 45.3, 47.2, 49.2, 58.2
абыхмо 9.1, 49.1; обысмо 6.1
абыхомъ *див.* абином
августа 9.1, 49.1, 70.1
аж *див.* ажъ
ажс 14.8, 15.1, 23.1, 27.1, 31.2, 36.1, 58.1, 59.1, 61.1, 62.2, 64.1, 70.1, 73.1, 79.1; а̇жс 80.1, 81.1, 82.1, 83.2; ажъ 66.1
ажъ 6.1, 39.1, 40.1; аж 40.1, 49.1, 64.1, 79.3; ажъ 37.1, 58.1
азъ *див.* я
а̇і 68.1
албо *див.* або
але 12.1, 24.1, 42.1, 43.1, 45.2, 47.1, 62.1
али 40.5, 44.1, 62.1,
алижъ 34.1, 58.1
алюбѡ *див.* або
альбо *див.* або
аминь 16.1, 22.2, 24.1, 25.1, 27.1, 28.2, 29.1, 36.1, 49.1, 53.1, 64.1; амин 17.1; ами(н) 13.1; аминь 26.1
анафемою 25.1
ани 37.1, 40.3, 62.1, 78.2
антымисы 6.1
аньне 40.1
априлѡ 75.1; априля 30.1
ап(с)ла 61.1
ап(с)ль 43.1
арие(м) 68.1
артикулахъ 49.1
артыкулы 45.1
архьерѣѡ 13.1
архимандритовъ 72.1
архима(н)дриты 68.1; архимандрыты 6.1
архимандрить 85.1
архїеп(с)помъ 4.1; архїеп(с)по(мъ) 4.1
архїеп(с)пы 4.1
асе 4.1
ать 15.3
а̇чное 41.1
аще 6.1
а̇.ю 39.1
ба *див.* бога
б̇г *див.* б̇ъ
б̇га *див.* бога
б̇гмъ *див.* богомъ
б̇года(н)нїе 4.1
б̇голюбезномъ 25.1
б̇гомолє 25.1
б̇гом̇три *див.* богоматери
б̇гомъ *див.* богомъ
б̇гу, б̇г̇х̇ *див.* богу
б̇гъ *див.* б̇ъ

* Число перед крапкою означає номер грамоти, а після крапки — кількість прикладів у тексті.

без 8.1, 36.1, 46.1, 58.1, 59.1, 61.1, 63.2,
77.1, 81.1, 82.1, 83.1; безо 14.1, 19.2,
27.1, 41.1, 46.1, 48.1, 61.1, 62.1,
66.4, 80.1, 81.1, 82.1, 83.2; безъ 27.1,
58.1, 62.2, 63.1, 65.2, 66.4, 73.1,
83.1; бес 37.2; бозо 59.1; без[ъ] 52.1

безако(н)ни 4.1

безмѣномъ 69.1

белки 40.1

берег 6.1, 68.1; берегъ 12.1

берега 31.1, 68.1

береги 25.1; береги 5.1

бес *див.* без

бжею *див.* бжѣю

бжи *див.* бжн

бжию *див.* бжѣю

бжимъ *див.* божимъ

бжѣа *див.* божѣа

бж *див.* бжѣю

бжое *див.* божое

бжон 25.1

бжѣе, б(ж) ѣе, б(ж)ѣе *див.* божое

бжѣю 44.1; божьего 81.1; божьего 42.1;

божого 49.2; бж 43.1; бѣаго 37.1

бжѣи 43.1; бжѣи 46.1; бжѣн 83.1;

бжѣи 61.1

бжѣю 27.1, 28.1; божьей 48.1, 66.1;

бжею 37.1, 40.1; бжѣю 24.1; бжею 31.1,
41.1; божьей 17.1, 29.1, 72.1; бжею 6.2,
31.1, 42.1

бжѣа *див.* божѣа

бжн 21.1; бжн 17.1; бѣ 24.1, 40.1;

бжи 55.1; б(ож)ын 23.1

бжюмъ 27.1, 28.1, 51.1, 53.1, 60.1; бо-

жьемъ 77.1; божомъ 29.1; бжѣмъ

80.1; бжѣмъ 22.1

бжѣа, бжѣа *див.* божѣа

бзпечѣши 47.1

били 49.1

билъ 6.1, 9.2

бискупомъ 56.1

бискуп(у)на 75.1; пискупа 27.1

бискупова 75.1

бискуп(у)на 56.1

бискупу 75.1

бискупу 75.2

бискупъ 75.2

бити 45.1

благихъ 6.1

благословениемъ 6.1; бл[аго]с[ло]в[ле]немъ

15.1; блг(с)вльнѣемъ 27.1

благословенныхъ 6.1

благословения 6.1

благословити 6.2

бл[аго]с[ло]вить 15.1

блговѣрнаго 13.1

ближнии 10.1

ближнимъ 10.1

блюдѣте 8.1

блѣсти 34.1, 40.1

б(г)мъ, бѣмъ *див.* богомъ

бобровое 6.1

бобровыми 6.1, 74.1

бобры 15.2, 40.1

бога 1.1, 5.1, 6.2; бѣ 12.1, 34.1; бѣа 4.1

богоматери 6.1, 72.1, 85.2; бгмтри 25.1

богомолецъ 6.2

богомолство 5.1

богомол(л)цо(в) 68.1

богомъ 5.1, 33.1, 85.1; бѣмъ 35.1; б(г)мъ

51.1; богомъ 1.1; б[ог]мъ 15.1; богомъ

2.1; бѣмъ 13.1; бгмъ 4.1; бѣмъ 32.1

богородица 72.1

богородицы 72.2

богодицскихъ 15.1

богослова 6.2

богослову 6.1

богоспасаемыхъ 6.1

богоявленъ 66.2

богу 1.1; богѣ 5.1; бгѣ 4.1; бгу 34.1; боу 35.1

богъ *див.* бѣ

б[ож]а 40.1

божого 45.1; божеего 41.1; бѣаго 37.1

божеи 62.1; божееи 62.1

божей 45.1; божой 6.2; божьей 83.1

божею *див.* бжѣю

божие 62.1; божіе 45.1; бѣе 64.1

божин, б[ож]ын *див.* бжн

божнимъ 62.1; бжимъ 22.1; бѣнимъ 24.1;

б[ож]имъ 15.1

божихъ 45.1

божи́а 1.1; бѣ́а 4.2; божи́а 1.1, 5.1; бо́жя
48.1; бѣ́а 20.1; бѣ́а 73.1; бо́жя
6.1; бѣ́а 24.1; бо́жя 5.1; бо́жя 52.1;
бѣ́а 26.1

бо́жю див. бѣ́ю
бо́ж 85.1

бо́жю 9.1; бѣ́ю 40.1; бѣ́ю 26.1

бо́жница 49.1

бо́жницы 49.1

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю 6.2, 49.1; бѣ́ю 68.1; бѣ́ю 40.1,
47.1; бѣ́ю 79.1; бѣ́ю 59.1; бѣ́ю 40.1;
бѣ́ю 70.1; бѣ́ю 79.1

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю, бѣ́ю див. бѣ́ю

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю, бѣ́ю див. бѣ́ю

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю 50.1

бо́жю 40.1

бо́жю 6.1

бо́жю 53.1

бо́жю 75.2

бо́жю 6.1

бо́жю 75.1

бо́жю 6.2, 17.1, 27.1, 28.1, 51.1

бо́жю 22.1, 28.1

бо́жю 62.1

бо́жю 6.1

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю 49.1

бо́жю 15.1, 41.1, 45.1, 63.1; бѣ́ю 66.1

бо́жю 76.1

бо́жю 22.1

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю 15.1

бо́жю 15.1, 22.1

бо́жю 13.1

бо́жю 15.1; бѣ́ю 15.1

бо́жю 15.1

бо́жю 5.1, 20.1, 27.1; бѣ́ю 17.1, 79.1

бо́жю 76.1

бо́жю 76.4

бо́жю 4.1

бо́жю 9.1, 11.1

бо́жю 9.1, 11.1

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю 15.2, 45.2, 49.1, 66.2; бѣ́ю 1.1,
22.1, 27.1; бѣ́ю 24.1, 47.1, 65.1

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю див. бѣ́ю

бо́жю (р)скимъ 4.1

бо́жю (р)скихъ 4.1

бо́жю 4.2; бѣ́ю 5.1, 6.2, 9.1; бѣ́ю

43.1, 44.1, 55.1; бѣ́ю 1.1; бѣ́ю 15.1

бо́жю 27.1; бѣ́ю 4.1, 15.2, 66.1, 83.1;

бѣ́ю 5.1, 37.1, 43.1, 65.1; бѣ́ю 1.1

бо́жю (с)а 34.1

бра́ли 38.3

бра́ль 45.1

бра́но 45.1

бра́т, бра́т див. бра́т

бра́та 14.1, 20.1, 22.1, 29.1, 37.1, 40.3,

52.1, 61.2; бра́т 61.1

бра́ти 26.1, 38.1, 45.2, 76.1

бра́ти (и) 68.1; бра́ти 29.1; бра́ти 63.1

бра́ти (и) 13.1; бра́ти 29.1, 70.1, 84.1

бра́ти (и) див. бра́ти

бра́то (м), бра́том див. бра́том

бра́то (и) 34.1

бра́том 27.2, 34.1, 37.1, 40.3, 43.1, 84.1;

бра́то (и) 23.2; бра́то 14.1, 20.1;

бра́то (и) 34.1, 43.1, 54.1; бра́то 33.1

бра́ту 23.2, 27.2, 40.4, 41.2, 51.1, 58.1;

бра́ту (и) 23.2; бра́ту 44.1, 58.1

бра́т (и) 2.1

бра́т 10.2, 20.3, 24.1, 37.2, 40.4, 48.1,

66.1, 84.1; бра́т 17.1; бра́т 41.1,

54.2, 59.1

бра́т 40.1

бра́т (и) 13.1, 15.1, 43.1; бра́т 37.1, 76.1

бра́т 19.1, 40.1; бра́т 19.1

бра́т 37.1

бра́т 19.1; бра́т 54.1

бра́т 66.1; бра́т 55.1

бре́гу 62.1

бро́дку 6.1

бро́дово (и) 52.1

бро́ду 19.1

бро́дь 52.1

бро́дь 1.1, 19.1

бру́нать (и) 27.1

бу́де див. бу́де (и)

бу́де (и) 44.1

бу́де (и) 4.3, 43.1, 68.1; бу́де (и) 52.1; бу́де (и)

бу́де (и) 23.4; бу́де (и) 6.1, 10.1, 11.1, 23.1,

45.5, 63.1; бу́де (и) 5.1; бу́де (и) 14.5,

19.1, 28.1, 39.1, 40.1, 58.2, 71.1, 74.1,

79.1; бу́де (и) 23.1; бу́де (и) 65.1, 68.1,

76.1; бу́де (и) 1.1; бу́де 80.1; бу́де (и)

1.1; бу́де (и) 9.1

будте 8.1, 58.1
 буду 14.1, 83.1
 буду(т) 51.1; будутъ 63.3; будутъ 24.1, 58.1, 63.1; бѹдѹтъ 65.1
 будучи 6.1
 будучи 66.3; будучій 45.1; боудочий 1.1; будущи 40.1; бѹдущїи 4.1; бѹдущїи 26.1
 будучи(м) 4.1; будучимъ 9.1, 10.1, 45.1, 49.1, 62.2, 66.2; будучимъ 9.1, 62.2; бѹдоучимъ 1.1
 будучих 66.1
 будучій *див.* будучи
 будущего 49.1
 будущи *див.* будучи
 будь 53.1, 60.1
 боу *див.* богу
 боудучей 1.1
 боудоучиѹ *див.* будучи
 будеть, бѹдеть *див.* буде(т)
 бѹдѹтъ *див.* буду(т)
 бѹдущїи, бѹдѹщїи *див.* будучи
 бѹдоучимъ *див.* будучи(м)
 буркгимистру 77.1
 бци 4.1, 27.1, 35.2, 40.1, 79.1; б[огороди]-
 ци 15.14
 бѣъ 14.1
 б[огороди]цю 15.1
 бѣ 45.1
 бѣ 13.1, 34.1, 40.2, 43.1, 58.1; бгъ 83.1;
 бгъ 26.1; бгъ 4.2; богъ 1.1, 72.1; б[ог]ъ 73.2
 бѣе *див.* божое
 бѣією *див.* бжїією
 бѣи 24.1
 бѣимъ *див.* божїимъ
 бѣими 39.1, 40.1
 бѣю *див.* божїю
 бѣа *див.* божїа
 бѣаго *див.* божое
 бы 10.2, 37.1, 38.1, 40.1, 41.2, 43.2, 45.75, 52.1, 58.1, 61.2, 64.1, 66.3, 79.4, 82.1;
 быми 51.1
 бываѣ(т) 47.1
 бываль 50.1
 бывають 49.1
 быдло 49.1
 была 45.5
 были 1.1, 4.1, 5.1, 11.1, 15.1, 17.1, 27.1,

28.1, 37.1, 40.1, 45.3, 49.2, 51.1, 53.1, 58.1, 60.1, 64.1, 71.1, 72.1, 78.1, 85.1
 было 1.1, 4.2, 5.1, 10.1, 12.1, 17.1, 29.1, 37.1, 40.1, 51.2, 53.1, 58.3, 60.1, 67.1, 79.1, 85.1
 былыхъ 49.1
 былъ 10.1, 16.1, 24.1, 36.1, 45.8, 58.1, 84.1, 85.1; был(л) 47.3
 бы(с) 7.1
 бысть 68.1
 быти 17.1, 22.1, 28.1, 37.1, 43.2, 45.17, 58.1, 59.2, 61.1, 62.1, 63.1, 66.5, 82.1, 83.3; бы(т)[и] 47.1, 61.1
 быхмо 9.1; быхомо 41.1; быхо(м) 41.1; быхомъ 57.2
 бѣгъ 58.1
 в 1.4, 4.3, 6.1, 15.6, 16.2, 17.1, 21.1, 22.2, 23.13, 24.1, 25.1, 26.2, 27.1, 28.1, 29.2, 33.1, 36.1, 40.3, 43.3, 44.1, 45.1, 47.3, 49.7, 57.1, 64.2, 66.3, 67.3, 73.1, 78.1, 79.1, 82.2, 83.2; в(ъ) 4.4; вѣ. 14.4, 40.1; во 1.1, 4.1, 5.3, 6.4, 14.1, 15.1, 17.1, 20.1, 23.2, 24.1, 27.1, 28.1, 34.1, 36.2, 40.1, 43.1, 45.2, 49.1, 53.1, 61.1, 63.2, 64.1, 66.1, 68.2, 69.1, 72.1, 77.2, 79.3, 80.2, 84.1, 85.1; во 22.1; въ 1.5, 5.1, 6.16, 7.1, 9.11, 10.1, 11.4, 15.4, 16.1, 18.3, 22.3, 23.1, 25.1, 29.1, 32.1, 36.1, 45.12, 49.6, 50.1, 52.1, 58.1, 63.13, 65.1, 66.3, 69.2, 70.1, 72.8, 76.6, 83.1; оув 81.1; въ — 29.1 *див.* *це* оу
 вѣ 27.1
 ва 27.1
 вады 63.1
 важности 45.2
 валь 55.1
 валаски 82.1
 валаскими 83.1
 вама 52.1
 вамеш 52.1
 вами 58.1
 вамѣ 52.2; вам[ѣ] 52.1
 вамъ 8.2, 58.6; ва(м) 58.1
 ва(с) 58.1; вась 8.1
 вашего 58.1; вашего 58.1
 вашей 42.1; вашей 42.1; вашей 58.1
 ваши 58.1
 вашими 63.1
 вашимъ 58.1
 вдариль 45.2
 вдареному 45.1
 вдоложь 80.1
 ведетъ 68.1

ведомо 31.1, 37.1, 39.1, 40.1, 49.1
 ведомости 49.1
 везли 45.1
 везъ 45.1
 века 6.1
 веки 6.1, 40.1, 49.1
 веку 49.1
 векъ 26.1
 веле 28.1
 велебного 17.1, 28.1, 66.1, 82.1
 велебно 66.2; велебноі 42.1, 62.1; велеб-
 ной 44.1
 велебному 44.1, 62.1, 66.1, 83.1
 велебный 43.1; велебный 17.1, 83.2
 велели(з)мо 68.1
 вели 51.1
 великаѧ 4.1
 великій 31.1; велики 55.2, 75.1
 великий 4.1, 6.2, 9.1, 33.1, 56.1, 57.1, 67.1;
 великии 15.4, 23.5, 77.1; великій 30.2,
 45.1, 49.1, 63.1, 69.1; великій 63.3; ве-
 ликіи 76.1; великии 73.1; вѣликий 5.1;
 великій 35.1; великий 1.1, 18.1, 52.1;
 великий 19.1; великии 78.1; великий
 37.1, 74.1; великий 61.1; великии
 34.2, 37.2; вѣликий 64.1
 великимъ 23.1, 37.1, 63.1
 великого 13.1, 15.1, 22.1, 23.6, 34.1, 48.1,
 50.1, 58.1, 61.2, 63.6, 66.1, 81.1; вели-
 каго 29.1; велико(г) 34.1; велкого
 14.1; великог[о] 52.1
 великое 11.1, 23.1, 63.1
 великой 45.1
 великом 23.1, 48.1; велико(м) 43.1, 47.1;
 великомъ 6.1, 23.2
 великому 6.1, 10.1, 11.1, 23.8, 34.3, 38.2,
 62.1, 63.10; вел(и)кому 34.1; вели-
 ко(му) 23.1; велико(м) 34.1, 54.1
 великою 45.1,
 велико 52.1
 великую 55.1, 75.1; великѸю 76.1; вели-
 коую 31.1
 великий, великій *див.* великий
 велиць 50.1, 78.1
 велкого *див.* великого
 велъли 29.1, 41.1, 43.1, 61.1, 62.1,
 67.1, 77.1, 78.1
 велъль 55.1
 велю 8.1
 велеты 20.1
 веремемъ 40.1, 61.1, 66.2, 81.1, 83.1;
 веремѧемъ 37.1, 59.1, 79.1
 веремѧ *див.* время
 веремѧемъ *див.* веремемъ
 верепъ 82.1, 83.2; вѣре(н) 43.1

верне *див.* вѣрне
 вернешъ 50.1
 верно *див.* вѣрно
 верну *див.* вѣрную
 верный 64.1; верный 79.1
 верный *див.* вѣрный
 вернымъ *див.* вѣрнымъ
 верха 28.1; вѣрха 1.2
 верху 10.1
 верхъ 40.3, 57.1; вѣрхъ 1.5
 верхни 12.1
 веры 40.1, 49.2; вѣры 4.1
 весь 18.1, 40.11
 вечистоѣ 25.1
 вечно *див.* вѣчно
 вечно 10.1, 62.1; вѣчно 6.1
 вечную 25.1; вѣчѸю 68.1
 вечные, вѣчные *див.* вѣчные
 вживаючи 12.1
 в(ж)ити 22.1
 вжитки *див.* оужитки
 вжиткове 22.1
 вжиточному 9.1
 вѣжковъ 22.1
 вздлужъ 49.1
 взозрѣвши 28.1
 взяли 11.2; вѣзли 38.2
 взялъ 45.2, 63.1; вѣзълъ 38.2; оузълъ 40.1
 взята 45.1
 взяти, взять *див.* оузяти
 взято 45.1; оузѧто 41.1
 видети 10.1
 видить 37.1, 39.1; видѣть 40.1
 вижывеню 68.1
 виленскимъ 78.2
 вина 45.3
 винами 2.1, 15.1; вѣинами? 15.1
 винный 45.2
 виноградовъ 1.1
 виною 45.1
 вину 14.1, 45.4
 винъ 45.1
 вины 21.1, 45.1
 витѧзю 55.1
 витязъ 66.4
 вишь 49.1
 вказана 45.2
 вказываль 9.1
 вкрадено 45.1
 вкупе 6.1
 владыка *див.* влдка
 владыце 1.1, 6.2; владыць 76.2
 владычинъ 32.1; влдчнъ 20.1
 властною 45.2

власть 6.1
 влдка 5.1, 20.1, 53.3; вл[а]д[ы]ка 15.1,
 73.1; вл[д]ка 19.1; владыка 1.1, 4.1,
 6.3
 вл[а]д[ы]кою 15.2
 влдчнѣ *див.* владычинѣ
 влостное 9.1
 внука 63.1
 внучата 10.2
 внучатомъ 6.1, 10.1; оунучАтом 2.1;
 оучатомъ 55.1
 внучаты 27.1
 во *див.* в
 вобѹдѹчій 5.1
 воведении 72.1
 воведение 72.1
 вовса 38.4
 вовсѣ 38.1
 водлугъ 45.2
 водохрещъ 62.1
 водою 64.1, 70.1
 водъ 63.1
 воевати 23.1
 воевода 8.1, 17.2, 41.1, 45.1, 49.1, 55.1,
 62.1, 66.1, 83.1; воевода 14.1, 19.1,
 36.1; воевода 80.1; воѣвода 16.1,
 21.1, 38.1, 51.1, 53.1, 64.2, 71.1; воѣ-
 вода 24.1; воѣво(д)[а] 41.2, 43.1;
 воевода 52.1; воивода 52.1
 воеводами 66.1
 воеводинѣ 66.1
 воеводою 83.1
 воеводствѣ 66.1
 воеводѹ 65.1
 воѣводѣ 22.1; воево(д)[ѣ] 41.1
 воеводъ 60.1
 воеводы 42.1, 45.1, 55.1, 66.2, 83.1; вое-
 воды 65.1
 воземъши 51.1
 возерищехъ 26.1
 возилъ 45.1
 возметъ 34.1
 возревше *див.* возрѣвши
 возрѣть 48.1, 61.1, 64.1, 66.1; возри(т)
 59.1, 79.1 *див. ще* узрѣть
 возрѣвши 79.1; возрѣвши 70.1; узрѣвши
 29.1; возревше 64.1
 возрѣвъ 15.1
 воивода *див.* воевода
 вонмующи 62.1
 вонна 12.1
 вонну 51.1
 вонны 23.2

воить 22.1, 51.1; воить 71.1; войтъ 16.1;
 войтъ 20.1; воѣтъ 80.1
 вокном 29.1
 волаъ 45.1
 воланью 45.1
 воленъ 9.1, 10.1, 12.1, 15.1, 21.3, 28.2,
 53.3, 63.2; волѣнь 64.1
 волею 27.1, 28.2, 37.1, 44.1, 53.1; волюю
 80.1
 воли 22.1, 23.1, 38.1, 59.1, 65.1
 волно 12.1, 49.2
 волности *див.* вольности
 волны 4.1, 70.1; волни 29.1; во(л)ни(и) 68.1
 володети 40.3; володѣти 30.2
 волоска 40.1
 волостел[ь] 15.1
 волостели 15.2, 23.1, 63.2
 волости 12.1, 28.1, 29.1, 38.6, 40.1, 57.1,
 58.1, 60.1
 волостию 41.1
 волостка 40.6
 волостми 40.1
 волость 2.1
 волость 40.5
 волостью 40.2
 волоськоѣ 28.1
 волошынъ 70.1
 волѣ 62.1
 волѣнь *див.* волень
 волю 68.1
 вола 39.1, 43.1; воля 10.1
 волаъ 38.1
 вольности 45.1; волности 49.3
 вольшины 12.1
 волюю *див.* волею
 ворога 58.1
 ворогъ 58.3
 вор(о)зи 58.1
 воротили 41.1
 вороти(м) 47.1
 воротити 41.2
 вослаъ 23.1
 восприемникомъ 6.1
 вотнину 16.2, 51.1
 вотниинъ 71.1
 впамятанья 45.1
 врать 52.1
 время 43.1; верема 44.1
 вротит 83.1
 врѣха *див.* верха
 врѣхъ *див.* верхъ
 все 4.1, 6.2, 9.1, 17.1, 21.1, 28.2, 30.1, 34.2,
 38.1, 54.1, 55.1, 58.1, 63.1, 66.1, 67.1,
 75.1, 77.3, 78.1, 83.1; оусе 42.1, 62.1
 всего 11.1, 17.2, 40.2; всѣго 64.1

всен 5.1, 68.1; всей 1.1, 45.1, 52.1; оусей
 62.1; оусей 62.5; всёъ 58.1; всеъ 66.1;
 въсей 52.1
 вселАкъ 70.1
 всеми *див.* вѣмн
 всемогій 70.1
 всему 6.1, 63.4
 всемъ, все(м) *див.* вѣмъ
 все(то) 13.1
 всеъ *див.* всен
 всею 34.1, 43.2, 47.1, 58.1, 66.2, 83.1;
 оусею 40.1, 41.1
 вси 6.2, 9.1, 15.1, 24.2, 37.1, 40.1, 45.3,
 58.1; всни 40.1; оуси 40.2; оусни 40.1
 всинная 63.1
 всими, вси(м) *див.* вѣмн
 всимъ, всим *див.* вѣмъ
 всихъ, вси(х) *див.* вѣхъ
 всомъ 66.1
 вступатися, вступатисА, встѹпатисА *див.*
 оуступатисА
 вступаются 15.1
 вступили 10.1
 вступоватись 6.1
 вступаючи 10.1
 всходъ 6.1
 всхочеть *див.* оусхочеть
 вѣ 59.1, 66.1; оусъ 62.1; вѣ 19.1
 вѣго *див.* всего
 вѣмн 1.3, 5.1, 15.2, 17.3, 22.1, 27.2, 28.2,
 29.2, 40.1, 51.1, 53.1, 59.1, 64.1, 66.4,
 70.2, 80.1, 83.1; всеми 40.1; оусеми
 40.2; оусѣмн 2.2, 62.1; всими 6.1,
 31.2, 85.1; вси(м) 43.1; вѣм[н] 15.1
 вѣмъ 1.1, 4.1, 16.1, 18.1, 20.1, 22.1, 24.1,
 27.2, 28.1, 38.1, 44.1, 53.1, 59.1,
 60.1, 64.2, 66.1, 70.1, 73.1, 77.2, 78.1,
 79.3; вѣмъ 29.1, 40.1; всемъ 6.2, 27.1,
 34.1, 37.1, 40.2, 61.1, 63.1, 66.1, 77.2;
 все(м) 34.1; оусемъ 39.1, 40.3; оусе(м)
 40.1; оусемо 41.1; оусѣмъ 55.2, 62.1;
 усѣмъ 29.1; всюмъ 6.1; всимъ 5.1, 31.1,
 43.2; всим 67.2; вѣм 51.1; вси(м) 43.1
 вѣхъ 22.1, 44.1, 66.1, 79.1, 83.1; всихъ
 49.1, 58.1; вси(х) 47.1; усехъ 40.1,
 49.1; оусѣхъ 42.1, 55.1; вши(х) 43.1;
 вѣсѣх[ъ] 52.4
 всю 37.2; оусю 40.1
 всюмъ *див.* вѣмъ
 вѣА 28.1, 40.4, 58.1; вся 6.1; оусА 40.2
 всякими 6.2
 вѣАкимъ 40.1
 всякіе 45.2
 всякій 45.2; оусАки 40.1
 вѣАкого 19.1; всякого 63.2

вѣАкому 24.1, 40.1, 58.1
 вѣАкобъ 14.1; вѣАкобъ 19.2; всякой 48.1
 вѣАкою 40.2
 всякую 45.1
 втокъ 72.1
 вторникъ 69.1
 второе 72.1
 вчинила *див.* оучинила
 вчинили 28.1, 38.1, 51.1; оучинили 23.1,
 31.1, 42.1
 вчинилось 63.1
 вчинилъ *див.* оучинилъ
 вчинити *див.* оучинити
 вчинится 63.1
 вчинить 63.1; оучинить 14.1; оучинит(ь)
 14.1
 вчинять 63.2
 вшего 43.1
 вшелякіе 49.1; вшелякіи 49.1; вшелякія
 49.1
 вши(х) *див.* вѣхъ
 вшитка 58.1
 вшитки 43.1
 вшитко 22.1, 38.1
 вшитокъ 38.1
 вшитци 22.2
 вы 58.3
 выбавень 45.1
 выбрали 38.2, 45.1
 выдавали 38.1
 выдать 58.1
 выдати 14.2, 40.1, 63.1
 выехалъ 15.1
 вызвали 2.1
 вызванью 45.1
 вызволилъ 45.1
 в-ызмѣну 23.2
 визнаваю 10.1
 визнаваючи 4.1
 признана 45.1
 признание 45.1
 выимати 66.1
 выкупити 57.1
 выкупить 36.1
 в-ымени 23.1
 вымовени 45.1
 вымовити 45.1
 вымѣнялъ 9.1
 вынимуючи 66.1
 вынимаемо 70.1
 вынявши 45.1
 вынАли 54.1
 выписаное 67.1
 выписаны 45.1
 выписаныи 45.1
 выражаемъ 49.1

выраженные 49.1
 выразивши 49.1
 выручили 82.1
 высокой 5.1
 выстерегать 45.1
 выходы 4.1
 выходъ 58.1
 выше 1.1, 40.1; вышеше 62.1
 вышейменской 45.1
 вышелъ *див.* вышоль
 вышеописанными 62.1
 вышеписаного 9.1
 вышеписаныи 9.1
 вышло 77.1
 вышоль 58.1; вышель 55.1
 вышеше *див.* выше
 вы + што (а) 55.1
 выѣздили 22.1
 выявѣши 62.1
 въ 47.1
 въдаи 14.1
 въдали 58.1
 въдалъ 45.1
 въдание 58.1; въданье 78.1
 въданьеиъ 64.1
 въдати 9.1, 23.1, 45.2, 49.1
 въдомо 56.1, 58.1
 въдомость 31.1
 въка 17.1, 19.1, 22.1, 27.1, 28.1, 51.1, 55.1
 въки 1.2, 4.2, 16.2, 20.1, 21.1, 22.3,
 24.1, 27.3, 28.2, 29.2, 31.1, 43.1, 44.2,
 51.1, 53.3, 55.1, 60.1, 64.1, 66.1, 67.1,
 83.1; въкы 1.1, 5.2, 17.1, 18.1, 62.1,
 80.2
 въкомъ 16.1, 44.1, 64.1, 79.1
 въку 79.2
 въкъ 1.1, 4.1, 5.1, 12.1, 40.1; вък 2.1;
 въ(к) 47.2
 въликий *див.* великий
 вълми 14.1
 въноваль 71.1
 въра 40.1, 44.1, 47.1, 55.14
 въре(н) *див.* верень
 въри *див.* върь
 върити 45.1
 върна 62.1
 върие 62.2; верне 79.1; върьнъ 44.1; вър-
 (н)ъ 47.1
 върни *див.* върныи
 върно 28.1, 44.1, 62.1; верно 46.2
 върного 28.1
 върное 47.1
 върному 17.1, 62.1
 върность 43.2, 44.1
 върностью 44.1
 върною 17.1, 70.1
 върною 28.1, 29.1, 55.1; върноую 64.2;
 върну 59.1, 61.1; верну 79.1
 върьнъ, вър(н)ъ *див.* върие
 върныи 17.2, 31.1; верныи 64.1; верный
 79.1; върни 43.1, 70.1
 върнымъ 66.1; вернымъ 66.1
 върныхъ 62.1
 върний 79.1
 въроу 41.1, 62.3
 върь 41.1, 66.3; въри 41.1
 въры *див.* веры
 въръж 52.2
 въсиги 69.1
 въсиги 20.1
 въсигиъ 20.1
 въсигого 22.1, 27.2
 въсомъ 42.1
 въсти 58.1
 въсть 41.1, 58.1
 въсьхъ 77.2
 въсьхъи 69.1
 вътъвъсигихъ 70.1
 вътъАзева 55.1
 въчнаА 43.1
 въчне 5.1; вечно 68.2; въчне 5.1
 въчнииъ 66.1; въчние 4.1; въчнии 70.1
 въчно 9.2, 11.1, 17.1, 62.1, 67.1, 78.1,
 84.1, 85.1
 въчного 27.1, 51.1
 въчное 4.1
 въчные 31.1; вечные 45.1; въчныи 17.1,
 28.1, 62.1; вечные 49.2; вечные 6.1;
 въчныиъ 1.1
 въ *див.* в
 въвъдаиетьсА 32.1
 въгорьскимъ 14.1
 въимаючи 62.1
 въска 18.1
 въступати 23.1
 въсьмъ 5.1
 -г- 40.1, 41.2, 55.1, 59.1, 60.1, 61.1, 62.1,
 75.1, 78.1
 га 21.1
 габани 45.1
 габаты 45.1
 гадати 46.1
 гаемъ 9.1
 гаи 9.1; гаъ 2.1
 гаими 27.1, 51.1
 гай 9.1
 гандле 49.1
 гаику 12.1
 га[н]ми 17.1; гаями 6.1
 где 6.2, 10.1, 31.1, 37.1, 52.3; гдъ 9.1,

15.1, 23.1, 45.2, 49.1, 79.1; кде 14.1,
24.1, 55.1
генваря 10.1
гдрви 38.2
гдръ *див.* г[с]дръ
гдѣ *див.* где
глинарюмъ 38.2
гнвмъ 40.1
гни *див.* господны
гнѣ *див.* господинѣ
годлѣ 28.1
годныхъ 49.1
году 30.1
годъ 19.1, 26.1, 72.2
годъ *див.* городъ
годовали 44.1, 65.2
годованиѣ 43.1
годованию 47.1; годованью 65.1
годовати 65.2, 83.1; кгодова(т) 47.1
голова 37.1
головний 58.1
головнитѣством 2.1
головы 10.1
голою 75.2
голосомъ 49.1
голыми 6.1
гоны 6.1, 74.1
гординею 6.1
горе 6.1
горо(д) *див.* городъ
города 14.2, 34.1, 40.1, 41.1
городахъ 6.1
городенскимъ 49.1
городенскихъ 49.2
городенскіе 49.2
городенскій 49.1
городенского 49.1
городки 40.1
городми 59.1
городовъ 14.1
городомъ 6.1, 40.1, 58.1
городу 40.1
городъ 12.1, 37.1, 42.1, 55.1, 61.1, 64.1,
66.2, 70.1, 82.1, 83.1; годъ 43.1
города 40.2, 43.1, 44.1
городъ 24.2, 40.4, 82.1, 83.1; горо(д)
40.2; гро(д) 41.1; гродо 41.2
гору 6.1; гороу 1.1
горъ 5.1, 24.1, 55.2
горы 5.2, 6.2
госдрен 66.1

господа 6.1
господареви 34.3, 62.1, 66.1; ѿсподареви
34.1; ксподареви 34.1
господаревъ 81.1, 83.1
господаремъ 62.2, 65.3, 83.1; ѿсподаремъ
37.1
господарии 66.2; господаи 66.1
господарское 6.1
господарю 10.1, 11.1, 42.1, 62.1, 66.1;
г(с)пдрю 44.1; ѿспдрю 46.1; спдрю
46.1
господарА 22.1, 34.3, 51.1, 65.3, 81.1;
господаря 62.1, 66.1, 82.1
господаръ 12.1, 17.1, 28.1, 29.2, 41.1,
48.1, 65.4, 66.2; господар[ъ] 52.1; г[о]-
сп[ода]рь 15.1
господина 63.4, 72.1
господиномъ 63.1
господину 6.2, 63.8
господинъ 6.2, 48.1; г[оспо]д[и]нъ 52.1;
гнъ 55.1
господны 66.1; гни 78.1
господня 66.1; господня 66.1
г[о]с[по]д[ѣ]ст[ва]ми 52.12
г[о]с[по]жи 15.5; г[оспо]жи 15.1
государемъ 63.1, 66.1
государи 66.1
государми 66.1
государю 66.1; г[о]с[у]д[а]рю 73.1
государя 66.1
государъ 70.1; г[о]с[у]д[а]рь 73.1
гостемъ 19.1, 45.1, 58.1, 63.1
гостинець 6.2; гостиньць 12.1
гостинца 6.1; гостынца 6.1
гостинцемъ 6.1; гостинцомъ 6.1
гостинцу 6.1
гостити 63.1
гостА 19.1
гость 16.1
готовихъ 11.1
готовъ 58.1
гофмистръ 64.1
грабити 23.1
граде 68.1
грамота 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.1, 23.1, 28.1,
29.1, 53.1, 72.1; грамо(т) 44.1, 46.1, 47.1
грамотою 8.1, 56.1, 57.1, 61.1
грамоту 1.1, 6.1, 16.1, 27.1, 28.1, 30.1, 33.1,
37.2, 40.2, 51.1, 57.1, 67.2, 69.2, 72.1,
75.1, 77.2; грамотѣ 4.1, 5.1; грамо-
ту(с) 39.2; грамотоу 51.1
грамотъ 14.1, 61.1, 63.1; грамоте 39.1
грамоты 4.1, 12.1, 15.1, 68.1

грани 6.2
 границами *див.* границами
 границы 6.1, 53.1; границъ 4.1
 грань 6.1
 границу 83.1
 граница 24.1
 границами 27.1, 28.1, 80.1; границями
 17.1; границыцами 70.1; границами
 79.1
 границях 29.1; границахъ 70.1; граничахъ
 17.1
 границы 5.1
 границъ 4.1
 граничахъ *див.* границяхъ
 границами *див.* границами
 границахъ *див.* границяхъ
 гривень 16.1, 20.1, 21.1, 27.3, 36.1, 38.6,
 45.1, 53.1, 71.1, 73.1; гривен 15.1
 гривну 20.2, 21.2
 гривнь 20.1, 38.1
 гривны 27.1, 36.1, 38.2
 гро(д), гродо *див.* городъ
 гро(д)[ом] 43.1
 гроза 34.1
 грознь 45.1
 грои (гроши) 38.1
 громицами 73.1
 гро(ш) 22.1
 гроша 28.1, 38.1
 грошей 10.4, 11.1
 гроши 72.2
 грошии 53.1; грошии 16.1; грошии 26.1;
 грошии 72.1
 грошовъ 27.1
 г(с)ди 25.1; г(с)и 13.1
 г(с)дрю 59.1, 82.2, 83.2; гсдрю 83.1
 г(с)дрА 81.1
 г(с)дръ 40.1, 59.2, 64.1, 79.1; гдръ 24.1;
 гсдръ 83.1
 г(с)жи 44.1
 г(с)и *див.* г(с)ди
 г(с)пдрви 43.1, 44.1
 г(с)пдрю *див.* господарю
 гспдрА 61.1
 гспръ 15.1, гспдръ 43.1
 гумена 40.1
 Үрецо[и] 4.1
 .д. 36.1, 38.3, 40.1, 41.5, 64.1, 68.1, 80.1;
 .д. ри 40.1
 да 1.3, 5.1, 6.1, 12.1, 25.1, 43.1, 50.1, 52.11,
 63.1, 68.1, 74.1
 дава(л) 38.1; даваль 38.2

давали 42.1, 58.1, 63.1
 даваль *див.* дава(л)
 дават[ь] 52.1
 давати 1.1, 4.1, 18.1, 24.1, 28.1, 41.1,
 42.1, 49.1, 63.1, 69.2, 72.1
 да[важ]т[ь] 52.1
 давному 63.3
 дав[ьн]и 15.1
 давшие 15.1
 давши 45.1
 дадутъ 38.1
 даемъ 1.3, 4.1, 37.1, 40.2; даемъ 58.1, 64.1,
 70.1, 78.1, 79.2; даемъ 5.1, 56.1,
 64.1; даемо 6.1
 дай 25.1; дай 43.1
 дайте 58.2
 дал *див.* даль
 дала 34.1
 дале 40.1
 дален 66.4
 далекиъ 66.1
 далекость 62.1
 далекоъ 66.1
 дали 1.1, 4.2, 5.2, 9.2, 14.1, 15.2, 17.2,
 24.2, 27.1, 28.2, 29.2, 30.1, 31.1, 33.1,
 37.1, 39.1, 40.2, 42.1, 45.2, 47.1, 49.1,
 51.4, 57.1, 59.1, 60.1, 64.3, 67.1, 69.1,
 71.1, 75.1, 77.2, 78.3, 79.1, 85.1; д(а)-
 ли 27.1
 дали(с)мо 4.1
 дальи 14.1
 дальъ 2.1, 6.2, 11.1, 12.7, 15.5, 18.2, 22.2,
 24.1, 27.1, 28.2, 32.1, 35.1, 37.2, 38.1,
 40.4, 45.1, 55.1, 58.1, 63.1, 73.1, 74.1;
 дал 2.1, 6.1, 34.1, 73.1; дал[ь] 15.1;
 даль 16.1
 дамнѣца 17.1
 дамо 58.1
 да(и) 75.1; данъ 48.1, 51.1
 дана 1.1, 4.1, 5.1, 28.1, 30.1, 44.1,
 47.1
 дани 1.1
 данину 6.1
 данины 6.1
 данми 5.2
 данными 6.1
 дано 45.1
 даныхъ 15.1
 даны 4.1
 данъ 24.1, 40.8
 даньми 1.1
 даньници 15.1
 данью 40.4
 данъ *див.* да(и)
 даръ 70.1

дарь 12.1, 40.1, 70.1
 дать 1.1, 14.1, 15.1, 33.2, 73.2; да(ст) 4.2
 дати 14.1, 24.1, 34.1, 39.1, 57.1, 58.1, 73.1,
 82.1; дати 39.1
 даю 83.1
 даютъ 38.1; даютъ 45.1
 даючы 49.1
 два 2.1, 27.1, 28.1, 34.1, 38.1, 45.1, 53.1,
 60.1, 67.1
 две *див.* двѣ
 двема *див.* двѣма
 дверей 45.1
 двесте *див.* двѣстѣ
 двоѣ 12.1
 дворища 12.1, 22.1, 51.4, 53.2, 80.2
 дворище 12.2, 22.1, 51.1, 64.1, 80.1
 дворищи 16.1
 дворищу 12.2, 22.1
 дворищомъ 51.1
 дворищъ 51.1
 дворникъ 66.1
 дворъ 50.1
 дворянинъ 9.1
 дворъ 15.1, 58.1
 дворысчомъ 6.1
 дву 39.1, 80.1
 двумъ 45.1
 ~
 двци 40.1
 двѣ 20.1, 29.1, 38.1, 57.4, 84.1; две 6.1
 двѣма 27.3; двема 64.1
 двѣстѣ 73.1; двесте 39.1
 де(и) 41.1; дей 50.1
 деведесять 6.1
 девАносто 32.1, 51.1, 71.1, 79.1; девяносто
 73.1
 девАт(ь) 78.2; девят 67.1
 девАто(г) 79.1; девАтого 4.1; девятого 49.1
 дедичъ *див.* дѣдичъ
 декабрА 47.1; декабря 6.1
 деленому 63.1
 делечи 6.1
 делу *див.* дѣлу
 ~
 день, де(и), день *див.* днѣ
 державоу 22.1
 державъ 22.1, 58.1
 ~
 державы 58.1; држвы 40.1
 держалъ 40.4, 45.1, 51.1, 53.1, 67.1, 80.1;
 держАл 2.1
 держа(т) 44.1, 47.1; держАт(ь) 78.1
 держати 6.1, 11.1, 14.6, 21.1, 36.1, 37.2,
 40.2, 41.1, 47.1, 67.1, 72.1; держати
 62.1; дрѣжати 1.1; де(р)жати 4.1; дер-
 жати 5.1

держимъ 48.1
 держать 12.2, 40.1, 57.1; держить 9.1;
 де(р)жить 4.1
 держАл *див.* держалъ
 держати *див.* держати
 держАт(ь) *див.* держа(т)
 дерзнуть 6.1
 десе(т), десят *див.* десять
 десятером 45.1
 десАт(и) 46.1
 десятинъ 4.1
 десятины 1.1, 4.1
 десеАтого 5.1
 десеАторо 39.1
 десять 6.1, 11.1; десАть 38.4; десАт(ь) 78.1;
 десат 15.2; десе(т) 10.1
 ~
 дети *див.* дѣти
 детемъ *див.* дѣтемъ
 детми *див.* дѣтми
 деялосе 49.1
 дидакалию 6.1
 дитемъ *див.* дѣтемъ
 дичѣство *див.* дѣдичѣство
 діаконы 4.1
 длугу 66.1
 для 6.1, 11.1, 45.1, 49.1
 дне 14.2, 36.2
 ~
 дни 23.3, 48.1, 50.1; дни 39.1, 78.1; дны 4.1
 дному 12.1
 дн(с)ь 12.1, 22.1
 днА 31.1, 67.1, 70.1; дня 6.1, 49.2, 69.1
 дны *див.* дни
 ~
 днь 4.1, 19.1, 21.1, 24.1, 36.1, 37.1,
 38.2, 39.2, 46.1, 47.1, 51.1, 53.1, 57.1,
 61.1, 64.1, 77.1, 79.1; днь 75.1, 83.1; днь
 5.2; день 1.1, 6.1, 9.1, 10.1, 11.1, 17.1,
 30.1, 45.5, 49.1, 66.2; день 1.1; де(и)
 55.1
 до 1.2, 5.10, 6.19, 8.3, 9.3, 10.3, 12.2, 14.2,
 15.1, 19.1, 23.3, 24.1, 28.1, 31.1, 34.1,
 36.2, 37.2, 38.1, 40.6, 45.4, 46.1, 49.18,
 52.1, 55.1, 58.1, 59.1, 62.1, 65.2,
 67.1, 68.2, 72.1, 74.1
 добра 43.1, 45.1, 62.1
 добраА 44.1
 добро 34.1, 40.1
 доброволно 21.1; добровоулно 20.2
 добровольнъ 45.2
 добровы *див.* доубровы
 доброе 34.1
 доброи 17.1, 22.1, 62.1; доброи 62.1
 доброму 10.1, 24.1, 28.1, 38.1, 44.1, 64.1,
 71.1, 79.1, 80.1; добромую 31.1

добромъ 6.1, 22.1
 доброю 27.1, 28.1, 37.1, 44.1, 53.1; доброю
 80.1
 добру 66.1
 добръ 37.1, 45.1
 добрын 14.1
 добрыми 27.1, 45.1
 добрымъ 27.1, 28.1, 51.1, 53.2, 60.1, 77.2
 добрыхъ 10.1, 27.1, 51.1, 53.1, 60.1, 79.1,
 85.1
 добыти 14.1
 довести 45.1
 договориль 39.1
 дозволенъемъ 9.1
 дозволены 9.1
 доколА 14.1, 41.1
 доконадосА 43.1
 докончалъ 37.1
 докончанье 19.1
 докончаньи 23.4; докончаньи 37.1
 докончанью 23.1
 докончиваю 19.1
 докторъ 40.1
 долго 6.1, 41.1, 48.1
 должника 63.1
 долинь 12.1
 доловъ 5.1, 24.1, 55.1; доловъ 23.1
 дольшнии 12.1
 дома 49.1, 65.1
 домахъ 49.1
 домовъ 49.1
 дому 15.6, 16.1, 20.1, 22.1, 27.1, 38.1, 45.2,
 49.1
 домъ 15.2, 18.1, 38.1, 72.1, 84.1
 донесет[ь] 52.1
 допустили 31.1
 допущено 45.1
 дори 52.1
 дорога 68.1
 дорогами 68.1
 дорогамъ 19.1
 дороги 6.2, 9.1, 10.1
 дорогимъ 27.1
 дорогою 6.3
 дорогу 6.2, 9.1, 19.1, 76.1; дорогУ 10.1
 дорозе 6.1
 dorosлымъ 70.1
 дорочную 49.1
 досвѣтчилъ 45.2
 доспела 40.1
 досмотрили 30.2, 75.2
 досмотрАть 76.1
 доспѣшенъ 19.1
 доступоваться 6.1
 досыть 38.2, 45.2

дотикати 45.1
 дохода 40.1, 69.1
 доходи *див.* доходы
 доходомъ 18.1, 40.3, 55.1
 дохоль 18.1, 40.7, 69.1; дохо(д) 40.1
 доходы 40.1; доходи 29.1
 добытком(ь) 52.1
 држвы *див.* державы
 други 27.1; други 45.1; другий 45.1
 другого 36.1
 другое 9.1, 40.1, 45.1, 49.2; другое 57.1;
 другое 29.1
 другой 9.1
 другомъ 23.1, 58.1
 другую 6.1; другоую 1.1
 дружины 17.1
 дрУгаА 56.1; дрУгаА 68.1
 дрѣжати *див.* держати
 дсѣ 44.1
 дуброва 24.1
 дубровами 2.1, 17.1, 27.1, 28.1, 31.1, 64.1,
 79.1
 доубровы 21.1, 24.1, 28.1; добровы 28.1
 думою 63.1
 духа *див.* дха
 духовный 85.1
 душею 32.2; дУшею 33.1; душею 32.1
 души 6.1
 душу 6.1; д(оу)шѣ 52.2
 дУшенполе(з)но(и) 68.1
 дха 14.1, 20.1, 22.1, 24.1, 25.1, 27.1, 28.1,
 36.1, 51.1, 53.1, 64.1, 80.1; духа 17.1,
 24.1, 29.1, 84.1, 85.1
 дхныъ 1.1; дховния 4.1; дховные 4.1
 дходное 4.1
 дѣла 63.3
 дѣдн 17.2
 дѣдинам 17.1
 дѣдицтво *див.* дѣдичство
 дѣдичю 42.1, 62.1
 дѣдичъ 17.1, 28.1, 29.1, 41.1, 45.1, 51.1,
 62.1; дѣдн(ч) 34.1; дѣдич 82.1, 83.1;
 дедичъ 6.1, 49.1
 дѣдичство 14.1, 21.2; дичство 14.1;
 дѣдичтво 16.1, 20.1
 дѣднину 16.2, 80.1
 дѣдом 63.1
 дѣду 63.8
 дѣеть 45.1
 дѣл 23.2; дѣ(л) 47.1
 дѣла 37.1, 50.1
 дѣльне 70.1
 дѣлницу 60.1

дѣло 43.1, 58.1
 дѣломъ 37.1, 40.1, 55.1; дѣломъ 13.1
 дѣлу 63.1; делу 40.1
 дѣлѣ 15.1, 77.2
 дѣсѣтью 64.1
 дѣтей 9.3, дѣтей 43.1; дѣтий 29.2; дѣтий 20.1; дѣтий 43.1
 дѣтем 2.1, 17.1, 67.1; дѣте(м) 41.1, 47.3; дѣтемо 41.1; дѣтемъ 4.1, 9.1, 10.1, 11.1, 16.1, 21.1, 23.2, 32.1, 43.2, 44.3, 51.2, 55.1, 59.1, 62.1, 64.2, 66.2, 70.2, 79.2; дѣтемъ 18.2, 20.1, 27.3, 53.1, 62.1; дѣтемъ 6.1, 25.1; дѣтемъ 62.1; дѣтемъ 80.1; дѣтемъ 28.1; дѣтемъ[ъ] 31.1
 дѣти 1.1, 10.1, 41.1, 43.2, 64.2, 70.1, 79.2, 80.1, 84.1, 85.1; дети 10.1, 64.1
 дѣтий, дѣтий *див.* дѣтей
 дѣтми 29.1, 44.1, 47.2, 66.1, 84.1, 85.1; дѣтми 27.1, 60.1, 62.2, 66.1; детми 11.1
 дѣтя 45.1
 дѣтяти 45.1
 дѣтьмъ *див.* дѣтем
 дѣяло 36.1
 дѣяти 23.1
 дядемъ 63.1
 дялѣю 15.1
 дяла 54.1
 дяконы 6.1
 дякъ 11.1; дыкъ 16.1, 27.1
 дыащи 22.1; дыащи 4.1
 его 4.1, 6.5, 9.6, 10.11, 11.1, 14.1, 17.3, 18.2, 23.6, 27.1, 29.1, 33.3, 34.1, 37.3, 39.1, 40.7, 41.2, 45.8, 50.2, 55.5, 61.1, 62.5, 63.3, 64.4, 67.5, 68.2, 69.1, 75.1, 85.1; его 14.12, 15.1, 29.3, 31.2, 34.1, 36.1, 43.2, 47.1, 54.2, 58.1, 59.3, 64.1, 65.2, 72.1, 79.8, 80.1; ёго 80.2; ёго 13.3, 16.1, 20.9, 21.1, 22.1, 27.2, 28.2, 38.1, 43.11, 44.1, 47.6, 51.5, 53.1, 54.2, 61.5, 64.6; ёго 32.1, 61.1; ёго 41.1; него 6.1, 9.1, 23.1, 30.1, 40.1, 43.1, 45.1, 57.1, 65.1; ёго 26.1; е 41.1
 единомъ(ъ) 52.1
 едучи 6.1
 ее 45.1; ёе 16.1; еѣ 81.1; ёѣ 16.3, 27.2, 60.1; ёѣ 60.1; еѣ 4.1; неи 15.3, 83.1
 еже *див.* оже
 езера *див.* озера
 ему 6.3, 9.3, 37.2, 40.4, 41.1, 45.14, 46.3, 55.1, 61.1, 63.1; емѣ 26.1; ему 79.3; емѣ 31.2; ему -57.2; ёму 12.3, 20.2, 21.1, 22.1, 28.1, 47.1, 60.1, 61.1, 64.1, 74.1; ёму 32.1; му 12.1, 53.1; нему 41.1, 63.1, 79.1; ёмоу 64.1

емъ *див.* есмо
 епархией 6.1
 епископа 6.1; епискупа 15.1
 епископамъ 4.1
 епископомъ 1.1, 6.1; епископомъ 1.1; еп[с]к[п]омъ 4.1; еп[с]к[п]омъ 5.1; еп[с]к[п]мъ 5.1
 епископу 1.1
 еп[с]к[п]и 27.1; ёп[с]к[п]и 25.1
 еп[с]к[п]и 5.1; ёп[с]к[п]и 25.1
 еретыковъ 6.1
 есва 40.5; есва 34.1
 еси *див.* ёси
 если 45.1
 есмо 4.3, 5.4, 6.1, 9.1, 10.1, 11.6, 17.4, 30.4, 33.1, 45.7, 49.2, 55.1, 64.2, 66.3, 67.3, 75.5, 77.2, 82.3, 83.2, 85.2; е(с)мо 4.2; есьмо 69.1; есмы 2.4, 23.2, 37.2, 39.1, 40.5, 48.1, 68.1; есмъ 18.2, 37.10, 39.2, 40.1, 66.1, 85.1; есмъ 55.1, 66.1, 73.1; есми 6.4, 10.4, 26.1, 29.2, 42.3, 62.3, 66.1, 72.2, 84.2; есми 29.2, 41.1, 76.2, 81.2; есмо 31.4, 46.1, 58.4, 59.2, 64.1, 65.2, 78.3, 79.1, 81.1; ёсмо 57.2; есмы 14.1, 23.1, 79.2; есмъ 15.5, 19.1, 34.1, 58.5; есмъ 15.3; есм(ъ) 19.1; есмъ 35.2; ёсми 74.1; ёсмо 24.1, 25.1, 43.1, 44.3, 47.2, 61.2, 64.3; ёсмо 1.1; ёсмо 61.1; ёсмо 24.1; ёсмы 28.3, 38.11, 51.7, 53.1; ёсмъ 12.7, 13.1, 28.2, 38.2; ёсмъ 12.1; ёсм(ъ) 32.1; ёсмъ 24.1; емъ 1.1; ёмъ 38.1; ёсмы 40.1; есьмы 63.2; ёсмы 71.1
 есте 42.1; есте 58.1
 естли 10.1, 45.37
 естлибы 45.1, 49.1
 естъ 17.2, 40.1, 45.4, 48.2, 49.2; естъ 45.1; [е]стъ 15.1; естъ 29.1, 58.1, 80.1; ёстъ 7.4, 27.4, 28.4, 53.3
 еувангелисте 40.1; ёуванглѣстѣ 43.1
 еше 1.1, 4.1, 39.1, 40.1, 48.1, 52.1; ёше 12.2, 27.1; ещо 39.1; ѣше 58.2; ёщи 28.1, 38.2
 еѣ *див.* ее
 е 47.1, 58.1; ѣ- 27.1, 38.1, 66.1; ѣ 35.1; е 41.1
 евангелѣе 76.1
 его, ёго *див.* его
 еѣ *див.* я
 ѣ- 27.1, 38.2
 ему, емѣ, ёму *див.* ему
 емъ *див.* есмо
 епискупа *див.* епископа

есва *див.* есва
 есми, есмо, есмы, есмь *див.* есмо
 есте *див.* есте
 есть *див.* есть
 еѣ *див.* ее
 Ёвнглстѣ *див.* еувангliste
 Ёгда 13.1
 Ёго *див.* его
 Іеіе *див.* ее
 Іему, Іему іемоу *див.* ему
 Іемъ *див.* есмо
 Іеп(с)пи *див.* еп(с)пи
 Іеп(с)пи *див.* еп(с)пи
 Іеси 38.2; еси 50.1
 Іесми, Іесмо, Іесмо, Іесмо, Іесмы, Іесмь,
 Іесмъ, Іесмъ, Іесм(ъ) *див.* есмо
 Іести 38.1
 Іестъ *див.* есть
 Іехъ Іехъ *див.* ихъ
 Іеще, Іещи *див.* еще
 Іеѣ, Іеѣ *див.* ее
 ж *див.* же
 жадень 45.1
 жадное 49.1
 жадного 45.3
 жадному 45.1
 жадный 45.2
 жаднымъ 45.1
 жадныхъ 49.1
 жаловаль 30.2, 50.1, 75.1; жалова(л) 39.1,
 75.1; жяловаль 82.1
 жаловатиса 23.1
 жалую 63.1
 ждати 41.1
 ждовжъ 49.1
 же 6.1, 13.2, 14.1, 15.2, 23.2, 24.2, 25.1,
 28.4, 37.1, 38.3, 40.1, 41.1, 42.1, 45.1,
 49.1, 51.2, 62.1, 66.1, 69.1, 72.1, 78.1;
 жъ 12.2, 14.3, 22.3, 24.4, 34.1, 40.7,
 43.1, 48.1, 51.1, 57.1, 58.1; жъ 39.1,
 45.1; ж 11.1; ж[е] 52.1
 жебы 70.1
 желѣзныхъ 52.1
 жемъ 45.1
 жена 27.1, 85.1
 женою 60.1, 85.1; женою 11.1
 женѣ 62.2, 71.1; жоне 9.1; жонѣ 11.1,
 67.1
 жены 32.1
 жеребей 18.1
 жеребець 60.1
 жеребья 18.1

жи(в) 41.1
 живо 41.1
 живота 34.1, 37.2, 67.1, 72.1; живо(т)[а]
 46.1; ж[и]вота 15.1
 животе *див.* животѣ
 животомъ 19.1; животомъ 80.1
 животѣ 13.1, 15.1, 32.2, 35.2, 72.1,
 74.1; животе 18.1, 33.1, 67.1
 животы 66.1
 живуть 40.1; живѣть 76.1
 живымъ 13.1
 жида 45.13
 жидамъ 49.1
 жидове 45.7, 49.1; жыдове 49.1
 жидови 45.1
 жидовскій 45.1
 жидовское 45.1, 49.1
 жидовскомъ 45.2
 жидовскоѣ 45.1
 жидовскую 45.1
 жидовцѣ 45.1
 жидовѣ 45.3
 жидовѣ 45.1, 49.3
 жидомъ 45.1, 49.2
 жиду 45.2
 жидъ 45.25
 жиды 45.2
 жо! 10.1
 жолнере 49.1
 жоне *див.* женѣ
 жоною *див.* женою
 жонѣ *див.* женѣ
 жюпана 55.2
 жяловаль *див.* жаловаль
 жАловали 59.2
 жяловати 82.2
 жыдове *див.* жидове
 жыдовская 49.1
 жыдовскихъ 49.1
 жъ, жъ *див.* же
 з, з(ъ), зъ, з, зъ *див.* с
 за 1.5, 4.1, 5.2, 6.3, 9.1, 10.1, 11.1, 12.5,
 14.11, 16.2, 20.5, 21.1, 22.1, 23.1,
 25.1, 27.3, 31.1, 37.4, 38.2, 40.4, 41.1,
 42.1, 43.2, 45.6, 49.1, 51.3, 53.1, 54.4,
 55.1, 57.1, 58.2, 61.4, 63.1, 65.2, 68.1,
 70.1, 73.1, 80.2, 82.1
 забилъ 45.2
 забито 45.1
 забитью 45.1
 завесили *див.* завѣсили
 завесити 6.1; завеси(т) 68.1
 завеситою 40.1; завеситою 39.1
 завешона 49.1
 завѣсили 24.1, 44.1, 51.1, 53.1; завесили
 37.1

завѣсилъ 36.1
 завѣсити 62.1
 завѣтриѣ 39.1
 заговѣнѣ 23.2
 задалъ 45.1
 задний 6.1
 заемное 63.1
 заживати 49.1
 зайдуть 37.1
 заимати 8.1, 14.1
 заимають 15.1
 заисто 45.1
 закажали 8.1
 заказуючи 45.1
 закладывать 26.1
 закона 6.1
 законѣи 4.1
 закону 24.1, 45.1
 законѣ 45.1
 замковое 49.1
 замку 49.2
 замыкають 49.1
 замѣнѣти 9.1, 28.1, 29.1, 53.1, 64.1; за-
 мѣни(т) 79.1
 замѣтна 58.1
 заодно 40.1; заодно 58.1
 запада 74.1
 западъ 6.3
 записали 57.1, 67.1
 записаль 6.1, 37.1, 72.1, 84.1, 85.1
 записуемъ 62.2, 67.1
 запись 62.1
 запланинскимъ(ъ) 52.1
 заплатилъ 45.1
 заплатити 14.3, 45.10; заплати(т)
 10.2
 заплатить 11.1; заплатить 21.1
 заплатить 45.2
 заплати(т) *див.* заплатити
 запомнено 49.1
 запрель 45.3
 запсаль 37.1
 заровно 49.2
 застава 45.4
 заставами 45.1
 заставилъ 36.1, 45.2
 заставить 41.1
 заставлена 45.1
 заставленное 45.1
 заставлены 45.1
 заставленными 45.1
 заставленъ 45.1
 заставу 45.7
 заставы 45.5
 заставъ 45.1
 заступуетъ 9.1
 захованъ 45.1
 захочеть 11.1
 зачинти 12.1
 защные 49.1
 звечыстою 6.1
 згадавши 6.1
 згадавшия 1.1; згадавшиа 5.1; згадав-
 шисѣа 4.1
 здавна 4.1, 45.1, 58.1
 здали 22.1
 зде 25.1
 здерж(т) 47.1
 здоровымъ 80.1
 з(д)рвѣе 25.1
 здѣлаль 70.1
 земель *див.* земля
 землею 2.1, 16.1, 20.1, 27.1, 28.1, 40.4,
 43.1, 51.1, 55.1, 83.1, 85.1; землею 17.1,
 22.1; зѣмлею 64.1
 земли 9.3, 14.1, 16.1, 18.1, 20.1, 24.1,
 28.3, 30.1, 31.1, 40.1, 43.1, 45.5, 52.1,
 60.1, 63.2, 65.2, 66.2, 76.1, 83.3; земли
 52.1; зѣмли 64.1
 земль 2.1, 12.2, 14.1, 17.8, 21.1, 22.1,
 29.4, 58.1, 62.6, 66.5, 75.1; зѣмль
 41.1; зѣль 22.1
 землю 12.1, 13.2, 14.2, 21.1, 22.1, 37.1,
 59.1, 62.1, 76.4, 78.2
 зема 12.1, 40.5, 52.1; зема 52.1
 земля(м) 4.1; землям 17.1; землямъ 1.1;
 землямъ 29.1; зѣмлямъ 5.1, 28.1
 землями 14.2, 43.1, 44.1; землями 15.2
 земляне 16.1, 24.2, 27.1, 38.1; земляне
 53.1, 66.1
 зема(м) 34.1
 зема(м)охъ 38.1
 земляны 53.1, 60.1; земляны 66.1
 землянь 43.1, 44.1, 53.1; землянь 6.1
 земля 15.1, 34.1, 37.1, 40.1, 42.1, 43.1,
 44.1, 46.1, 48.1, 59.1, 61.1, 62.1, 65.1,
 79.1; земля 49.1; земель 63.1; зѣмль
 41.1, 64.1, 66.2
 земского 45.1
 земскую 9.1
 землянь *див.* землянь
 зема *див.* зема
 зимный 6.2
 ~-зі- 24.1, 37.1
 зла 43.1
 злобныхъ 6.1
 злобою 40.1
 злодѣй 45.1
 злодѣйства 45.1
 злодѣйство 45.1
 зломи(т) 51.1

зло 52.1
 зль *див.* землѣ
 змерлыхъ 49.1
 змоцнити 49.1
 знаемо 30.1, 40.1, 66.1, 67.1, 70.1, 83.1;
 знаемо 59.1, 64.1, 73.1, 75.1, 79.1;
 знаѣмо 44.1, 61.1
 знаменито 9.1, 45.1, 48.1, 51.1, 53.1, 60.1,
 62.1; знамени(т) 43.1, 47.1, 81.1
 знаменитыхъ 45.1
 знати 46.1, 77.1
 знаютъ 15.1
 зо *див.* с
 зовель 10.1
 зовемый 1.1
 зовѣт(ъ) 31.1
 золота 21.2
 золоту 58.1
 зоста 83.1
 составляемъ 49.1
 зѣмлею *див.* землею
 зѣмли *див.* земли
 зѣмль *див.* землѣ
 зѣмлянинъ 64.3
 зѣмль *див.* землѣ
 зѣмьскомъ 38.1
 зѣтеви 27.1
 зѣтевь 27.2, 60.1
 зѣть 32.1, 41.1; зѣ(т) 61.1
 зѣ *див.* з
 и 1.42, 2.5, 4.50, 5.28, 6.52, 8.2, 9.34, 10.13,
 11.17, 12.11, 13.3, 14.12, 15.31, 16.8,
 17.13, 18.5, 20.22, 21.7, 22.10, 23.7,
 24.2, 25.5, 27.38, 28.30, 24.25, 30.5,
 31.8, 32.1, 33.5, 36.4, 37.2, 38.15,
 39.4, 40.77, 41.12, 42.3, 45.35, 46.1,
 47.3, 48.12, 49.37, 51.17, 52.12, 53.16,
 54.1, 55.12, 56.1, 58.1, 60.10, 61.1,
 62.42, 63.23, 64.8, 65.21, 66.40, 67.6,
 68.7, 69.4, 70.13, 71.2, 72.6, 73.5, 75.5,
 76.9, 77.8, 78.4, 79.1, 80.4, 82.10, 83.15,
 84.4, 85.12; [и] 52.2; ѣ 13.6, 24.5, 34.8,
 37.16, 40.17, 43.24, 44.14, 47.13, 59.1,
 61.6, 64.18, 77.2, 80.2; ѣ 23.2,
 58.16, 59.1, 69.3, 79.6, 80.2, 81.1; ѣ 39.1,
 43.2, 44.2, 59.1, 61.3, 79.12, 81.1; и
 43.1, 44.8, 47.3, 59.5, 81.1; ѣ 14.2,
 19.3, 22.3, 24.4, 32.3, 37.9, 39.1, 40.22,
 46.1, 57.1, 70.1; ѣ 71.3; ѣ 19.2,
 26.3, 71.1; ѣ 80.7; і 13.1, 35.4, 80.2;
 і 49.1, 80.1, 84.1; і 41.1, 80.1; ѣ 1.1,
 5.1, 21.1, 32.1, 38.1, 41.1, 43.1, 47.1;
 и. го 44.1; и 14.1, 38.1; и 70.4; и.

ѣ 43.1; ѣ 47.1; і 38.1, 53.1
 ибо 6.1
 игуменомъ 7.1
 игумены 6.1; игумены 4.1
 игумень 72.1
 игуменьство 15.1
 игумена 76.1
 игумену 76.1
 идеть 6.3, 49.1; идеть 18.1; ѣдеть 57.1;
 идѣти 68.1
 идучи 6.1
 ижъ 45.9, 48.1, 49.3; ижъ 12.1, 45.3, 48.1;
 иж 45.1, 67.1, 68.1; иже 22.1, 62.3;
 иже 24.1, 71.1; иже 43.1, 47.1, 61.2;
 ѣже 44.1; иже 44.1
 из 16.1, 17.1, 22.1, 27.1, 28.1, 41.1,
 51.1, 62.2, 67.1 73.1; из(ъ) 4.1; изъ
 10.1, 15.1, 16.1, 27.3, 38.2, 45.1, 66.1;
 из 19.1; ис 8.2, 14.2, 20.4, 27.2,
 28.1, 38.4, 41.1, 55.1, 60.1, 67.1; ис
 14.1, 32.1; ис 64.2, 79.1; ис 43.1; исъ
 2.11, 15.2, 17.13; исъ 34.3, ѣсъ 79.1;
 исъ 22.1; исъ 38.1; ис 14.1
 изачятъ 83.1
 избѣга 14.1
 избѣреть 13.1
 изверзати 6.1
 ѣзволенью 40.1
 изволи(л) 79.1
 изволи(т) 4.1; изволить 1.1
 извѣка 29.1
 извѣку 70.1
 изгадаль 6.1
 измени(т) 46.1
 изменить 37.2
 измешано 40.1
 изобидит 15.1
 изпродати 9.1
 изрушеною 44.1
 изрушистаа 43.1
 изрушисто 47.1
 ѣзыемльста 13.1
 и 38.1
 ѣ *див.* и
 иконы 9.1
 ильовьскомъ 22.1
 или 6.3, 14.1, 15.6, 23.2, 30.1, 41.2, 48.1,
 63.2, 66.1, 67.1, 68.1, 72.1, 75.1, 78.1;

илы 70.2; или 14.1; или 34.1, 37.1,
 40.1, 43.1, 59.1, 64.2; или 61.1; или
 61.1, 79.1; или 14.1; или 57.1; или 71.1;
 или 35.1; (ї) ли 35.1
 има 22.1; има 79.1
 имаева 82.1
 имае(мо) 41.1
 имаемы 41.1
 имаеть 41.1, 82.2; имаѣтъ 64.1; имаѣтъ
 79.1; имаѣтъ 65.2, 75.1, 80.1; имаѣтъ
 30.1, 82.1; маѣтъ 6.4, 11.1, 45.39, 49.1,
 72.1; маѣтъ 10.1, 45.1; маѣ(т) 10.1;
 маѣтъ 65.1
 имамы 66.4; имамы 61.2
 имат 29.1; имат(ь) 52.1; имать 51.1
 имати 23.1, 45.1, 62.1, 63.2
 имаю 51.1
 имають 41.2, 45.1, 65.1; имають 79.1
 именами 49.1
 именемъ 16.1, 45.2, 48.1, 49.2; именемъ
 43.1, имени(м) 43.1; именем 17.1;
 именемъ 44.1; именемъ 20.1, 27.2, 28.1
 имени 23.1
 имѣть 18.2, 69.1, 72.1, 74.1; имѣть 26.1;
 имѣть 23.1
 именовани 22.1
 имивши 28.1
 имо *див.* имъ
 имуть 15.1, 24.1
 имя 9.3, 11.1, 29.2, 45.2, 62.1, 68.1, 84.1,
 85.3; имя 17.1, 22.2, 24.1, 25.1, 27.1,
 36.1, 70.1, 78.1; имя 20.1, 28.1, 53.1;
 имя 58.2, 79.1; имя 28.1; имя 80.1;
 име 49.1; имя 59.1, 64.2, 80.2; имя 79.1
 имѣмъ 57.1
 имѣтъ 36.1; имѣѣтъ 28.1; имѣѣтъ 24.1
 имѣлъ 38.1, 51.1
 имѣніе 45.2
 имѣніи 72.1
 имѣній 72.1
 имѣнія 45.1, 72.1; имения 45.1; имѣнія
 17.1; имѣнія 17.1
 имѣють 24.2
 имѣюще 47.1
 имъ 22.2, 23.1, 45.3, 49.2, 55.1, 56.1, 62.2,
 63.2, 66.5, 69.1, 77.1, 83.1; имъ 29.3;
 имъ 24.1, 59.1; имо 41.1; имо 41.2
див. ще нимъ
 индикт 49.1; индиктъ 9.1, 56.1, 63.1
 индикта 6.1, 10.1, 11.1, 49.1, 68.1, 72.1;
 индикта 57.1

инних *див.* инныхъ
 инни *див.* иные
 ино 6.1, 10.1, 11.1, 39.1, 50.1, 63.3, 76.1;
 ино 46.1; ино 37.1
 иновъ 40.1
 иного 62.1
 иному 12.1; иному 76.1, 78.1; иному 40.1
 иноодначежъ 10.1
 инопомочію 63.1
 иншими 45.1; ин(ъ)шими 4.1
 иншихъ, ин(ъ)ши(х) *див.* инныхъ
 инший 72.1
 иншой 45.2
 иншые, иншіе, иншіи *див.* иные
 иные 40.1, 66.1; иньи 15.1, 65.2; иньи
 42.1; иныъ 22.1, 23.1; инни 22.1;
 иншые 45.1, 49.1; иншіе 45.1; иншіи
 85.1
 инымъ 48.1, 77.1; инѣмъ 43.1; инѣм 44.1
 иныхъ 1.1, 5.1, 9.1, 48.1, 49.2, 65.1, 66.1,
 83.1; иныхъ 61.1, 79.1; иныхъ 37.1,
 64.1; иных 17.2, 66.1; ины(х) 4.1,
 40.1; иных 44.1; 79.1; ины(х) 34.1,
 40.1, 43.1; иныхъ 59.1, 81.1; иныхъ
 46.1; иншихъ 45.2; ин(ъ)ши(х) 4.1;
 инѣхъ 42.1, 53.1; инѣ(х) 41.1; иних 29.1
 инѣмъ, инѣм *див.* инымъ
 инѣхъ, инѣ(х) *див.* инныхъ
 инАлиса, 40.1
 инъ 23.1
 иречипа 58.1
 ис, ис, ис, ис, исъ, исъ, исъ, исъ *див.* из
 исвѣдѣци 28.1, 53.1, 60.1
 иска 14.1
 искати 66.1, 83.1; искати 81.1
 илюбилн 47.1
 илюбубѣмы 43.1; илюбубѣмъ 14.1
 исного 41.1, 82.1; исного 80.1; исного
 80.1
 искому 41.1, 51.1
 исны 43.1
 исныи 41.1; исный 58.1; исныи 41.3
 исо 28.1
 исполна 14.2; исполна 41.3
 исправа 40.1
 испра(ви)ва 34.1
 исправити 34.1
 исправно 34.1
 исправу 14.1, 38.2, 63.3
 исправы 23.1
 исправъ 23.1, 63.2
 испратати 58.1

исталасА 22.1, 27.1
 исталосА 22.1; исталосА 22.1
 истворѣнїемъ 22.1
 истинному 42.1
 истиньныи 14.1
 истная 45.1
 истную 40.1, 45.1
 истому 44.2, 47.1
 истраву 38.2
 иступити 73.1
 истцю 77.1
 истця 77.1
 и(сь)праву 14.1
 исьпрачють 24.1
 ихъ 1.1, 4.1, 6.2, 8.1, 9.2, 11.1, 14.1, 23.5,
 24.1, 29.2, 40.1, 45.2, 48.1, 49.4, 62.1,
 66.1, 69.3, 70.4, 83.2; их 29.1,
 66.1; ихъ 43.2, 44.2; ихъ 43.1, 44.2,
 58.1; и(х) 68.2; ихъ 59.1; ихъ 62.2;
 ихо 41.3; ихъ 41.1; ихъ 2.3, 4.1; ихъ
 22.1, 27.2, 38.1, 51.1; ихъ 20.1
 ишествыи 14.1
 ищите 58.1
 іюня 49.1; іюня 69.1
 і 38.1, 53.1
 игумены *див.* игумены
 іесте 8.1
 іко(н)ніи 4.1
 іо 52.2; іо 55.1
 ихъ *див.* ихъ
 іюня *див.* іюня
 іюля 36.1
 іли. (і)ли *див.* или
 іего *див.* его
 імо *див.* имъ
 іхъ, іхъ *див.* ихъ
 к 1.3, 6.2, 8.1, 12.1, 13.3, 17.1, 22.1, 23.2,
 24.1, 25.2, 27.2, 28.1, 29.2, 38.2, 40.5,
 41.2, 43.1, 44.1, 46.1, 47.1, 51.1, 53.1,
 55.2, 58.4, 62.1, 66.2, 67.1, 78.1, 79.2,
 80.1; к 27.1, 36.1; ко 4.1, 5.1, 23.2,
 24.2, 27.1, 45.1, 63.2; ку 6.6, 10.1, 49.4,
 66.2, 83.1; кхъ 5.1, 68.1; къ 4.1, 6.4,
 9.2, 10.2, 12.1, 15.1, 19.2, 23.3, 24.3,
 27.1, 30.1, 36.1, 44.1, 45.8, 47.3, 50.1,
 55.1, 56.1, 58.1, 63.10, 65.2, 74.1, 75.1,
 77.1, 78.1, 84.1, 85.3
 каждого 28.1
 каждому 38.1, 71.1, 80.1; кожномъ 31.1;
 кождому 10.1

каждую 38.1, 51.1
 каждыи 14.1; каждыи 28.1; каждыи 64.1
 казали 9.1, 31.1, 45.1, 64.1, 79.1
 казалъ 38.4
 казателевого 24.1
 казенной 70.1
 казнити 6.1
 казнится 6.1
 казню 63.1
 казнь 34.1, 38.1
 как 6.1, 34.1, 67.2; како 43.1, 48.1, 52.1,
 64.1, 65.2, 70.1, 79.1; какъ 2.1, 4.1,
 6.1, 9.2, 19.1, 34.2, 45.4, 57.1, 58.3;
 ка(к) 37.1, 39.1; как 23.1
 какаА 76.1
 какжо 39.1
 камень 69.1
 кановникомъ 78.1; кановником(ъ) 78.1
 канунъ 81.1; канонъ 18.1
 кануиъ 32.1; канонъ 29.1
 канъгуръ 16.1
 каранъ 45.8
 кгвалтови 45.1
 кгвалтовною 45.1
 кгвалтомъ 45.2
 кгвалтъ 45.3
 кде *див.* где
 кгды 45.2, 65.1, 66.1
 кгодова(т) *див.* голдовати
 кгрунтовъ 49.1
 кгрунтъ 6.1
 кеды 45.2, 66.1
 кз 36.1, 56.1
 кимъ 37.2, 62.1, 82.1; кымъ 71.1, 80.1
 кїевскаѣ 4.1
 кїевскій 4.1
 клепачъ 38.4
 клеткахъ 49.2
 клѣтку 13.1
 ключникъ 72.1
 класти 6.1
 клѣтва 1.1; клѣтва 5.1; клѣтва 4.1
 клѣзулахъ 49.1
 кмети 38.1
 кмета 28.1
 кнѣгина 26.1
 кнѣжне *див.* княженіе
 кнзи *див.* кнѣзи
 кнзмъ *див.* княземъ
 кнзю *див.* князю
 кнзѣ *див.* кнѣзѣ
 кнзь *див.* кнѣз(з)

книги 45.1
 княгини 18.1
 княжа 19.1, 49.2
 княжати 49.2
 кнажею 28.1
 княженё 63.1; кнаженё 23.1; кнжные 40.1
 кнаженёи 23.3
 княженёю 63.1; княженёю 63.1
 княжения 6.1; кнажнѣа 40.1; кнѣ(ж)енѣа 4.1; кнжнѣа 40.1; кна(ж)ниа 58.1; кнажнѣа 28.2
 кнажини 28.1
 княжствѣ 45.1
 кнажю 28.1
 кна(з) 24.3, 35.1, 37.1, 39.1 43.5, 44.1, 47.3, 54.7, 59.1, 61.5, 68.1, 75.2, 81.2; кнзѣ 37.1, 40.3, 46.4, 56.1, 57.1, 67.1, 74.1, 77.1, 78.1; кназѣ 25.1; князѣ 1.2, 6.2, 9.1, 15.2, 18.1, 24.2, 30.2, 45.2, 48.1, 49.1, 63.4, 69.1, 82.1; кназѣ 2.1, 5.2, 8.1, 14.2, 19.2, 21.1, 23.2, 28.2, 31.1, 37.1, 74.1, 75.1; княз 29.2, 82.1, 83.2; кназ(ѣ) 4.1; кназѣ 4.1; кназ(ѣ) 23.9; княз[ѣ] 15.4
 князевъ 6.1
 княземъ 63.2; кназемъ 14.4, 39.1; кназемъ 19.1; кназ(е)мъ 23.3; кнзмъ 37.1, 40.2
 кнази 7.1, 14.1, 23.1, 56.1; кназ(и) 23.1; кназий 14.1, 23.1; князии 15.1, 17.2, 23.1; кнзи 40.1
 кназми 37.1
 князтва 29.1; кназѣства 28.1; кназѣтва 24.1
 князю 10.1, 11.1, 62.1, 63.8; кназю 14.1, 19.3, 23.13, 28.1, 40.2; кназ(ю) 23.9; кнзю 39.1, 40.7, 67.4, 78.1; кна(А)зю 33.1; кна(з)ю 54.1; кназу 32.1
 кназа 8.2, 13.1, 14.1, 17.2, 23.5, 25.1; кназ(А) 23.7; князя 6.1, 15.1, 50.1, 63.6; кна(з)[А] 61.1; кназ 40.1; князя 52.1
 ко *див.* к
 кобыль 60.1
 кого 13.1, 15.1, 24.1, 34.1, 58.1, 63.2, 65.1, 76.1
 коем 52.1; коем[ѣ] 52.1
 каждому, *каждому* *див.* каждому
 колвекъ 45.3
 коли 8.1, 11.1, 12.1, 13.1, 14.2, 15.2, 16.1, 19.1, 24.3, 27.1, 28.2, 31.1, 34.1, 37.2,

38.2, 39.1, 40.4, 43.4, 44.2, 45.1, 47.1, 48.1, 51.2, 55.1, 57.1, 58.4, 59.1, 61.1, 64.4, 65.4, 66.4, 71.1, 73.1, 75.1, 79.2, 80.1, 83.1; ко(л) 34.1, 45.1, 47.2, 79.1; колы 70.1
 колибы 41.1, 66.1
 колиж 17.1
 коло(д) 38.2; колодь 38.2
 колоду 38.1
 колодь 38.1
 колодАземъ 20.1, 27.1
 колок(л)ъ 7.1
 колы *див.* колы
 комору 28.1
 кому 1.1, 9.1, 12.2, 14.1, 33.1, 45.1, 49.2, 53.1, 57.1; комѣ 4.2, 78.1
 комуздо 13.1
 коней 45.1; кониѣ 73.1
 конецъ 12.1
 кониѣ *див.* коней
 конокормству 50.1
 конча(л) 47.1
 кончано 40.1
 коня 45.1
 конь 45.1
 коньцы 55.1
 коньць 12.1
 копица 45.1, 49.2
 копѣмъ 70.2; копиемъ 79.1
 копу 10.1, 16.1, 72.3, 80.1
 копь 11.1, 22.1, 57.2, 80.1; копь 10.1
 копыца 6.2
 копыцу 6.1
 копыи 64.1
 корени 31.1
 корици *див.* королици
 короле(в) 47.1; королюв 17.1; королювѣ 51.1; королевѣ 39.1
 королевѣ 14.5, 19.3, 38.2, 43.2, 44.3, 46.1, 47.2, 58.1, 62.2; корол[евы] 34.1; короле(в)[и] 46.1; крелеви 51.1, 62.1, 66.1
 королевон 66.1; крелеви 66.1; крелевой 59.1
 королевства 48.3, 66.1; королевства 17.1; королевства 66.3; крелевства 66.1
 королевѣ 12.1, 14.1; крелевы 65.1
 королевымъ 79.1
 королемъ 14.2, 37.2, 61.1; королемъ 14.1, 19.1; крелемъ 65.1, 66.1
 королици 43.2, 44.2, 47.3, 62.1; корол(л)ци 47.1; корици 43.1; королицѣ 48.1; крелици 62.1
 королю 34.3, 37.1, 38.1, 61.1, 73.1; корол(ю) 48.1; корол(л)[ю] 34.1, 46.3; крелю

42.1, 59.1, 66.2, 82.2, 83.3; кроли 66.1
 королюв *див.* короле(в)
 королуовства *див.* королевства
 королуовскими 51.1
 королА 12.1, 14.2, 19.1, 34.1, 37.2,
 39.2, 43.1, 51.1, 61.2; коро(л)А] 34.1,
 61.1; короля 1.1; кролаА 5.1, 22.1,
 65.1, 81.1; кроля 66.4, 82.1; крола 4.1
 король 12.1, 14.5, 34.2, 37.2, 39.1, 40.1,
 48.1, 49.1, 59.1, 70.1, 73.1; коро(л) 47.1,
 64.1, 79.1; кроль 17.1, 41.1, 65.2,
 66.1, 83.1; крол 66.1, 83.1; корол 17.1
 коромолити 58.1
 кору(н) 47.2
 корунъ 43.3, 44.3, 47.2, 48.1, 62.3, 66.3,
 82.1, 83.1
 коруны 47.1, 48.1, 66.3, 81.1
 коръчмитъ 16.1
 коръчмоу 16.1
 косарю 38.1
 косою 2.1
 косподареви *див.* господареву
 костельноу 45.1
 костельныхъ 49.2
 которая 6.1, 15.1, 45.9, 49.1; котораѣ 23.1,
 68.1
 которого 49.1
 которой 45.1
 котормъ 15.1; котормъ 49.1
 которую 45.2
 которые 40.1, 45.3; котормы 41.2
 котормы 8.1, 14.1, 45.1, 49.1, 63.2, 76.1;
 котормы(н) 43.1; котормый 6.2, 45.6,
 49.1, 63.2, 74.1; котормыѣ 41.2; котормы 64.1
 котормымъ 40.3, 45.2; котормы(м) 43.1
 котормыхъ 45.1, 49.3
 краденый 45.1
 краи 55.2
 краковской 17.1
 краковский 12.1;
 кракувський 28.1
 краковского 22.1
 кралъ 52.1
 крамные 45.1
 крепко *див.* крѣпко
 крепкую 40.1
 крестъ 63.2, 77.1, 81.1, 83.1; кр(ес)тъ 23.2;
 крстъ 34.1, 77.1; кр(с)тъ 34.2
 крестъянскоу 83.1
 крещенье 66.1
 крещенья 66.1
 кривавоу 45.1

кривду 14.1
 кривдѣ 14.1
 криви *див.* криви
 криво 14.1
 крижевникомъ 66.1
 крилоскомъ 4.1
 крилошаны 27.1; крылошаны 53.1
 криницы 55.1
 криницами 2.1
 криви 45.2; криви 45.1
 королевА 59.1; королевА 62.1
 королевы *див.* королевы
 королевствъ 66.1; королевствъ 66.1
 королевъ *див.* королевъ
 кроли 66.1
 кролици *див.* королевичи
 крола, крола, крала *див.* корола
 кроль, крол *див.* король
 крольствомъ 62.1
 крстъ, кр(с)тъ *див.* крестъ
 кругилин 38.1
 крѣпко 37.1, 40.1, 58.1; крепко 40.1
 крѣпость 41.1, 43.1, 44.1, 55.1, 59.1, 61.1,
 62.1, 64.1, 65.1, 66.2, 70.1, 78.1, 79.1,
 81.1, 82.1, 83.1; крѣпо(с)тъ] 47.1
 крыжевонцемъ 66.1
 крылошаны *див.* крилошаны
 кто 1.1, 2.1, 4.1, 8.1, 13.1, 14.1, 15.2, 19.1,
 21.1, 24.1, 30.1, 31.1, 32.1, 33.1, 35.1,
 37.1, 43.1, 44.1, 48.1, 51.1, 52.1, 59.1,
 61.1, 64.1, 66.1, 68.1, 69.1, 70.1, 71.1,
 72.2, 75.1, 78.1, 79.1; хто 5.1, 6.1,
 9.1, 10.1, 11.3, 15.1, 18.1, 23.3, 26.1,
 27.1, 39.1, 40.4, 45.2, 52.1, 67.1,
 72.2, 85.1
 ктомъ 4.1
 котормы *див.* котормый
 ку, кѣ *див.* к
 куда 19.2
 куды 6.1, 12.1
 куницы 6.1; кѣницы 76.1
 куничюу 27.1
 кунъ 80.1
 купалы 69.1
 купаль 14.1
 купивше 15.1
 купилъ 9.1, 16.2, 22.3, 27.3; коупилъ 20.1,
 21.1, 64.1
 купимъ] 52.1
 купли 10.1
 куплю 10.1, 49.1
 куповано 38.1
 куповати 45.1; кѣпѣвати 52.1
 купуючы 49.1
 купчи 9.1

купцемъ 77.1
 курАчего 58.1
 кухмистръ 79.1
 куАвский 17.1; куАвский 12.1
 коуны 1.1; кѸны 4.1
 коупилъ *див.* купилъ
 коупѸж 52.1
 кѸпитѸ] 52.1
 кѸпѸси 52.1
 кѸпѸвати *див.* куповати
 кѸпа 52.1
 къ *див.* к
 .л. 38.1, 55.1, 80.1
 ладану 13.1
 ланохъ 38.1
 лану 38.2
 ласкаве 49.1
 ласки 6.1, 9.1, 45.1, 49.1
 лвовский 21.2
 лево 6.2
 левой 6.3
 лежалъ 38.1
 лежат 29.1
 лежить 28.1
 лепшое 49.1
 лепѸи *див.* лѸпей
 леса 6.3
 лесами 6.1
 лесокъ 6.1
 лесомъ *див.* лѸсомъ
 лесы *див.* лѸсы
 лесъ *див.* лѸсъ
 лета *див.* лѸта
 летний 6.1
 леты *див.* лѸты
 ли 6.1, 14.5, 19.1, 41.2, 43.1, 45.1, 52.3,
 63.1, 82.1
 либо 43.2; либы 61.1
 лисе 37.1
 лисици 27.1
 листа 47.1, 62.1
 листо *див.* листь
 листов 17.1
 листови 29.1, 53.1
 листомъ 9.3, 10.1, 24.2, 30.1, 43.1, 45.1,
 48.2, 49.1, 51.1, 59.1, 60.1, 64.1, 66.1,
 70.1, 71.1, 79.1, 80.1, 81.1, 83.1;
 листо(м) 47.1, 68.1, 75.1
 листу 9.1, 10.2, 41.1, 42.1, 43.1, 44.1, 49.1,
 59.1, 62.1, 64.1, 66.2, 72.1, 80.1, 81.1,
 82.1, 83.1; листѸ 65.1; лысту 70.1
 листы 9.1, 17.3, 38.1, 45.2, 48.1, 83.1
 листь 6.1, 9.2, 11.2, 12.1, 14.1, 24.2, 42.3,
 43.1, 44.1, 49.2, 51.2, 53.3, 55.1, 60.2,
 62.1, 71.3, 72.1, 73.1, 78.2, 80.1, 83.1;
 листь 31.1, 62.1, 80.1; листо 41.2;

лист 24.1; лист(ъ) 31.1
 листь 45.1
 литвина 58.1
 литовскаго *див.* литовского
 литовски 83.1; литовский 59.1; литовъ-
 ский 24.1, 64.1; литов(с)кій 79.1; ли-
 товскій 9.1, 48.1, 49.1, 65.1; литовскій
 70.1; литовскій 41.1; литовскій 6.1;
 литовский 40.1
 литовскимъ 63.1; литовскимъ 37.1; ли-
 товскимъ 23.1; литовскимъ 14.1;
 литовскимъ 14.1; литовскимъ 14.2,
 66.1
 литовского 40.1, 61.1; литовскаго 49.1
 л(и)товскому 34.1, 41.1; литовскому 44.1;
 литовскому 46.1, 66.1
 литого 45.1
 лихвы 45.3
 лихвъ 45.1
 лихий 58.1
 лихихъ 40.1
 лихо 34.1, 40.1, 46.1
 лихого 44.1; ли(хо)го 58.1
 лихое 54.1
 личачи 10.1
 личбъ 57.1
 лишень 63.1
 лишитисА 14.1
 ловами 6.1
 ловехъ 40.1
 лови 75.1
 ловити 20.1, 75.2
 ловишчехъ 75.1
 ловища 4.1, 12.1, 75.1; ловишча 75.1; ло-
 висча 6.1
 ловищахъ 1.1
 ловищи 5.1, 17.1, 27.1, 28.1
 ловы 6.1
 лоеваго 49.1
 лсти 41.1, 46.1, 61.1, 65.1, 66.4, 81.1, 82.1,
 83.2; лсти 59.1; лсти 19.2, 48.1, 62.2;
 лсти 27.1
 лтмъ *див.* лѸтомъ
 лугомъ 53.1
 лугъ 55.2
 лукна 40.1
 лучьскын 19.1
 лоугами 31.1
 лоуками 1.1; лѸками 5.1
 лысту *див.* листу
 лѸ *див.* лѸто

лѣпей 64.1; лѣпїй 70.1; лепѣи 83.1
лѣпило 38.1
лѣпшїй 70.1
лѣпшоую 31.1
лѣпшиѣ 29.1
лѣпѣли 38.1
лѣсахъ 4.1
лѣски 31.1
лѣсомъ 17.1, 70.1, 79.1; лѣсомъ(ъ) 31.1;
лѣсомъ 20.1, 29.1; лесомъ 6.1, 64.1
лѣсѣхъ 1.1
лѣсѣ 21.1, 28.1; лесѣ 6.1
лѣсы 4.1, 5.1, 28.2, 31.1, 80.1; лесы 6.2
лѣ(т) 14.3, 21.2, 22.4, 25.1, 27.3, 28.2, 36.1,
43.1, 44.1, 47.2, 51.3, 53.5, 60.4, 71.4,
80.1; лѣт 17.1, 29.1; лѣтъ 17.1,
24.1, 37.1, 45.2, 66.1, 77.1, 79.1, 80.1,
81.2, 82.1, 83.2; лѣтъ 29.1
лѣта 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 24.1, 31.1, 41.1,
48.1, 58.1, 59.1, 65.1, 73.2, 77.1; лета
6.1, 49.1, 64.1, 68.1; лѣ(т) 79.1
лѣто 9.1, 16.1, 24.1, 27.1, 29.1, 32.1, 41.1,
42.1, 55.1, 67.1, 72.1; лѣ 6.1, 7.1, 21.1
лѣтомъ 20.1, 62.1; лѣто(м) 44.1; лѣтомъ
66.1; лѣтмъ 43.1
лѣтъ 58.1, 62.1
лѣты 45.1, 59.1, 64.1, 65.1, 71.1, 78.1, 79.1,
82.1, 83.1; лѣты 61.1; лѣты 37.1, 39.1,
40.1, 70.1
люба 23.1
любви 23.1, 63.1
любо 14.4, 34.1, 37.1, 38.1, 39.1, 40.3, 45.2,
57.1, 82.1
любовь 63.1
лю(д) *див.* люди
люда (*від* людъ) 62.1
люде *див.* люди
людей 10.1, 40.1, 49.1, 63.2, 85.1
людемъ 48.1, 49.1, 53.1, 58.1, 63.1, 77.2;
лю(д)мъ 40.1
люди 15.1, 19.1, 24.3, 37.1, 40.4, 49.1, 58.1,
76.2, 84.1; людї 79.1; люд(и) 23.1;
лю(д) 40.7; людии 14.1, 27.1, 38.1,
53.1; людий 24.1; людїй 15.1; лю-
д(и)и 23.1; люд[и] 15.1; люде 4.2, 40.1
людми 4.1, 6.1, 27.1, 40.6, 43.1, 44.1,
48.1; людьми 40.1, 63.1; лю(д)ми 40.1
лю(д)мъ *див.* людемъ
люды 6.1
люцкые 49.1
ладѣцкихъ 38.1; лаццкихъ 38.1
лахи 14.1; ляхы 14.1
лѣвовы 17.2

лѣсти, лѣсти *див.* лѣсти
маемъ 10.1
маестностей 6.1
маеть, мает, мае(т), маеть *див.* имаеть
макар[ъ] 52.1
малое 49.1
малую 9.1, 11.1
малый 6.1
манастыремъ 64.1; мона(с)тыремъ 4.1
манастыря 1.1; монастыра 6.1, 68.1, 72.1;
монастырѣ 76.1
манастырь 1.1, 15.1, 40.1; монастырь 76.2;
мѣнастырь 27.1; мунастырь 27.2; мо-
настырь 6.1
марта 4.1, 11.1, 24.1, 55.1, 77.1
маршалко 28.1; маршАлко 79.1
маршалок 17.1
мати 70.1
матери 4.1; мѣри 40.1; матери 72.1
матки 83.1
маткою 33.1
матцѣ 24.1
маю 10.1, 11.1
мають 40.1, 45.7, 49.2; мають 49.2; мают
29.1
маА 31.1
меду 18.1, 20.1
медовїе 4.1; медовыѣ 1.1
медовыми 5.1
межи 4.1, 9.6, 10.6, 19.1, 22.1, 23.2, 24.1,
27.3, 31.1, 45.2, 58.4, 63.3, 68.1, 81.1;
межи 23.3; мѣжи 10.1
мели 49.1; мѣли 45.1
мене 19.1, 38.1, 52.1, 58.4, 63.1, 83.1
менованому 49.1
мену 11.1
месеца 6.1, 49.2; мѣца 5.1; м(с)ца 4.1, 31.1,
37.1; мѣя 1.1; мѣА 24.1; м(с)цА 36.1,
39.1; мѣсяца 9.1, 69.1, 72.1; мѣсАца
70.1; мѣсАцА 58.1; мѣ(с)цА 55.1
мѣста *див.* мѣста
мѣсто *див.* мѣсто
мѣсты 40.1
металъ 45.1
мети *див.* мѣти
митрополиту 4.1
митрополитомъ *див.* митрополитомъ
мѣщаны 49.2
мѣшкають 49.1
мѣшкающимъ 45.1
ми 4.1, 15.1, 29.1, 34.7, 37.1, 39.2, 40.10,
47.1, 59.1, 63.3, 73.2, 81.2, 83.1
мили 6.1
миловати 6.1

милого 1.1, 66.1, 81.1
 милому 44.1, 62.1, 66.2, 73.2, 82.1, 83.2
 милости 10.2, 42.3, 61.1, 62.1; мл(с)ти 4.1,
 40.1, 55.1; 64.1, 79.1; милости 62.1;
 ~
 млти 46.1; млсти 83.1; мл(л)сти 43.1;
 ~
 млсти 59.1
 милостивого 51.1; мл(с)тиваго 4.1
 милостивому 38.1, 62.1
 милостивый 38.1
 м[и]л[ост]ивъ 15.1
 милостию 6.2, 17.1, 42.1; милостью 9.1,
 48.1; милостью 49.1; мл(с)тію 31.1;
 ~
 мл(с)тью 28.1, 37.1; млтью 27.1;
 ~
 млтью 24.1; милостию 29.1, 72.1
 милостиА 52.1
 милость 10.2; мл(с)ть 38.1
 [ми]лос[ѣ]р]дѣемъ 15.1
 милый 43.1; милый 59.1
 милъ 28.1
 милѣйшій 48.1
 мимо 66.1, 81.1, 83.1
 минеть 19.1
 мира 6.1, 68.1
 мирень 37.5
 мирскимъ 6.1
 ми(р)скихъ 4.1
 миру 14.3, 37.2
 мирѣнь 4.1
 миръ 14.5
 митрополит 4.1; митрополитъ 1.1, 5.1
 митрополитомъ 1.1, 73.2; митрополитомъ
 4.1; митрополитомъ 5.1
 митрополіи 4.1
 митрополью 73.1
 млина 24.2; млына 68.1
 млинница 5.2
 млиномъ 16.1, 27.1; млином 2.1
 млину 24.2
 млинъ 24.2
 ~
 млсрдіе 47.1
 ~
 млсти, мл(с)ти, млти *див.* милости
 мл(с)тиваго *див.* милостивого
 мл(с)то 41.1
 мл(с)ть *див.* милость
 ~
 мл(с)тью, млтью, млтью *див.* милостию
 млына *див.* млина
 млынми 1.1, 5.1
 мнихомъ 24.1
 многихъ 34.1, 48.1, 49.1, 63.1, 64.1, 66.1;
 ~
 многих 66.1; многи(х) 46.1, 61.1,
 79.1; многихъ 42.1; многи(х) 41.1
 много 1.1, 4.1, 5.1, 10.1, 17.1, 29.1, 40.1,

53.1, 60.1, 79.1
 мною 2.1, 13.1, 15.1, 35.1, 83.1, 85.1
 мнѣ 19.2, 23.1
 многихъ, многи(х) *див.* многихъ
 мовячи 45.1
 могила 55.3; могила 55.3
 могилы 6.2
 моглъ *див.* моглъ
 могѣричъ 16.1, 20.1
 могутъ 17.1, 22.1, 28.1
 моглъ 45.3, 49.1; моглъ 79.1
 може 22.1
 можемъ 14.1
 можетъ 14.1
 мое 1.1, 2.1, 4.2, 10.1, 63.1; мое
 32.1; мое 5.1
 моего 10.1, 63.4, 72.1; моего 13.1, 25.1;
 мо+іе 72.1; моего 58.1
 мое 10.1
 моей 18.1, 63.3; моеи 15.1; моеи 83.1;
 моіеъ 32.1
 моему 6.1, 10.2, 63.9, 83.2; моему 34.1, 73.1
 моіемъ 74.1; моіемъ 35.1; моіе(м) 35.1;
 моіе 72.1
 моею 34.1, 58.1; моею 83.1; моіею 61.1;
 моіею 32.2
 моіеъ *див.* моей
 мои 10.5, 12.1, 15.1, 40.1, 45.1, 73.1, 83.1,
 ~
 84.1; мо[и] 34.1; мои 19.1; мои 58.1;
 мой 84.1; мой 34.1, 61.1; мой 34.1
 моими 83.1; моимъ (!) 55.1
 моимъ 6.1, 10.1, 63.1; моимъ 18.1; мои(м)
 4.1, 68.1; моимъ 34.1
 моихъ 55.1, 63.1, 72.1
 мокроѣ 45.1
 молвили 22.1
 молвить 40.1
 молдавское 66.1
 молдавской 66.4; молдавскоѣ 66.1
 молдавь 41.1
 молдавски 55.1
 молдавскихъ 55.1
 молдавскою 55.1
 молитвами 72.1
 м[о]л[и]т[в]ою 15.2
 молити 6.1
 молодому 11.1
 монастыра *див.* монастыря
 мона(с)тыремъ *див.* монастыремъ
 монастыри 76.1
 монастырю 1.1, 76.1, 84.1, 85.1; монастырю
 72.1
 монастырь 72.1
 монастырѣ *див.* монастыря

монастырь *див.* манастырь
 монеты 10.1
 мордовское 15.1
 моричь (могоричь) 27.1
 морю 62.1
 мора 55.1
 мо...ники 11.1
 мосту 6.1, 24.1, 49.1
 мость 19.1
 моцы 45.1, 49.1
 моць 49.1
 моча 43.1
 мочи 66.2
 мочью 66.2
 мощий 13.1
 моѡ 19.1
 мою 6.1, 10.1, 72.1, 83.1
 моА 55.1
 ~
 мртвымъ 13.1
 мръе 40.1
 ~
 мца, м(с)ца, м(с)ца *див.* месеца
 ~
 мтри *див.* матери
 ~
 мтръ 26.1
 му *див.* ему
 мудроі 62.1
 мужемъ 48.1
 мужи 15.1; мужии 15.1
 мужми 69.1
 мунастыреви 27.2
 мунастырь, мѣнастырь *див.* манастырь
 мученика 32.1; мѣника 36.1
 ~
 мця, мца *див.* месеца
 ~
 мы 1.1, 4.1, 5.1, 6.1, 8.1, 11.1, 14.1, 17.2,
 24.2, 28.1, 30.2, 31.1, 34.1, 37.1, 38.1,
 40.2, 41.2, 43.3, 44.1, 45.4, 46.1,
 47.1, 48.2, 49.2, 51.2, 56.3, 57.1, 58.5,
 59.1, 60.1, 61.2, 62.2, 64.1, 65.2,
 66.5, 67.1, 70.1, 75.3, 77.1, 78.1, 79.2,
 82.1
 мынцаръ 45.1
 мысли 47.1
 мыслили 66.1
 мыслиль 61.1
 мыслили 34.1
 мыслаче 58.1
 мыслью 34.1
 мыта 19.1, 45.3
 мытникъ 45.1
 ~
 мыто 45.1; мто 45.1; м[ы]то 15.1
 мыты 1.1, 17.1
 мьстить 26.1
 ~
 мѣжи *див.* межи

мѣли *див.* мели
 мѣль 45.3
 мѣнованы 9.1
 мѣсець 45.1; мѣсАць 14.1
 мѣста 15.1, 23.1, 45.3, 63.2; места 40.1
 мѣстехъ 83.1
 мѣстичи 20.1, 22.1
 мѣстичовъ 21.1
 мѣстичъ 21.1
 мѣсто 24.1; место 40.1
 мѣсто 9.2
 мѣсть 24.1, 52.1, 70.1
 мѣсть 44.1
 мѣстычемъ 8.1
 мѣ(с)ца, мѣсАца, мѣсАца, мѣсяца *див.* ме-
 сеца
 мѣсАць *див.* мѣсець
 мѣти 45.2; мети 6.1
 мѣщанъ 45.1
 мА 37.1, 39.1, 59.2
 мАсопусты 41.1
 мА(с)пусто 41.2; мАсопусто 41.1
 н 12.1
 на 1.8, 2.1, 4.5, 5.5, 6.14, 9.19, 10.3, 11.7,
 12.5, 14.10, 15.2, 16.1, 17.2, 18.3, 19.6,
 20.1, 21.5, 22.2, 23.7, 24.4, 25.1, 26.3,
 27.2, 28.4, 29.6, 30.7, 31.4, 32.4, 33.2,
 34.3, 36.4, 37.3, 38.15, 39.8, 40.11,
 41.4, 42.3, 43.2, 44.4, 45.17, 46.2, 47.3,
 48.2, 49.10, 50.2, 51.6, 52.6, 53.6, 54.1,
 55.1, 56.1, 57.1, 58.16, 59.3, 60.2, 61.2,
 62.5, 63.5, 64.6, 65.1, 66.9, 67.2, 68.4,
 69.1, 70.4, 71.5, 72.4, 73.2, 75.6, 76.9,
 77.5, 78.4, 79.4, 80.6, 81.1, 82.3, 83.6,
 84.1, 85.2
 набудуть 49.1
 набытыхъ 49.1
 наведенъ 45.1
 навѣки 4.1; навѣкы 70.1
 нагабалъ 45.2
 нагабана 45.1
 надаемъ 49.1
 нада(л) 68.1
 наданные 49.1
 наданныхъ 49.1
 надания 6.1
 надбъ 2.1
 надо 83.1
 надобъ 12.2, 14.1, 16.1, 21.1, 37.1,
 58.2; надобно 79.1
 надто 6.1
 надбють 70.1
 надъ 6.1, 45.1, 49.2
 наѣмалъ 38.1
 назад 23.1
 назнаменуемо 45.1

33.6

наипервее 39.1
 найдень 45.2
 найдеть 45.1
 накануне 62.1
 какое 49.1
 належати 29.1
 належить 49.1
 наложили 38.1
 нальпей 9.1
 нама 34.1, 40.1
 наместникомъ *див.* наместникомъ
 нами 6.1, 9.2, 33.1, 45.1, 49.2, 53.1, 58.1,
 63.1, 64.1
 намолвити 65.1
 наместник(и) *див.* наместники
 наместникомъ *див.* наместникомъ
 наместники 10.1
 наместкомъ 59.1, 79.1; наместкомъ 64.1;
 наместкомъ 64.1
 наместника 9.2
 наместникам 34.1
 наместникомъ 66.1; наместникомъ 29.1;
 наместникомъ 66.1; наместникомъ 70.1
 наместники 66.1; наместник(и) 23.1
 наместничати 34.1
 наместо 45.1
 наместки 64.1, 66.1; наместки 64.2; на-
 местки 12.1
 намъ 6.1, 9.3, 11.1, 14.3, 23.2, 25.1, 28.1,
 34.1, 40.5, 42.1, 45.3, 49.1, 50.1, 58.10,
 63.1, 64.3, 70.2, 76.1, 79.4; нам 33.2;
 намъ 29.1; намо 41.2; на(м) 41.1, 79.1
 нане(м) 4.1
 нанъ 66.1; нанъ 70.1; на(н) 79.1
 напервѣй 45.1
 написани 66.1
 написано 39.1, 40.1, 41.1
 написаного 61.1
 написаному 59.1, 61.1
 написаную 79.1
 напотомъ 49.2
 напротивку 45.4
 нарѣнный *див.* нароженѣй
 нарожени 17.1
 нароженю 29.1
 нарожения 45.1, 49.2; нароженья 73.1;
 нароженья 43.1, 44.1; наро(ж)ныя
 37.1; нароженья 20.1
 нароженѣй 24.1, 77.1; нароженѣй 81.1; на-
 роженья 21.1; нарѣнный 80.1; наро-
 женья 27.1; нароженья 53.1; наро-
 женья 28.1, 60.1; нароженья 51.1
 нарѣши(т) 68.1
 наслѣдникомъ 70.1

наставляти 6.1
 настоятелю 6.1
 наступники 6.1
 наступникомъ 6.1
 насѣчено 38.1
 насѣчи 38.1
 насъ 1.2, 6.5, 8.1, 11.1, 38.1, 45.2, 48.1,
 49.3, 50.3, 57.1, 58.6, 63.1, 66.2, 71.1,
 76.1; насъ 5.1, 17.1, 23.8, 66.2; на(с)
 4.3, 46.1, 58.2
 нато 4.1
 натства 82.1
 находиль 45.1
 на(ш) *див.* нашъ
 наша 6.1, 41.1, 43.1, 44.3, 47.1, 49.1;
 наша 48.1
 на(ш)го *див.* нашего
 наше 6.1, 17.1, 53.1, 58.1, 60.1, 79.1, 80.1;
 наше 6.3, 9.1, 45.3; наше 45.1, 85.1;
 наше 40.1
 нашего 4.1, 6.1, 17.1, 21.1, 28.2, 29.1, 34.2,
 51.1, 62.1, 65.2, 66.1, 76.1, 82.1; на-
 шого 6.1, 9.1, 45.4, 49.2, 68.1;
 наше(г) 81.1; на(ш)го 81.1
 нашей 45.1, 65.1; нашей 62.1; нашей 23.3;
 нашей 47.1, 64.1; нашей 79.1; нашей
 41.1; нашей 6.1, 63.1, 70.1; нашей
 58.1, 61.1
 нашему 1.1, 4.1, 31.1, 34.1, 38.2, 40.1,
 44.1, 55.1, 58.2, 59.2, 61.1, 62.1, 64.2,
 66.3, 82.2, 83.2; нашему 9.1, 17.1,
 45.2, 70.1; нашемъ 76.2; наш(е)му 34.1;
 нашему 40.1; нашему 34.2
 нашемъ 23.1, 48.1, 64.1, 66.1, 76.1; нашемъ
 45.5, 61.1, 70.1; наше(м) 81.1; наш(м)
 68.1; нашемъ 55.1
 нашеъ 58.1; нашеъ 66.2; наша 84.1
 нашею 17.1, 28.1, 39.1, 40.2, 42.1, 44.1,
 47.1, 48.2, 49.2, 58.1, 61.1, 62.2, 66.2;
 нашею 6.1, 49.1; нашею 56.1; нашею
 57.1
 наши 15.2, 46.1, 49.1, 58.4, 63.2, 65.1,
 72.1, 82.1
 нашими 1.1, 5.1, 6.2, 11.1, 15.1, 31.1,
 44.1, 45.2, 47.1, 48.1, 49.1, 62.3, 63.1,
 66.10; наши(м) 44.1
 нашимъ 6.1, 9.3, 23.4, 25.1, 28.1, 30.1,
 40.1, 45.1, 48.1, 49.1, 51.1, 53.1, 58.1,
 59.1, 60.1, 62.2, 63.1, 64.7, 65.3, 66.1,
 70.1, 79.3, 81.1; нашимъ 49.2, 70.3;
 наши(м) 43.1, 47.2, 75.1; нашимъ
 29.1; нашимъ 40.1
 нашихъ 4.1, 6.3, 45.1, 49.1, 62.1, 63.1,

66.2, 72.1, 79.1; наши(х) 4.1, 44.1, 68.1
 нашили 58.1
 нашо, нашое *див.* наше
 нашего *див.* нашего
 нашей, нашей *див.* нашей
 нашему *див.* нашему
 нашомъ, нашом(м) *див.* нашемъ
 нашему *див.* нашему
 нашу 6.2, 9.1, 11.1, 17.1, 30.1, 45.1, 57.1,
 64.1, 69.2; нашѸ 4.1, 5.1, 68.2; нашоу
 31.1; нашо 1.1, 23.1, 28.1, 51.2, 53.1,
 55.1, 59.1, 61.1, 62.1, 66.1, 71.1, 75.1,
 79.1, 81.1
 нашымъ *див.* нашимъ
 нашъ 1.3, 5.1, 43.1, 62.1, 66.1
 нашо *див.* нашо
 наша *див.* наша
 нашъ 1.1, 5.1, 9.1, 24.1, 40.2, 41.1, 43.1,
 48.1, 58.5, 59.2, 64.2, 65.3, 66.2, 69.1,
 76.2, 79.1; нашъ 1.1, 4.2, 6.5, 9.3,
 11.1, 17.2, 45.1, 49.2, 65.1, 85.1; на(ш)
 41.1
 наяснѣйшаго 49.1
 нѣлю *див.* нѣдлю
 не 1.2, 2.1, 4.1, 6.2, 8.3, 10.3, 11.1, 12.2,
 14.1, 15.3, 16.1, 18.1, 19.4, 21.1, 23.7,
 27.1, 30.1, 33.2, 34.3, 36.1, 37.9, 38.3,
 39.1, 40.10, 41.2, 42.1, 43.6, 44.3,
 45.25, 46.1, 47.1, 48.1, 49.3, 50.2,
 52.4, 58.2, 59.1, 60.1, 61.1, 62.7, 63.7,
 65.2, 66.6, 69.3, 73.1, 75.2, 76.4, 77.1,
 78.1, 79.2, 80.1, 81.2, 82.2, 83.2; нѣ 4.3
 невинность 45.1
 неводи 12.1
 неволею 44.1
 невола 14.1
 невѣрник[ъ] 52.1
 невинимуючи 66.1
 него *див.* его
 недалеко 6.1
 недати 66.1
 недѣ(л) 38.2
 недѣли 42.1, 50.1; не(д)ли 14.1; нѣдли
 77.1
 недѣлю 29.1, 38.1, 48.1, 62.1; недѣ(л)[ю]
 38.1; не(д)лю 37.1, 40.1; нѣдлю 43.1
 неделА(х) 39.1
 незгоду 45.1
 неи *див.* ее
 некоторА 37.1; нѣкоторА 79.1
 некоторым 10.1
 немецъ 40.2
 немилостивъ 45.1
 немочь 37.1

нему *див.* ему
 немъ 1.1, 45.1, 47.1, 64.1; нѣмъ 79.1;
 нюмъ 1.1; немъ 5.1
 немъцемъ *див.* нѣмъцемъ
 ненадобе 6.1; ненадобѣ 18.1
 некупати 30.1
 непенно 10.1
 непорушена 55.1
 непорушно 10.1, 17.1, 25.1, 67.1, 68.1,
 84.1; непорочно 78.1; непорухомо
 64.1; непорушоно 6.1
 непослушныхъ 6.1
 неприятелем 62.1
 неприятели 66.1; неприАтели 47.1
 неприАтели 58.1; неприятель 62.1; не-
 приѣдтъ 19.1
 неприАтелА 19.1
 неприАтель 41.1
 нерухомые 45.1
 неумытнаго 4.1
 нехай 9.1
 ни 6.5, 10.4, 12.6, 14.2, 15.2, 16.2, 23.1,
 37.2, 40.4, 43.2, 44.3, 45.1, 47.1, 49.1,
 52.2, 58.1, 59.1, 61.4, 62.4, 65.1, 66.2,
 77.2, 82.3; ны 23.2
 нивами 80.1
 ниву 12.1
 нивы 24.1, 84.1
 нигде 52.1
 нидѣломъ 61.1
 нижей 45.1, 49.2
 нижни 55.1
 нижнимъ 55.1
 нижъ 78.1
 нижъли 45.1
 низъ 40.3
 никакими 47.1
 никакихъ 76.1
 никакоже 6.1
 никаковъ 58.1
 никды 59.1
 никим 78.1; никимъ 64.1
 никимже 67.1
 николи 43.1, 44.1, 47.1, 48.1, 60.1, 62.1
 николи(ж) 43.1; николиже 55.1
 никому 10.1, 18.1, 21.1, 34.1, 40.1, 74.1;
 никомѸ 76.3, 78.1; ником(у) 2.1
 никоторА 43.1
 никоторою 27.1, 47.1
 никоторымъ 37.2, 61.1, 66.1, 79.1, 81.1,
 83.1
 ними 15.1, 65.1, 66.1
 нимъ 4.1, 5.1, 14.1, 23.1, 37.1 40.1, 45.1,
 51.1, 63.1; нимъ 1.1 *див.* ѿ нимъ
 нине(ч) 39.2; нинечи 40.1; нынѣки 17.1;
 нынѣчи 63.2; нинѣки 28.1

нынѣшнимъ 45.1, 49.1; нынѣшнимъ 9.1
 нинѣ 62.2; нынѣ 58.1; ныне 40.3
 нынѣшнимъ 45.1; нинѣшнимъ 10.1
 ниодныхъ 66.1
 нихъ 6.1, 45.4, 48.1, 79.1; них 15.1, 66.1,
 83.1; ниho 41.1; ни(х) 47.1
 ничего 8.1; ничого 45.1
 ничимъ 10.1, 80.1; ничимъ 15.1; ничѣмъ 69.1
 нишихъ 6.1
 но 63.1, 19.2, 27.1, 40.1, 42.1, 46.1, 69.1
 новгородецъ 11.1
 нового 21.1, 63.2
 новое 29.1, 40.1; новоіе 53.1
 новыи 40.1
 новыхъ 14.1
 нога 58.1
 ноемврѣя *див.* ноѣбръя
 носить 12.1
 ночного 45.1
 ноѣбръя 56.1; ноАбръя 39.1; ноемврѣя 72.1
 ншее *див.* наше
 ншму *див.* нашему
 ншою *див.* нашею
 ны *див.* ни
 ныне, нынѣ *див.* нинѣ
 нынѣшними 62.1; нынѣшними 66.1;
 нѣнишними 6.2
 нынѣки *див.* нине(ч)
 нынѣшнии 66.2
 нынѣшнимъ *див.* нинѣшнимъ
 нѣ *див.* не
 нѣзы 12.1
 нѣкому 4.1
 нѣкотораА *див.* нектораѣа
 нѣкоторого 45.2
 нѣкоторою 44.1
 нѣкоторую 45.1
 нѣкоторый 45.4
 нѣмецкихъ 38.1
 нѣмцемъ 77.4; нѣмцомъ 66.1; немѣцемъ
 66.1
 нѣмъ *див.* немъ
 нѣнишними *див.* нынѣшними
 нѣст[ъ] 52.1
 нѣтъ 12.1; нѣтъ 23.4, 74.1
 ню 61.1
 нюи 16.1
 нюмъ *див.* немъ
 няства 82.1
 налса 37.1
 наль 37.1
 нати 40.1
 нь 14.1, 15.1, 40.1, 48.1, 59.1, 64.1

ньшто 33.1
 о 6.2, 15.1, 42.2, 45.4, 63.1, 65.6, 70.1,
 72.1, 75.1; ѿ 56.2, 83.1; ѿ 22.1, 24.1,
 27.1, 29.1; ѿ 32.1, 47.1, ѿ 60.2; ѿ 75.1
 оба-два 45.1
 обаполь 40.1, 49.1; ѿбаполь 25.1
 обвинены 45.1
 обвиненъ 45.1
 обема 25.1; обѣма 5.1
 обернути 9.1, 10.1
 обида 76.1
 обидити *див.* обидети
 обидному 63.1
 обиду 40.1
 обителми 6.1
 обладаА 55.1
 области 6.1; ѿбласти 52.1
 областню 6.1
 обличностью 45.1
 оборотити 29.1; обротыты 70.1
 обошлютъ 66.1; обошлютъ 66.1
 ображеному 45.1
 обровнати 65.1
 обронцою 45.1
 обу 11.1
 обчий 63.1
 обчымъ 63.1
 обысмо *див.* абыхмо
 обычаемъ 10.1, 45.2
 обычая 45.4; ѿбычаА 47.1
 обѣль 9.1
 обѣма *див.* обема
 обѣтъ 15.1
 обѣщеваючи 62.1
 обѣменАты 70.1
 один 45.1; одинъ 45.1, 63.1; ѿдинъ 37.1
 одно *див.* Одно
 одного 45.1, 62.2, 65.1; ѿдного 77.1;
 ѿдного 58.1
 одное 45.1; одноѣ 36.1, 45.1
 одноюта 68.1
 однимъ 66.1, 82.1; ѿднымъ 40.1, 59.1;
 однымъ 62.1
 одныхъ 66.1; одных 66.1
 одъ 6.1
 оже *див.* Оже
 озера 81.1; ѿзера 12.1; Ѹзера 35.1; езера
 4.1
 озеро *див.* ѿзеро
 озеры 15.2
 ознайменуемъ 49.1
 оказалъ 45.1
 околицю 15.1

около *див.* Около
околничий 15.1
окормилъ 45.1
окрутъ 45.1
октаву 45.1
октоврія 1.1; ѡктѡврія 5.1; ѡкѡтѡбрѡ 46.1

оли 45.1; Ѡли 28.1
олиж 9.1, 10.1
они *див.* Они
оного 65.1
оноѡ 45.1
ону 62.1
онѡ 9.1, 10.1, 11.1, 45.1, 50.1, 63.1; ѡнѡ
79.1; ѡнѡ 64.1

оны *див.* Они
оный 65.1
онымъ 48.1, 49.2
оныхъ 49.1
опекалникомъ 48.1
опеканью 48.1
описано 49.1
описанные 49.1
оприснь 23.1
опять 9.1, 10.1, 82.1; Ѡпѡтъ 36.1; ѡпѡтъ
58.1; ѡпѡ(т) 58.1

оромыхъ 49.1
освесчати 6.1
освящены 48.1
освъщенѡі 62.1
осмдесять 45.1, 49.2; ѡсмѡдесѡтъ 37.1
осмнадцатого 49.1
осмого 6.1, 73.1
осмоѡ 27.1, 71.1; Ѡсмоѡ 28.1; осмое 29.1
осмомъ 49.1
осмѡ 45.1

основание 68.1
основати 6.1
осочъными 6.1
оспожына 23.2
оставлѡемъ *див.* ѡставлѡемъ
останеть 41.1; остантъ 41.1
остати *див.* ѡстати

остеръгати *див.* ѡстерегати
остаточнѡ 45.1
остреженьемъ 48.1
острова 6.1
островов 6.1
островъ 6.1
островъ 76.1

от 6.1, 23.6, 42.1, 45.3, 68.1; ѡ 5.1, 19.3,
26.1, 27.1, 34.1, 36.1, 40.8, 41.1, 44.1,

47.2, 78.2; ѡтѡтъ] 52.4; ѡ(т) 4.3, 8.4, 12.3,
13.1, 14.4, 21.1, 22.1, 28.5, 38.2, 40.6,
55.2, 57.1, 58.1, 60.1, 74.2, 79.1; ѡтъ 1.1,
5.1, 6.14, 9.5, 10.4, 11.1, 23.6, 30.1,
31.1, 45.3, 49.4, 50.1, 62.1, 63.2, 66.1,
76.1; ѡтъ 1.4, 5.3, 52.1; Ѡтъ 75.1;

ѡто 12.1; ѡто 23.3; ѡто 47.1; ѡтъ 30.1;
Ѡ(т) 75.1

отвѣтъ 15.1

отганяти 6.1

отдати 9.1, 10.2, 29.1, 63.1; ѡ(т)дати 21.1,
37.1, 53.1

отець, отецъ *див.* отецъ

отмѡну 11.1

отнинѡ 83.1

отшлеть 23.2

отповѣдати 45.1

отправованья 6.1

отправовати 49.1

отступаю 83.1

отступит 83.1

отступити 48.1

оттоль 6.1; ѡ(т)тулѡ 40.1; ѡ(т)толь 19.1;

ѡ(т)толѡ 55.8

отходя 85.1

отца *див.* ѡ(т)цѡ

отцу 6.2; ѡтъ]цю 15.1

отческая 6.1

отчиною 63.2

отчинѡ 63.5; ѡтъ]чинѡ 15.2; очинѡ 23.3

отчины 63.1; ѡтъ]чины 15.1; очины 23.1

отымъ 70.1

ѡтъ]цѡмъ 15.1; ѡтъ]цѡмъ 15.1

ѡтъ]цю *див.* отцу

ѡць *див.* отецъ

ѡца *див.* ѡ(т)цѡ

очину 23.1

очины 23.1

очинѡ 23.3

очистивши 45.1

очистити 45.2

очищати 11.2

очищенъ 45.1

Ѡбида 40.1

Ѡбличье 60.1; ѡбличье 53.1; Ѡбличье

80.1; ѡбличе 17.1

Ѡблогло 41.1

Ѡбръзанье 21.1

Ѡбъзди(л) 22.1

Ѡбъзды 22.1; ѡбезды 17.1

Ѡбъздомъ 27.1; Ѡбъздомъ 28.1; ѡбез-

домъ 12.1

ѿ весь 38.1
 Ѡдино 12.1
 Ѡдно 22.1, 44.1; Ѡдно 57.1
 Ѡдну 38.1
 Ѡдѣль 60.1
 Ѡже 60.2; Ѡже 22.1; Ѡже 41.1; Ѡже 14.1; Ѡже 73.1; Ѡже 52.1
 Ѡзера *див.* озера
 Ѡколица 40.1
 Ѡколнии 22.1
 Ѡколо 38.1; Ѡколо 40.2; Ѡколо 58.1; Ѡколо 49.1, 84.1
 >
 Ѡли *див.* оли
 Ѡлтарь 13.1
 Ѡни 22.1; Ѡни 41.1; Ѡни 52.1; Ѡны 70.1
 Ѡправиль 71.1
 Ѡпроче 19.1; Ѡпроче 38.3; Ѡпроче 40.1;
 Ѡпрочь 4.1
 ѠпАть *див.* опять
 Ѡсадивши 28.1
 Ѡсвѣдчаю 80.1
 ѠсмоіѢ *див.* осмоіѢ
 Ѡтъ *див.* от
 Ѡца *див.* Ѡ(т)ца
 Ѡбаполъ *див.* обаполъ
 Ѡласти *див.* области
 Ѡбезды *див.* Ѡбѣзды
 Ѡбидети 40.1; Ѡбидети 69.1; Ѡбидѣти 15.1, 69.1; Ѡбидити 69.1
 Ѡбладае(т) 4.1
 Ѡбличе *див.* ѠбличіѢ
 Ѡбою 14.1
 ѠбрѣзаниА 81.1
 ѠбычаА *див.* обычая
 Ѡбѣ 40.1, 77.1
 Ѡбѣчаемъ 40.1
 Ѡбѣчаемъ 44.1
 Ѡбѣздна 12.1
 Ѡбѣздомъ *див.* Ѡбѣздомъ
 Ѡвчими 5.1
 Ѡдинъ *див.* одинъ
 Ѡдиного 40.1
 Ѡдно *див.* Одно
 Ѡдного, Ѡдного *див.* одного
 Ѡднымъ, Ѡднымъ *див.* однимъ
 Ѡже *див.* Ѡже

Ѡзера *див.* озера
 Ѡзеро 56.2; Ѡзеро 76.1
 Ѡктоврѣя, ѠктабръА *див.* октоврѣя
 Ѡколо, Ѡколо *див.* Ѡколо
 Ѡль 19.1
 ѠмешкаА 79.1
 Ѡни *див.* Ѡни
 Ѡнъ *див.* онъ
 Ѡпосле 67.1
 Ѡпришнѣ 4.1
 Ѡпроче, Ѡпроче, Ѡпрочь *див.* Ѡпроче
 ѠпАть, ѠпА(т) *див.* опять
 Ѡргѣж 52.1
 Ѡсадил 29.1
 ѠсмыдесАтого 31.1
 ѠсмыдесАтъ *див.* осмдесять
 Ѡсмсо(т) 4.1
 Ѡсмы(й) 4.1
 Ѡсобливѣ 4.1
 Ѡсподарева 34.1
 Ѡсподареви *див.* господаревн
 Ѡсподаремъ *див.* господаремъ
 Ѡспдрю *див.* господарю
 Ѡсподарь 34.3
 Ѡоставили 64.1
 Ѡоставляемъ 64.2; Ѡоставляемъ 70.1
 Ѡстати 37.1, 61.1; Ѡстати 66.1
 Ѡстерегати 47.1
 Ѡстерегати 44.1; Ѡстерѣгати 66.1
 Ѡт[ъ], Ѡтъ, Ѡ(т) *див.* от
 Ѡ(т)веречи 37.1
 Ѡ(т)воротити 37.1
 Ѡ(т)дамы 41.1
 Ѡ(т)дати *див.* отдати
 Ѡ(т)дѣлили 60.1
 Ѡтець 5.1, 29.1; Ѡтец 67.1; Ѡтець 83.1;
 Ѡтець 1.1, 4.2; Ѡтець 6.2, 72.1, 85.1;
 Ѡ(т)ць 40.1; Ѡтъць 58.1; Ѡць 16.1;
 Ѡць 19.1
 Ѡ(т)иметь 40.1; Ѡ(т)иметь 13.1
 Ѡ(т)лучила 40.1
 Ѡ(т)лучити 81.1
 Ѡ(т)лучАтисА 27.1
 Ѡ(т)мѣна 64.1
 Ѡ(т)мѣну 51.2, 64.1
 Ѡ(т)нимати 40.1
 Ѡто, Ѡто *див.* от

"отойти 79.1
 ω(т)повѣднѣи 14.1
 ω(т)повѣсть 14.1
 ω(т)ставати 44.1; ω(т)става(т) 43.1
 ω(т)стане(т) 43.1
 ω(т)стати 43.3, 47.1, 61.1
 ω(т)ступаѣтьсѧ 19.1
 ω(т)ступити 44.1
 ω(т)тола, ω(т)тула, ω(т)толь *див.* оттоль
 ωтцы 67.1
 ω(т)ца 22.1, 64.1; о[тъ]ця 15.1; ѿца 16.1,
 20.1; ѿца 53.1; ω(т)ца 25.1, 27.1; ѿ(т)ца
 28.1; ѿца 80.1; ѿца 24.1; ѿца 36.1; отца
 9.1, 29.1, 45.1, 84.1, 85.1; цтя 72.1;
 ωтца 17.1
 ѿци 58.1
 ω(т)ць, ѿць *див.* отецъ
 т
 ѿдаливать 26.1
 т
 ѿлученїи 4.1
 т
 ѿлученъ 4.1
 т
 ѿнимати 74.1
 т
 ѿнѣти 4.1
 т
 ѿцо(в) 4.1
 .п. 39.1, 41.1, 43.1, 44.1, 47.1
 пакъ 37.1, 38.1, 58.1, 59.1, 61.1, 64.2, 66.1,
 70.1, 72.1; пак 41.2, 43.1, 82.1;
 па(к) 58.3, 79.2
 паки 6.1
 пакли 61.1; пакъли 66.2
 пакости 58.1, 63.1
 пакостити 23.1, 58.1
 памѧты 70.1
 памѧть 25.1, 32.1, 40.1, 55.1; память
 18.1
 пан *див.* панъ
 пана 9.1, 10.2, 11.1, 16.1, 22.2, 36.1, 38.1,
 49.2, 55.9, 60.1
 пани 27.5, 60.1, 84.1, 85.1
 пано *див.* панъ
 панове 62.1, 65.2, 66.2, 70.1
 пановъ 15.1, 62.1, 65.1
 паномъ 10.2, 27.1, 83.1; паномъ 20.1
 панствомъ 29.1
 панское 49.1
 панствъ 45.2

пану 10.4, 22.3, 42.1, 53.2, 80.2
 панъ 1.1, 4.1, 5.1, 6.1, 10.1, 12.5, 14.1,
 16.6, 20.10, 21.8, 22.4, 24.1, 27.5, 28.6,
 36.6, 38.1, 40.1, 51.5, 53.4, 60.5, 64.6,
 65.4, 66.9, 71.7, 79.7, 80.2, 82.1, 85.2;
 пан 17.6; панъ 29.5; пано 19.1, 41.1,
 80.3
 паны 6.1, 14.1, 31.1, 45.1, 62.1, 65.1
 папѣжскихъ 45.1
 парсуны 45.1
 паручника 63.1
 пасиками 80.1
 пастыръ 6.1
 пасыно(к) 54.1
 паче 6.1
 пашную 13.1; пошъноу 55.1
 пд *див.* подъ
 певныхъ 6.1
 перво 67.1
 первое 17.1; первое 58.1; первое 53.1
 первої 42.1
 первомъ 23.1
 первописаную 78.1
 первую 40.1
 первый 45.1; первый 54.1
 первыхъ 6.1; пе(р)выхъ 4.1; первыхъ 15.1
 перевода 63.2
 перевоза 12.2
 перевозовъ 4.1
 перевѣсьемъ 84.1
 перевѣсьиши 15.2
 передавати 45.1
 передъ 6.1, 15.1, 20.1, 32.1, 45.2, 49.3,
 53.2, 60.1, 61.1, 69.3, 71.1, 80.1;
 передъ 2.1, 9.1, 13.1, 14.2, 33.1, 45.1,
 71.1; пере 53.1; предъ 4.1, 17.1, 82.2;
 пре(д) 51.1; предъ 1.1, 9.1, 41.1, 60.1,
 65.2, 73.1, 80.1, 85.1; прѣдъ 64.1; прѣдъ
 35.1; предъ 5.1
 перемиріяхъ 63.1
 перемирь 23.1; перемирь(е) 23.1
 перемирьи 14.1, 23.2
 перемирья 23.1
 перенесенїе 13.1
 преступити 6.1
 пересуда 45.1
 перцу 45.1
 печали 8.1
 печаловат(и)сѧ 32.1
 печати 14.1, 43.1, 45.1, 62.1, 70.1; печати
 66.1, 82.1; печѧти 65.1; пѣчати 46.1
 печать 1.1, 6.1, 9.1, 10.2, 11.2, 19.1,
 20.5, 24.1, 28.1, 30.1, 31.1, 41.1, 44.1,
 45.1, 49.1, 51.1, 53.1, 55.1, 61.1, 62.1,
 64.1, 66.1, 71.1, 72.1, 75.1, 80.1; печѧть
 48.1, 73.1, 77.1, 83.2; печѧть 5.1, 36.2,

59.1, 78.1, 79.1; печат 17.1, 29.1, 67.1;
 печа(т) 4.1, 47.1, 68.1; печА(т) 81.1
 печатъми 37.1
 печатью 39.1, 40.1, 42.1, 45.1, 49.2, 58.1
 печерскихъ 72.1
 печерскому 72.1
 печѣрскій 16.1
 пива 20.1
 писалъ 16.1, 20.1, 22.1, 27.1, 28.1, 32.1,
 55.1, 72.1, 79.1, 85.1; псалъ 11.1
 писана 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.1, 29.1, 53.1,
 57.1, 72.1; псана 77.1
 писано 14.1, 22.1, 41.1, 49.1, 58.1, 62.1, 68.1
 писановъ 1.1
 писаны 17.1
 писанный 10.2
 писанъ 6.2, 9.1, 10.1, 12.1, 24.1, 42.2,
 50.1, 53.1, 55.1, 60.1, 62.1, 63.1, 69.1,
 71.1, 72.1, 80.1; писан(ъ) 31.1; (писанъ)
 65.1; псан 67.1; псанъ 11.1, 56.1;
 псан(ъ) 78.1; пса(н) 46.1
 писарева 4.1
 писарь 16.2, 20.1, 21.1, 28.1, 49.1, 79.1;
 писа(р) 4.1
 писецъ 1.1; писецъ 5.1
 пискупа *див.* биск(у)па
 писма 49.1
 пити 38.1
 пить 16.1, 20.1, 27.1
 пишеть 71.1
 платечи 49.1
 плати 29.1
 платилъ 38.1
 платити 12.1, 38.1, 39.1, 45.4
 платАт[ъ] 52.1
 плацахъ 49.1; пляцахъ 49.1
 племени 63.1
 племенемъ 22.1; племенемъ 27.2
 племеню 16.1
 племеньни(к) 58.1
 плечкового 49.1
 плонины 55.1, 62.1
 пляцахъ *див.* плацахъ
 пляцовъ 49.4; пляцовъ 49.1
 пляцу 49.1
 пляцы 49.1
 пнзмъ 40.1
 по 1.9, 4.4, 5.1, 6.10, 9.3, 10.2, 11.2, 12.6,
 13.1, 14.4, 15.3, 16.1, 17.1, 18.1, 19.7,
 21.1, 22.2, 23.1, 24.1, 25.2, 26.1, 27.1,
 28.3, 29.1, 32.1, 33.1, 35.1, 37.1, 38.6,
 39.2, 40.13, 41.1, 43.1, 44.1, 46.1, 48.1,
 49.1, 50.1, 51.1, 52.4, 53.1, 55.2, 57.1,
 58.2, 60.1, 63.11, 64.1, 65.1, 66.3,

67.1, 69.1, 71.1, 72.1, 74.1, 76.3, 77.1,
 78.2, 79.1, 80.1, 81.3, 83.1
 побережное 15.1
 поборы 2.1
 побѣгль 58.2
 побѣгнеть 14.1
 побѣгъ 54.1
 побыть 25.1
 повеления 6.1
 повелить 23.1; повелить 34.1
 повелѣнїемъ 13.1; повелѣнїемъ 43.1
 повелѣнїю 72.1
 повернули 30.2, 75.2
 повернулисА 58.1
 повинностей 49.1
 повинности 49.1
 повинность 49.1
 повиноватись 6.1
 повинуюсА 19.1
 повоевали 37.1
 повѣсмъ 4.1
 повѣдалъ 9.1
 повѣдати 58.1
 повѣдают 17.1
 повѣта 9.1, 45.2
 повѣтъ 31.1
 повыменялъ 9.1
 погадавши 84.1
 погледат[ъ] 52.1
 погонными 6.1
 погостовъ 15.1
 погостомъ 6.1
 погосты 15.1
 пограбилъ 23.1
 подавали 15.2; подавалі 15.1
 подавати 23.1
 податковъ 49.1
 подать 63.3
 подданные 49.1
 подданныхъ 49.1
 подимѣа 38.1
 по(д)исковати 40.1
 подкоморего 11.1
 подкоморий 79.1
 подле 49.1
 подлугъ 9.1, 45.1, 47.1, 62.1, 83.1; подлугъ
 66.2; подлѣгъ 65.1
 подмагати 40.1
 подо *див.* подъ
 подозренного 45.2
 подольскими 57.3
 подтвердили 9.1
 подъ 6.9, 10.1, 20.1, 22.1, 25.1, 37.1, 39.1,
 42.1, 45.1, 47.2, 49.1, 50.1, 51.1, 61.2,
 62.1, 64.2, 65.1, 66.1, 71.1, 78.1, 84.1;

- под 10.1, 39.1, 40.2, 44.1, 58.3, 59.1,
 64.1, 70.2, 79.1, 82.1, 83.1; подь 61.1;
 пд 43.1; подо 11.1; по(д) 40.1, 47.1
 подьдающесА 44.1
 поЕдналисА 60.2
 поехати 6.1
 пожедал 17.1
 пожаловалъ 58.1
 пожалуетъ 39.1
 по(ж)даниЕ 47.1
 поживати 1.1, 4.1, 5.1
 поживаютъ 45.1
 пожитки 1.1, 31.1, 49.1; пожитки 5.1
 пожитку 10.1; пожитку 68.1
 пожичило 41.1
 пожоги 45.1
 пожитками 6.2
 позванъ 45.1
 позволенные 49.1
 позволи(л) 68.1
 позволяемъ 49.2
 поземом 15.2
 познавами 51.1, 60.1
 познавамъ 53.1
 позритъ(ь) 31.1
 позычилъ 45.2; позычил 83.1
 поэчонныхъ 45.1
 поидеть 8.2, 14.2; поидеть 14.1, 19.2
 поидите 8.1
 поидуть 14.3, 19.1
 поймали 37.1
 поити 14.1; пойти 19.1; пойти 37.1; пойти
 13.1
 поидеть 63.1
 покелА *див.* покола
 покинувши 6.2
 покладали 49.1
 покладалъ 6.1
 поклонание 42.1
 покои 22.1
 покола 12.2; покелА 40.1; поколь 19.1
 покрова 14.1, 79.1
 покупилъ 9.1
 полбобьра 18.1
 полведра 18.1
 поле 9.5, 10.2, 11.6, 28.2, 36.1; полъ 10.2
 полем 29.1; полемъ 36.1; полемъ 79.1;
 полиомъ 70.1
 поли 24.1
 поличным 15.1; поличнымъ 15.1
 полиомъ *див.* полем
 полколоды 18.1
 полкому (= полскому) 82.1, 83.1
 полми 5.1; полми 1.1
 полмили 6.1
 полна 44.1
 полно 55.1
 половина 24.1, 30.2, 56.2, 75.2
 половинъ 30.2, 75.2; половине 6.2, 40.1
 половину 45.1; половищу 38.1
 половицы 6.1
 половица 38.1
 положение 63.1
 положилъ 76.1
 положить 63.1
 положона 45.1
 положонные 45.1
 полочаны 37.1
 полочьяномъ 77.4
 полски 66.1, 83.1; пол(с)ки 79.1; полскіи
 48.1; полскій 49.1; польски 41.1, 64.1,
 66.1
 пол(с)кии 59.1; польскій 65.1, 70.1; польс-
 кий 40.1
 полскимъ 37.1
 полского 48.2, 61.1, 66.1, 82.1; пол(с)кого
 81.1; польского 65.1, 66.2; польско(г)
 43.1; полско(го) 48.1
 полское 66.1; по(л)сков 47.1
 полской 83.1; полской 44.1; полской 43.2,
 44.2, 47.2; польской 47.2; польской
 47.1; польскоѡ 66.2; польскоі 62.1;
 по(л)скоі 47.1; польской 43.1; польс-
 кой 44.1
 полскому 66.3, 82.1, 83.2; польскому 58.1
 полскомъ 66.1; польско(м) 47.1; поль-
 скъмъ 14.1; полско(м) 44.1
 пол(с)коѡ 81.1; по(л)сков 47.1
 полтора 18.1
 полтора[с]та 15.1
 полугрошники 57.2
 полуносчы 6.1
 полъ(ко)пе 26.1
 полъ *див.* поле
 полъпшньнЕ 22.1
 полнобА 52.1
 поля 9.2, 11.1, 30.2; пола 28.2, 55.3, 70.1;
 поля 4.1
 полАми 31.1
 полАны 55.1
 полАнь 79.1
 полАхъ 4.1
 польски *див.* полски
 польскій *див.* пол(с)кий
 польского *див.* полского
 польской, польскон, польскоі *див.* полской
 польско(м), польскъмъ *див.* полскомъ
 полскому 14.1, 34.1, 41.1, 43.1, 44.2
 польскын 17.1

польскимъ 14.1
 полъ 16.1, 27.1
 полътритьѣ 38.1
 полътритьѣ 38.1
 полы 30.1, 56.1, 75.1
 помагати 14.5, 19.4, 37.1, 40.1, 47.1, 62.3,
 66.2; помогати 66.1
 помененныхъ 49.1
 поможенью 45.1
 поможетъ 83.1
 помози 13.1
 помолился 35.1
 поморский 17.1
 помочи 66.2, 73.1
 помочію 63.1
 помочи 48.1
 помочь 58.2; помощь 70.1
 помощью 40.1, 66.1
 помысломъ 61.1
 понедѣльникъ 41.1, 42.1; понедѣлн(к)
 44.1; понедѣлок 67.1
 понять 4.1
 поѣдѣти 4.1
 поперекъ 12.1, 55.1; поперекъ 49.1
 пописали 38.1
 пописати 38.1
 попо *див.* попь
 попове 4.1, 22.1
 поповичове 4.1
 понович 20.1
 поповъ 4.1, 6.1; поповъ 1.1, 20.1
 попь 22.2, 27.3, 72.1; попо 16.1
 попы 6.1
 порожни 47.1
 порти 40.1
 порубежные 63.2
 порукою 61.1
 поруку 46.1
 поручили 61.1
 поручилъ(с) 54.1
 поручни(к) 54.1; поручникъ 61.1
 поручнико(в) 46.1
 поручное 63.1
 поручаемся 46.1
 поручаемъ 82.1
 порушити 40.1
 порушить 72.1, 85.1; порушнѣть 35.1
 порѣчы 70.1
 посадил 66.1
 посвѣтчили 45.1
 посвѣтчонъ 45.2
 посла 45.1, 58.1
 [по]слали 23.1; послали 58.2
 послалися 58.1
 послаль 58.1; послаль 58.1
 посланию 58.1

послати 19.1, 37.1
 после 11.1; послѣ 10.1, 72.1
 последний 66.1
 последнее 39.1
 послы 58.1; послы 58.1
 послове 23.1
 пословъ 23.2
 посломъ 23.2; послом 23.1
 послоуги 31.1
 послужили 70.2
 послужилъ 28.1, 64.2; послужи(л) 79.2
 послуси 16.1, 20.1, 21.1, 32.1; послусѣ
 63.1; послоуси 31.1
 послухомъ 21.1
 послушнии 43.1; послушни 61.1, 66.1
 послушну 59.1, 61.1
 послушество 43.1; послу(ш)ство 47.1
 послѣ *див.* после
 послѣдки 47.1
 послѣдкомъ 80.1
 послѣднии 66.1
 послы *див.* послы
 посмотреть 14.1, 24.1; посмотрито 41.1;
 посмотритъ 9.1
 пособляти 41.1
 пособляти 63.1
 посольству 58.1
 посохомъ 50.1
 посполитные 45.1
 посполитомъ 6.1
 посполитоѣ 45.1
 посполитые 45.1
 посполитыхъ 45.1
 посполно 62.1
 посполною 22.1
 посполу 62.1
 поспольства 43.1
 поспольство 62.1; посполство 66.1
 поспольствомъ 62.1, 66.1; поспольство(м)
 43.1
 поспѣли 58.1
 посрамил 52.1
 поста 42.1, 77.1
 поставили 40.1
 поставилъ 48.1
 поставити 61.1, 82.1; постави(ти) 14.1
 поставленъ 73.1
 постановившие 49.1
 поступить 32.1, 33.1
 поступючи 6.1
 подтвердили 6.1, 17.3; потве(р)дили 4.1
 подтверждаемъ 6.1, 9.1, 45.1
 подтверждаемъ 24.1
 подтвержнѣ 51.1, 53.1; подтверженіе 29.1;
 подтверженыѣ 80.1; подтверженіе 17.1

потолка *див.* потолоъ
 потока 12.1
 потоки 2.1, 17.1; потоки 52.1
 потокъ 1.3
 потолоъ 19.2, 58.1; потолоА 31.1
 потом *див.* потомъ
 потомкомъ 49.1; потомком(ъ) 31.1
 потомные 49.1
 потомуже 4.1
 потомъ 6.1, 9.2, 10.1, 18.1, 22.1, 45.3,
 49.2, 58.1, 62.4, 66.5; потом 17.1
 потреба 45.1
 потребе 68.1; потребъ 79.1
 потребизна 62.1
 потребизною 45.1
 потребъ 9.1
 потребы 38.1
 потягли 63.2
 потажеть 14.1
 почавши 49.1; почавше 52.1
 почали 42.1, 45.1, 58.1
 поченши 1.1; поченши 5.1
 починати 60.1, 66.1
 почонъ 6.2, 9.1, 10.1
 почавше *див.* почавши
 почял 82.1
 пошита 27.1
 пошлетъ 65.2
 пошли 23.1
 пошлинами 15.2
 пошлиною 40.1
 пошлину 69.1
 пошлинъ 63.1, 76.1
 пошлины 63.1
 пошню 19.1
 поѣдутъ 23.1
 поѣздыства 12.1
 права 4.1, 9.1, 45.2, 49.4, 63.1, 83.1
 праваА 43.1
 правдою 62.2
 правду 34.1, 37.2, 40.1, 47.2, 63.1; правдуъ
 14.1
 правдъ 37.1, 47.1
 правды 37.1, 62.1; прав(д)ы 47.1
 праве 49.1; правъ 38.1
 праведный 13.1
 правило(м) 4.1
 правити 1.1, 40.1, 63.1
 право 4.1, 6.2, 10.2, 28.1, 44.1, 45.1
 правого 17.1
 правой 6.1
 правомъ 24.1, 55.1, 79.1; правомъ 29.1
 православно(й) 4.1
 правую 41.1
 правъ *див.* праве

правъхъ 38.1
 правъ 14.3, 45.1
 правду *див.* правду
 правдъ 1.1, 5.1; прадед 4.1
 правды 15.1; правды 15.1; пра[дъ]и
 15.1
 праоунучАтом 2.1; праоунучатомъ 55.1
 праширатомъ 55.1
 пр(д)чи 40.1
 пребудуть 25.1
 перевозносяся 6.1
 превъсыти 70.1
 пре(д), пред *див.* передъ
 предаемъ 1.1
 предаль 13.1
 предания 6.1; преданїа 4.1
 предкы 5.1; предъкы 1.1
 предтечи 76.1
 предъ, предъ *див.* передъ
 преже 59.1, 61.2; прѣже 66.1
 преженаписаному 83.1; прѣженаписаному
 66.1
 презъ 62.1
 преженому 62.1
 премы(с)ки(й) 4.1
 преображенію 1.1
 преподобныхъ 72.1
 преречоные 45.1
 преречоный 49.1
 преречономъ 49.1
 пресвътлому 1.1
 пречи(с)то(й) 4.1; прчистой 26.1; пречис-
 той 72.2, 85.2; преч(с)тѣи 25.1; пре-
 ~сто(й) 4.1; причистовъ 27.1
 пречистое 84.1; прч(с)тое 40.1
 пречистыя 72.1
 при 1.1, 5.1, 6.1, 7.1, 11.1, 16.1, 17.1, 22.2,
 25.1, 27.1, 28.1, 32.1, 35.1, 40.1, 41.1,
 45.1, 47.3, 48.2, 49.3, 51.2, 53.2,
 60.2, 63.1, 64.5, 66.9, 67.1, 71.1, 72.3,
 79.1, 83.1, 84.1, 85.1; пры 6.3, 49.1
 прибъгли 45.1
 привернулА 58.1
 привернулъ 50.1
 привесли *див.* привѣсили
 привилеемъ 49.1
 привилей 49.1; привилїе 20.1; привилей
 49.2
 привилею 49.3; привилыю 49.1
 привилияхъ 49.1
 привилїемъ 49.1
 привилїи 45.1
 привласщати 49.1
 приводити 45.1

привознояйся 6.1
 приволили 57.1
 привольньемъ 62.1
 привѣсили 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 59.1, 65.1, 66.2, 71.1, 81.1, 82.1, 83.1; привѣ(с)ли 47.1; привѣсьли 28.1; привесили 44.1
 привѣсилъ 73.1
 привѣсити 29.1, 31.1, 41.1, 45.1, 55.1, 61.1, 64.1, 67.1, 77.1, 78.1; привѣ-си(т) 79.1; привѣс[ѣ]ити 9.1; привѣти 43.1
 привѣ(с)ли див. привѣсили
 привѣти див. привѣсити
 привѣшена 48.1, 83.1
 привѣшаемъ 62.1
 пригода 45.1, 79.1
 пригодахъ 79.1
 пригодило 66.2
 придаемъ 4.1; придаем 1.1; придамъ 1.1;
 придаемо 6.1
 придали 4.1, 5.1, 25.1, 67.1, 85.1
 придалъ 1.1, 4.1, 5.1, 12.1, 13.1, 15.1, 24.1, 36.1, 76.1
 приданіе 85.1; приданіе 4.1
 придатка 11.1
 придетъ 13.1, 39.1; придетъ 49.1
 приѣздъ 38.1
 приехалъ 37.1; приѣхалъ 38.1
 приехати 37.1; приѣхати 65.1
 призиравъ 38.1
 призираю 38.1
 принимаемъ 40.1
 принимаю 64.1
 •
 примѣ 58.1
 приказаній 45.1
 приказаніемъ 51.1
 приказомъ 79.1
 приказуемъ 6.1, 45.1
 приложили 30.1, 75.1
 приложилъ 10.2, 11.2, 19.1, 80.1
 прилучила 40.1
 прилучило 40.1
 прилюблѣніе(м) 43.1
 примножаютъ 45.1
 примножила 45.1
 примучени 43.1, 44.1
 примышлАти 19.1, 63.2
 приневолены 43.1, 44.1
 приневолити 19.1
 принести 39.1
 приносить 70.1
 принудилъ 45.1
 принужалъ 45.1
 принуженіемъ 62.1
 принуженъ 62.1, 80.1

принуженный 45.1
 приняли 83.1
 приняти 40.1
 приобидети 40.1
 приобидеть 40.2
 приписаль 12.1
 приписуемъ 1.1
 прирочный 29.1
 прирочнымъ 80.1
 приселки 67.1; присѣлки 17.1, 64.1
 п(р)иселкомъ 79.1
 прислухающихъ 6.1
 прислушает 67.1; прислушаетъ 41.1; при-
 слуша 53.1
 прислушало 16.1, 17.1; прислушАло 79.1
 прислушати 24.1
 прислушают 29.1
 приснею 39.1
 пристати 48.1
 присѣлки див. приселки
 присАга 44.1
 присягати 45.2
 присяги 45.1
 присягнути 45.1
 присягою 45.3; присАгою 47.1
 присягши 45.2
 притомъ 1.1, 5.1, 10.2; прито(м) 4.2; при-
 том 17.1
 притяснена 72.1
 прихода 74.1
 приходитъ 38.2
 приходы 1.1
 причинити 22.1
 причистоъ див. пречи(с)то(й)
 прич(т)ници 4.1
 пришедши 17.1, 22.1; приходъши 53.1, 60.1
 пришедъ 71.1, 80.1
 пришествіе 72.1
 пришла 45.1
 пришло 10.1
 приходъши див. пришедши
 пришолъ 45.3, 58.1
 приѣдѣтъ 65.1
 приѣхати див. приехати
 приАтели 40.1
 приятелми 66.1
 приАтъль 41.1
 пріймовати 45.1
 пріятелемъ 45.1
 прійде[б] 52.2
 пріАти 52.1
 про 14.1, 15.1, 27.1, 28.2, 40.1, 49.1, 59.1, 62.1

проводъвъ 32.1
 продавали 45.1
 продавати 49.1, 52.1
 продана 52.2
 продала 16.1, 27.1
 продали 20.1
 продалъ 10.2, 21.1, 53.2, 80.3
 продати 10.1, 12.1, 21.1, 28.1, 29.1, 53.1,
 64.1, 79.1; продаты 70.1
 прозбу 10.1, 11.1, 49.1
 прозываемое 6.1
 проклять 6.1; проклять 40.1, 74.1
 промежы 23.1; промежи 77.1
 променил 11.1
 променили 11.2; промѣнили 11.2
 промѣнити 10.1
 промѣсль 58.1
 пробрютъ 24.1
 прорвоу 1.1
 просили 8.1, 11.1, 49.1
 просиль 6.1, 10.1
 просимъ 42.1
 просити 1.1, 4.1, 5.1, 12.1
 просто 6.1; простъ 55.1; простъ 55.1
 проступка (назв. в.) 45.1
 проступок 45.1; проступокъ 45.1
 просчено 6.1
 противу 13.1, 59.1, 62.1, 64.2, 66.3, 83.1;
 противъ 6.2, 40.1, 58.1, 61.4, 66.11;
 противо 68.1; про(т) 47.1
 протѣдѣконови 27.1
 протож 66.1
 прошла 19.1
 прочая 6.1
 прочитаетъ 48.1
 прочитаА 40.1
 прудъ 9.4
 пруській 49.1
 прѹзвищемъ 20.1
 прчстаА 26.1
 прч(с)тое *див.* пречистое
 прчистой *див.* пречи(с)то(й)
 прѣдъ *див.* передъ
 прѣже *див.* прежде
 прѣженаписаному *див.* прѣженаписаному
 прѣзпанинскихъ[ъ] 52.1
 прѣмножествомъ[ъ] 52.1
 пры *див.* при
 прыдаемо *див.* придаемъ
 прыданые 6.1
 прыдетъ *див.* придетъ
 прыимати 63.1
 прыданью 27.1
 прыгаремъ[ъ] 52.1

прачеть 39.1
 псаль *див.* писалъ
 псана *див.* писана
 псан, псанъ, псан(ъ), пса(н) *див.* писанъ
 пунктахъ 49.1
 пуперекъ 80.1
 пустивъши 6.1
 пустили 8.1
 пустыню 29.1; пустыню 28.1
 пустынь 28.4
 пустына 28.1
 пусчами 6.1
 пусчею 6.1
 пусчу 6.1
 пѣтевех 52.1
 путница 17.1
 путь 12.1, 23.3, 55.1, 58.1, 63.1
 пуща 40.1
 пушы 6.1
 пчолами 17.1
 пытанью 45.1
 пѣнежной 45.1
 пѣнезми 45.1
 пѣнезей 45.2; пѣнязей 45.1
 пѣнязи 45.2, 83.1; пѣнази 38.1; пѣназии
 38.2
 пѣнязей *див.* пѣнезей
 пѣназми 38.2
 пѣчати *див.* печати
 пѣдесАтъны 12.1
 пѣток 1.1, 50.1; пѣтокъ 5.1, 81.1
 пѣтого 24.1, 31.1
 пѣть 11.2; пѣ(т) 10.1
 пѣтевех[ъ] 52.1
 рабу 13.1
 рабъ 85.1
 рада 44.1; ра(д)[а] 43.1
 радами 6.1, 31.1, 45.1, 49.1
 ради 6.1, 8.1
 радити 6.2, 62.2, 66.1; ради(т) 44.1
 радою 17.1, 48.1
 раду 66.1
 радъ 34.1
 рады 6.1, 62.1
 раз 45.1
 развели 30.1
 раздѣлили 30.1
 раздѣляемъ 1.1
 разсудиться 85.1
 разума 85.1
 разумѣючи 9.1
 разы 45.1
 раниль 45.1
 ранному 45.1
 рану 45.1

ранъ 45.1
 ра(с)пустити 4.1
 рать 58.1
 рахуючи 45.1
 резникомъ 49.1
 реками *див.* рѣками
 рекою *див.* рѣкою
 рекучи 17.1, 28.1, 45.1
 рекъ 45.1
 ремесла 49.1
 рецы 68.1
 речахъ 45.1
 речи 45.6; речи 49.1; рѣчи 45.1; рѣчи 65.1
 речица 40.1
 речки 49.2; речѣки 6.1
 речи *див.* речи
 речѣка 6.1
 речъ 45.1
 речьми 45.1
 рекоу *див.* рѣку
 реце *див.* рѣцѣ
 ржства, рж(с)тва *див.* рождества
 рыбный 4.1
 роба 14.1
 робечи 49.1
 роботами 1.1
 роботы 38.2
 робу 63.1
 робыти 49.1
 рода 62.1
 родителей 72.1
 родители 72.1
 роду 6.1, 10.3; родъ 76.1
 рождества 70.1; рождества 31.1, 41.1, 42.1;
 рождства 61.1, 66.1; ржства 71.1;
 рж(с)тва 64.1; розства 82.1, 83.1; розтва
 59.1, 65.1, 79.1, 82.1
 рождествъ 22.1; рож(с)твѣ 78.1; розтве
 39.1; розтвѣ 81.1
 розбойника 63.1
 розбойникъ 45.1
 розвезати 52.1
 роздѣляючися 62.1
 роздѣлили 56.1, 75.1
 роздѣлити 62.1
 розлиль 45.1
 розорити 6.1
 розства, розтва *див.* рождества
 розтво 39.1
 розтвѣ, розтве *див.* рождествъ
 розумомъ 6.1
 року 6.1, 36.1, 45.1, 49.2
 рокъ 1.1, 4.1, 28.1, 36.2, 45.2
 ролна 12.1

ролноъ 12.1
 ролями 1.1
 рольную 12.1
 рассказали 6.1
 ростватца 45.1
 росудитсѣ 35.1
 рубаяючи 49.1
 рубежа 63.1; рубежа 77.1
 рубежъ 40.3, 63.1
 рубити 14.2
 рублей 10.2, 11.1; роублевъ 39.1
 рублей 6.1
 рубли 11.1
 рубли 42.1; рубли 41.4
 рубла 39.1
 руки 34.1, 40.1, 58.1; ру(к) 54.1
 рукою 22.1, 45.1, 61.2
 рус 66.1; русъ 21.2
 руси 14.2, 79.1
 русинъ 14.1
 руска 14.1
 рускаго *див.* русского
 рускій 79.1; роуски 64.1; руски 40.1, 55.1;
 руски 51.1; руски 71.1; ру(с)ки 59.1;
 рѣскій 65.1; руски 28.1; руски 41.1;
 рускій 48.1, 49.1; руский 6.1; рускій
 9.1, 70.1
 рускими 41.1
 рускимъ 37.1; роусскимъ 1.1; рѣскимъ 4.1;
 рѣськимъ 5.1; рус(с)кимъ 37.1
 рускихъ 63.1, 73.1; русскихъ 80.1
 руское 64.1
 рускои 17.1, 29.1; русской 14.1; рускои 62.1;
 русской 40.1
 рускому 66.1; русскому 42.1; ру(с)скому
 44.1
 рускомъ 38.1; руско(м) 44.1
 рускоъ 12.1, 16.1, 21.1, 22.1, 60.1; рускоъ 20.1
 русскихъ *див.* русскихъ
 русского 61.1; рускаго 66.1
 русскому *див.* рускому
 рухомые 45.1
 руце 6.2; руцѣ 36.1, 82.1
 ручимый 61.1
 рушати 11.1
 руши(т) 10.2; рушит 10.1
 рушити 10.1
 роублевъ *див.* рублей
 роуски *див.* рускій
 роусскимъ *див.* рускимъ
 рѣбежи 76.1
 рѣскимъ, рѣськимъ *див.* рускимъ
 рѣскій *див.* руски

рыбнаА 12.1
 рыбаА 4.1
 рынку 49.3
 рыщеръ 45.1
 рѣзанками 15.1
 рѣзанъкою 15.1
 рѣками 1.1, 17.1, 27.1, 28.1, 29.1, 31.1, 79.1; реками 28.1
 рѣкахъ 1.1
 рѣки 9.1, 11.1, 28.1
 рѣкою 2.1, 20.1; рекою 11.1
 рѣкою 1.1, 21.1; рѣку 28.1; рекою 74.1
 рѣць 28.1, 70.1, 76.2; рече 74.1; рѣци 55.1
 рѣчи, рѣчи *див.* речи
 рѣчкоу 1.1; рѣчку 9.1, 11.1
 рѣчють 22.1
 рядити 1.1; рѣдити 76.1
 рязанское 15.1
 с 1.6, 4.1, 15.17, 16.2, 20.2, 23.4, 27.2, 28.5, 29.6, 31.3, 33.1, 36.1, 37.12, 40.16, 43.3, 44.5, 47.3, 51.1, 54.1, 56.1, 58.3, 59.1, 62.8, 64.3, 66.9, 70.1, 72.2, 79.7, 80.2, 83.1; со 2.3, 5.1, 6.2, 13.1, 14.1, 15.3, 16.2, 17.4, 20.1, 22.1, 23.4, 24.1, 26.1, 27.9, 28.3, 29.3, 35.1, 37.2, 39.1, 40.10, 41.1, 43.4, 51.1, 58.1, 55.3, 59.1, 62.2, 63.2, 64.2, 66.7, 68.2, 70.2, 79.2, 80.2, 83.2, 85.2; съ 1.2, 6.1, 8.1, 9.2, 11.6, 12.1, 14.3, 15.15, 17.1, 18.2, 22.1, 23.2, 34.1, 37.2, 45.3, 48.6, 49.1, 50.1, 52.2, 62.1, 63.5, 64.2, 65.4, 66.2, 76.3, 79.1, 83.1, 84.6, 85.3; съ 16.2, 20.2, 27.1, 28.1, 29.2, 38.1, 60.1; с̃ 21.1, 39.1; с̃ 38.1, 67.1; с̃ 5.1; з 1.5, 6.1, 16.1, 20.1, 25.1, 27.2, 28.2, 31.3, 33.1, 43.1, 49.8, 51.1, 53.1, 62.3, 70.2, 74.2, 80.1, 83.1; з[ъ] 4.6, 5.3; зъ 5.1, 6.15, 9.1, 10.3, 11.7, 23.1, 27.2, 31.1, 33.2, 45.4, 49.1, 51.1, 72.1, 76.4; з̃ 38.1, 56.1, 57.1; з̃ 39.1; зо 6.1, 31.2, 67.1; с(ъ) 5.4, 6.1, 52.1
 садити 28.1, 31.1
 садомъ 11.1
 сам *див.* самъ
 сама 27.1
 сами 45.1, 57.1
 самимъ 23.1, 76.1
 самовласте 6.1
 само(г) 61.1; само[г]о 52.1
 самодержавнѣи 55.1
 самодержецъ 28.1; самодържець 17.1
 самое 49.1
 самому 37.1; самому 76.1

самъ 6.2, 9.3, 10.1, 14.3, 21.1, 28.1, 38.1, 53.1, 58.1, 64.1, 79.1, 80.1; сам 2.1, 77.1
 самымъ 49.1
 свадебщины 4.1
 сваръ 45.1
 сведецтвомъ 49.1
 свесченниками 6.1
 свесченниковъ 6.1
 светки *див.* свѣдци
 светковъ 49.2, 45.1
 светого *див.* свѣтого
 светое 6.1; с[вѣ]тое 15.1; с[вѣ]тое 15.1
 световъ *див.* святой
 свидци *див.* свѣдци
 свободамъ 6.1
 свобода 15.1
 свое 6.1, 10.1, 11.1, 40.1; свое 36.1; свое 22.1; сво(и) 32.1
 своего 14.1, 37.3, 40.3, 45.2, 63.1, 85.1; своего 15.1, 34.1, 58.1, 65.1; свое(г) 46.1; своего 38.1, 61.2; своего 24.1
 свои 75.2; свои 15.1; свои 59.1; свои 71.2; своей 30.2, 45.1; свои 22.1; своей 6.1; свое 15.1
 свои 27.2, 38.1, 53.1; своими 15.1
 своему 9.1, 10.1, 23.1, 40.2, 45.4, 62.1, 63.1; своему 15.1, 46.1; своему 12.1, 13.2
 своимъ 27.7, 32.1, 53.1; своимъ 15.1; своимъ 71.1; своимъ 20.1; своимъ 45.1, 72.1; своимъ 32.1
 своимъ 19.1
 своею 11.1, 33.1, 37.2, 41.2, 45.1, 70.1, 84.1, 85.1; своею 13.2, 27.1, 43.1, 53.1; своею 80.1; своею 29.1
 свои 29.1, 40.1, 45.2, 54.1, 73.1; свои 71.1; свои 24.1; свои 37.1
 своими 11.1, 15.1, 65.1, 66.1, 84.1, 85.1; своими 37.1; своими 37.2, 43.1
 своимъ 6.2, 15.1, 21.1, 22.1, 23.1, 24.1, 45.1, 49.1, 63.1, 70.1, 84.1; своимъ 15.1, 85.1; своимъ 33.1; своимъ 19.1; своимъ 24.1, 71.1; своимъ 24.1, 34.1, 40.1
 своихъ 23.1, 49.3, 62.1; своихъ 65.1; своихъ 40.1
 свои 14.1; свои 19.1
 свою 1.1, 4.1, 5.1, 10.1, 11.2, 16.1, 27.1, 30.1, 36.2, 37.2, 45.2, 64.1, 67.1, 68.1, 75.1, 77.1, 78.1, 80.2; свою 19.1
 своей *див.* свои
 своимъ *див.* своимъ
 своя 15.1

свѣдѣство 45.2; свѣдѣство 48.1; свѣдо-
цтво 36.1; свѣдочество 62.1

свѣдковѣ *див.* свѣдци

свѣдомо 42.1; свѣдо(м) 41.1

свѣдоци *див.* свѣдци

свѣдоцтво, свѣдочество *див.* свѣдѣство

свѣдоочно 24.1, 51.1, 53.1, 60.1

свѣдци 12.1, 17.1, 22.1, 24.1, 29.1, 51.1,
64.1, 71.1, 80.1; свѣдѣци 53.1; свѣдоци
36.1; свѣдковѣ 79.1; светки 49.1;
свидци 22.1; свѣтки 45.1; свѣтковѣ 45.1

свѣдчю 71.1

свѣдѣци *див.* свѣдци

свѣта 85.1

свѣтки, свѣтковѣ *див.* свѣдци

свѣтковѣ 45.1

свѣтъ *див.* свѣтъ

свѣхався 63.1

свѣча 18.1

свѣчи 70.1

свѣтаго *див.* свѣтаго

свѣтая 72.1

свѣтаго 6.2, 29.1, 45.1, 66.2, 84.1, 85.1; сва-
того 17.2, 76.4; свѣтаго 6.1, 49.1, 69.1;

свѣтаго 1.3, 72.1; свѣтаго 1.1, 13.1,

32.1; свѣтаго 13.1, 14.1, 20.1, 22.1, 24.2,

25.1, 27.4, 28.1, 36.2, 38.1, 40.2, 51.1,

53.2, 61.1, 64.1, 80.1, 81.1

свѣтой 50.1; свѣ[я]той 15.9; стои 40.1; сто(й)

4.2; стои 74.1; стои 35.1; стои 27.1;

свѣтои 45.1

свѣтому 6.1, 18.3; свѣтому 76.1; свѣтому 5.2;

свѣту 7.1, 13.1, 27.2, 40.2

свѣтомъ 49.1; ст(о)мъ 40.1; стмъ 71.1;

с(т)мъ 44.1; с(т)мъ 43.1

свѣтый 45.2; стъ 13.1

свѣтыхъ *див.* стыхъ

свѣтыя 72.1; свѣтъ 1.1

свѣтаго *див.* свѣтаго

свѣтому, свѣтому *див.* свѣтому

свѣча 18.1

свѣдавъ 15.1

свѣдати 37.1

свѣдѣство 68.1

се 1.1, 2.1, 4.1, 5.1, 6.3, 12.1, 13.2, 16.1,

18.1, 19.3, 20.1, 22.5, 23.1, 25.1, 26.1,

32.1, 33.1, 34.1, 35.1, 36.1, 49.1, 51.1,

53.2, 60.1, 63.1, 69.1, 71.1, 73.1, 74.1,

76.1, 80.1, 81.1, 84.1, 85.1

себе 45.1, 60.1, 77.1, 83.1

сего 11.1, 85.1

сидѣть 9.1

сидѣть *див.* сидѣть

сеи 68.1; 78.1, 83.1; сеи 39.1, 44.1, 46.1,

71.1; сеи 63.1, 78.1; сеи 24.1, 61.1; сеи

58.1; се(й) 4.1

села 4.2, 6.2, 15.1, 19.1, 20.2, 25.1, 29.2,

30.1, 40.6, 55.1, 60.1, 75.1, 76.1, 80.2

селахъ 6.1

селища 11.1

селищи 57.4

селищю 11.4; сѣлищю 9.1

селищомъ 11.1

село 1.1, 2.1, 6.3, 15.2, 17.5, 19.1, 21.1,

28.1, 29.5, 31.1, 32.1, 36.2, 40.9, 60.1,

67.1, 79.2; сѣло 70.1; сѣло 5.1

селомъ 4.1, 24.1, 55.1; сѣломъ 29.1

селу 27.1, 30.1, 70.1, 75.1

селумъ 17.1

сель 29.1, 71.1

сель 29.1

сѣлы 40.1, 67.1

сем *див.* сѣмъ

семии 15.5

семого 6.1

сѣмоу 16.1

сѣмѣмъ 37.1

сѣму 9.1, 10.2, 41.1, 43.1, 48.1, 59.1, 66.2,

81.1, 82.1, 83.1; сѣму 64.1; сѣмъ 65.2

сѣмъ 6.1, 11.1, 23.2, 25.1, 40.1, 42.1, 63.1;

сѣм 10.1; сѣ(мъ) 34.1

сѣножати *див.* сѣножати

сѣножати *див.* сѣножати

сѣножати 49.1

сѣножати 42.1

сѣножати 60.1

сѣножати 21.1, 27.2, 41.1, 42.2, 45.1; сѣножати

22.1

сѣножати 24.1, 39.1; сѣножати 22.1

сѣножати 40.1; сѣножати 40.1

сѣножати 47.1

сѣножати 55.1

сѣножати 2.1

сѣножати 9.1, 11.2, 42.1; сѣ(с) 31.1

сѣножати 8.1, 11.1, 23.1, 56.1; сѣножати 57.1; сѣножати

61.1

си *див.* сѣ

си 26.1; си 7.1; си 4.1

силю 27.1, 41.3, 47.1, 58.1; силю(ю) 48.1

силю 58.1

силю 9.2, 10.1, 30.1, 48.1, 59.1, 64.1, 66.1,

75.1, 79.1, 81.1, 83.1; силю 68.1

силю 52.1

силю 6.1, 68.1, 77.2; силю 37.1, 40.1; силю 30.1,

37.1, 40.1, 44.1, 57.1, 67.2, 69.2, 75.1;

силю 72.1

силю 6.1; силю 4.1; силю 72.1

ſі 47.1
 сіе 76.1; сіе 85.1
 сіемъ 52.1
 сіи *див.* сии
 сіа *див.* сия
 сказати 40.1
 сказнили 58.1
 сказнимъ 69.1
 скарбу 45.1, 49.4
 скаргу 45.1
 склоняючисе 49.1
 скуть 38.1
 славному 43.1
 славно 40.1
 славу 40.1
 слободичъ 15.1
 слободно 12.1; слободно 52.1
 слова 49.1, 58.1, 65.1
 слово 1.1, 2.1, 4.2, 5.1, 32.1, 49.1, 58.1
 словомъ 53.1; слово(м) 61.1
 слову 40.1
 сложи(в) 47.1
 сложилъ 39.1
 слонца 6.2
 слободни 52.1
 слободно *див.* слободно
 слубили *див.* слюбили
 слубуемъ, слуб(о)уемо *див.* слюбуемъ
 слубую *див.* слюбую
 слуга 17.2, 39.1, 51.1; слюга 64.1, 79.1
 слугами 51.1, 62.1; слугми 66.1
 слугамъ 69.1
 слуги 38.2, 58.2; слѹги 65.1
 слугми *див.* слугами
 слугою 83.1
 слугу 28.1
 слугъ 38.2, 62.1; слѹгъ 65.1
 служаче 58.1
 служба 38.1, 43.1, 62.1
 службою 40.1; службою 19.1
 службу 9.1, 28.1, 29.1, 47.1, 55.1, 64.1,
 70.1, 79.2; слоужбу 64.2
 службъ 47.1
 служебные 33.1, 40.1
 служит 83.2; служи(т) 46.1, 79.1
 служить 28.2, 29.1, 51.1, 59.1, 62.3, 64.1,
 82.1; служи(т) 46.1, 79.1
 служены 45.1
 службою *див.* службою
 слузъ 12.1, 17.1, 31.1, 55.2, 62.1
 слухаютъ 14.1
 слуша 28.1, 62.1
 слушають 12.2; слушають 14.2
 слушно 22.1, 27.1

слушати 27.1, 34.1, 40.2
 слоуга *див.* слуга
 слоужбу *див.* службу
 слѹги *див.* слуги
 слѹгъ *див.* слугъ
 слю(б) 47.1
 слюби(л) 43.1, 81.1
 слюбили 44.1, 48.1, 59.1, 61.1, 62.1, 65.2,
 66.2, 82.1, 83.1; слубили 62.1
 слюбити 65.2
 слюбою *див.* слюбую
 слюбуемъ 40.1, 44.1, 48.1, 61.1, 62.3, 66.1,
 82.1; слюбуемы 44.1; слуб(о)уемо 41.1;
 слубуемъ 62.1; слюбѹемъ 65.3; слю-
 буемъ 47.1; слюбуюмъ 66.2
 слюбую 59.1, 73.1, 81.1; слубую 83.1; слю-
 бою 83.1
 слышати 10.1, 45.1
 слышать 9.1, 37.1, 39.1, 40.1, 78.1
 смерде 50.2
 смерти 81.1; смрти 25.1
 с[ь]ми (=осьми) 38.1
 смилувалис 83.1
 смолвѣть 14.1
 смрти *див.* смерти
 смѣли 45.1
 смѣт[ь] 52.1
 сна 13.1, 20.1, 22.1, 24.1, 25.2, 27.1, 28.1,
 36.1, 53.1, 64.1, 80.1, 81.1; сына 17.1,
 29.1, 49.1, 84.1, 85.1; с[ь]на 73.1
 сна 13.1, 27.3
 снмъ 20.1
 сновца 22.1
 сну 13.1, 36.1
 сн 1.1, 4.1, 20.1, 25.1, 28.1, 43.1, 54.1,
 80.1, 83.1; сынъ 5.1, 82.1, 84.1
 со *див.* с
 собе *див.* собѣ
 соблазны 6.1
 соборной 6.3
 соборнымъ 4.1
 собою 10.1, 45.1, 58.1
 собѣ 10.1, 12.1, 14.1, 24.2, 40.1, 45.3, 49.2,
 66.1, 83.1; собе 6.2, 49.1; събѣ 18.1
 совершати 6.1
 советахъ 6.1
 советовати 6.1
 сожъженого 14.1
 сожыждение 68.1
 создавшему 13.1
 со(з)да(н)наго 68.1
 создания 6.1

созидати 6.1
 сознаваѣ 68.1
 сокотит[ъ] 52.1
 солжу 39.1
 сольАнь 7.1
 сопруть 63.1
 сорокъ 16.1
 сослати 23.2
 сот *див.* сотъ
 сотникъ 85.1
 сотноіе 32.1
 сотъ 38.2, 55.1; сот 67.1
 соцкии 21.1, 36.1; соцкиѣ 36.1; соцкыѣ 80.1
 спаднейшого 6.1
 спаса 1.2, 6.1
 спасти 6.1, 45.1
 спдрю *див.* господарю
 спиралисА 56.1
 сполу 66.1
 споручъ 11.2
 справиль 37.1
 еправы 1.1, 49.1
 спсова 36.1; спсва 36.1
 срокъ 39.1
 срѣбра *див.* серебра
 срѣбро *див.* серебро
 с(т) 22.1
 ста 38.1, 73.1, 78.1, 80.1, 81.1
 става 16.1, 19.1
 ставили 15.1
 ставити 14.1
 стависче 6.1
 ставки 67.1
 ставом 2.1; ставомъ 51.1
 ставропию 6.1
 ставу 20.1
 ставы 5.1, 21.1, 64.1, 80.1
 стаго *див.* свАтого
 стада 60.1
 стадо 38.1
 стала 58.1; ста(л) 79.1
 стали 58.2
 стало 45.1, 58.1
 ста(н) 79.1
 станеть 14.1
 стансе 68.1
 стану 73.1
 станься 45.1, 62.1
 старен 17.1
 старинъ 63.1, 69.1
 старому 40.1, 63.1
 староста 16.1, 21.1, 24.1, 28.2, 29.1, 38.1,
 45.1, 51.1, 60.1, 71.1, 79.1
 старостою 20.1
 старость 45.2
 старосты 22.2
 старостынъ 16.1
 старую 83.1
 старци 72.1, 76.1, 85.2
 старшин 21.1
 старѣшему 14.1
 старыи 40.1; старыѣ 40.1
 старыми 79.1
 старымъ 19.1
 старых 17.1
 стати 14.1, 40.1, 62.1, 66.2
 стаѣ 74.1
 ствердили 49.1
 ствердить 49.1
 ствержаемъ 49.1
 ствержены 49.1
 стго *див.* свАтого
 стерегутъ 6.1
 стеречи 40.1
 стирту 11.1
 стму *див.* святому
 стмъ, с(т)мъ, (с)тмъ *див.* святомъ
 сто 20.1, 35.1, 62.1, 71.1
 стогъ 9.1, 11.1
 стои, стои, сто(й), стої, стоѣ *див.* святой
 стоимъ 58.1
 стоить 14.1, 42.2; стоить 49.1
 столечнаѣ 1.1
 столечной 4.1
 столцу 25.1
 столь 58.2
 ст(о)мъ *див.* святомъ
 стороне 6.1, 9.1, 40.2
 стороннихъ 85.1
 стороною 28.1
 сторону 1.1, 14.1, 28.1, 40.1, 55.1, 62.1
 сторонѣ 63.1, 77.1
 стороны 49.2, 66.3
 сторонъ 11.1
 стоѣти 14.1
 стоАчи 58.1
 страна[мъ] 52.1
 стра(н)нїи 4.1
 страннопримницами 6.1
 страшнаго 1.1, 4.1, 5.1
 страшное 72.1
 стрѣлцевъ 79.1; стрѣльцовъ 64.1
 стрѣльцемъ 51.1
 стрѣлци 28.1, 29.1
 стрѣльцовъ *див.* стрѣльцевъ
 стую 15.1

стхъ *див.* стыхъ

стѣи 15.1

стѣт[ъ] 52.1

стѣи *див.* святой

стѣхъ 4.2, 72.1; стѣхъ 64.1; святыхъ 72.1

су 40.1; сѣ 52.1

суботу 39.1, 75.1; субо(т)[у] 46.1; (су)боту 32.1

су(д) *див.* судъ

судий 13.1; судиѣ 63.1; судѣи 45.5

судит 4.1

судити 6.1, 13.1, 45.1, 63.1; сѣдити 4.1, 76.1

судитсѣ 13.1

судить 72.1; соудить 1.1, 34.1, 74.1

судникъ 50.1

судовъ 6.1

судомирскыи 17.1

суду 45.2

судъ 14.1

судѣ(т) 4.1

судѣи 45.6

судѣѣ 38.1

судѣѣ 16.1, 20.1, 51.1; судѣѣ 45.2; судѣѣ 12.1; судѣѣ 53.1, 60.1

судѣѣмъ 63.1

судѣѣ 14.1, 45.1, 63.1; сѣдѣѣ 4.1, 5.1; су(д) 51.1

судѣи 1.1, 4.1, 6.1, 50.1

суженое 63.1

сукномъ 27.1

сумаю 42.1

сусѣде 22.1

сусѣдѣ 45.1

сут, сѣтъ *див.* соуть

сѣтъ 43.1

соуда 1.1; сѣда 5.1

соудить *див.* судить

соуть 1.1, 6.1, 22.1, 28.1, 58.1, 62.1, 83.2;

сѣтъ 17.2; сѣтъ 45.1, 61.2

сѣда *див.* соуда

сѣдити *див.* судити

сѣдища 4.1

сѣдѣѣ *див.* судѣѣ

сходитъ 6.1

счадкомъ *див.* щадкомъ

сѣче(н)нищи 4.1

сѣи 52.1

сылали 58.1

сылатисѣ 37.1

сына *див.* сна

сыни 11.1; сыни 55.1

сыно *див.* сыномъ

сыновець 60.1

сыномъ 11.1, 85.1; сыно 55.1

сынѣклитомъ 6.1

сыны 14.1

сынѣ *див.* сѣнѣ

сынѣми *див.* сѣни

сыромъ(ѣ) 31.1

сычемъ 20.1, 27.1

сѣдили 38.1

сѣдѣти 15.1

сѣдѣтъ 38.3; сѣдѣтъ 6.1

сѣли 66.1

сѣлищо *див.* селищо

сѣло *див.* село

сѣлъ 34.1, 58.2

сѣму *див.* сему

сѣмѣдесѣтъ 28.1

сѣна 9.1, 11.2, 38.1

сѣножати 9.3, 12.2, 36.1, 84.1; сѣножати 11.1

сѣножатѣи 2.1, 17.1, 31.1, 79.1, 80.1;

сѣножатѣи 12.1, 20.1, 27.1, 28.1, 51.1, 53.1; сѣножатѣи 11.1; сѣножатѣи 5.1

сѣножать 9.2, 12.1

сѣтью 20.1

сю, сѣю *див.* сѣю

сѣ 2.1, 14.1, 23.2, 36.1, 37.2, 40.1, 47.3, 65.1, 71.1, 75.2, 81.1; сѣ 45.10, 50.1,

62.1, 63.1, 66.2, 83.1; сѣ 15.1, 23.1, 27.1, 52.4

сѣ, сѣ *див.* сѣ

сѣбѣ *див.* собѣ

т

сѣго 1.1

т

сѣсѣмѣ 9.1

т

сѣсѣмѣ 7.1

т

сѣсѣмѣ 25.1

т

сѣсѣмѣ 36.1

сѣсѣстѣ(г) 68.1

т

сѣ. 17.1, 21.1, 22.1, 24.1, 27.1, 28.1, 29.1, 39.1, 41.1, 43.1, 44.1, 47.1, 51.1, 53.1,

59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 64.1, 66.1, 71.1, т 12.1

та 27.1, 29.1, 51.2, 53.1, 55.2

тайно 43.1, 58.1

так 49.1, 66.1; так(о) 41.1; тако 23.1, 24.2, 28.1, 40.1, 51.1, 53.1, 64.1, 65.3, 79.2,

80.1; та(к) 37.1, 39.1; такъ 6.1, 45.3, 49.3, 58.2; так 23.1

такеж, такежѣ, такѣ(ж) *див.* тако(ж)

также 67.3, 83.2; такжѣ 40.7; та(к)жѣ 40.1
 тако *див.* так
 таковиже 58.1
 таковою 19.1
 такову 63.1
 таковый 45.2, 52.1
 таковых 45.1
 тако(ж) 40.7, 47.1; такожь 40.1, 48.1;
 такожь 77.1; такеж 66.1; такежь 65.2;
 такъ(ж) 43.1
 такожде 6.1; тако(ж)де 4.1
 такоже 1.1, 58.1, 66.1; такоже 5.1
 такъ(ж) *див.* тако(ж)
 такы 10.1
 такъ *див.* так
 тамъ 28.1, 45.1, 55.1
 тарове (татарове) 14.2
 татаромъ 66.1
 татары 14.1, 24.1
 татаръ 66.1
 татя 63.1 40.1, 56.1;
 тая 29.1, 45.3; таа 40.1, 56.1; тае 40.4, 75.1
 твердити 24.2
 твердо 14.1, 62.1
 твердост *див.* твердость
 твердости 6.1
 твердость 9.1, 10.1, 68.1; твердост 17.1
 твердыи 14.1
 твержами 44.1
 твоје 38.2
 твоје 42.1; твоѣ 58.1
 твоѣго 38.1
 твоѣми 38.1
 твоѣ *див.* твоѣи
 твои 38.1
 творити 6.1
 творящихъ 6.1
 твоѣ 38.1
 твою 38.1
 твою 38.1
 те 70.1; тѣ 23.1
 тежъ 45.35, 49.3; тежъ 79.1, 83.1; теж 9.1
 темни 14.1
 темьну 13.1
 темьнушину 26.1
 теперъ 49.1; теперъ 49.1
 теперешнего 49.1
 теперешнимъ 49.1
 теплицы 55.1
 терпѣти 45.1
 тесль 38.2
 тесль 38.1
 тесь 61.1
 тивуна 84.1

тивуномъ 69.4, 84.1; тивуномъ 6.1
 тивунъ 16.1, 20.2, 32.1
 тижъ 41.1
 тии, тий *див.* тыи
 тимъ *див.* тымъ
 тысяч 73.1; тиса(ч) 59.1; тисачъ 81.1; тиса(ч) 64.1; тысѣщ[ь] 52.1
 тысяча 42.1, 45.1, 48.1, 77.1, 82.1; тысяча 83.1; тисача 17.1, 21.1, 22.1, 37.1, 61.1; тисача 65.1, 79.1; тисеча 6.1, 49.1; тисеча 6.1, 49.1; тисаща 70.1; тысѣща 52.1
 тысячи 42.3; тисачи 41.3
 тысячей 6.1; тысѣче(й) 4.1
 тисачного 31.1
 тисачъ 41.1; тысячь 42.1
 тисачю 27.1, 28.1
 тисачноѣ 16.1
 то 1.2, 4.1, 5.1, 6.2, 8.1, 9.4, 10.1, 12.1, 14.3, 16.2, 17.2, 18.1, 19.1, 20.1, 21.3, 22.5, 23.5, 24.7, 27.2, 28.6, 29.4, 30.3, 31.1, 32.1, 33.1, 34.1, 36.4, 37.4, 38.5, 39.1, 40.4, 41.1, 43.2, 44.1, 45.9, 46.1, 47.1, 49.2, 51.3, 53.1, 55.3, 58.7, 59.1, 60.1, 62.2, 65.2, 67.2, 69.1, 71.2, 73.2, 75.4, 77.1, 78.1, 79.5, 83.1; то 40.1; тѣ 80.3
 тобѣ 58.1
 то(г) *див.* того
 тогда 14.2, 41.2, 43.1, 47.1, 58.3; тогды 11.1, 15.1, 17.2, 22.1, 24.1, 45.4, 49.2, 57.1, 61.1, 65.2, 66.3, 79.1, 82.1, 83.1; тогдѣ 15.1
 того 6.4, 9.4, 10.1, 11.2, 12.1, 15.1, 18.1, 20.2, 22.1, 24.1, 28.1, 30.4, 38.1, 40.2, 41.3, 43.1, 44.1, 45.7, 49.5, 50.1, 58.2, 62.2, 64.1, 66.1, 69.1, 72.1, 73.1, 75.1, 79.2, 80.4, 82.3; то(г) 47.1, 75.1
 тогожь 9.1
 того(м) 34.1
 тое 10.3, 11.2, 26.1, 33.1, 37.1, 39.1, 40.2, 45.1, 56.1, 72.1; тое 34.1; тоѣ 43.1
 тожь 40.1, 42.1; то(ж) 37.1
 той 45.1; тои 44.1, 58.1; тои 24.1, 40.1, 58.1; тои 5.1, 28.1, 40.1; тои 14.1; той 47.1; тои 28.1; тои 57.1; тои 74.1
 токи 10.1
 толко 39.2, 40.2, 46.1, 58.2; только 45.3; тилько 50.1
 то(м), том *див.* томъ
 тому 6.3, 12.1, 13.1, 14.2, 22.1, 27.3, 29.2, 38.2, 40.2, 41.1, 42.1, 44.3, 45.1, 47.1, 48.1, 51.1, 53.1, 55.1, 62.1, 63.1, 66.1,

67.1, 70.1, 72.1, 79.1, 80.2; томоу 1.1
 томъ 5.1, 23.1, 24.1, 27.1, 28.1, 37.1, 38.1,
 40.1, 45.4, 49.3, 51.2, 53.2, 60.2, 61.1,
 64.3, 66.1, 71.1, 72.1, 77.2, 79.1, 84.1,
 85.1; том 17.1, 33.1; то(м) 47.1; томъ
 1.1, 14.1, 16.1
 тонъ 43.2, 62.1
 торговать 8.3
 торговецъ 8.1
 торговли 77.2
 торговлА 22.1
 торговомъ 77.2
 торговую 13.1
 торговцемъ 23.1, 58.1
 торгувлА 27.1
 тотъ 2.1, 10.1, 14.3, 15.1, 18.1, 21.1, 22.1,
 27.3, 32.1, 36.1, 39.1, 40.2, 42.1, 45.4,
 49.3, 50.1, 51.1, 53.1, 60.1; тот 11.1,
 33.1; то(т) 41.1; тътъ 80.1; тото 41.3
 тоб 24.1, 28.1, 45.1, 47.1, 83.1; тоб 28.1,
 38.1
 тою 6.1, 40.1, 41.1
 треба 4.1; трѣба 43.1
 трема 45.2
 тремъ 22.1
 третьего 31.1, 49.1
 третеіє 32.1
 третему 45.2
 третьемъ 23.1
 три 9.1, 11.1, 73.1
 тридцать 73.1
 триіє 38.1
 трий 22.1; трии 38.1
 тринсотъ 20.1
 трими 28.1, 29.1, 64.1
 триста 37.1, 45.1, 49.1; трыста 49.1
 трисотного 31.1
 тритѣд 38.1
 троици 74.1
 трца 74.1
 трыста *див.* триста
 трѣба *див.* треба
 трѣбет[ъ] 52.1
 трѣговище 52.1
 трѣговох[ъ] 52.1
 трѣзѣ 52.1
 ту 12.1, 22.2, 41.1, 55.2; тѸ 52.1, 78.1
 туды 19.1
 турковъ 66.2
 тутъ 12.1, 14.1; тут 17.1
 тушами 49.1
 тую 6.1, 9.1, 10.1, 11.1, 14.1, 40.2, 45.2,
 57.1, 72.1
 тѸ *див.* ту

тѸзи 52.1
 тѣричемъ 23.1
 тѣрокимъ 25.1
 ~
 тце 65.1
 ты 38.1, 41.2, 50.2
 тыуномъ *див.* тивуномъ
 тые 4.1, 6.2, 40.2, 45.1, 49.2; тыб 24.1 *див.*
 ~
 ще тыи
 ~
 тыжднь 71.1
 тыи 4.1, 6.1, 9.3, 14.1, 45.1, 65.1, 83.1;
 тыи 57.2; тыи 57.1; тый 58.1; тии
 24.1; тий 24.1; тий 58.1 *див.* ще тые
 тыйждень 48.1
 тыломъ 49.1
 тылько *див.* толко
 тыми 37.1, 40.2, 48.1, 58.1
 тымъ 11.1, 24.1, 37.1, 40.1, 45.2, 47.1,
 49.3, 58.1, 59.1, 64.1, 70.1, 80.1, 83.1;
 тымъ 36.1, 37.2, 40.1; тым 17.3, 43.1;
 тымъ 29.1; ты(м) 4.1
 тымъ-то 45.1
 тысеча, тысѣща, тысѣща *див.* тысяча
 тысѣ(ч), тысѣщ[ъ] *див.* тысяч
 тысѣчахо 41.1
 тысѣчего 20.1
 тысѣчи *див.* тысячи
 тысѣче(й) *див.* тысячей
 тытуломъ 49.1
 тычетъ 45.1
 тыхъ 23.1, 49.3, 58.1, 61.2, 65.1, 66.1,
 72.1, 83.2; тых 17.2; тыхо 41.3; ты(х)
 44.1; тих 29.1
 тыхъ-то 45.1
 тыб *див.* тые
 тѣ *див.* те
 тѣ(ж) 44.1
 тѣми 22.1, 62.1
 тѣмъ 28.1, 29.1, 42.1, 51.1, 53.1, 62.1
 тѣхъ 22.1, 23.2, 38.4; тѣ(х) 38.1, 44.1;
 ~
 тѣхо 41.1
 тѣгнути 63.2
 тѣгатисѣ 14.1
 тѣгло 40.4
 тѣгнеть 40.4; тѣнеть 30.1
 тѣ *див.* то
 тѣй *див.* тыи
 тѣизи 52.1
 тѣкмо 52.1
 тѣм[ъ] 52.1
 тѣтъ *див.* тотъ
 тѣнь 62.1
 оу 2.2, 10.1, 12.2, 14.6, 16.4, 20.8, 21.3,
 22.7, 23.4, 24.7, 27.2, 28.3, 31.3, 32.1,

34.1, 37.11, 38.5, 39.4, 40.14, 41.6,
42.5, 43.1, 44.2, 46.3, 47.3, 51.6, 53.4,
55.8, 56.2, 57.6, 58.5, 59.1, 60.2, 61.6,
62.4, 64.1, 65.1, 66.2, 71.1, 75.7, 76.2,
77.9, 78.2, 81.3, 82.2; оу 28.1; оу 5.1;
оу 26.1; у 6.2, 8.1, 9.3, 10.2, 11.2, 15.1,
29.4, 30.3, 45.5, 48.4, 49.2, 50.3, 63.1,
66.1, 69.2, 70.1, 71.1, 72.1, 73.1; у 4.1,
17.4, 31.1, 33.1, 52.1, 67.1 *див. ще в*
оув *див. в*
оугорскими 14.1
оугорского 66.1; оугорского 66.1
оугорскому 14.1
оугорским 14.1
оувиди(т) 43.1
оувѣдается 2.1
оудалено 1.1
оуделил 40.1
оудрачения 62.1
оуѣздомъ 20.1
оужды 41.1
оуживати 80.1
оужитки 1.1, 2.1, 27.1, 28.1, 29.2, 51.1,
53.1, 59.1, 64.1; ужитки 17.1; ужиткы
70.2; вжитки 22.1
оужиткомъ 79.1
оужь 47.1
оузданъ 27.1
оуздала 27.1
оуздали 20.1, 22.1
оуздаль 53.1
оуздати 13.1
оуздвижень 37.1
оуозорить 30.1, 78.1
оузри(т) 75.1; узрить 70.1, 71.1; узрять
30.1; ужит 67.1; оузреть 44.1 *див.*
ще возреть
о(у)зрѣли 58.1
оуздраѣ 51.1, 53.1, 60.1
оуздаль *див. взялъ*
оуздаѣ 14.1, 57.1; уздаѣ 52.1; взяти 6.1,
45.1; взять 72.1
оуздаѣ *див. взято*
оуказалъ 64.1; указал 17.1
оуказати 47.1
оукронича 30.2
оуложить 14.1
оумолвилъ 39.1
оумыслили 40.1; умыслили 45.1, 49.1
оумышлѣннѣемъ 27.1, 28.1; умышлѣннѣемъ
53.1
оунукумъ 16.1
оунукъ 18.1
оунучаѣ *див. внучаѣ*

оупадаѣ 31.1
оупоминати 14.1
оупомануть 66.2
оуправду 77.2
оурукъ 55.1
оурочишь 5.1
оусе *див. все*
оусе 40.1
оусей, оусеѣ *див. всеи*
оусеми *див. всѣми*
оусемъ, оусе(м) *див. всѣмъ*
оусею *див. всею*
оуси, оусий *див. вси*
оускаже(т) 34.1
оусказовалъ 38.1
оуслыши(т) 44.1, 59.1, 61.1, 75.1, 79.1;
оуслышитъ 30.1, 64.1, 66.1; оуслы-
[ши]тъ 43.1; услышитъ 70.1; у-
слышитъ 67.1; услышать 70.1
оуслышу 34.1
оуспомянуть 82.1
оуспѣннѣ 27.1
оустила 26.1
оуставичъ 47.1
оустанеть 21.1
оуступати 21.1, 75.2; уступати 11.1, 30.1
оуступатиса 2.1, 16.1, 18.1, 40.1; уступати-
ся 11.1; оуступатиса 78.1; уступатиса
4.1; уступатиса 33.1; вступатиса 63.3,
69.1; вступатиса 33.1; вступатиса 76.3
оустоупаються 1.1
оуступит 2.1; уступить 4.1; устоупить 1.1;
оуступить 5.1
оустѣе 76.1
оустѣи 58.1
оусхочетъ 14.2, 34.1; оусхочетъ 10.1; усхо-
четъ 11.1; всхочетъ 63.1
оусъ *див. всъ*
оусѣми *див. всѣми*
оусѣмо, оусѣмъ, усѣмъ *див. всѣмъ*
оусѣхъ *див. всѣхъ*
оусю *див. всю*
оуса *див. вса*
оусаки *див. всякій*
оутайти 34.1, 40.1
оучаѣ *див. внучаѣ*
оучинила 40.1; оуч(и)нила 40.1; вчинила
27.1, 45.1
оучинили *див. вчинили*
оучинилъ 37.1, 39.1, 61.1; учинилъ 15.1;
вчинилъ 45.1
оучинилса 58.1

оучинити 14.2, 23.1, 47.1, 61.1, 62.1; учи-
нити 8.1; вчинити 45.3
оучинить *див.* вчинить
оуюноваА 12.1
у *див.* оу
убою 28.2
уверху 10.1
увесь 6.1
угорь 16.1
узрить, узрять *див.* оузри(т)
узрѣвши *див.* возрѣвши
улицахъ 49.1
улицы 49.1
уложона 45.2
улучки 49.1
умерлого 45.1
умощнить 49.1
умощняемъ 49.1
умыслили *див.* оумыслили
умышлѣнъѣмъ *див.* оумышлѣнъѣмъ
упадъ 45.1
уписаль 72.1
управленію 4.1
урочысчы 6.1
усехъ *див.* всѣхъ
ужывати 49.1
услышитъ, услышитъ *див.* оуслыши(т)
установлены 45.1; уставлены 45.1
установили 45.4
установлены *див.* уставлены
уставы 45.1
установъ 45.1
уста(ли) 58.1
установлѣмо 70.1
уступати *див.* оуступати
уступатися *див.* оуступатисяА
уступитъ *див.* оуступитъ
ускочетъ *див.* оускочетъ
утрагати 45.1
утягати 45.1
уходы 85.1
учинилъ *див.* оучинилъ
учинити *див.* оучинити
У *див.* оу
Увѣдает 33.1
Ужитки *див.* оужитки
Узритъ *див.* оузри(т)
Узати *див.* оузати
Указалъ *див.* оуказаль
Уни(з) 68.1
Управили(с)мо 4.1
Услышитъ *див.* оуслыши(т)
Успениа 26.1; Успеніа 4.1

УступатисяА, УступатисяА *див.* оуступатисяА
Устоупитъ *див.* оуступитъ
Ф 55.1
фальшивыми 45.1
февралА 57.1
фряжского 42.1; фряжского 41.1
фунты 45.1
Ф. й 39.1
х *див.* христа
хва 4.1, 59.1, 71.1, 79.1, 81.1; хри-
стова 65.1, 70.1; хрва 82.1; х(с)ва
13.1, 31.1, 61.1, 64.1, 83.1
хвалы 6.1
хитрости 14.1, 19.2, 27.1, 37.2, 46.1, 48.1,
59.1, 61.1, 62.2, 65.1, 66.4, 73.1, 81.1,
82.1, 83.2
хитростью 47.1
хлѣба 45.1
ховаль 45.1
ховають 49.1
ходили 12.1
ходить 18.2, 52.1
ходить 18.1
холопа 63.1
холопъ 14.1
хотарь 55.1
хотарА 55.1
хотель *див.* хотѣль
хотечи, хотечы *див.* хотѣчи
хот(т)л *див.* хотѣль
хотѣли 57.1, 66.2
хотѣль 10.1, 45.1, 61.1; хотель 10.1;
хот(т)л 43.1
хотА 13.1, 23.1, 37.1, 38.1; хотя 10.1, 49.1
хотѣче 64.1, 79.1
хотѣчи 47.1, 70.1; хотечи 6.1; хотечы 49.1
хочемъ 9.1, 14.1, 43.2, 45.4, 47.1, 48.2,
58.1; хоче(м) 47.1; хочемы 43.1; хо-
чемо 45.2
хочетъ 12.1, 14.1, 19.2; хочет 73.1
хочю 15.1, 73.2, 83.4
х *див.* хва
хрестителя 49.1
хресты 60.1
хрестяне 45.1; хрестяны 45.1; хрестiane 6.1
хрестянина 45.3
хрестянину 45.1
хрестянинъ 45.15
хрестяномъ 45.1
хрестянского 45.1
христа 6.1; хѣ 21.1
христова *див.* хва

христово 72.1
 хрісовоул[ъ] 52.1
 хрісовѸлѸ 52.1
 хр(с)та 37.1; хс(с)та 43.1
 хр(с)тіа(н)ски(х) 4.1
 хр(с)тіанску 4.1
 хр(с)тнмъ 37.1
 хр(с)толюбиваго 13.1
 хр(с)тъ 37.2
 хръщенъе 39.1
 х(с)ва *див.* хва
 хсве 39.1; х(с)въ 81.1
 х(с)во 39.2
 хста *див.* хр(с)та
 хто *див.* кто
 хтобы 10.1
 хусты 45.1
 царе(й) 4.1
 ц(а)р(е)въ 23.1
 ц(а)рю 23.1
 царь 1.1, 14.1; царь 4.1; црь 5.1
 целовали 23.2, 37.1
 целоваль 37.1, 63.1; цѣловаль 83.1;
 цѣлова(л) 81.1
 целованъй 37.1
 целовать *див.* цѣловати
 целымъ 6.1
 церквам 33.1
 церкви 1.1, 4.1, 6.9, 76.1; це(р)кви 4.1;
 цркви 1.3, 13.2, 24.2, 25.1, 26.1, 40.3;
 цр(к)ви 13.2
 це(р)квъ 4.1
 церкви 49.1
 церквями 6.1
 це(р)ковнаѧ 4.1
 церковные 4.1; це(р)ковные 4.1; церковъ-
 ныя 6.1; це(р)ковніе 4.1
 церковныхъ 49.1; церковъныхъ 6.1
 церковь 76.1; це(р)ковь 4.1; це(р)ковь 4.1;
 црков 26.1; црквъ 27.1; црквъ 13.1, 40.1
 цмынтара 49.1
 цмынтару 49.1
 цркви, цр(к)ви *див.* церкви
 црквіе 1.1
 црквъ, црквъ *див.* церковь
 црства 58.1
 црь *див.* царь
 црьскомъ 58.1

цтя *див.* ѡ(т)ца
 цѣловаль 83.1; цѣлова(л) 81.1
 цѣло(ва)ніе 43.1
 цѣловати 77.2; целовать 63.1
 цѣлого 85.1
 цѣлуева 34.1
 цѣлую 47.1
 .ч. 42.1, 53.1, 59.1, 60.1, 61.1, 62.1, 64.1, 66.1
 чада 6.1
 чанковью 12.1
 часть 68.1
 часу 45.3
 часы 41.1, 43.1, 45.1, 49.2
 часъ 45.1, 49.1
 чашъникъ 15.1
 чвертями 49.1
 челоуѣка 9.1, 85.1; члѣвка 24.1
 челоуѣчѡъ 45.1
 чемъ 43.1; чомъ 69.1
 черезъ 1.1, 6.1, 45.16, 69.2; черезъ 8.3,
 45.2; чересъ 8.1; чесь 8.1; чрезъ 5.1;
 чресъ 1.1; чересъ 55.1
 че(р)норизци 4.1
 четвергъ 77.1, 78.1, 83.1
 четвертое 67.1
 четвертокъ 4.1, 30.1
 четвертоу 77.1
 четыриста 77.1
 чесное 10.1
 честной 43.1
 честный 34.1
 чи 50.2, 59.1
 чии 14.1
 чимъ 45.1, 70.1; чймъ 39.1
 чинечи 45.1
 чинили 65.2
 чинимъ 9.1, 24.1, 30.1, 40.1, 42.1, 44.1,
 45.1, 47.1, 48.1, 59.1, 61.1, 64.1, 66.1;
 чиним(ъ) 31.1; чиним 67.1; чини(м)
 75.1; чинимо 41.1, 42.1; чынимо 49.1;
 чинимы 14.1, 43.1, 62.1, 79.1, 81.1
 чинити 34.1, 40.1, 45.1
 чинитъ 50.1, 77.2
 чиню 34.1, 73.1, 83.1
 чирвоныи 1.1
 числа 52.1
 числь 52.1
 чиста 47.1; чистаѧ 44.1
 чистити 23.1
 чистою 62.1
 чистѡъ 47.1
 чистъ 58.1, 63.1; ч(и)стъ 23.3
 чити 77.1

члвѣка *див.* чловеѣка

члвѣку *див.* чловеѣку

члвѣкъ 14.2

члвѣци 38.1

чловеѣку 69.1; члвѣку 58.1

чолобитѣе 68.1

чоловеѣкомъ 82.1

чоломъ 6.1, 9.2, 45.1, 49.1

чому 63.1

чомъ *див.* чемъ

чорнымъ 58.1

чотири 42.1; чотыри 11.1, 81.1

чотыриста 82.1, 83.1; чотыристо 6.1

чрезъ, чресъ *див.* черезъ

чснго 37.1

чсно 40.1

чсные 40.1

чсти 66.2

ч(с)тныхъ 13.1

чсть 40.1

ч(с)тью 47.1

чти 62.1, 66.1

что *див.* што

чтучи 9.1, 10.1, 30.1, 39.1, 45.1, 67.1, 75.1

чтунъ 71.1, 80.1

чтью (=честью) 44.1

чынимо *див.* чинимъ

шеляговъ 45.1

шесть 16.1, 38.1

шестидесят 10.1

шеститисАчное 32.1; шестотисАчное 55.1

шестого 20.1; шестаго 37.1

шестью 77.1

шесть 9.1; ше(ст) 4.1; шить 38.3, 60.1

шестьдесАть 17.1, 57.2; шитьдесАть 16.1

шестью 15.2, 79.1

широкаѣа 28.1, 38.1

широкихъ 10.1; широкихъ 38.1

шить *див.* шесть

шитьдесАть *див.* шестьдесАть

шитьдесАтого 20.1

школоу 45.1

школу 45.1

школь 45.1

шляхтичу 45.2

шофъ 28.1

шроты 49.1

што 6.1, 8.1, 11.3, 12.2, 13.2, 14.4, 15.4, 16.2, 17.3, 22.2, 24.4, 25.1, 28.6, 30.2,

31.1, 33.1, 34.3, 36.1, 37.3, 38.9, 40.15, 41.2, 42.2, 45.2, 50.2, 51.3, 53.2, 55.1, 56.2, 57.1, 58.5, 60.1, 61.3, 63.3, 64.4, 67.2, 69.1, 75.2, 77.2, 78.1, 79.1, 82.1, 83.1, 85.1; что 23.3; що 52.2

штобы 42.1, 55.1, 66.1

штожь 39.3, 65.1, 77.1, 83.1; што(ж) 46.1;

штожь 9.1, 40.1, 61.1; штоже 29.1;

штож 33.1

широко 6.1

шюбу 27.1

шюкати 62.1

щадкове 70.1; щАткове 79.2

щадкомъ 70.1; щаткомъ 66.2; щатькомъ 64.1; счадомъ 9.1

щатки *див.* щаткы

щатку 64.1; щАтку 79.1

щаткы 64.2, 66.2; щатки 64.1

що *див.* што

ыме *див.* имя

ыною 37.1

ѣ 12.1

ѣде(м) 47.1

ѣздити 23.1

ѣма 2.1

ѣмъ 2.1

ѣхаль 45.1

ѣхъ *див.* ихъ

ѣще *див.* еще

юдоу 68.1

ѣ 6.1, 10.4, 11.4, 63.3, 72.1, 73.1, 82.1, 83.2, 85.1; Ѧ 2.1, 12.2, 71.1; Ѧа 1.1, 4.1, 5.1, 14.2, 25.1, 26.1, 36.1, 53.1, 68.1, 80.1; азъ 33.1, 52.1, 73.1, 84.1; язъ 15.2, 18.1, 63.1, 69.1; Азъ 8.1, 32.1, 34.1, 37.2, 39.1, 58.1, 74.1, 81.1; ѡзъ 23.1, 40.1, 76.1; ѡзъ 19.1; езъ 76.1; ѡзъ 35.1

ѣвно 45.1; Ѧвно 43.1; ѡвно 17.1

ѣко 6.3, 29.1, 42.1, 45.10, 49.3; Ѧко 41.1, 47.2, 64.2, 79.1; ѡко 4.1, 80.1; ѡко 1.1, 4.1, 5.1, 17.1, 22.3, 27.1, 28.2, 38.1, 51.1, 52.1, 53.1, 65.1; ѡкъ 4.1

ѣкоже 62.2; ѡкоже 49.1

ѣмъщики 15.1

ѡко, ѡко, ѡко *див.* ѣко

ѡль 14.1

ѡтъство 14.2

ѡловиць 12.1

ѡрлыкъ 58.2

ѡласипа 7.1

ѡтомъ 45.1

ПОКАЖЧИК АНТРОПОНІМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Абрамович Іюда *гродненський єврей* 49

*Авлик: у Войтка Аура Авлика 9

Авраамъ ключник *Печерського монастиря* 72

Адамъ Орецький пан 53

Аксаць Темиръ, Аксака (*род. відм.*), до Аксаць Темира, Асана [?] (*знах. відм.*) слуга, посол *Тактамыш* 58 — «Соф. врем.», стор. 405; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 34

*Александр: Александра 72

Алек(с)андро Четвертенский князь 46

Александрович Борисъ, Бориса Александровича внук *Витовта*, великий князь *тверський* 63

Александръ хресне ім'я великого литовського князя *Витовта* 45, 49 *див.* *Витовтъ

Александръ Патрикѣви(ч) Стародуб(с)ки князь 81 *див.* Патрикѣви(ч)

Алехно син Глѣба Дворскови(ч)а 27

Алтыкулачевич Софонии боярин 15

Амикусь [?] Юрьн брат *Петка Возбуновича* 10

Андрей Борисовичъ володѣ селом *Иваново* 40

Андрей Василю, Андрею (*дав. відм.*), на Андрея, *прикм.* отъ Андреева, къ Андрееву *перший латинсько-польський єпископ у Вільні* 30 *див.* Василю

Андрей Полоцький великий князь, син *Олѣбрда* 74 — М. Стрийковський, «Кгопіка», стор. 76; М. Бельський, «Кгопіка», стор. 140; «Соф. врем.», стор. 351; М. Любавський, «Очерк», стор. 35, 44; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 53

Андрей (Ярославичъ) (Ярославський) князь 1,4,5 — М. Петровський, «Ист. Укр.», стор. 281; І. Линиченко, ЖМНПр., стор. 158

Андріаць пан 71

Андріко Романкови(ч) 46

Андріко син *Ходька Быбельського* 27

Андрѣяшь, Андрѣйашъ староста рускои земль 28, 29

*Анна: Анну 72

Анофрей великий полоцький князь 76

Андрѣвич Микита боярин 15

*Андрѣвичъ: Володимеру Андрѣвич(ю) (*дав. відм.*), с Володимеромъ Андрѣвич(е)мъ 23

Андрѣієвичъ Васько 32

Андрѣй Ивановичъ, Андрѣйа Ивановича князь, посол *Олѣбрда та Кестутія* 23

*Андріашевъ: Андріашева 55

*Андрѣко: оу Андрѣка оу дому *Лысого*? 20

*Анѣна: в Анѣны Радивонькової 16

*Арвистовъ: Арвистова Лобунова (*род. відм.*) пан? 40

Арсеній владыка лучський 19; Арсѣнью (*дав. відм.*) отець монастиря святой богородици на *Ольгові* 15

*Артемій: Артемія 72

*Асан: Асана [?] слуга, посол *Тактамыш* 58 *див.* Аксаць

*Ауръ: у Войтка Аура Аврика 9

Баграмъ пан соцький *лвівський* 36, 80

Балакѣрович Ива(н) 43

Бартѣко Мицевичъ 11

Башкиртовичъ Иванъ 32

Бдешники Стецько 27

Бедрихъ, Бедриху (*дав. відм.*) 57 — Й. Первольф, «Славяне», стор. 63

Безмездницькии Кость піп 27

Бекбулатъ племінник *Тактамыш* 58

Бекгичъ слуга *Тактамыш* 58

Бельський Юрьин Глѣбовичъ князь 21 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 35; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 27, 38

Бенко (Бѣнко) пан, староста *галицький і снітинський* 71, 79

Берди слуга *Тактамыш* 58

Билюрминъ Хома 43

* Слово *див.* означає посилання на літературу при відповідному реєстровому слові.

Блотишовський, пану Блотишевському воєводѣ ильовському 21, 22
 Богданъ син молдавського воеводи Романа 55
 Богданъ Тивунъ землянин 16, войт перемышльський 20
 Богъданъ Лашковський пан 36
 Болестрашицки Костько дякъ 27; княжини писарь 28; попович болестрашицки именемъ Деячковичъ Василювъ сынъ поповъ Кость пружвищемъ Сорочичъ 20—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 162
 Болковичъ Юрій, Юрю Болковичю 13
 *Болтуна: съ Болтупою син Олехна Ромашковича 11
 *Борзиловичъ: Григоревъ Борзиловича Смѣдинського 18
 *Борис: Бориса 72
 Борисович Федоръ 15
 Борисовичъ Андрей володѣ с. Иваново 40
 *Борисоглебский: Бори(с)глебского Филарета архимандрит 68
 Борис Костантинович, Борис(а) Костантинович(а) князь, посол Олѣбрда та Кестутія 23
 Борисъ мав село на р. Ваці 40
 Борисъ Александровичъ, Бориса Александровича внукъ Витовта, великий князь тверський 63
 Борисъ Меркурьевичъ 37
 Борисъ Хомѣковичъ пан, свідок старости Бенка 71
 Боркови(ч) Мичко землянин 53
 Братль Нятедуль, Брагоулова Нятедулова 55, 66
 Братъ пан, молдавський боярин 65
 Бра(т)ша боярин 47, 54
 Бродовський Чюрило 32
 Бруновичъ Ганко Петько русь 21
 Браньский Дмитриин князь 23
 *Бугданъчичъ: Бугданъчича 51
 Бѣзна Глѣбко і Костько 20
 Бѣликъ Кгирдивид(д) батько Семе(н)а Волюви(ч)а 43
 Бѣбельский Ходько (Ходко) пан 20, 51, 53, 60; землянин 16, 27; слуга польського короля Казимира; Ходкови Бѣбелскому 17 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
 *Быбицкий: оу Быбицкого 16
 *Валфромъ: Валфромъ(а) (род. відм.), Валфромъ(а) (дав. відм.) син Юрѣя Болковича 13

Ванько син Глѣба Дворьскови(ч)а 27
 Ваповецкии Михаль оугринъ пан 53
 *Варвара: Варваръ дружина пана Герваса 71
 Варваринський Хроль пан, свідок старо-сти Бенка 71
 Василей Дмитриєви(ч) 54
 Василей Протасовичъ пан 85
 Василии Данилюєви(ч) 43 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
 *Василий: Василя (род. відм.), съ Васильемъ з 1356 р. рязанський і муромський єпископ 15
 Василий Михайлови(ч) князь 54
 *Василий: Василеви Карачовскомъ слуга литовського князя Витовта 31 — А. Прохаска, «Codex», стор. CV
 *Василиса: съ... Васисою дружина Лукъяна Шуби 85
 *Василій: Василія 72
 Васило Андрей перий латинсько-польський єпископ у Вільні 30 — П. Батюшков, «Памятники», стор. 109
 Василь холопъ пані Миткової 84
 *Василь: оу Василя їему жъ рѣчють Скибичъ 22
 *Василь: Васильевъ батько Льва 54
 *Василь: Василювъ сынъ поповъ Кость пружвищемъ Сорочичъ 20 див. Болестрашицкии
 Васильевичъ Глѣбъ 37
 Васко пан, свідок Льва Даниловича 4, 5 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158
 Васко син Ходька Бѣбельского 27
 Васкова(а) Хонька (Хонька) пані, дружина Дадьковича 27
 Васко Волчковичъ пан 29
 Васко Голый зять Чюрила Бродовського 32
 Васко Дрюкови(ч) 43
 Васко Кирдѣвичъ, Кирдѣви(ч) 19, 46
 Васко (Васько) Кузмиць 20; Кузмиць, Кузмич пан 17, 27, 51, 60 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135
 Васко Шептьичъ пан 53
 Васько Андрыєвичъ 32
 Вахно Танча пан 21
 Великопольский Тихно бортник 22
 Вербота Ставишин пан, брат Лѣсоти 17
 Весна Федоръ намісник польського короля Владислава у Вітебську 54 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55
 Викгаило, Викъгаилови (дав. відм.), на Викгаила, Викгаиловы землѣ 75

Вилча, с... Вилчею, Вилчина(прикм.) пан
82, 83

Висоидови(ч) Дани(л) 54

Витовтъ, Витовтъ, Витолдъ, Витовт, Витовта, Витольда, Витолта (род. відм.), Витовту (дав. відм.), Витовтомъ великий литовский князь 3, 30, 31, 33, 45, 49, 50, 52, 56, 57, 63, 67, 69, 75, 77, 78, 81, 83—«Соф. врем.», стор. 325, 368, 413, 414; «Собр. др. гр.», стор. LVII; Д. Іло-вайський, «Ист. Росс.», стор. 30, 98, 157—163, 178, 181, 182, 187, 218, 219, 221—224; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 12, 13, 15, 62, 66, 74; М. Бельский «Kronika», стор. 125, 140, 144, 195; «Дополнения», стор. 291, 296, 297; «Акты истор.», стор. 119; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 251, 257, 258, 260, 261; М. Любавский, «Очерк», стор. 31, 44—46, 51; Й. Вольф, «Separatogowie», стор. 18; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 60, 77, 78, 229, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII, XLIV, CV, CXCIХ; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, стор. 383, 384; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66, 79—128, «Волянь», стор. 72—82; Макарий, «История», стор. 344; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 44; Е. Карський, «О языке», стор. 34; М. Грабовський, О. Пшездзеньский, «Zródła», стор. 150; «Arch. Sang.», т. I, № 5, 6, та ін.; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 36, 37; М. Коялович, «Чтения», стор. 127, 135, 136; І. Чистович, «Очерк ист.», стор. 48; І. Беляєв, «Рассказы», кн. IV, ч. I, стор. 219; Й. Щербицкий, «Виленск. монастырь», стор. 134; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 566—568; С. Соловьев, «История», т. IV, стор. 29—35, 39, 40, 228; «П. кн.»; К. Гуковский, «Кр. оч. Ков. губ.», стор. 34; М. Дашкевич, «Унив. изв.», стор. 293; Д. Толстой, «Римск. катол.», прилож. стор. 78; В. Ляскоронский, «Русск. походы»; М. Карамзин, «История», т. V, стор. 153, 157, 164, 165, 169, 171, 177, 178, 180, 186, 187, 190, 193 и «Приложение», стор. 100, 101; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 43, 44, 50, 51, 55, 56, 80, 81, 82, 85; М. Молчановский, «Очерк», стор. 318; Т. Вага, «Historya», стор. 142; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 185; М. Ясинский, «Уст. и

земск. гр.», стор. 49; М. Балінський, «Staroż. pol.», т. III, стор. 304, 305; А. Барбашев, «Витовт», «Очерк»

*Витолтъ: Витолта 52 див. Витовтъ

Витольдъ, Витольда 49 див. Витовтъ

Вихотъ (Выхотъ) Захарія, Захарія писецъ (писар) князя Льва Даниловича 1, 4, 5

Владимиръ великий цар, праід князя Льва Даниловича 4 див. Володимиръ

Владиславъ король польский 38, 40, 62, 63, 66 — «Акты истор.», т. I, стор. 117; Е. Карський, «Два документа», стор. 545; Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 6; М. Грабовський, О. Пшездзеньский, «Zródła», стор. 146 див. Володиславъ

Владъ панъ, дворникъ 66

Влодиславъ король польский 41, 46, 51, 59, 64, 65, 66, 81, 82, 83 див. Володи-славъ

Вожикъ? Мичко панъ кухмистръ 79

Воиллови(ч) Семе(н) син Ксирдиви(д)а Бблика 43

Воишвилтъ володів Логожескомъ та маєт-комъ Рылова Дола 40

*Войтко: у Войтка Ауря Авлика 9

Волкова пані, дружина Гавсовича 85

*Володимеровичъ: Юрьа Володимерови-ч(а) князь, посол Олѣбрда та Кесту-тия 23

*Володимеръ: Володимеру Аньдрѣви(ч)ю (дав. відм.), с Володимеромъ Аньдрѣ-евич(емъ) князь, брат Дмитрея Ива-нович(а) 23

Володимеръ Проньский великий князь 23

Володимеръ великий цар, праід князя Льва Даниловича 1, 5

Володиславъ католицьке ім'я Ягайла (Ягелла), Володислава (род. відм.), Володиславу і Володислави (дав. відм.), с Володиславомъ 37, 43, 44, 47, 48, 61. Його православне ім'я Яков — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 57, 58, 60, 74; М. Бельский, «Kronika», стор. 140, 141, 174, 210; П. Иванов, «Ист. судьбы», стор. 188, 231, 251, 258—261; М. Любавский, «Очерк», стор. 31, 37, 42—45, 56; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 17, 18, 61, 229, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, стор. 380—384; О. Чоловський, «Sprawu», стор. 10, 13; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66, 81, 129, «Волянь», стор. 72—76, 78—80, 82, 83; Мака-

- рій, «История», стор. 332; Є. Карський, «О языке», стор. 29; М. Грабовський, О. Пшездзешкий, «Żródła», т. I, стор. 146; «Соф. врем.», стор. 351; «Собр. др. гр.», стор. XXXII, XXXIII, XLIV; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 139; «Дополнения», стор. 295, 298, 307, 454; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 29, 98, 157—164, 166—168, 171—174; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», т. II, вып. I, стор. 7, 8, 34, 35, 39, 40, 73, 120; «Arch. Sang.», т. I, № 5, 6, та ін.; І. Чистович, «Очерк ист.», стор. 48; І. Беляев, «Рассказы», кн. IV, ч. I, стор. 153; А. Сапунов, «Витеб. стар.», т. I, стор. 556, 567; М. Коялович, «Чтения», стор. 110—112, 125; КС, 1884, X, стор. 412; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 47, 51, 57, 80, 81; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 153, 167, 171; «Вестник ЮЗ и ЗР», 1868, т. VI, отд. II, стор. 139; М. Дашкевич, «Унив. изв.», стор. 278, 293; О. Дембовецький, «Опыт», кн. I, стор. 17; А. Василевський, «Ист. г. Вильны», стор. 12—17; М. Балінський, «Staroz. Pol.», т. III, стор. 237, 267, 290; К. Гуковский, «Кр. оч. Ков. губ.», стор. 34; І. Шараневич, «Rus», стор. 45; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177; Т. Вага, «Historya», стор. 142; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 177; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 10
- Володиславъ** (Володиславъ) князь, господарь Опольскою землѣ 28, 29 — AGZ, т. II, № 4, 5, 6, т. V, № 8, т. VII, № 1, 9, 11; І. Линниченко, «Сусп. верстви», стор. 34, і далі, ЖМНПр., стор. 125, 129, 136; М. Стрийковський, «Kronika», стор. 18, 47, 107; М. Бельський, «Kronika», стор. 101; Є. Карський, «Два документа», стор. 545; «Дополнения», стор. 128, 130; О. Соболевський, ЖМНПр., ч. CCXXVII, стор. 74; І. Стебельський, «Dwa w. światła», стор. 117
- Волошинъ** Ладомиръ *слуга Володислава* 28 — Є. Карський, «Два документа», стор. 545; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- Волошинъ** Щепанъ Риботицкий *землянин* 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- Волошинъ** Михайло 70
- Волчковиць** Васко пан 29
- Вольчко**, Вольчка (знах. відм.), Вольчкови сыновець Лобевича 60
- Воронко** войтъ коломыйский руский 71
- Восьянь** *старець Лаврашевського монастиря* 85
- Вихоть** Захаріа писар князя Льва Даниловича 4
- Вязовецький** Пилипко судьяникъ 50
- Ваземський** Михайло Йванови(ч) кна(з) 37
- Ватславъ** Дмитровський, Ватславу (дав. відм.) пан 22
- Вьлодимеръ** Ольгърдовичъ великий кийський князь з 1362 до 1392 р. 18 — ПСРЛ, т. II, 1843, стор. 350, 352; «Русск. истор. библи.», т. II, стовп. 6; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 152; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 53, 67; М. Стрийковський, «Kronika», стор. 57, 74; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Любавський, «Очерк», стор. 35; Й. Вольф, «Sennatorowie», стор. 18; К. Стадницький, «Вгасіа», стор. 117, 118; А. Прохаска, «Codex», стор. XIV
- Гаврилови(ч)** Семень Непролби 37
- Гаврилько** Дробышевичъ 27
- *Гавсовичъ** Гавсовича (род. відм.) *чоловік пані Волкової* 85
- Гавсь** Климантъ 43
- Ганко** Петько Бруновичъ русъ 21 — «Роміки», стор. 119
- Гань** Къраховичъ 16
- Ганько** Сварць панъ, мѣстичъ лвовский 21
- Гервась** пан, володѣв селами Толмачі і Жюрков у Галичині, чоловік Варвари 71
- Гидевъ**, Гидевова пан 55, 66
- Гльбъ**, съ Гльбомъ 15 — «Соф. врем.», стор. 322
- Гльбовичъ** Юрьи Белзьский князь 21
- Гльбъ** Васильевичъ 37
- Гльбъ** Дворскович (Дворьсковичъ, Дворьскови(ч)) пан, свѣдок короля Казимира 12, 17, 27 *див. Дворскович*
- Гльбъ** Евдокимови(ч) *воевода* 43
- Гльбько** брат Костька Бѣзни 20
- *Гнидковичъ** Гнидковича Лѹк(ѡА)но пан 35
- Гнивошь** панъ, староста рускоѣ земли, панъ подкоморий 60, 79 — Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 8

Голко Зальський бортник 22

Голый Васко зять Чюрила Бродовського 32
Горбачеви(ч) Сась 43

Городецький Іванъ князь 54

Григорій Несвизьский брат Івана Несвизьского 43

Григорій галицький митрополит 4 —
П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 132;
І. Беляев, «Рассказы», т. IV,
стор. 266—271; Д. Іловайський, «Ист.
Росс.», стор. 290; К. Бестужев-Рю-
мін, «Русск. ист.», стор. 122, 123; С. Со-
ловйов, «История», стор. 293, 294

*Григор[ій]: Григоревъ (прикм.) 18

*Григор[ій]: Григореву сну Двдвського
Осташкови 36

*Григор[ій]: Григоревъ Борзиловича Смь-
динського 18

Григорій Тункель, Григорю, Григоромъ
дворянин, 9, 10

Григоръ Павель писарь 21

*Гридо: за Гридка за КостАнтінови(ч) 54
Гринко пан, староста подольський 24

Гринъ (Гринко) Негневицький, Гринемъ
Негневицькимъ тивунъ 84

Гриць Кали(т) брат Степана 43

Грозя, Грозина пан, витязь 55, 66

Грудковичъ Іванъ, Грудкови(ч) Ива(н) пи-
сар, 21, 22

Губка (Губька) Іванъ, Івановъ Губць
протоѣдаконови брат Ходора 27,
Іванько Губька тивун 20

Гутарть пан 16

*Гънко: оу Гънка брат Василя Скибича
22

Гърко пан, свідок старости Бенка 71

*Давыдовський: Григореву сну Двдвського
Осташкови 36

Д[а]в[и]дъ Дмитрієви(ч) князь 43 —
М. Любавський, «Очерк», стор. 35

Д[а]в[и]дъ Ѡзарьич(ь) 43

Давидъ Тикна слуга Тактамыша 58

Дажбогови(ч) Данило Задеръвецкий слуга
польского короля Владислава, земля-
нин 64

Данилий князь, можливо острозький 19 —
«Arch. Sang.», т. I, стор. 154; М. Карам-
зин, «История», т. IV, стор. 215

*Данилій: Даниліа Холмского князь,
батько Юрій Холмського 25 див.
Холмський

Данило, Данила король, батько князя
Льва 1, 4, 5

Данилович Левъ князь галицький 1, 2, 4, 5
Данило: по Данилов дворъ 15

Данило Дажбогови(ч) Задеръвецкий слуга
польского короля Владислава, земля-
нин 64

Дани(л) Висовидови(ч) 54

Данильевичъ (Данильєви(ч)) Федоръ, Да-
нильєвичу (Даньлєвичу, Данилєви-
чу) Федору князь, луцький наміс-
ник 32, 33, 34, 46, 67—П. Іванов, «Ис-
тор. судьбы», стор. 231, 258; А. Анд-
ріяшев, «Очерк ист.», стор. 62, 77;
М. Грабовський, О. Пшездзєцький,
«Żródła», стор. 145

Данильєви(ч) Василин 43 — М. Любав-
ський, «Очерк», стор. 35

Даньслави(ч) Івашко Рекънольт свідок
Гнѣвоша і зять пані Хоньки Васковой
27, 60

Дашковичъ Еринко 11

Дашковичъ Янели 11

Дворсковичъ Глѣбъ (Дворьсковичъ, Дворь-
кови(ч)) пан, свідок польского короля
Казимира 12, 17, 27 — І. Линничен-
ко, ЖМНПр., стор. 135

*Деречина по Деречину Гаику мікро-
поім? 12

Дедачковичъ Василювъ снъ поповъ Кость
(Болестрашицкий), пружвищемъ Соро-
чичъ 20 — І. Линниченко, ЖМНПр.,
стор. 162

Дѣдичъ? Іанъ Тарнувський панъ, староста
руський 51 див. Іанъ

Дисній попь 22

Дмитрієви(ч) Д[а]в[и]дъ князь 43 —
М. Любавський, «Очерк», стор. 35

Дмитрієви(ч) Василей брат Ѡхрѣма? 54

Дмитрій, Дмитріємъ (Любартъ) великий
князь волинський 19—«Arch. Sang.»,
т. I, стор. 153; П. Іванов, «Истор.
судьбы», стор. 105, 250; «Дополне-
ния», стор. 128 див. Любартъ

Дмитрии Брѣньский князь 23 — «Соф.
врем.», стор. 351

*Дмитрии: Дмитрию московський князь 47

*Дмитрии: при Дмитріі князь 7

*Дмитрии: отъ Дмитрея Іванови(ч)а,
Дмитрею Іванови(ч)ю (дав. відм.), зъ
Дмитріємъ Іванови(ч)емъ; великий
князь московський 23

Дмитрій Корибу(т) кнАз(ь) литовський (нов-
городський и сѣверський), брат поль-

ського короля Владислава 43, 44—
М. Любавський, «Очерк», стор. 34;
П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 92;
М. Стрийковський, «Kronika», стор. 74

див. Дмитрій Ёлгърдови(ч)

Дмитрій Ли(п)а брата Миркли 54
Дмитрій Михайлович представник
Дмитрія Івановича 23
Дмитрій Обручев, Дмитрій Обруче-
ва посол Олгърда та Кестутія 23
Дмитрій Олександрович представник
Дмитрія Івановича 23

Дмитрій, Дмитрій (Ёлгърдови(ч), Ёлгир-
дови(ч)) великий князь 35, 47 — Я. Го-
ловацький, «Памятники», 1867, стор.
23; Ф. Леонтович, «Очерк», стор.
452, 453; «Акты ЮЗР», т. I, № 2;
М. Стрийковський, «Kronika»,
стор. 74; М. Бельський, «Kronika»,
стор. 140; Д. Іловайський, «Ист. Росс.»,
стор. 30; А. Прохаска, «Codex»,
стор. CIV; М. Любавський, «Очерк»,
стор. 21; М. Погодін, «Виленск. вестн.»
Дмитровський Ватслав пан 22

Дми(т)ръ пан, свідок польського короля Ка-
зимира 12

Дмитръ Матффеєвич брата Навоика На-
снова 20

Добеслав Халастра пан 29

Добеслав Кошицкий пан 21

Довнарівич Мартинъ 11

*Дорога: съ Дорогою дружина Олехна Ро-
машковича 11

*Драгоевъ: Драгоева пан 55

Драгомир, на Драгумиру, Драгумирово
(прикм.) 29

Драгшъ, Драгуша пан, витязь 55, 66 —
«Ист. Молд.», т. I, 1965, стор. 86;
С. Палаузов, «Рум. госп.», стор. 64

Дробышевич Гаврилъко пан 27

Дроздъ Іваншко пан 27

Друздъ Кадольфовичъ землянин 16, 20

Дрюкови(ч) Васко 43

Дублянски Іона старецъ Печерського мо-
настиря 72

Дядько Манася боярин 15 — «Болеслав»,
стор. 123

*Дядьковичъ: Дядьковича (род. відм.) чо-
ловік пані Хоньки Васкової 27

Дьзчковичъ (Дедачковичъ) 16, 20 див.
Болестрашицкий

Енко брат Станевича Радунця 10

Еринко Дашкович 11

*Ефимій: Ефимію єпископ I

Ефремовичъ Онтонъ 84

Євнутови(ч) Михайло, Михайловъ князь
заславський 54 — М. Стрийковський,
«Kronika», стор. 75

*Євпракія: Євпракію 72

*Євфимій: Євфиміємъ игумен 7

Єнюли Радивиловичъ 10

Єремъ великий? 15

Єско Романкови(ч) 46

Єоунутии віленський князь 14 — «Соф.
врем.», стор. 327, 351; М. Стрийков-
ський, «Kronika», стор. 1—4, 20,
382; М. Бельський, «Kronika»,
стор. 139; П. Батюшков, «Бело-
руссия», стор. 65, 69, 70; Мака-
рій, «История», т. IV, стор. 133;
А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор.
564; Т. Вага, «Historya», стор. 128

*Єфрем: Єфрема 72

Ієвдокимови(ч) Гльбъ воеводи 43

Ієвлашкиви(ч) Федоръ 43

*Жаворонковичъ: Жаворонковича (ЖА-
воронковича) (род. відм.) пан 80

ЖелзнаА нога 58 див. Аксакъ

Жибуничъ Степанъ холоп пані Миткової
84

Жидовчи(ч) Ива(н) 43

Жильховський Михаль 80

Жимонтъ рыцерь 45

Жостовтовтовичъ Келиня 10

Жыкгмонтъ литовський боярин 49

*Жюржъ: Жюржева пан 55

*Жюркевичъ Юга: Жюркевича Юги жупан
у Молдавській землі 55

*ЖАворонковичъ: ЖАворонковича (ЖАво-
ронковича) (род. відм.) пан 80

Задеръвецкий Данило Дажбогови(ч) слуга
польського короля Владислава, земля-
нин 64

Зазъба Степанъ 54

Зальський Голко бортник 22

Захарія Вихоть (Выхоть) писар князя
Льва Даниловича 1, 4, 5

*Захарія (Шюльжичъ): оу Захаръ 20

Збыгнѣвъ панъ МаршАлко 79

Звинкеневи(ч) Юрьн 43

Іван (Іванови), слуга польського короля
Казимира 12, 32

Ива(н) Балакърови(ч) 43

Ива(н) Грюдкови(ч) (Іванъ Грудковичъ)
писар 21, 22

Ива(н) Жидовчи(ч) 43

Ива(н) Ру(с)нови(ч) 54 — «Ромнікі», стор. 129
 Иванець онукъ Григоревъ 18
 Иванишъ Михаль пан, витязь 66
 Иванови(ч) Михайло Ваземский кнА(з) 37
 Иванови(ч) Семень князь 46
 Иванови(ч) Юрьї Кожшно (Кожюшно) князь 47, 54
 Ивановичъ Андрѣй, Ивановича Андрѣя посол Олѣбрда та Кестутія 23
 *Ивановичъ: отъ Дмитреѣа Иванович(а), Дмитрею Иванович(ю) (дав. відм.), зъ Дмитриемъ Иванович(е)мъ великий московский князь 23
 Ивановичъ Михаило пан 36
 Ивановичъ Олѣгъ, Олегъ великий рязанський князь, тестъ Корибута 15, 61 — А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 30
 Ивановичъ, Ивановъчъ Петръ пан 20, 21
 Ивановичъ Святъславъ великий князь 23
 Иванъ владыка, луцький епископ 73 — Макарий, «История», стор. 332
 Иванъ воѣвода лучський 19
 * Иванъ: Ивано(м) братъ Хворощі 43
 Иванъ Башкиртовичъ 32
 Иванъ Городецкий князь 54
 Иванъ Губка (Губька), Иванови Губць протодѣяконови братъ Ходора 27, Иванъко Губька тивун 20
 Иванъ Кузми(ч) дяк 22
 Иванъ Михайловичъ представитель Дмитрия Ивановича 23 — «Соф. врем.», стор. 423
 Иванъ Мстишинський суддя 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 154; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 241; І. Данілович, «Skarbicz», т. I, № 432
 Иванъ Несвизский (Несвизьский) братъ Григорія 43, 46
 *Иванъ: Ивана Олександровича великий рязанський князь 15
 Иванъ Стравичъ пан 66
 Иванъ Федоровичъ представникъ Дмитрия Ивановича 23
 *Иванъ: Ивана Федоровича пан 49
 Иванъко Польпичичъ земланинъ 16
 *Иванышъ: Иванышо витязь, слуга молдавського воеводи Романа 55
 Ивашко син молдавського воеводи Петра 82, 83 — О. Чоловський, «Sprawy», стор. 18

Ивашко Даньслави(ч) Рекънольтъ свидок Гибвоша і зять пані Хоньки Васковой 27, 60
 Ивашко Дроздъ пан 27
 Ивашко (Сенькович) братъ Михаила 27
 Игнатко Черневи(ч) братъ Самоила 27, 51
 *Идикгии: ИдикгииА (род. відм.) по Идикгиеву посольству 58
 Инъгваръ великий князь, прадід Олега Ивановича, великого князя рязанського 15
 *Инъдрихъ: Инъдриховъ (прикм.) батько пана Микшика 28
 Исай сокольникъ 54
 *Испрувъским: Ішкови Испрувъскому пан 53
 Июда Абрамовичъ гродненський єврей 49
 Ізаславови(ч) Іаросла(в) Поло(ц)ки(и) князь 68
 *Іоан: Іоана, Іоанна 72
 Іона Дублянски старецъ Печерського монастиря 72
 *Ірина: Ірину 72
 Іванови(ч) Прокофѣй 37
 Кадольфовичъ Друздъ вемлянин 16, 20
 Казимиръ (Казимир) Казимира (род. відм.), ис Казимромъ польський король 12, 14, 17, 22 — О. Бальцер, «Genealogia», стор. 462, 463; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 3; К. Горжицкий, «Polańczenie»; «Codex», т. III, стор. 651, 741, 807, 816; А. Прохаска, «W. sprawy», «Kwart. hist.»; А. Тейнер, «Vetera monum.», стор. 566; А. Пор, «Magyar-ruthén érintk.», «Századok»; AGZ, т. I, стор. 5, т. II, стор. 2, т. VII, стор. 1; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 72—78; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 35; В. Милюкович, «Студия»; О. Терлецкий, ЗНТШ, т. II; М. Довнар-Запольский, «Договоры»; «Укр. народ», стор. 143; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 49; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 128, 137, 156; «Дополнения», стор. 455; О. Соболевський, ЖМНПР., стор. 76; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 282; М. Любавський, «Очерк», стор. 30, 37; «Ист. Молд.», 1951, стор.

- 88; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 68; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 215; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 70; І. Стебельський, «Dwa w. świata», стор. 117
- *Казимирь: Казимиромъ Мазовьськимъ 14
- *Калиста: при Калисти холмський і белзський єпископ 25 — А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 31; А. Петрушевич, «Холм. епарх.», стор. 26, 27
- Кали(т) Гриць с брато(м) Степано(м) 43
- Канѣтуръ? из угоръ 16
- Карачбѣіевський Прокопъ и Семенко 24
- *Карачовский: Василевн Карачовскомъ слуга великого литовського князя Витовта 31 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. CV
- *Катерина: Катеринъ Петковнъ дружина Тумкеля молодшого 11
- Кгастовтъ Кердути 54
- Кгедиминовичъ Любартъ, Люборта Кгедиминовича луцький і володимирський князь 6 див. Любартъ
- Кгедройтський, Кгедройтськимъ князи 56
- Кгирдиви(д) Бѣликъ батько Семе(н)а Войлови(ч)а 43
- *Кедиминович: Кедиминовича Михайла 13
- Келиня Жостовтовтовичъ 10
- Кердути Кгастовтъ 54
- *Керило: с Кериломъ брат Михайла Волюшина 70
- Кестути, ѿт Кестута (Кестутя), Кестутю (дав. відм.), с Кестутемъ литовський князь, брат Олѣбрда 8, 23 див. Кистютин
- Кипріанъ митрополит київський 4 — Макарій, «История», т. IV, стор. 42—46, 52, 59—61, 133; С. Соловйов, «История», т. IV, стор. 273—286; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 80, 109, «Волинъ», стор. 72; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 9; «Описание», стор. 23; «Соф. врем.», стор. 370
- Кирдѣви(ч), Кирдѣвичъ Васко 19, 46
- Кистютин, ѿ(т) Кестута литовський князь 14 — Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 157; К. Бестужев-Рюмін, «Русск. ист.», стор. 7, 8; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 202, 268; М. Любавський, «Очерк», стор. 40; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69, 70; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 8; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 79; «Kwartalnik», 1898, стор. 513; Т. Вага, «Historya», стор. 131; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55, 70
- *Китовичъ: въ Юшка Китовича 9
- Климентий луцький і острозький владика 6
- Климентъ 15
- Климантъ Гавсъ 43
- Клюсь, Ключови, съ Ключомъ пан, зять Ходька Быбельского 60, 80
- Клавко пан 28
- Кмита пан, землянин 64 — «Акты ЮЗР», т. I, ч. VII, 1886, стор. 46
- Кнефль, Кнефля панъ, мѣстич 22
- Кнофель Шюлюрь Ходоричъ 21
- Княжа? Федоръ воевода луцький 49
- Кожшно (Кожюшно) Юрьи Иванови(ч) князь 47, 54
- Козегловський Хрщнъ пан 40
- Коиликиови(ч) Монивидъ 54
- Колочко Юшко пан, маршалок короля 17
- Комаровичъ Ондронъ холоп пані Миткової 84
- Корибу(т) Дмитрии, Корибутъ, за Корибу-та литовський, сіверський і новгородський князь, брат польського короля Владислава 43, 44, 61 див. Дмитрий Олѣгдрови(ч)
- Коротки Павелъ 21
- *Корьдътъ: за Корьдъта князь новгородський 14 — «Соф. врем.», стор. 351; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 1; М. Бельський, «Kronika», стор. 139
- Корьдатовичъ Олѣзандро литовський князь, господарь подольской земли 24 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 7, 41; М. Грабовський, О. Пшездзєцький, «Żródła», стор. 140; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 179
- Корьдатовичъ (Корьдатовичъ) Юрьин брат Олѣзандро Корьдатовича 14, 24 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 7, 8; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 6; П. Гунфалви, «Die Rumänen», стор. 132; О. Яцимирський, «Молд. гр.», стор. 179
- *Костевичъ: Януша Костевича намісник радунський 9
- Костя витязъ 66

КостАнтинович Борис, Бори(с)а КостАнтинович(а) князь, посол Олѣбрда та Кестутія 23

*КостАнтинови(ч): за Гридка за КостАнтинови(ч) 54

*Кость: Костина пан 55 див. Костя

Кость Безмездницький попь 27

Кость Деѣдчовичъ Василювъ сынъ поповъ 20 див. Болестрашицкии

Кость Соковичъ 16

Костько судья перемышльскый, свідок Гнѣвоша 38, 51, 53, 60—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 162

Костько Болестрашицкии княжин писарь, дѣлакъ 27, 28 див. Болестрашицкии

Костько Бѣзна брат Глѣбѣка 20

*Котлубуга: Котлубугу (знах. відм.) посол Тактамыша 58—М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 6

Кошицкии Добеслав пан 21

Кривецъ Федоровъ 32

Кропышеви(ч) Юрко піп 22

Крукницкии Іашко пан, писар 20

Крукъждо? 54

Крѣпъ гофмистръ 64

*Крѣя: человекъ на имѣ Крѣчо 85

Кузьмичъ Васко панъ 51—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135

Кузми(ч) Иванъ дяк 22

Куликовский Мишко пан 80

Кундратъ воѣтъ Ілвовскый 80

Кухмистръ? Мишко Вожижъ пан 79

Кучени(ч) Мелентии дяк 22

Кѣраховичъ Ганъ 16

*Лабанескии: Милаха Лабанеского (род. відм.) батько Миколаѣа 80

Лаврашовскый Никита архімандрит 85

Ладомиръ Волошинъ, Ладомирови (дав. відм.) слуга польского короля Владислава 28—Е. Карський, «Два документа», стор. 545; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

*Лазарь: з Лазаром брат Федота 33—П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Ланевичъ Іако 32

*Ларивонъ: пискупа Ларивона 27

Ларивунъ (Ларионъ) владика перемишльскый 20

Ларионъ, Ларионъ владика перемишльскый 4, 5

Левъ, Львовы (прикм.) син короля Данила 1, 2, 4, 5, 17—І. Первольф, «Славяне», стор. 64; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 62; «История», ч. III,

стор. 248; І. Шараневич, «История», стор. 121; Д. Іловайскый, «Ист. Росс.», т. I, ч. II, стор. 512; А. Андріашев, «Очерк ист.», стор. 199; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 189; Е. Голубинскый, «История», т. II, стор. 896; В. Плоцанскый, «Наук. сб.», стор. 823; AGZ, т. X, 1884, № 4, 5, 6; І. Стебельскый, «Dwa w. swiatła», стор. 15; «Przydatek», стор. 37, 40, 60, 229, 331

Левъ Васильевъ сынъ 54

Левъ Данилович князь галицкий 1, 2, 4, 5

Левъ Плакси(ч) 54

Лейтисъ Панко 11

Лейтисъ Юркелисъ 11

Либортъ: ѿ(т) Либорта князь 8 див. Любартъ

Ликоза пан, воевода 64

Ли(п)а та Дмитрий брат Миркли 54

Лисинскый Фалелей 72

*Лобуновъ: Лобунова Арвистова (род. відм.) пан? 40

Лодыславъ король польскый 70 див. Володиславъ

Лоїєви(ч) Ходько, ЛоевичА, Лоїєвича, Лоєвич пан, боярин 22, 29, 36, 60—І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 135

Лоїєвичъ Стецко брат Ходька Лоїєви(ч)а 20

Лой попь 22

Луба? 45

*Лукашъ: съ Лукашомъ син Олехна Ромашковича 11

*Лук(ѣ)а нъ: Гнидковича Лук(ѣ)а но пан 35

Лукъянъ, Лукъяна (род. відм.) посол Олѣбрда та Кестутія 23

Лукъянъ Шуба чоловик Василиси 85

Лукъянъ тивунъ 32

Луникъ Тербовельскый соцкий 36

Лыгвеній Семень князь мстиславскый 48—«Соф. врем.», стор. 423; І. Первольф, «Славяне», стор. 96

*Лысий: Лысого Андѣрка 20

Лѣсота панъ воевода кременецкый 17, 20

Любартъ Кгедеминовичъ, Люборта (род. відм.), Любартово (прикм.) луцкий і володимирскый князь, брат Кестутія. Християнське його ім'я Дмитрій 6, 14—І. Лелевель, «Dzieje», стор. 170; М. Ясинскый, «Уст. и земск. гр.», стор. 70; М. Карашевич, «Очерк», стор. 30; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64, 69, «Волынъ», стор. 69, 70; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886; стор. 38, 39; А. Андрія-

шев, «Очерк ист.», стор. 182, 201—203; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 202, 267, 268; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», т. II, стор. 19, 20, 57—59; Д. Багалій, «История», стор. 310; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 10, 11; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 61; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 42; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 83; М. Любавський, «Обл. дел.», стор. 39, «Очерк», стор. 30; Я. Ржежабек, «Jiří II», стор. 210—212; К. Стадницький, «Sydowie Gedymina», т. II, стор. 25; Й. Вольф, «Ród», стор. 74; «Соф. врем.», стор. 351; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 1, 20, 382; М. Бельський, «Kronika», стор. 98, 139, 140; «Описание», стор. 10; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 220, 250; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Żródła», стор. 146

Любортови(ч) Федоръ князь *сіверський*, 59 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 74; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 250; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 60

Лютковський Мартинъ пан 28

Ліашковський Богданъ пан 36

Мазовески Пашко пан 79

Мазовшанинъ Ашко пан 80

Мазувшанинъ Пашко пан, свідок Гнвюша 60

Макарей старецъ *Лаврашевського монастиря* 85

Макса(к) Терпъ 43

***Малечкович:** в Олешка оу Малечковича 21

Малохій писар польського короля 79

Манасія Дядько боярин 15

Мартинъ пан, воевода 36

Мартинъ Довнарлович 11

Мартинъ Лютковский пан 28

Матьфѣй Дмитръ брат Навоика *Насанова* 20

Матфѣй Оусови(ч) 54

***Матвичичъ:** Матвичича пан 12

Мацина панъ, воевода *Ілзовський* 80

Мелентий Куцєви(ч) дяк 22

Мелехови(ч) Степанъ дяк 22

Мелешко 54

***Меркурей:** Меркурѣя (*род. відм.*) посол *Олгърда та Кестутія* 23

Меркурєвич Борисъ 37

Мединъ Хо(ч)жа 58

Мжорувський Мичко пан 51

***Микита:** Микитино (*прикм.*) пан 12

Микита Аньдрѣвич боярин 15

Микитѣч Семень 15

Миколай Спичникъ пан, воевода *снятинський* 71 — А. Кримський, «Укр. грамм.», стор. 489

Миколай а Пашко Яцковичи 11

Миколај син *Милаха Лабанеского* 80

Микулиничъ Ёндрѣй 37

Микулинський Федуть попъ 27

Микшикъ пан, *Иньдриховъ сынъ* 28

***Милах:** Милаха Лабанеского *батько Миколая* 80

Минигайло боярин, *віленський староста* 47 — М. Смирнов, «Судьбы», стор. 72; О. Пшездзецький, «Życie», стор. 36

Минкгайло изъ Ошмены 45, 49

Миркли Федоръ князь 54

Мирослави(ч) Ёндрѣй 37

Мирча великий воевода *Угро-влахійської землі* 52

Миско Тяткукович пан 29

Митко Станевич брат *Радунця Станевича* 10

***Миткова:** Митковое (*род. відм.*) пані 84

Митковъ Ёндрѣй пасынокъ? 54

Михайло, *Михайла (знах. відм.)*, *Михайлу (дав. відм.)* князь 23

Михайлович Дмитрии *представник Дмитрия Ивановича* 23

Михайлович Иванъ *представник Дмитрия Ивановича* 23 — «Соф. врем.», стор. 423

Михайло, с Михайломъ брат *Пашка Обуховича* 84

***Михайло:** Михайломъ брат *Федора Данильевича*, князя, *луцького намісника* 34 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 258

Михайло Волошынъ 70

Михайло Ёвнутєви(ч) князь *ваславський* 54 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 75

Михайло Иванович пан 36

Михайло Иванович(ч) *Ваземський кна(з)* 37

Михайло Потрутович пан 27

Михайло (Сенькович) брат *Ивашка* 27

Михайло Тѣвський князь 23 — «Соф. врем.», стор. 421

Михайло Ходко 21

Михайлови(ч) Василий князь 54

Михайловъ князь 54

Михаїль: *Михаїла Кедимновича* 13

Михалко воитъ *перемышльський* 51

Михаль Жильховський 80

Михаль Иваниш пан, витязь 66
Михаль пан, молдавский боярин 65
Михаль Ваповецкий оугринь пан 53
Михно воить Юрославский 22
Мицевич Бартко 11
Мичко Боркови(ч) землянин 53
Мичко Вожик? пань кухмистр 79
Мичко Куликовский пан 80
Мичко Мжуровский пан 51

Мишютинъ Ызарь А 54
Миш Мужикови(ч), Мишеви 51
Моишега(л) новгородский воевода 43
Монивидъ секретар канцелярий Витовта 78 — «Вестн. Европы»
Монивидъ Койликови(ч) 54 — «Соф. врем.», стор. 351

*Монтсѣк: Монтсѣка (знах. відм.) брат Тутений, з Литовської землі 2 — «Болеслав», стор. 214

Мошенка Петръ, Пётръ Мошенка пан, боярин 21, 22

Мошинъ Юрко бортник 22
Мужикови(ч) Миш, Мишеви 51
*Муромский: у Муромских князие 15
Мыхаль пань, братъ воеводинъ 66

Мыстишинский Иванъ судья 19 — Arch. Sang., т. I, стор. 154; А. Нарушевич, «Historya», т. VI, стор. 241; І Данилович, «Skarbies», т. I, № 432

Навоико Насановъ пан, брат Дмитра Матѣйѣвича 20

Навоуи Стодънский пан 20

Наримонтовичъ Юрьи, Наримонтовичу князь 14 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20, 41; П. Иванов, ЗНТШ, 1883, т. II, стор. 120; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 169; І. Стебельский, «Przydatek», стор. 65

Насановъ Навоико пан, брат Дмитра Матѣйѣвича 20

Нацко Петкович 11

Нацко Чижевич 11

*Невойста: Невоиста (знах. відм.) посол від Польщі до Тактамыша 58

Негневичкий Гринъ (Гринко), Гринемъ Негневичкымъ тивунъ 84

Некра, Некринъ, на Некрину, Некриново (прикм.) 29

Неоріа Петръ пан, воевода судомирский 17
Непролби Семень Гаврилови(ч) 37

Несвизский Григорій да Ива(н) 43, 46
Несторъ Цепаревич 27

Никель Родминце русь 21

Никита Лаврашовский архимандрит 85
Николский Панкратей пан 85

Никонъ брат Ѡхрѣма 54

*Никтиборкѣ: Никтиборкгу (дав. відм.) ризький бургомистр 77

Нифонтъ Святого Михаила Златоверхого игумень 72

Новгородецъ дьякъ ? 11

Нвѣступъ Столпувский пан, брат Фанислава 20

Нятедуль Братъ, Братуолова Натедулова 55, 66

Объручевъ Дмитрии, Обиручева Дмитрейа посол Олѣгѣрда та Кестутия 23

Обуховичъ Пашко син Унегневичкого тивуна 84

Ожегъ Солнѣчковичъ пан 20

*Олга(?): Олговскую околицу 15

Олгирдовичъ Дмитрій, Олѣгѣрови(ч) Дмитрій великий князь литовский 35, 47

Олѣгѣрда, от Олѣгѣрда, Олѣгѣрду (дав. відм.), Олѣгѣрда великий литовский князь 9, 23 — «Соф. врем.», стор. 325—327, 351; «Собр. др. гр.», стор. XXXVII; П. Нарбут, «Dzieje», т. V, стор. 236, 237; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 20; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 1, 8, 9, 11, 12, 20, 381; Е. Карский, «Два документа», стор. 545; М. Любавский, «Очерк», стор. 35, 40; Й. Вольф, «Se-patogowie», стор. 18; «Описание Киев. Лавры», стор. 90; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 32; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 202, 260; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 165; О. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», т. III, стор. XLIII; І. Стебельский, «Przy-datek», стор. 64, 84; Т. Вага, «Histo-gua», стор. 129; М. Ясинский, «Уст. н земск. гр.», стор. 52

Олеѣгъ великий князь (рязанский?) 15 — М. Бельский, «Kronika», стор. 122; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 30

Олександро син молдавского воеводи Романа 55

Олѣзанѣдро Корѣтовичъ литовский

- князь, господар подольской земли 24 — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 7, 41; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Zródła», стор. 140
- Олександрович** Дмитрии *представник Дмитрия Ивановича* 23
- *Олександрович:** Ивана Олександровича великий рязанський князь 15
- Олександрович** Тимошъ боярин 15
- *Оленко:** оу Оленка (знах. відм.) сновець Скибичів 22
- Олефърко, Орефърко** соудья 16, 20 — І. Линиченко, ЖМНПр., стор. 134, 162
- Олехно**, по Олехна 46
- Олехно** Ромашковичъ, у Олехна (Алехна) Ромашковича 9, 10, 11
- *Олехновичъ** Петръ: пана Петра Олехновича 10
- Олехновичъ** Семень коръчमितъ 16
- *Олешко:** в Олешка оу Малечковича 21
- Олешко** Ёнчиньскии пан 36
- *Олигардъ:** Олигарду великий князь литовський 10 див. Олгърдъ
- Олгърдъ** великий князь литовський 11 див. Олгърдъ
- Олгърдовичъ** Вълдимеръ великий київський князь 18
- Ондронъ** Комаровичъ холоп пані Миткової 84
- Онисимъ** 22
- Онтонъ** Ефремовичъ 84
- Орефърко, Олефърко** соудья 16, 20
- Орецьки** Адамъ пан 53
- *Оришь:** Оришева 55
- *Осташко:** Осташкови (дав. відм.) сну Григорову Двдвського 36
- Осташко** Потрутовичъ батько Петра 20
- Осташко** Соульський 20
- Офонась** сотникъ 85
- одуровичъ** 32
- озарьйчи** Д[а]в[ы]дъ й Аковъ 43
- озарьа** Мишютинъ 54
- Олегъ, Олегъ** Ивановичъ великий рязанський князь, тестъ Корибута 15, 61
- Олешиньски** Ашко пан 64
- *Олешъ:** в Олеша 27
- *Ольга:** зъ Ольгою мати Федота 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251
- Огльгкирдовая** Оуль'аниа кнгина 26 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 5; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, т. V, прим. 71
- *Олькъртъ:** Олькърта (род. відм.) великий князь литовський 14 див. Олгърдъ
- *Ондрей:** со Ондреемъ Полоцкимъ 37, 74 див. Андрей Полоцкий
- Ондри** Микулиничъ 37
- Ондри** Мирослави(ч) 37
- Ондри** Митковъ пасынокъ? 54
- Ондришко** брат Охърма 54
- Онисимковъчъ** Ахи(о) 32
- Онципоръ** 54
- Осипъ** дядя Гридка 54
- Осташкови(ч)** Федоръ Рикгайло 54
- Ота** Пилецкий, Ота Пилецкий староста рускоу земли 16, 21, 22 — М. Бельський, «Кроніка», стор. 71, 117; І. Линиченко, ЖМНПр., стор. 150; О. Соболевський, ЖМНПр., ч. ССХХVII, 1883, стор. 74; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Zródła», стор. 143; О. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», стор. 6
- Охърмъ** брат Терешка, Ондришка, Никола, Василея 54 — «Ромнікі», стор. 324
- *Очжа:** Тулу Очжо (знах. відм.) слуга Тактамыша 58
- Павель** Григоръ писарь 21
- Павель** Короткий містич 21
- Павель** Петрови(ч) 43
- Павель** Подвоиский 32
- Павель** Соробич 15
- Панко** слуга польського короля 39
- Панко** Лейтисъ 11
- Панкратей** Николский панъ 85
- Панько**, съ Панкомъ син Пашка Обуховича 84
- *Патрикий:** за Патрикиа князь 14 — М. Бельський, «Кроніка», стор. 122, 140
- Патрикѣви(ч)** Александръ Стародуб(с)ки князь 81 — «Соф. врем.», стор. 425; О. Соболевський, ЖМНПр., ч. ССХХVII, 1883, стор. 74; А. Прохаска, «Codex», стор. ССХХХ; М. Карамзін, «История», т. V, стор. 152, 178, 188; В. Модзалевський, «Малоросс.

- род.», т. III, стор. 475; ПСРЛ, т. IV, стор. 104, 106; т. V, стор. 132, 252; «Др. рос. Вивл.», ч. IV, стор. 164—167
- * **Патрикєвичь**: Патрикєвичу, Патрикєєвичу, Тункелю, Тумкелю 10, 11
- Пашко** бортикъ 22
- Пашко** Мазовески пан 79
- Пашко** Мазувшанинъ пан, свідок Гнвоша 60
- Пашко** Обуховичъ син тивуна Унегневицко, батько Панька 84
- Пашко** Скотницький пан 79
- Пашко** а Миколай Яцковичи 11
- Переломило** Стефанъ піп 72
- Петковичъ** Нацко 11
- * **Петковна**: Петковнъ Катеринъ дружина Тумкеля молодшого 11
- * **Петрашко**: Петрашкомо син Нацка Чижевича 11
- Петрашъ**, Петрашкови Радцьбовському пан 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150
- Петрови(ч)** Павелъ 43
- * **Петровъ?**: пана Петрова Подкоморого 11
- Петръ**, Петра, Петровъ (прикм.) воевода молдавський з 1375 до 1391 р., зять польського короля Владислава 41, 82, 83 — М. Бельський, «Kronika», стор. 80, 186; «Ист. Молд.», 1951, стор. 88; Д. Зубрицький, «Крит.-истор. пов.», стор. 145; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 5, 7, 9; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 28, 29
- Петръ** пан, свідок польського короля Казимира 12
- Петръ** лопо печёрський 16
- Петръ**, Петра (род. відм.) посол Олгёрда та Кестутия 23
- * **Петрь**: съ Петромъ син Лукъяна Шуби 85
- * **Петрь**: ис Петромъ син Осташка Потрутовича 20
- Петръ** Ивановичъ, Ивановичъ пан 20, 21
- Петръ** (Пѣтръ) Мошенка пан, боярин 21, 22
- Петръ** Неоріа пан, воевода судомирський 17
- * **Петръ** Олехнович: пана Петра Олехновича 10
- * **Петръ** Радцьбовський, Радцьбовському Петрашкови пан 16, 20 див. **Петрашъ**
- Петько** Ганко Бруновичъ русъ 21
- Пилецкий** ѿта, передъ паномъ Пилецкимъ старостою руско землѣ 16, 20, 21 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150; М. Бельський, «Kronika», стор. 117
- Пилипко** Вязовецкій судьяникъ 50
- Плакси(ч)** Левъ 54
- Плакси(ч)** Русанъ князь 43, 54 — М. Любавський, «Очерк», стор. 35
- Подвойский** Павелъ 32
- * **Подкоморий?**: пана Петрова Подкоморого 11
- Полатникъ** Филаретъ писар 72
- Полоцкий** Андрей, со ѿндреемъ Полоцкимъ великий князь 37, 74 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 76
- Поло(ц)ки(и)** Юросла(в) Ізаславови(ч) князь 68
- Польпричичъ** Иванъко землянин 16
- Понахиди(ч)** Семень дяк 22
- Потрутовичъ** Михайло пан 27
- Потрутовичъ** Осташко батько Петра 20
- Прокопъ** Карабчѣевський брат Семенка 24
- Прокофей** Іванови(ч) 37
- Проньский** Володимиръ великий князь 23
- * **Просинья**: ис. Просиньією пані 27
- Протасовичъ** Василей пан 85
- Радивилловичъ** Єнולי 10
- * **Радивоньковая**: в Анньи Радивоньковоѣ 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150
- Радунецъ** Станевичъ, въ Радунца 9, 10
- Радцьбовський** Петръ, Радцьбовському Петрашкови пан 16, 20 див. **Петрашъ**
- Рекънолтъ** Ивашко Даньслави(ч) свідок Гнвоша 60
- Риботицкий** Щепанъ Волошинъ землянин 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136
- "
- Рикало** Федоръ ѿсташкови(ч) 54
- Римко** Якубовичъ, Римка Якубовича 11
- Рогозка** смотрицький воевода 24
- Родминце** Никель русъ 21
- Родуничъ** Аковъ писар 32
- Романкови(ч)** Андрыко 46
- Романкови(ч)** Еско 46
- Романовичъ** Федоръ князь 37
- Рома(и)** Федорови(ч) князь 46
- Романъ**, за Романа, Роману воевода молдавський з 1391 до 1394 р., дідич землі Волоської, брат Петра 41, 55, 62, 66, 82 — О. Чоловський, «Sprawy», стор. 12; «Ист. Молд.», 1951, стор. 93; «Ист. Молд.», 1965, стор. 86, 89; Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 7; Б. Хашдеу, «Historie», стор. 11—16; С. Палаузов, «Рум.

госп., стор. 64; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 21

Романъ великий князь 23

Ромашковичъ Олехно, у Олехна Ромашковича 9, 10, 11

Русанъ Пласки(ч) князь 43, 54 — М. Любавский, «Очерк», стор. 35

Ру(с)инов(ч) Ива(н) 54 — «Ромпикі», стор. 129

Рымонъ литовский боярин 49 — І. Стебельский, «Dwa w. światła», стор. 166

***Самоило:** Самоилови брат Иенатка Черневи(ч)а 51

Сась Горбачеви(ч) 43 — «Ист. Молд.», 1965, стор. 86

Сварць Ганько панъ, мѣстичъ лвовский 21

Свидригайлъ, на Свидригайла, Свидригайлови (дав. відм.), отъ Свидригайловы (прикм.) князь вітебский 30 — Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 35, 38; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 39, 58, 98, 108; М. Бельский, «Kronika», стор. 140, 194; «Дополнения», стор. 303; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Любавский, «Очерк», стор. 35; А. Коцебу, «Свидригайлъ»; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 198; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 55

С[в]а[г]ославъ докторъ 40

СвАтъслави(ч) Юрь великий смоленский князь 37 — «Соф. врем.», стор. 423, 426; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 77; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Любавский, «Очерк», стор. 31

СвАтъславъ Иванович, отъ СвАтъслав(а), СвАтъслав(у) великий князь 23 — М. Бельский, «Kronika», стор. 178; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 57

Семе(н) Воилови(ч) син Бблика 43

Семе(н) Асманови(ч) Трубецкий 43

Семеникъ син князя Михаила Євнутеви(ч)а 54

Семенко Карабчѣіевский брат Прокопа 24

Семень 72

***Семень:** Семена князь, син Юрїи Холмьского 25

***Семень:** з Семеном брат Федота 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Семень Иванови(ч) князь, жив у 1316—1333 рр.? 46 — М. Карамзин, «История», стор. 185, 201

Семень Лыгвеній князь мстиславский 48 — «Соф. врем.», стор. 423; Й. Первольф, «Славяне», стор. 96

Семень Микитѣч 15

Семень Непролзи Гаврилови(ч) 37

Семень Олехновичъ корѣмить 16

Семень Понахиди(ч) дяк 22

Семень Федорович боярин 15

Сенько, съ Семеномъ син Пашка Обуховича 84

***Сеньковичъ:** Сеньковича два Михаилъ а Ивашко 27

***Силевестръ:** Силевестра 72

Скибичъ, Василь і Гынко 22

Скирикгайлъ, Скирикгайла, Скирикгайлу, со Скирикгайлѣмъ і Скиригайлѣмъ, Скиргайлу князь, брат польского короля Владислава 37, 39, 40, 54 — «Собр. др. гр.», стор. XXXII; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 37, 44, 58, 83, 89, 103; М. Бельский, «Kronika», стор. 140; М. Любавский, «Очерк», стор. 35, 44, 56; Й. Вольф, «Senatorowie», стор. 18, 21; А. Андріашев, «Очерк ист.», стор. 60; Ф. Леонтович, «Очерки», стор. 452, 453; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 183; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 52

Скора Аковъ, арокс ѡвока 7

Скотнишки Пашко пан 79

***Смѣдиньски:** Григоревъ Борзиловича Смѣдиньского 18

Соковичъ Кость 16

СолнАчковичъ Ожегъ пан 20

***Сомовитъ:** ис... Сомовитомъ брат Казимира Мазовьского 14 — М. Бельский, «Kronika», стор. 128

Соробич Павелъ 15

Сорочичъ 20 див. Болестрашишкин

Софонии Алтыкулачевич боярин 15

Спичникъ Миколай панъ, воієвода снАтиньский 71 — А. Крымский, «Укр. грамм.», стор. 489

Спытѣкъ панъ, воієвода краковьски 64 — М. Карамзин, «История», т. V, стор. 169; М. Молчановский, «Очерк», стор. 236; КС, 1884, т. X, стор. 415; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 80, 81; М. Грабовский, О. Пшездзецкий, «Zródła», стор. 20, 146; Й. Первольф, «Славяне», стор. 63

Ставишин Вербота пан, брат Лвсоти 17
Станевич Митко брат Станевича Радунця 10

Станевич Радунець 10

Станислав, Станиславова (прикм.) пан, молдавський боярин 55, 65, 66

Стародуб(с)ки Александръ Патрикѣви(ч) князь 81 див. Патрикѣви(ч)

Степанъ Жибуничъ холоп пані Миткової 84

Степанъ Зазьба 54

*Степанъ: с Степано(м) Кали(т) брат Гриця 43

Степанъ Мелехови(ч) дяк 22

Стефанъ, по Стефана, съ Стефаномъ воевода земли молдавскоѣ 65, 66 — М. Бельський, «Кгопика», стор. 80; «Ист. Молд.», 1965, стор. 89; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 5, 7, 13, 16; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 145; А. Прохаска, «Содек», стор. МХХVII; С. Палаузов, «Рум. госп.», стор. 64; В. Сенкевич, «О влиянии», стор. 10

Стефанъ Переломило піп 72

*Стецько: Стецькова жупан Молдавської землі 55

Стецко Бдешницки 27

Стиборъ пан 20 див. Цтиборъ

Столпувський Ньвѣступъ пан брат Фанислава 20

Стоднський Навоуи пан 20

Стравичъ Иванъ, Стравича пан 55, 66

Соульський Осташко 20

Судивои пан, свідок польського короля Казимира, староста кракувський 12, 28

Судомирский Хрещенъ пан 79

СурьАгъ 54

Сѣзюцькии панъ, судья 12

*Тактамышъ: Тактамышево (прикм.) хан Золотої Орди 58 — «Соф. врем.», стор. 367, 368, і далі; Д. Гловайський, «Ист. Росс.», стор. 5, 29; І. Стебельський, «Dwa w. swiatła», стор. 185

Танча Вахно панъ 21

*Тарнавський: опроче Тарнавського пан 38

Тарновський Ашко панъ 64

Тарнувський Іднъ дѣдичъ, панъ, староста рускии 51

Темиръ Аксакъ, до Аксакъ ТемирА слуга, посол Тактамыша 58 див. Аксакъ

ТепАкови(ч) Іаковъ попъ 27 — І. Линиченко, ЖМНПр., стор. 135

Теребовельський Луникъ соцкий 36

Терешко брат Ѡхрѣма 54

Терпъ Макса(к) 43

Тивунъ? Богданъ землянин 16, войт перемышльський 20

ТикнА Давидъ слуга Тактамыша 58

Тимошъ Олександрович боярин 15

Тихно Великопольський бортник 22

Трубецький Семѣ(н) Асманови(ч) 41

*Тула: Тулу Ѡчжю (знах. відм.) слуга Тактамыша 58

Тумкель, Тумкель, Тункель, Тумкеля, Тумкелю, Тунькелю дворянин 9, 10, 11; а) Григорій Патрикеевич; б) молодий Патрикѣвичъ син Григорія 11

Турдучакъ слуга Тактамыша 58

*Тутени: ТутениА (знах. відм.) брат Монтебка з Литовської землі 2 — «Болеслав», стор. 214

Тѣрскии Михаило князь 23 — «Соф. врем.», стор. 421

Тяпуковичъ Миско пан 29

*Унегневичий: Унегневичкого (род. відм.) тивун 84

Оугринъ Михалъ Ваповецкии пан 53

*Оуладъ: Оуладова пан 55

ЎульАниА Ѡгльгкирдовая кѣгина 26 — «Акты ЗР», т. І, стор. 5, «Примечания»; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 268, т. V, прим. 71; «Собр. др. гр.», стор. LXI; М. Стрийковский, «Кгопика», стор. 14, 381; «Описание Киев. Лавры», стор. 90; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 55; І. Стебельський, «Przydatek», стор. 84

Оусови(ч) Матфѣй 54

Фалелей Лисинскій 72

Фанасин вѣдка перемышльскии 53

Фаниславъ брат Ньвѣступа Столбувского 20

Фебрунъ панъ, воѣвода перемышльскии 51, 53

*Федко: съ Федкомъ син Лукъяна Шуби 85

Федор Борисович 15

Федоровичъ Иванъ представник князя Дмитрія Ивановича 23

Федорови(ч) Рома(н) князь 46

*Федоровичъ: Федоровича Ивана пан 49
Федоровъ Кривецъ 32

Федоръ Весна 54

Федоръ Данильевичъ (Данильевич), Федору Данильевичу (Даньлевичу, Данилевичу) князь, луцкий наместник 32, 33, 34, 46, 67 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 231, 258; О. Пшездзеньский, «Zycie», стор. 62, 77; М. Грабовский, О. Пшездзеньский, «Zgodla», стор. 145

Федоръ Люботович(ч) северский князь 59 — А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 60; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 74; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 250

Федоръ Остахович(ч) Рикало 54

Федоръ Романович князь 37

Федоръ Евлашкович(ч) 43

Федоръ Миркли князь 54

Федот великий князь, брат Семена і Лазара 33 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 251

Федуть Микулинский попь 27

Фетина мати Яика 85

Фецевич(ч) пан 51

*Филарет: Бори(с)глебского Филарета архимандрит 68

Филаретъ Полатникъ писар 72

Федоръ (Княжа?) князь, воевода луцкий 45, 49

*Феодосій: Феодосіеве архимандрит 72

*Феодосія: Феодосію 72

Халастра Добеслав пан 29

Хваткович 32

Хвороща брат Ивана 43

*Хлиплъ: оу Шюлжичювъ оу Хлипла и... Захаръ 20

Ходко (Ходько) Лоієви(ч), Ходковъ Лоієвича пан, боярин, брат Стецька 20, 22, 29, 36, 60

Ходко Михаил 21

Ходко Чемеревич(ч) пан слуга короля польского Владислава 79

Ходоричъ Шюльоръ Кнофель 21

Ходоро Шидловоский 80

*Ходоро: Ходорови брат Губки 27

Ходоръ Чеолчи(ч) 22

Ходько (Ходко) Быбельский пан 20, 51, 53, 60; землянин 16, 27; слуга польского короля Казимира: Ходкови Быбельскому 17

Ходько Яголкиковичъ 20

*Холмский: Данила Холмского 25

Холмский Юріа князь, син Данила Холмского, батько князя Семена 25 — А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 38; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 94;

П. Иванов, ЗНТШ, стор. 119, «Истор. судьбы», стор. 222; Д. Зубрицкий, «История», стор. 249, «Крит.-истор. пов.», стор. 231; «Акты ВК», т. XXIII, 1892, стор. 144; Д. Ловайский, «Ист. Росс.», стор. 79—82; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 174; І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 170, 171, «Черты из ист.»; І. Філевич, «Борьба Польши», стор. 42, 43, 50—61, «К вопросу...»; Ф. Леонтович, «Очерк», гл. VII; Я. Ржежабек, «Jiri II», стор. 89, 90; А. Пор, «Szczadok»; А. Прохаска, «Kwart. hist.»; А. Нарушевич, «Historya», стор. 150; О. Бальцер, «Genealogia», стор. 1453; М. Любавский, «Обл. дел.», стор. 39; Є. Голубинский, «История», стор. 896; А. Тейнер, «Vetera monum.», стор. 871

Хома Билурминъ 43

Хомьковичъ Борисъ пан 71

Хонька Васковад, Хонька Хоньци пані, дружина Дадьковича 27

Хо(ч)жа Мединъ 58

Хроль Варваринский пан 71

Хрщень Судомирский пан 79

Хрщнь Козегловський пан 40

Цепаревичъ Нестюръ 27

Цтиборъ воевода перемышльский 16 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 133, 150

Чемеревич(ч) Ходко пан, слуга короля польского Владислава 79

Чеолчи(ч) Ходоръ 22

Черневи(ч) Игнатко брат Самоила 27, 51

Четвертенский Алек(с)андро князь 46

Чижевичъ Нацко 11

Чюрило Бродовский 32

Швитригай, на Швитригайла князь 82 див. Свидригайло

Шепъчичъ Васко пан 53

Шидловоский Ходоро 78

Шмоило Якубовичъ гродненский еврей 49

Шофъ панъ маршалко 28 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

Шуба Лукьянъ чоловік Василиси 85

*Шюлжичъ: оу Шюлжичювъ оу Хлипла и... Захаръ 20 — І. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

Шюльоръ Ходоричъ Кнофель 21

Шандръ пан, молдавский боярин 65

Щепанъ Волошинъ Риботийский землянин

16 — 1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 136

*Юга Жюркевич: Юги Жюркевича *жупан у Молдавській землі* 55

Юрія Холмський князь 25 *див. Холмський*

*Юрій: с Юрієм брат Михайла Волошына 70

Юркелісь Лейтисъ 11

Юрко Кропышеви(ч) *nip* 22

Юрко Мошничъ *бортник* 22

Юрье Володимирович, Юрья Володимирович(а) князь, *посол Олѣбрда та Кестутиса* 23

Юрьи князь, брат Ивана Городецького 54

Юрьи, Юрью князь 15, 78

Юрьи чашьникъ 15

Юрьи окольничий 15

Юрьи Амикусь(?) брат Петка Возбуновича 10

Юрьи Голова? 37

Юрьи Звинкеневи(ч) 43

Юрьи Кожшно (Кожюшно) Йванови(ч) князь 47, 54

Юрьи Свѣтѣслави(ч) великий смоленський князь 37 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 77; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Любавський, «Очерк», стор. 31; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 66

Юрьи Наримонтовичъ, Наримонтовичю князь 14 *див. Наримонтовичъ*

Юрьи Глѣбовичъ Белзьский князь 21

Юрьий Корѣтови(ч) князь, брат Олѣзанѣдра Корѣтови(ч)а 24 — М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 7, 8; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 6; П. Гунфалві, «Die Rumänen», стор. 132

Юрьий Болковичъ, Юрью Болковичю 13

Юско соцький 21

*Юшко: въ Юшка Китовича 9

Юшко Яковичъ, Юшка Яковича *ейшишський намісник* 10

Яковичъ Юшко, Юшка Яковича *ейшишський намісник* 10

Якубовичъ Римко, Римка Якубовича 11

Якубовичъ Шмоило *гродненський єврей* 49

Янели Дашковичъ 11

*Янкель: въ Янкеля 9

*Янушъ: Януша Костевича *намісник радунський* 9

*Яцко: с Яцкомъ син Фетини 85

*Яцковичъ: Яцковичи Миколай а Пашко 11

Яголниковъ Ходько 20

Яковъ Тепѣкови(ч) *nip* 27

Янчинський Олешко пан 36

Янъ Тарнувський дѣдич панъ, староста руский 51

Яросла(в) Ізаславови(ч) Поло(ц)ки(и) князь 68

Ярославъ, Ярославичъ (Ярославски) Андре' князь, *свідок Льва Даниловича* 4, 5 — 1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 158

*Яшко: Яшкови Испрувському пан 53

Яшко Колочко пан, *маршалок короля* 17

Яшко Крукинишки писар 16, 20 — 1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 150

Адвига (Ядвига), Адвизъ, Ядвизъ (*дав. відм.*) польська королева 43, 44, 47, 48, 59, 62, 66 — «Собр. др. гр.», стор. XXXII; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 30; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 47, 72; М. Бельський, «Кроніка», стор. 77; 1. Линниченко, ЖМНПр., стор. 139, 140; «Дополнения», стор. 130—132, 289; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 258, 261; М. Любавський, «Очерк», стор. 46; М. Грабовський, О. Пшездзецький, «Zródła», стор. 151; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 177

Аковъ Ёзарьич(ь) брат Д[а]в[ы]да 43

Аковъ Родуничъ писар 32

Аковъ Скора, Ёвока арокс 7

Асманови(ч) Семе(и) Трубецький 43

Ахн(о) Ёнисимъковъ 32

Ацко Ланевичъ 32

Ацъ володар села Иментвино 40

Ашко Мазовшанинъ пан 80

Ашко ѿлешиньский пан 64 — Й. Вольф, «Senatorowie», стор. 72

Ашко Тарновски пан 64

ПОКАЖЧИК ТОПОНІМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Андипорово село 40

Арвистова Лобунова Пади село? під Ковном по р. Невяжі 40

Арестовское село 15

Баевський Коль 12 див. **Кольбаїєвський**

***Бакшина** гора: кь Бакшиной горе, оть Бакшыны горы коло с. Жуковця 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 207; I. Новицький, «Указатель», стор. 14

***Белая** гора: до Белое горы, подь Белую гору 6

***Белзская** земля: землю... Белзскую 14 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20, 41; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 27; ЗНТШ, 1896, т. XII, стор. 2; 1898, т. XXI, стор. 1, т. XXIII—XXIV, стор. 11, 21, 81, 83, 93, 95, 97, 98, 105, 113, 126, 127; т. XXVI, стор. 27; 1899, т. XXVII, стор. 13; т. XXXI—XXXII, стор. 29; 1906, т. LXXII, стор. 238; т. LXXIII, стор. 158, 159; 1909, т. XCI, стор. 83; 1910, т. XCV, стор. 183, т. XCVI, стор. 106; КС, 1882, V, стор. 261; 1884, X, стор. 390; 1896, I, стор. 18; 1898, III, стор. 403, V, стор. 207; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 12; ч. I, т. VI, 1883, стор. 106, 657, 715; ч. III, т. IV, 1914, стор. 33; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 534; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 159, 223; «Акты ВК», т. XXIII, 1896, стор. 94; «Киевлянин», кн. I, стор. 85; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 31, 36, 81, 83, 85—87, 94, 95; М. Барсов, «Материалы», стор. 5; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 185; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; «Мемуары», 1890, стор. 66, 143; «Указатель», стор. 22; М. Молчановський, «Очерк», стор. 81, 83, 85—87, 94, 95, 190; «Лит. Величка», т. I, 1848, стор. 82; I. Ша-

раневич, «История», стор. 80; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 249; М. Любавський, «Очерк», стор. 30;

Я. Ржежабек, «Jirí II», стор. 27, 31—34; К. Стадницький, «Synowie Gedymina», стор. 88; Я. Михаловський, «Księga», стор. 803; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171

***Белчица**: на рецы Белчицы, за Белчыцою 68 — «Указатель», стор. 23

***Березинска**А земля: землю на имА БерезинскаА 78 — А. Прохаска, «Codex», стор. CCXXX

***Берестие**: через Берестие, в Берестыи (Берестью) місто на р. Буг 8, 82, 83 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20; М. Бельський, «Kronika», стор. 186, 230; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 44, 64, 84, 91, «Волянь», стор. 70 та ін.; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 207, 267; Г. Павлуцкий, «Древн. Укр.», 1907, стор. 17; М. Барсов, «Материалы», стор. 12, 103; «Густ. літ.», стор. 264, 284, 285, 297; «Супр. літ.», стор. 139, 140; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 91, 197; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11; М. Любавський, «Очерк», стор. 21; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 41, 42, 46—50, 58, 91, 96, 97, 104, 109, 113—115, 123, 199, 201; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 105, 253; «Пнат. літ.», стор. 101, 102, 172, 176, 178, 181, 220, 223, 321, 482, 490, 501, 517, 586, 610, 673; «Kwartalnik», стор. 513; Б. Ваповський, «Dzieje», т. I, стор. 90, 92, 189, 199, 333, т. II, стор. 29, 192, 206; Я. Михаловський, «Księga», стор. 422, 640, 643, 684, 704; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 181; М. Ясинський, «Уст. н земск. гр.», стор. 59; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 122

*Берестинская земля: землю... Берестинскую (знах. відм.) 14 див. Берестие

*Береги Бѣлые: до (отъ) Бѣлыхъ береговъ село 5

Бирштанъ населений пункт 40

*Бискупово село: отъ Бискупова села, къ Бискупову селу 75 — «Arch. Sang.», т. III, стор. 430; А. Яблоновский, «Żródła», т. VIII, стор. 23, 69, 119; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 373; ч. I, т. VI, 1883, стор. 431—432, 441; ч. VII, т. I, 1886, прил., стор. 108

*Бичище: до (отъ) Бичища 5

Бобровое стависче мікротопонім 6

*Бобровыи гоны: Бобровыми гоны мікротопонім? 6

Бобруеськ місто 40 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 243, 248; «Акты ЗР», т. II, 1847, стор. 22; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 93

Болванца Верхъ селище під Смотричем 57 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 22, 32

*Болестрашичи: изъ Болестрашичь, Болестрашицкий (прикм.) місто під Перемишлем 16, 20 — КС, 1902, XI, ч. II, стор. 102

*Борсцовское дворянство: зъ дворянствомъ Борсцовскимъ 6

*Бохурь: ѿ(т) Бохура, оу Бохури 28

*Браиловъ: до Браилова місто на Поділі 52 — КС, 1882, I, стор. 137; 1890, V, стор. 363; 1894, III, стор. 525; ЗНТШ, 1898, т. XXV, стор. 20; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 31; т. VI, 1855, стор. 160; «Записки Од. общ.», т. XXV, стор. 341; т. XXVI, стор. 144

*Бреховича Дубіе: ѿ(т) Бреховича Дубя, по Бреховича Дубіе 12

*Бродница: Бродницкое місто 6

Бродов (Бродово) село 32, 67 — А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 29; «Лит. Величка», т. I, стор. 11; О. Пшездзецкий, «Życie», стор. 77

*Бродокъ Песчанька: отъ Песчаньки Бродку 6

Бродъ Пъсчаний, ѿ(т) Пъсчана Броду 19

Бродъ Полисъ річка 1

Бугъ: ѿбаполь Бугу річка 25 — О. Пшездзецкий, «Życie», стор. 93; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; «Указатель», стор. 18, 63; «Густ. лит.», стор. 333; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 653, 701; ч. VIII, т. III,

1909, стор. 486; М. Барсов, «Очерки», стор. 19; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 104; С. Бершадский, «Рус.-евр. архив», т. III, стор. 210—214, 219; «Основа», V, «Географ. обзор»; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; КС, 1896, I, стор. 18; 1899, IV, стор. 90; В. Ляскоронский, «Боплан», стор. 11; С. Розвадовский, «Studia», стор. 241—243; Я. Михаловский, «Księga», стор. 411, 421, 434

Будорожъ село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 203; ч. I, т. VI, 1883, стор. 124, 226

*Буковина: буковину, буковины гора, ліс, край 55 — КС, 1899, V, стор. 85; 1901, V, ч. I, стор. 214—219, 222, 223, 225; 1902, VII—VIII, ч. II, стор. 35; 1903, IV, ч. II, стор. 43, XII, ч. I, стор. 530; 1905, V, ч. I, стор. 206; ЗНТШ, 1898, т. XXIII, стор. 63, 110; «Лит. Самовидця», стор. 162, 163; Г. Ступницький, «Geograf. -st. opis»; «Указатель», стор. 19

Букуровци село 55

*Бусча: Бусчу (знах. відм.) село на р. Сви́денка, біля Острога 6 — «Описание», стор. 10

Быбел (Быбло) село під Перемишлем 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22

*Быстриця Малая: на Малой Быстрици річка 29

*Бышковичи: оу Бышковичихъ, оу Бышковьскуи граници село 53

*Бѣлошвы сѣножати: ѿ(т) Бѣлошвы сѣножати 12

*Бѣлые береги: до(отъ) Бѣлыхъ береговъ село 5

*Вакъ: по Ваку, до Ваки, на Ваце річка 40

*Залаская земля: Валаскоѣ земли (род. відм.), оу земли Валаскои, со землею Валаскою 83

*Велено: у Велень місто 50 — «Арх. сб.», стор. 109; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 292, 296 див. Вилно

*Великая Морахва: оу Морахвоу Великоую річка 31

*Великая Рѣка: подо Великое Рѣки 11

Великий Мезочъ село 6

*Великий Новгородъ: Великою Новогорода місто 48 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 84—96, 95—98, 130—132, 135, 291, 312, 351

*Велунская земля: Велунської землі, Велунської землі 28, 29 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 47, 107; М. Бельский, «Kronika», стор. 91; Я. Михаловский, «Księga», стор. 816

*Велья: Вельї (род. відм.), на (по) Вельї, за Велью річка, пр. Горині 40 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 23; «Акты ЗР», т. II, 1848, стор. 22; М. Барсов, «Материалы», стор. 27, «Очерки», стор. 105; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. II, 1894, стор. 441; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 92

Веприя погост 15

Верхъ Болванца селище під Смотричем 57

*Викгаилова земля: Викгаиловы землі 75

*Вилно: оу(у)Вилни місто 37, 49 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 51, 67, 69, 70, 77, 87, 98, 101, 102, 110, 116, 121, 127, 143, 144, 146, 148, 150—152, 157, 163, 164, 170, 179, 187, 189, 190, 193, 195—198, 200, 201, 219, 227, 229, 234, 240, 242, 248, 249, 260, 268, 269, 274, 278, 307, 314, 325, 334, 335, 342, 343, 360, 367, 370, 371; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 145, 146, 234, 240; «Літ. Величка», т. I, стор. 18, 82, 221, 225, 269, 338, 350, 351, 366, т. II, стор. 78, 112, 508; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 140; ч. I, т. VI, 1883, стор. 32; ч. III, т. I, 1863, стор. 317; ч. VII, т. I, 1886, стор. 10, 11; «Літ. Самовидия», стор. 40; «Собр. др. гр.»; Я. Кулеша, «Wiaga»; Д. Гловайский «Ист. Росс.», стор. 14, 31; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 13, 369, 382; М. Бельский, «Kronika», стор. 125; А. Прохаска, «Codex», стор. СХСІХ; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 65, 67; «Соф. врем.», стор. 327; Е. Карский, «О языке», стор. 22, 28; Я. Михаловский, «Księga», стор. 799; М. Ясинский, «Уст. и земск. гр.», стор. 59

Виники село 40

*Вирьховина: до вирьховины місцевість в Карпатах 5

*Вислица: оу Вислицы місто 59 — В. Татищев, «История», т. II, стор. 266; «Указатель», стор. 33; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 83; М. Бельский, «Kronika», стор. 68, 91, 147; Т. Bara, «Historya», стор. 136

*Витебскъ: въ Витебску, на Витебскомъ рубежи місто у Литві 63, 76 — КС, 1882, III, стор. 473; 1882, VII, стор. 26; 1883, IX, стор. 287, 288, 290; 1898, II, стор. 257; 1898, III, стор. 406, 407; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 47, 51, 66, 100, 150, 167, 171, 180, 202, 343, 351—353, 356, 370; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 117, 133, 208—210, 220, 221; В. Модзалевский, «Малоросс. род.», т. I, стор. 378, 482; В. Татищев, «История», т. I, стор. 232, т. III, стор. 81

Вишенки село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 38—40; ч. III, т. IV, 1914, стор. 151

Вишна (Судова) місто між Львовом і Перемислем 60 — ЗНТШ, 1895, т. VI, стор. 8; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXIII, стор. 11, 88, 95, 96, 99, 100, 104, 105, 127, т. XXVII, стор. 7; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 183, т. XCVI, стор. 51; 1910, т. XCV, стор. 5, 6, 183, т. XCVI, стор. 105, 163; КС, 1890, VI, стор. 494; Е. Калужняцкий, «Кирилл. письмо», стор. 8

Вкеліни село 9

Владимировъци село 55

*Вожики: Вожиць (род. множ.) місто? 79
Возерица: оу Возерищъ на оуханехъ со флексевицины село під Витебскомъ 26 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 5

Воикгува населений пункт 40

Воладиславъ потокъ 1

*Волковичи: Волкови(ч) село 64 — «Архив ЮЗР», ч. IV, т. I, 1867, стор. 290, 323; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 153; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 68

Володимерський Турейск: оу Турейску в Володимерскомъ місто на Волині 57

*Володимиръ: къ Володимиру, в Володимиру, в володимерскомъ (прикм.) місто 6, 19, 57 — «Собр. др. гр.», стор. LVI; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20, 45, 363, 382; М. Бельский, «Kronika», стор. 62; «Дополнения», стор. 128; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 282; А. Андріашев, «Очерк ист.», стор. 54; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; «Памятники», т. I—II, стор. 143, 146—148, 150, 151, 157, 161, 166; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 125; 1896, т. XI, стор. 77; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 26, 29,

- т. XXVII, стор. 19; 1900, т. XXXIII, стор. 37; 1906, т. LXXIV, стор. 168; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235, 236; «Літ. Самовидця», стор. 15; «Указатель», стор. 39—42; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 9; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 148, 343; т. III, 1848, стор. 66; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261, 262; КС, 1882, II, стор. 384; 1884, X, стор. 182, 375, 403; 1885, I, стор. 39; 1886, I, стор. 837, 838, VIII, стор. 766; 1888, VII, стор. 86; 1890, IX, ч. I, стор. 473; 1893, II, стор. 333, VII, стор. 68; 1894, XI, стор. 306; 1897, II, стор. 319, 320; 1902, XI, ч. I, стор. 295; 1904, III, ч. I, стор. 418; 1905, VII—VIII, ч. I, стор. 167; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 3; А. Забелін, «В.-ст. обзор», стор. 294, 363; П. Батюшков, «Волынь», стор. 69, 70; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171; Т. Вага, «Histo-gya», стор. 129; «Інш. матер.», стор. 19; П. Іванов, ЗНТШ, стор. 123
- *Володимірьская земля:** землю... Володимірьську 14, 57 *див.* **Володимирь**
- Волость Галицкая** 29; Ланьцуская 38; Мерецкая 40; Перемышльская 2, 38; Рашовская 38; Смотрицкая 55; Теробовльская 60; Ярославльская 28, 38
- *Волошская земля:** Земля Волошской (Волошской) 62
- *Волынь:** на Волыню 6
- *Вольшина:** поперець Вольшини річка? 12
- Ворхович село під Перемишлем** 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22
- *Врата Желѣзные:** от[ъ] Желѣзных[ъ] вратъ 52
- *Высокая гора:** до Высокой горы 5
- *Высочо:** Высочо (род. відм.) озеро 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 1, 2
- *Върежа:** на другой стороне рѣки Върежи 9
- *Вязма:** въ Вязмѣ місто, замок 63 — «Літ. Самовидця», стор. 38, 41; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 66, 100, 125, 154, 240, 245, 266, 267, 284, 285, 289, 296, 307, 311, 312, 315, 319, 323, 330, 332, 333, 342, 349; «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 634
- *Вязовець:** вязовецький (прикм.) 50 — М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 246, т. IV, стор. 434; «Arch.

- Sang», т. III, стор. 455; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1890, стор. 25
- *Гаика Деречина:** по Деречину Гаику (Деречину Гаику) *мікротопонім?* 12
- *Галицкая волость:** в Галицкой волости 29 *див.* **Галичъ**
- Галичъ,** в Галичѣ, подъ Галичемъ місто на р. Дністер 4, 41, 64 — «Собр. др. гр.», стор. LX; М. Тихомиров, «Гал. митр.»; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 20; М. Бельский, «Kronika», стор. 62; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 249; М. Смирнов, «Судьбы», стор. 77; А. Петрушевич, «Наук. сб.», стор. 24—49; В. Татищев, «История», т. II, стор. 239; «Указатель», стор. 64—69; В. Ляскоронский, «Боллан», стор. 9; «Иностр. карты», стор. 9; М. Барсов, «Материалы», стор. 49; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235, 248; «Акты ВК», т. XIV, 1887, стор. 430; «Літ. Самовидця», стор. 19; «Літ. Величка», т. I, стор. 143, т. II, стор. 7, 606; КС, 1882, I, стор. 6; 1883, IV, стор. 877; 1884, X, стор. 410, 416; 1885, II, стор. 296; 1890, VI, ч. I, стор. 87; 1891, VI, ч. I, стор. 343; 1896, I, стор. 26; ЗНТШ, 1895, т. V, стор. 52, т. VII, стор. 25; 1896, т. XII, стор. 2; 1897, т. XVIII, стор. 36, т. XX, стор. 6, 10, 15—18, 31; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXII, стор. 41; т. XXIII, стор. 8, 10, 11, 14, 19, 37, 58, 91, 95, 99, 100, 109, 128; 1899, т. XXVIII, стор. 4, т. XXXI—XXXII, стор. 11—42, 54; 1909, т. XCI, стор. 49, 159, 160, 212; 1910, т. XCIV, стор. 51; т. XCV, стор. 61, 183; т. XCVI, стор. 107; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 22, 23; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 8, 125; т. VI, 1870, стор. 241; Я. Михаловский, «Księga», стор. 91, 666, 668, 804; «Гал. истор. сб.», стор. 51; І. Стебельский, «Przydatek», стор. 10, 60, 65, 94, 111
- Глажевь:** на Глажевь, отъ Глажева село під Ровно 5
- *Глименцо:** Глименца (род. відм.) озеро 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 206, ч. I, т. VI, 1883, стор. 2; «Указатель», стор. 152
- Глинишки,** на тыи Глинишки *мікротопонім* 9

Гиндковича Лукно село? 55
 Гнѣвновчи село 27 — «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 365
 Годль поле? 28
 Головин село 15 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 35; Батюшков, «Подолія», стор. 103, 164, 210, 237; КС, 1882, III, стор. 473; 1898, V, стор. 218; «Літ. Самовидця», стор. 204; «Київ и его предмѣстия», стор. 75
 *Гоны Боброви: Бобровыми гоны мікротопонім? 6
 *Гора Бакшина: къ Бакшиной горе, отъ Бакшыны горы коло с. Жуковця 6
 *Гора Белая: до Белое горы, подъ Белую гору 6
 *Гора Высокая: до Высокой горы 5
 Городна річка 81
 *Городница: до Городницы, надъ Городницею річка 49 — П. Маштаков, «Список», стор. 101
 Городница приселок Свищова 67 — «Arch. sang.», т. I, стор. 156; КС, 1900, IV, ч. II, стор. 59; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77; ЗНТШ, 1910, т. CX, стор. 199, 200, т. XCVII, стор. 15
 *Городно: (Гродно) городенскіе (прикм.) 49
 *Городокъ: въ Городку місто на Дністрі 63 — КС, 1884, X, стор. 416; 1888, I, стор. 82, 89; 1890, XI, стор. 338; 1897, XI, стор. 46; 1898, IV, стор. 13—17; 1899, I, стор. 102, 104; 1900, V, ч. II, стор. 89; 1905, VI, ч. I, стор. 448, 458; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 7; О. Баранович, «Залюднення», стор. 52; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 47, 66, 100, 133; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 128; «Акты ЮЗ», т. XI, стор. 719; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 169, 513; В. Модзалевский, «Малоросс. род.», т. III, стор. 405; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 19; 1895, т. V, стор. 52; 1897, т. XX, стор. 7; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXII, стор. 5, 37, т. XXIII, стор. 86, 87, 93, 114, 115, 117, 121, т. XXVI, стор. 28, 56; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 51; 1909, т. XCI, стор. 41; 1910, т. XCVI, стор. 106, 145, 163; Т. Стецкий, «Z bogu», стор. 75—78; М. Барсов, «Материалы», стор. 25; А. Прохаска, «Codex», стор. MXLI—MXLIV; Б. Ваповський, «Dzieje», т. II, стор. 213

Городъ Новый на Вельи 40
 Городъ Мерецкий: ѿ(т) Мерецкого города 40
 Гостинець: Кольбаївський 14, Кожковський, Луцкий, Олышский, Перереский, Полеский 6
 Гошовъ: Гошова село 70 — «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 410; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 405, 419
 *Граница Рѣшовская: границы Рѣшовской 5
 *Грань Лисиньская: грани Лисиньское під Луцьком, мікротопонім 6
 *Грицева могила: Грицевы могила (род. відм.) урочище недалеко від Луцька 6
 Груздовица село 40
 Гумена село 40
 Дамниця потік 17
 Данилов дворъ мікротопонім 15
 Дань Логозска майно Воишвила 40
 Два Ставки присілок Свищова? 67 див. Ставки
 *Двина: до Двини річка 68 — П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64
 Дворище: Борсчовское 6, Жаворонковича 80, Заньов Матвичича 12, Микитино 12, Фалельєвичъ 51, Фецеви(ч) 51
 Дворъ Данилов мікротопонім 15
 *Деречина Гаика: по Деречину Гаику (Деречину Гайку) мікротопонім? 12
 *Дермань: ку Дерманю село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 38; ч. I, т. III, 1864, стор. 21; О. Баранович, «Залюднення», стор. 241; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 35, 74, 127; КС, 1886, VI, стор. 239; 1899, IV, стор. 62; 1900, XII, ч. II, стор. 201, 202; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. IV, стор. 459; «Акты ВК», т. XVI, 1889, стор. 83; С. Голубев, «П. Могила», стор. 203;
 *Дѣстро: на... Дѣстрѣ, очевидно, Днѣстръ 12
 Джуровъ село під Коломиєю 64 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 15; В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 10
 *Дистри: ѿ(т) Дистра чи не Дністра 1 — В. Татищев, «История», т. I, стор. 197
 *Днѣстръ: на Днѣстрѣ, за Днѣстромъ річка 12 — А. Чертков, «О числе», стор. 188; А. Щекатов, «Словарь», ч. II, стор. 226—228; «Літ. Величка», т. I, стор. 155, т. II, стор. 549; «Зап. Од. общ.», т. VI, стор. 178, 337; П. Маштаков, «Список», стор. 1; А. Чуж-

бинський, «Очерки», стор. 121, 122; КС, 1883, IX—X, стор. 23, 59; 1886, I, стор. 24, 25; В. Татищев, «История», т. I, стор. 104, т. III, стор. 37; М. Тихомиров, СРГ, стор. 216; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1890, стор. 19; «Літ. Самовидия», стор. 13; С. Розвадовський, «Studia», стор. 144—245; Я. Михаловський, «Księga», стор. 389, 543

Добаневич село під Перемишлем 2

*Добрынская земля: съ... землями... Добрынскою 14 — М. Стрийковский, «Kronika» стор. 376.

*Добранская земля: Добранским землѣ 17

*Довквидович межа: отъ Довквидович межи, до Довквидович жо! межи 9, 10

*Довнарович межа: отъ (до) Довнарович межи 9, 10

*Долина Моисѣева: на Моисѣевѣ долинь 12
Долѣшнии коньць мікротопонім 12
Дола Рыллова маєток? Вошивила 40

*Донь: на оустыи Дону річка 58 — Т. Вага, «Historya», стор. 130

Дорога: Жуковешкая, Лисчынская, Чорторыская 6, Львовская 19

*Дорогобужь: въ Дорогобужь місто 63 — КС, 1882, VII, стор. 27; 1890, V, стор. 348; 1891, V, ч. I, стор. 266, 267; 1897, II, стор. 319; 1900, V, ч. II, стор. 123, 125; ЗНТШ, 1895, т. VI, стор. 31; 1899, т. XXVIII, стор. 2, 4, 19; О. Баранович, «Залюднення», стор. 544; Т. Стецкий, «Z bogu», стор. 19; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 7; «Літ. Величка», т. I, стор. 187; В. Модзалевський, «Гути», стор. 29; «Киев и его предместия», стор. 53; «Киевлянин», кн. I, стор. 820; О. Рувос, «Описание», стор. 29, 33; М. Тихомиров, СРГ, стор. 221; «Книга б. ч.», стор. 55; В. Татищев, «История», т. II, стор. 118; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 391; «Акты ЗР», т. I, стор. 47, 66, 100, 242, 245, 267, 285, 288, 296, 307, 309—312, 323, 333, 338, 361

Дорогичинь місто на р. Буг 8 — М. Бельский, «Kronika», стор. 164; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 64; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 343; «Указатель», стор. 100; «Густ. літ.», стор. 285, 297; М. Барсов, «Материалы», стор. 66;

«Іпат. літ.», стор. 223, 524, 531, 548, 549, 561, 575, 599; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 44; А. Андріашев, «Очерк ист.», стор. 199, 201; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 207; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 164; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 64; М. Любавский, «Очерк», стор. 21; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 189; А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 11; ЖМНП, 1893, III, стор. 119; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 195; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 98, 157—163; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 566, 567; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 39; «Kwartalnik», 1898, стор. 513; М. Бельский, «Kronika», стор. 266; П. Иванов, ЗНТШ, 1893, т. II, стор. 124

*Дриса: до Дрисы місто 74

*Дубисча: зъ Дубисчъ село 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 201, 210; ч. I, т. VI, 1883, стор. 291; ч. VI, т. I, 1876, стор. 166, 168; ч. III, т. IV, 1914, стор. 55; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 408. т. IV, стор. 33, 127, 178, 315, 316, 415, 416, 459; «Указатель», стор. 102; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 95; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; П. Батюшков, «Вольны», стор. 63; Т. Стецкий «Z bogu», стор. 93; А. Яблоновский, «Źródła», т. VI, стор. 106

*Дубно: до... Доубна, подъ Дубно місто 1,6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, стор. 516; III, 1864, стор. 792; ч. III, т. I, 1863, стор. 145; ч. I, т. VI, 1883, стор. 90, 93, 701; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 129, 295, 357; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. V, стор. 57, 410; «Літ. Величка», т. I, стор. 438, т. II, стор. 371; П. Батюшков, «Подолія», стор. 207; «Акты ВК», т. XXVIII, 1901, стор. 216, 310; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 69, 288, 350, 351; ЗНТШ, 1896, т. XXIV, стор. 200; 1897, т. XIX, стор. 45, т. XX, стор. 34; 1898, т. XXVI, стор. 27; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 9; 1909, т. XCI, стор. 54; 1910, т. XCV, стор. 238, т. XCVI, стор. 118, 119; «Акты ЮЗР», т. V, 1867, стор. 82, 83; т. XI, 1877, стор. 49, 76, 642; КС, 1882, VI, стор. 494, X,

- стор. 168; 1888, VII, стор. 86; 1890, IX, ч. I, стор. 474; 1891, V, ч. I, стор. 267; 1894, I, стор. 120, II, стор. 203; 1899, IV, стор. 38, V, стор. 117; 1900, IX, ч. II, стор. 87, XII, ч. II, стор. 192; 1902, XI, ч. I, стор. 292, 295; 1903, IV, ч. II, стор. 9; «Инш. матер.»
- *Дубіє Бреховича: *ω(т) Бреховича Дубіа, по Бреховича Дубіє 12*
- Дунино село? 12
- *ДѸбъ ПерѸновъ: до ПерѸнова ДѸба *мікротопонім 5*
- *ДѸнковичі: *ωтъ ДѸнковичъ село 5—AGZ, т. VIII, 1880, № 8; т. XIII, 1888, № 2864, 2880, 2882, 3751, 3900, 4201, 4754, 5622*
- ДѸков село 67 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 201; А. Яблоновський, «*Żródła*», т. VIII, стор. 48, 134; А. Андріашев, «Очерк ист.», стор. 77
- Ейшишково, вѸ Ейшишкахъ село 9, 11 — «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 174, 199
- *Ємелино: сѸ Ємелина село? 22
- Єоуфимково, по (ωт) Єоуфимкова села 19 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145
- *Жаворонковичъ дворище: дворища того Жаворонковича, дворище ЖАворонковича 80
- Жасковичъ село під Перемишлем 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. II, 1894, стор. 142; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 159; ч. III, т. IV, 1914, стор. 66
- *Жельзныи врата: *ωт[ъ] Жельзных[ъ] вратъ 52*
- *Жолобово: Жолобовомъ село під Луцьком 6 — «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 201, 206, 460—466; «Літ. Величка», т. III, стор. 306; КС, 1883, VI, стор. 283
- *Жуковецкая дорога: на дорогу Жуковецкую 6
- *Жыдачевъ: Жыдачевъ місто 70 див. Зудечовъ
- Жыдичынъ: до Жыдичына місто на р. Стыр 6 — «Указатель», стор. 108; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261, 263; В. Модзалевський, «Гути», стор. 11; ЗНТШ, 1906, т. LXIV, стор. 167; М. Барсов, «Материалы», стор. 74; О. Баранович, «Залюднення», стор. 84; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 12, 264, 370; т. II, 1848, стор. 31; КС, 1882, I, стор. 74, 75; II, стор. 267, V, стор. 222, VII, стор. 27, VIII, стор. 214; 1883, II, V, стор. 282, 303—306; 1890, IV, стор. 52, VI, стор. 495; 1898, I, стор. 18; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 18—20, 40, 100, 101, 139, 141—156, 158, 160, 161, 165, 190, 194, 202, 221, 222, 232, 233, 251, 252, 296—299; ч. I, т. III, 1863, стор. 23, 24; ч. I, т. VI, 1883, стор. 22—26, 32—36, 45—50, 59, 79, 110, 116—118, 128, 143, 153, 186, 189, 200, 201, 207, 212, 216, 244, 254, 270, 273, 285, 314, 444, 453, 455, 496, 502—504, 532—535, 563, 568, 570, 653, 655, 660, 661, 695, 741, 742; ч. II, т. I, 1861, стор. 11, 70, 98, 210, 241, 320, 372, 389, 398, 473; ч. VI, т. I, 1876, стор. 256, 355, 399—408; «Памятники», т. III, стор. 316; «Киевлянин», кн. II, стор. 54
- *Журковъ: на Журковъ село на р. Прут 71 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII, стор. 68; Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 15
- ЗагвоздиѸ село на р. Бистриці під Галичем 64 — В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 9, «Боплан», стор. 9; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis», стор. 28; ЗНТШ, 1909, т. XCI, стор. 57, 58.
- *Замковая улица: зѸ улицы Замковое 49
- Заньво МатѸничча дворище на Перемишльщині 12
- Заячовъ погост 15
- Заячины погост 15
- *Звана: *ω(т) Звана, Званоу (знах. відм.) річка 74*
- *Земля: Белзская 14; Березинская 78; Берестинская 14; Валаская 83, Велунская 28, 29; ВолодимѸрская 14, 57; Волошская 62; Добрынская 14; Добранская 17; Краковская 14, 17; Кудувская 14, 17; Литовская 2, 40, 62; Луцкая 14; Лучичская 14; Люблинская 14; Львовская 14; Мазовская 14; Молдавская 55, 65, 66; Опольская 28, 29; Плотская 14; Подольская 24, 31; Польская 17; Поморская 17; Прусская 62; Руская 5, 12, 14, 17, 20, 21, 22, 28, 29, 60, 62, 63, 64; СетѸховская 14; СѸверская 59; Сирадская 17; Сиразская 14; Судомирская 14, 17; Угро-Влахійская 52; Холмская 14; Шепинская 83

- ***Земля Викгайлова:** Викгайловы земль 75
- ***Зудечовъ:** подъ Зудечовомъ місто 64 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 42—44; М. Барсов, «Материалы», стор. 80
- ***Зыбцево:** въ Зыбцевъ село 63
- Иваново село** у Солнчичехъ 40
- ***Ивановский:** ку дому Ивановского мікротопопім 49
- ***Изыбищный** перевозъ: ѿто Изыбищного перевоза поперекъ Вольшины 12
- Иментвино село** 40
- Инозь село** 40
- Исето озеро** 56
- ***Казимиръ:** на городъ Казимиръ 12 — «Акты ЮЗР», т. IV, 1863, стор. 24, 25; «Літ. Величка», т. II, стор. 500, 547, 563; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 56; М. Бельский, «Кроника», стор. 91; Т. Вага, «Historya», стор. 133
- Калита, поле,** сълищо на имя Калиту 9, 11
- ***Каменецкий** повѣтъ: оу Каменецкомъ(ъ) повѣтъ 31 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 111; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 58; КС, 1899, X, стор. 113; М. Стрийковский, «Кроника», стор. 67, 68, 87; А. Прохаска, «Codex», стор. XLIV; Я. Михаловский, «Księga», стор. 803, 814; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 126; М. Мохов, «Молдавия», стор. 128
- ***Камень лесъ:** до Каменя леса 6 — А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 54
- ***Кашинъ:** въ Кашинъ місто 63 — «Книга б. ч.», стор. 59
- ***Кгедройтъскъ:** Кгедройтъский, Кгедройтъскимъ (прикм.) місто? 56
- ***Кіевъ:** на Кіевъ, Кіевскаѧ, Кіевскій (прикм.) місто 2, 4, 63 — «Памятники», т. I—II, стор. 412, 415, 428, 433, 434, 439, 442—445, 447, 448, 475—478, 452, 453, 456, 462, 463, 466, 650; В. Модзалевский, «Гути», стор. 15, 29, 31; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 47, 59, 154, 155, 164, 184—186, 193, 194, 235, 299, 300; «Акты ВК», т. XV, 1888, стор. 243; т. XVI, 1889, стор. 21; т. XIX, 1892, стор. 11; т. XXIII, 1896, стор. 130, 235; «Арх. сб.», т. I, 1865, стор. 2, 3, 265; т. II, 1866, стор. 39, 48, 52, 53, 56, 57, 114; т. IV, 1867, стор. 10, 15, 78; т. V, 1870, стор. 75, 77; т. VI, 1870, стор. 5, т. VII, стор. 39, 87, 99, 219, 258; т. XI, 1890, стор. 19, 115, 116, 125; «Літ. Величка», т. I, стор. 287,

335, 381, 405, 408, 411, 423; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 36, 37, 66, 100, 115—117, 120, 127, 128, 133, 143, 145, 151, 161, 169, 170, 172, 174, 176, 178, 179, 185, 194, 195, 235, 236—288, 331, 334, 345, 369—371; «Акты ЮЗ», стор. 41, 44, 46, 47, 65, 69, 70, 77, 78, 80—83, 89, 93, 97, 131, 136, 147, 155, 182, 220—222, 224, 225, 227, 229, 230, 233, 239, 243, 244, 247, 250—252, 255—257, 263, 273—276, 290, 291, 293, 295, 296, 298, 303, 316, 323, 336, 338, 478, 523, 536, 542, 549, 561, 592, 593, 633, 649, 666; КС, 1889, IV, стор. 3; 1890, IX, ч. I, стор. 473; 1891, X, стор. 13, 14; 1895, VI, стор. 263; 1899, VII, стор. 32, 33; 1900, V, ч. II, стор. 86, VI, ч. I, стор. 391, ч. II, стор. 201, IX, ч. II, стор. 85, XI, ч. II, стор. 76; 1901, VI, ч. I, стор. 451, ч. II, стор. 202, 205, IX, ч. II, стор. 83; 1902, I, ч. II, стор. 70, VII—VIII, ч. I, стор. 77, IX, ч. I, стор. 342, ч. II, стор. 123, 136; 1903, IV, ч. II, стор. 11, 31, 182, X, ч. II, стор. 30, XI, ч. II, стор. 82, 84; 1904, III, ч. II, стор. 117, IV, ч. II, стор. 7, V, ч. II, стор. 69; 1905, VII—VIII, ч. II, стор. 72, 73, X, ч. II, стор. 17; 1906, I, ч. II, стор. 18, V—VI, ч. II, стор. 43; ЗНТШ, 1897, т. XIX, стор. 40, т. XX, стор. 18, 19; 1898, т. XXIII, стор. 7, 17, 21, 22, 24; 1906, т. LXXII, стор. 122, 142, 237, т. LXXIV, стор. 77, 152, 167, 211; 1910, т. XCIV, стор. 41, 44, 228, т. XCVI, стор. 117, 147; «Киев и его предместия»

Клепино, до Клепина село? 5

***Клиросъ:** с' Клироса місто? 5

Кна(ж) Лоука, Кнажоуя Лоукоу село Каменецкого повіту у Подільській землі 31, 64 — А. Прохаска, «Codex», стор. XXXIV, CV; О. Пшездзекский, «Обгзгу», стор. 51—54; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 82; М. Молчановский, «Очерк», стор. 318

***Коблянька:** ѿтъ Коблянькы, по Коблянкоу рѣчкоу 1

***Кобучъ:** Кобуча (род. відм.) острів 6

***Ковно:** до (о(т)) Ковна місто 40 — «Літ. Величка», т. III, стор. 552; «Указатель», стор. 148; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224; «Акты ЗР», т. III, 1848, стор. 62; М. Стрийковский, «Кроника», стор. 381; М. Бельский, «Кго-

ніка», стор. 95; Т. Bara, «Historya», стор. 131

***Колки**: до Кольковъ, Сколковъ село на р. Стир під Луцьком 6, 72 — М. Теодорович, «Ист.-ст. опис», т. IV, стор. 36, 301, 319, 642; «Архив ЮЗР», ч. I, т. IV, 1871, стор. 23; ч. I, т. VII, 1883, стор. 249; ч. III, т. IV, 1914, стор. 203; КС, 1889, VI, стор. 535; 1890, VII, стор. 129; А. Забелін; «В.-ст. обзор», стор. 3, 23, 24, 108, 362; «Акты ЮЗР», т. IX, 1877, стор. 839; т. X, 1878, стор. 36; т. XII, 1882, стор. 831; А. Яблоновський, «Żródła», т. VIII, стор. 150; т. XIX, стор. 143; «Arch. Sang.», т. III, стор. 162

Колоковский гостинець 6 див. **Колки**

***Колодезьки**: до Колодезьковъ село під Луцьком. пізніше Колодежичи чи Колодежно 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 350, 397; ч. VII, т. I, 1886, стор. 170; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261; «Акты ЗР», т. II, 1847, стор. 38

Колоколинъ присілок 64

***Коломыя**: оу Коломыи, о Коломыю, у Коломыи, коломыйський (прикм.) місто на р. Прут 65, 71 — КС, 1896, IX, стор. 294—310; 1898, IV, стор. 29; 1899, IV, стор. 19, VII, стор. 13; 1900, X, ч. II, стор. 26; 1901, VI, ч. II, стор. 163; 1902, X, ч. II, стор. 40; 1905, I, ч. I, стор. 88, VI, ч. II, стор. 267, VII—VIII, ч. II, стор. 81, ЗНТШ, 1895, т. VIII, стор. 4; 1897, т. XVIII, стор. 6, 7, 14, 37; 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXIII, стор. 44, 91, т. XXVI, стор. 5; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 24—54; 1906, т. LXXIII, стор. 103, 171; 1910, т. XCVI, стор. 107, 163; 1912, т. CII, стор. 236, т. CIII, стор. 230, т. CVII, стор. 57; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 27, 334; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, № 5, т. IX, 1877, стор. 448; В. Ляскоронський, «Боплан», стор. 9, 10; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis», стор. 30

***КольбаЄвський** гостинець: по гостиниць по Кольбаєвський 12 — AGZ, т. X, 1884, № 9

Кольковский гостинець 6 див. **Колки**

***Кольменские** потоки: до (отъ) Кольменскихъ потоковъ 5

***Кольчино**: по врьхъ Кольчина, отъ врьхъ Кольчины село? 1 — М. Теодо-

рович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 238, 539, т. IV, стор. 178, 459; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 208; ч. I, т. VI, 1883, стор. 148, 269; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261

Комаровичи село під Перемишлем 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 57, 103; ЗНТШ, 1898, т. XXV, стор. 40

Коньць Дольшнни мікротопонім 12

Космово село на р. Буг 25 — «Болеслав», стор. 108; «Акты ВК», т. XIX, 1892, стор. 4, 52—54; т. XXIII, 1896, стор. 144; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 120

Краковъ: дален Кракова, оу Краковъ, краковский (прикм.), с Кракова місто на р. Віслі 12, 44, 62, 64, 66 — Д. Лловайський, «Ист. Росс.», стор. 20, 30; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 361; КС, 1882, II, стор. 277, V, стор. 209; 1886, VI, стор. 237; 1896, III, стор. 347; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 3, 17, 19, 50, 109, 266, 267, 275, 297, 325—327, 335, 339, 354, 359, 366, т. II, 1848, стор. 4, 12, 41; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 43, 664; ч. I, т. VI, 1883, стор. 664; ч. III, т. I, 1863, стор. 2, 70, 71; ЗНТШ, 1897, т. XVI, стор. 14; 1898, XXVI, стор. 6; 1899, т. XXVII, стор. 13; 1910, т. XCIV, стор. 58, 59, 62, т. XCV, стор. 74, т. XCVI, стор. 99, 101, 104, 106, т. XCVII, стор. 6; «Літ. Величка», т. I, стор. 4, 5, 15, 36, 42, 225—248, 258, 265, 271, 274, 279, 286, 301, 358, 453, 454; В. Татищев, «История», т. I, стор. 458, т. II, стор. 64; П. Батюшков, «Волянь», стор. 73, «Белоруссия», стор. 88; А. Сапунов, «Витеб. стар.», стор. 567; О. Дембовецкий, «Опыт», кн. I, стор. 17; Я. Длугош, «Dzieła», т. III, «Historiae», кн. X, стор. 157; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis»; Я. Михаловський, «Księga», стор. 801

Краковская земля: Краковской земль, съ...землями Краковскою 14, 17 див. **Краковъ**

Кременецъ (КремАнець) місто 14 — А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 60, 62; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 249; А. Забелін, «В.-ст. обзор», стор. 89, 108, 155, 281, 290, 299, 323, 347, 357, 363; КС, 1882, II, стор. 277, VI, стор. 367, X, стор. 68; 1883, I, стор. 152; 1884, X, стор. 416; 1888,

- VI, стор. 80; 1891, II, ч. II, стор. 329—331, X, стор. 13; 1894, II, стор. 353, 354; 1896, V, стор. 225—248; 1897, I, стор. 320; XI, стор. 46; 1899, I, стор. 37, IV, стор. 38, V, стор. 279; 1902, XI, стор. 424; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 3, 4; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; М. Барсов, «Материалы», стор. 108; «Указатель», стор. 162; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 212, 228; т. XVI, 1889, стор. 83; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 133; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 48, 368; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 50, 107; ч. I, т. VI, 1883, стор. 25, 96, 121, 176, 581, 609, 718; ч. III, т. I, 1863, стор. 137; ч. VI, т. I, 1876, стор. 47; ч. VII, т. I, 1886, стор. 4, 77, 78, 81; ч. VIII, т. II, 1894, стор. 407; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 79; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 125; 1897, т. XIX, стор. 6, 45; 1898, т. XVI, стор. 25, т. XXII, стор. 43; 1899, т. XXX, стор. 13, т. XXXI—XXXII, стор. 51; С. Бершадский, «Рус.-евр. архив», кн. III, стор. 81, 119; П. Батюшков, «Волянь», стор. 60, 63, 68, 69, «Белоруссия», стор. 72, 94 і ін.
- *Крилошана: ис Кри(лошаны) село? на Перемисьльщині 20
Кропивники присілок 79
- *Круда: оув озера. оу Круды між Городною і Мереччу 81
- *Крукиничі: Крукиницьки (прикм.) парafia? 20 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 26
- Крупой (Острозское) село 6 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 32, 37; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 146, 182, 207, 248—285; ч. VI, т. I, 1876, стор. 10; ч. VII, т. I, 1886, стор. 160; «Arch. Sang.», т. I, стор. 6; А. Яблоновский, «Zródła», т. VIII, стор. 35, 41, 85
- *Крупско: противу Крупска село 64
- *Кулява: опроче Кульвы село 40
- *Куликовы льски: с Коуликовыми льски 31 — AGZ, т. X, 1864, № 2830; КС, 1884, X, стор. 390; 1885, II, стор. 361; ЗНТШ, 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXIII, стор. 83; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 23; 1909, т. XCI, стор. 212; 1910, т. XCVI, стор. 106
- *Крылось: Скрылося місто? 1 див. Клирьсь
- *Куцева нива: по Куцеву ниву мікротопонім 12
- *Куїавська земля: Куїавські землі (род. відм.), съ...землями... Куїавского 14, 17 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 50; М. Бельский, «Kronika», стор. 33; «Літ. Величка», т. I, стор. 281; В. Татищев, «История», т. I, стор. 198; Т. Вага, «Historya», стор. 131
- *Ланцьюсская волость: съ Ланцьюсской волости 38
- Лебедево, к Лебедеву, лебедевська (прикм.) село 40 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 238
- *Ле[нбург] отъ Ле[нбурга] 52 див. Львовъ
- *Лепиники: до (ѡ(т)) Лепниковъ село 40
- Лесокъ Чорный 6
- *Лесь Камень: до Каменя леса 6
- Лесь Ретовъ під Луцьком 6
- *Лисна: на Лиснь річка, л. пр. Ілемка 76 — П. Маштаков, «Список», стор. 15; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 358
- *Лисчинская грань, дорога: грани, дороги Лисчинское під Луцьком мікротопонім 6
- *Литва: оу Литву, къ Литвъ (зъ, з) Литвы князівство 14, 37, 45, 49, 63 — В. Татищев, «История», т. I, стор. 440; «Літ. Величка», т. I, стор. 91, 193, 218, 221, 227, 265, 267, 269, 278, 279, 311, 338, 344, 351, 429, 431, 444, 446, 452, 453, та ін., т. II, стор. 561; «Літ. Самовидця», стор. 11, 38; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 18, 46, 53, 117, 256, 296, 334, 349; В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 27; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 497; КС, 1884, X, стор. 384; В. Модзалевский, «Малоросс. род.», т. I, стор. 45
- Литовская земля: оу Литовской земли, землю Литовскую, слитовскою земль 2, 40, 62 див. Литва
- Лобунова Арвистова Пади село? під Ковном по р. Неважі 40
- Ловица Оуюновая мікротопонім 12
- *Ловы Скойстерски: оу Ловехъ Скойстерскихъ 40
- Логожескь місцевість? 40 — «Акты ЗР», т. I, стор. 59
- ЛогозскаА дань майно Вошизилта 40
- Лукно Гнидковича село? 35 — КС, 1890, XI, стор. 315
- *Луцкъ: из(съ) Луцка, въ(у, оу) Луцку,

оу Луцьку, Луцкоу місто 6, 34, 41, 42, 45, 46, 49, 67, 73 — «Собр. др. гр.», стор. LVI; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 19, 38; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 20, 364; М. Бельський, «Кроніка», стор. 98; «Описание», стор. 10, «Дополнения», стор. 128; П. Іванов, «Истор. судьбы», стор. 250, 251, 258, 282; М. Любавський, «Очерк», стор. 44; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII, CV; О. Чоловський, «Sprawu», стор. 10; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 267, 268; Є. Карський, «О языке», стор. 25; «Памятники», I—II, стор. 1, 4, 6, 8, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 26, 30, 35, 44, 47, 54, 58—60, 62, 64, 67, 68, 71, 80, 85, 88, 95, 97, 101—107; 109—112, 114, 115; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 23, 26, 28, 33, 47, 49, 50, 59, 65, 66, 70, 72, 77, 90, 94, 104, 109—111, 113, 170, 175, 176, 185, 186, 343, 350, 354, 359, 370; т. II, 1848, стор. 4, 8, 12, 14, 31, 46; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 3, 29, 38, 56, 71; ч. I, т. VI, 1883, стор. 1, 2, 83, 132, 180, 187, 474, 507, 592, 596, 597, 608, 694; ч. III, т. I, 1863, стор. 40, 57, 58, 69, 106, 111, 336; ч. VII, т. I, 1886, стор. 20, 37; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 50; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, №№ 20, 24, 25, 41, 89, 104, 133, 255; «Акты ВК», т. II, 1886, стор. 228—248, т. XVI, 1889, стор. 104; «Літ. Самовидця», стор. 15; «Літ. Величка», т. I, стор. 164; ЗНТШ 1892, т. I, стор. 125; 1897, т. XIX, стор. 47; 1898, т. XXII, стор. 24, т. XXIII, стор. 13, 19, 23, 81; КС, 1882, V, стор. 301, X, стор. 168; 1883, X, стор. 39, XII, стор. 668; 1884, X, стор. 375; 1885, I, стор. 39; 1886, I, стор. 153, V, стор. 75, 76, VI, стор. 237; 1888, VI, стор. 86, VII, стор. 82; 1889, V, стор. 117; 1890, VI, ч. I, стор. 495; 1897, II, стор. 319, 320; 1898, V, стор. 38; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 1, 2, 24, 105, 290, 356; «Чтения Общ. Нест. Летоп.», кн. XIV, розд. I, стор. 23, кн. XV, розд. IV, стор. II; М. Барсов, «Материалы», стор. 117; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 36—38, 54, 61—77; В. Татищев, «История», т. II, стор. 234, т. IV, стор. 251, 414;

А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11; Я. Михаловський, «Księga», стор. 152, 159, 171, 175, 799; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171; Т. Вага, «Historya», стор. 129; М. Ясинський, «Уст. и земск. гр.», стор. 42, 43; І. Данілович, «Skarbies», т. II, стор. 92; «Інш. матер.»; П. Іванов, ЗНТШ, стор. 123; І. Стебельський, «Przydatek», стор. 12, 71, 222

*Луцкая земля: Луцкую землю 14 див. Луцьк

Луцкий гостинець 6 див. Луцьк

*Луцка: оу годъ Луцици 43 — В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 13; «Літ. Величка», т. IV, стор. 38; КС, 1890, IX, стор. 472; Т. Вага, «Historya», стор. 131

*Лучичская земля: сь... землями... Лучичьскою див. Лучица

*Лучцьк: до Лучцька, Лучьска місто 8 див. Луцьк

Лоука Кна(ж), Кнажоу Лоукоу село Каменецкого повіту у Подільській землі 31, 64

*Любецкий мость: до Любецкого мосту 6

Любеч, зъ Любечем село під Луцьком 6, 40 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 206; ч. II, т. I, 1861, стор. 11; ч. VI, т. I, 1863, стор. 38, 39, 60, 67—69, 140—144; ч. VII, т. I, 1886, стор. 37, 162; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 11; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 67, 68; «Arch. Sang.», т. IV, стор. 30, 433; І. Данілович, «Skarbies», т. II, стор. 194

*Люблинская земля: сь... землями... Люблинскою 14 — М. Бельський, «Кроніка», стор. 91; В. Татищев, «История», т. I, стор. 203, т. IV, стор. 458; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. I, стор. 57; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 368, 370; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 81—83

Любошаны село 40 — «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907, стор. 93

*Лютыца: Лютыцы (род. відм.), Лютыцею річка, л. пр. Стыра 6 — «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. IV, 1907, стор. 368; «Указатель», стор. 473; П. Машаков, «Список», стор. 141; «Т. фонд УССР», т. II, стор. 68

*Лынгмены: кь Лынгменомь село? 56 Льпуны село 40

*Льски Куликовы: с Куликовыми льски 31

*Льсьники: въ Лѣсникахъ, зъ Лесниковъ 72
 *Львовецька: на Львовѣцѣ 14 див. Львовъ
 *Львовъ, во (въ) Львовѣ місто I, 5, 14, 29, 79, 80 — «Собр. др. гр.», стор. LVI; М. Стрийковський, «Кроніка», стор. 20; М. Бельський, «Кроніка», стор. 62, 84, 91, 93; І. Линниченко, ЖМНПр., 1891, июль, додаток III, стор. 163; «Дополнения», стор. 128; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 249; В. Татищев, «История», т. II, стор. 239; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 11; «Чтения Общ. Нест. Летоп.», т. XV, розд. IV, стор. 11; «Літ. Самовидця», стор. 15, 32, 40, 115—117, 215, 243, 298, 357, 360; «Густ. літ.», стор. 346, 349, 356, 361, 365, 366, 369, 370—372; «Літ. Величка», т. I, стор. 4, 96, 104, 105, 128, 150, 163, 258, 292, 382, 434, 435, 437; т. II, стор. 371; т. III, стор. 246—253, 264—265, 430, 566; т. IV, стор. 29, 30; «Літ. Граб'янки», стор. 23, 58, 135, 169, 207, 243, 256; «Указатель», стор. 185, 186; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 2, 30—32, 159, 269, 272—275; т. II, 1848, стор. 202, т. III, стор. 18, 19, 281—283, 317; т. IV, 1851, стор. 33, 42, 47—51, 84, 499, 509; т. V, 1853, стор. 121, 269; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 106, 125, 126, 141, 143, 268—276; т. III, 1863, стор. 408, 409, 576; т. VI, 1868, стор. 241; т. IX, 1877, стор. 584, 589, 634, 640, 655, 730, т. XI, 1879, стор. 31, 47, 75, 79, 295, 547, 549; т. XII, 1882, стор. 108, 127, 232, 245, 250, 308, 365, 697; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 468; ч. III, т. I, 1863, стор. 269—271; ч. III, т. II, 1868, стор. 277; ч. I, т. IV, 1871, стор. 37, 320, 321, 531; ч. I, т. VI, 1883, стор. 64, 154—156, 393; ч. II, т. II, 1888, стор. 340; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 485; КС, 1882, II, стор. 267, 273, III, стор. 574, IV, стор. 5, 25, 69, VI, стор. 382; 1883, III, стор. 649, IV, стор. 715, 716, VI, стор. 223, VII, стор. 423, 456, 464, 465, 549; 1884, X, стор. 401, 416; 1885, I, стор. 19, 26, 40, 55, II, стор. 283—287, III, стор. 594, IV, стор. 690, V, стор. 25, 32, VI, стор. 325, X, стор. 360, XI, стор. 382—395, XII,

стор. 705, 706; 1886, V, стор. 74, VI, стор. 223, 238, XII, стор. 730; 1888, VII, стор. 353; 1889, II, стор. 504; 1890, I, ч. I, стор. 51, III, ч. I, стор. 396, V, ч. I, стор. 80, VI, ч. I, стор. 85, 86, 91, 406, VII, ч. I, стор. 10, 13; 1891, VI, ч. I, стор. 338—341, 343, 345, 346, 349, 350, VII, ч. I, стор. 98, 102; 1894, I, стор. 105, 120, II, стор. 288, 301, 306, III, стор. 586, VI, стор. 393, 407, IX, стор. 305, X, стор. 71, XII, стор. 475; 1896, I, стор. 11, 19, 28, VI, стор. 375; 1897, V, стор. 182; 1898, IV, стор. 19—29, XII, стор. 75, 76; 1899, IV, стор. 19, VIII, стор. 67, 68, XI, стор. 79; 1900, V, ч. II, стор. 88, 91, X, ч. II, стор. 26, XI, ч. II, стор. 79, 80, 81, XII, ч. II, стор. 156; 1901, VII—VIII, ч. II, стор. 22, IX, ч. I, стор. 306; 1902, I, ч. II, стор. 1, 27, II, ч. II, стор. 115, III, ч. II, стор. 188, VII—VIII, ч. I, стор. 13, 19, 72, 73, X, ч. II, стор. 40; 1903, IV, ч. II, стор. 42, 43, 50—54, 83, V, ч. II, стор. 120, VI, стор. 80, X, ч. II, стор. 13, XI, ч. II, стор. 91; 1904, I, ч. II, стор. 23, III, ч. II, стор. 8, IV, ч. II, стор. 37; 1905, т. VII—VIII, ч. I, стор. 107, X, ч. I, стор. 134; 1906, II, ч. II, стор. 32; ЗНТШ, 1894, т. III, стор. 30; 1895, т. V, стор. 52, т. VI, стор. 19, 20, т. VII, стор. 21—26, т. VIII, стор. 8; 1896, т. X, стор. 27—33; 1897, т. XV, стор. 1—23, т. XIX, стор. 12, 28, 35, 47; 1898, т. XXI, стор. 1—3, т. XXII, стор. 40, т. XXIII, стор. 3, 6, 8, 12, 13, 15, 20—25, 33, 36, 43, 46—49, 72—77, 81, 87, 92, 93, 100, 101, 111, 128, 135, т. XXIV, стор. 10, т. XXV, стор. 18, т. XXVI, стор. 1, 5, 7, 16, 27; 1899, т. XXVII, стор. 4, 7, 8, 9, 11, 14, 17, т. XXVIII, стор. 3, 28, т. XXIX, стор. 10, т. XXX, стор. 11, 22, т. XXXI—XXXII, стор. 2, 14, 16, 17, 20—54; 1900, т. XXXIV, стор. 121; 1906, т. LXXII, стор. 114, 115, 134, 197, 202, 238, т. LXXIII, стор. 22, 126, 140, 164, 177, 182, 221, т. LXXIV, стор. 200; 1909, XCI, стор. 39, 40, 42, 46, 49, 64, 70, 78, 151, 176, 212, 213, 215, т. XCII, стор. 199; 1910, т. XCIII, стор. 66, 182, 187, 188, т. XCIV, стор. 58—60, 62, 63, 68, 74, 79, 80, 205; 1919, т. XCV,

стор. 74, 171, 182, 183, 187, 188, 201, 209, т. XCVI, стор. 99, 101—104, 106, 108, 163, т. XCVII, стор. 6, 93; «Arch. Sang.», т. III, стор. 395; Д. Бантиш-Каменский, «История», стор. 94, 142; «Ист. Вестн.», стор. 236; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 3; Д. Багалій, «Очерки», стор. 169, 396, 412, 415; С. Голубев, «П. Могила», стор. 10, 12, 14—16, 86; С. Бершадский, «Рус.-евр. архив», т. I, стор. 140, 153, 179, 180, 200, 204, 283, т. III, стор. 36; «Чтения Общ. Нест. Летоп.», т. VI, стор. 97, 98; А. Прохаска, «Codex», стор. MXLII—MXLIV, MXLVI; I. Данилович, «Skarbies», т. I, стор. 196; «Zapiski», стор. 10; «Дополнения», стор. 127, 129, 130, 132, 148, 149, 151, 152, 457, 458, 469, 470, 479, 484, 486; AGZ, т. I, 1868, стор. 29, 30, 32, 38, 42; т. II, 1870, стор. 29, 33, 48, 49, 87; т. III, 1872, стор. 27, 33, 47, 53, 57—59, 61, 74, 75, 78, 80, 82, 85, 86, 105, 122, 188, 192; т. IV, 1873, стор. 8, 87, 104, 114, 133, 136, 137, 142; т. V, 1875, стор. 24, 49, 50, 80, 97, 108, 127, 135, 137, 139, 140, 142, 158, 170; т. VI, 1876, стор. 64, 157; т. VII, 1878, стор. 105—108; 144, 159, 170, 172, 176, 178, 186; т. IX, 1873, стор. 77, 117, 146, 152, 155, 170, 177, 187, 200, 225, 233, 234, 240; т. X, 1884, №№ 4, 391, 668, 670, 1360, 1382, 1437, 1700, 1856, 2647, 2851, 2966, 2983, 3069, 3233, 4586, 4697, 4804, 4942; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis»; Я. Михаловський, «Księga», стор. 2, 34, 158, 309, 520, 718, 799; T. Vaga, «Historya», стор. 133; «Інш. матер.»; I. Стебельський, «Przydatek», стор. 229—231.

*Львовская дорога: по Львовскую дорогу 19

*Львовская земля: Львовскую землю, съ... землями... со Львовскою 14

*Мазовская земля: съ... землями... Мазовскою 14—П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64; Я. Осташевский, «Z dziejów»; В. Ташицкий, «Patronim. nazwy», стор. 222—225, «O mazow. nazwach», стор. 21—23; Т. Любимирский, «Kodeks»; «Метрика»; А. Павинский, «Polska»; А. Рибарский, «Księga»; В. Семкович, «Mazow. przyw.», стор. 361—391; Б. Уляновский,

«Dokumenty», стор. 111—531; Е. Кохановский, «Codex»; А. Вольф, «Mazow. zap.»; М. Ганделсман, «Księga»; К. Тименевский, «Wolność», «Sądownictwo»; К. Зергоффер, «Nazwy»; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 69; Т. Вага, «Historya», стор. 131

*Малая Быстрица: на Малой Быстрице річка 29

*Малая: по рѣчку по Малую 9, 11

Малый Мезочъ село? 6

*Марковъ став: до (ω(т)) Маркова Става село в гирлі р. Луги, пр. Буца 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис», т. I, стор. 171; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145

Марашевъ село 55

Матъничка Заньво дворище на Перемишльщині 12

Межа: Довквидович, Довнарович, Петковичъ 9, 10

Межиречье село 67 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 20; А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 77

Мезочъ Великий село 6 — «Описание», стор. 10; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 203; ч. I, т. VI, 1883, стор. 31; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 261

Мезочъ Малый село? 6 — див. Мезочъ Великий

Мельникъ місто 8 — Ф. Леонтович, «Источники», стор. 64; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. IV, 1907, стор. 65; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 320, 327, 344; т. II, 1848, стор. 4; «Указатель», стор. 260, 261; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 64, 84; ЖМНП., 1893, март, стор. 119; М. Любавский, «Очерк»; А. Лонгинов, «Гр. Юрия II», стор. 11; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 195; ЗНТШ, 1893, т. II, стор. 124

Менескъ місто, чи не Мінськ 40 — «Акты ЗР», т. II, 1848, стор. 23; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 227

*Меньская?: у Меньскій 69

МерецкаА волость 40

*Мерецкий городъ: ω(т) Мерецкого города 40

*Мере(ч) село в гирлі р. Меречанки, пр. Німана (суч. Меркине) 81 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 85; М. Тихомиров, СРГ, стор. 238; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 92

Микитино дворище під Перемишлем 12
Милишки село під Троками 40
Михалевъ присілок 64

*Млинище: до Млинища мікротопонім?
5 — AGZ, т. II, 1870, стор. 136,
149

*Могила Грицева: Грицевы могили (род.
відм.) урочище недалеко від Луцька 6

*Могила Чудова: до Чудовы могили 6

*Моисѣва долина: на Моисѣевъ
долинъ 12

*Мойсиковичи: въ Мойсиковичахъ 72

Молдавская земля: земль Молдавской,
молдавскою землею, земли Молдав-
скоѣ 55, 65, 66 — «Акты ЗР», т. I,
1846, стор. 32, 48, 54, 60, 61, 182,
185; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. V, 1907,
стор. 154; «Літ. Величка», т. I,
стор. 147

*Молодечно: в Молодечнъ місто під Мін-
ском над р. Ушею, пр. Вельи 47 —
Я. Головацький, «Памятники», 1867,
стор. 23; М. Теодорович, «Ист.-ст.
опис.», т. III, стор. 79; «Указатель»,
стор. 206; «Зап. Одесс. общ.», т. XIII,
стор. 17

*Морахва Великая: оу Морахвоу Великоую
річка 31 — «Архив ЮЗР», ч. III,
т. III, 1876, стор. CLXII; П. Батош-
ков, «Волянь», стор. 239; «Акты
ЗР», т. II, 1848, стор. 362

*Морашка: межі рѣками Морашками 31

*Морашка Сенковская: до берега Морашки
Сенковской річка 31

Мордовское село 15

*Мость Любецкий: до Любецкого мосту 6

Мость Пиньский 19

*Мошонка: Мошонки (род. відм.) озеро 6

*Муромьскіи: у Муромьских князих
прикм. від Муром 15 — М. Тихоми-
ров, СРГ, стор. 248; В. Татищев,
«История», т. II, стор. 33, 107; КС,
1899, VIII, стор. IV

*Мутвичный потокъ: ѿ(т) Мутвичного
потока 12

Надѣво село 79

*Нача: на Начъ на рѣцъ п. пр. Лані 76 —
С. Розвадовський, «Studia», стор. 141,
142

*Неважъ: за Неважю, по Неважи річка?
40

Некриново село 29

*Немонъ: за Немонъ рубежъ, по Немну,
облаполь Немна річка 40 — П. Батош-
ков, «Белоруссия», стор. 64; «Ука-

затель», стор. 201, 206, 310; М. Ясин-
ський, «Уст. н земск. гр.», стор. 61

Немунекъ село? 40

*Нещачевъ: подъ Нещачевемъ село 70

*Нива Куцева: по Куцеву ниву мікротопо-
нім 12

Новое Село в Галичині на р. Мала Бистри-
ця 29, 40 — М. Теодорович, «Ист.-ст.
опис.», т. III, стор. 529

Новосельцъ, оу Новосѣльце(х) село на
Збручі 51, 60 — «Архив ЮЗР», ч. VII,
т. II, 1890, стор. 505

Новый Городъ на Вельи 40

*Новъгородъ Великий: Великого Новаго-
рода місто 48 — М. Татищев, «Ис-
тория», т. IV, стор. 102; «Акты ЗР»,
т. I, 1846, стор. 199; т. II, 1848,
стор. 53, 84, 86, 90, 96, 97, 135, 288,
291; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883,
стор. 13; М. Тихомиров, СРГ, стор. 255;
«Книга 6. ч.», стор. 146, 189; Я. Ле-
левель, «Dzieje», стор. 166; Т. Вага,
«Historya», стор. 129

Нѣзы? 12

Нѣкловичи село під Перемишлем 17 —
Я. Головацький, «Памятники», 1867,
стор. 22

*Околиця Олговская: Олговскую околицю
мікротопонім 15

*Олговъ: на Олговъ місцевість?, можливо
острів 15

*Олыка: до (отъ) Олыки місто 6 — «Літ.
Величка», т. I, стор. 105; А. Забелін,
«В.-ст. обзор.», стор. 6, 363; ЗНТШ,
1906, т. LXXIII, стор. 215; КС, 1882,
V, стор. 301, VI, стор. 438, X,
стор. 168; 1885, XII, стор. 411; 1890,
IX, стор. 511, X, стор. 144, XII,
ч. II, стор. 201; 1898, V, стор. 38;
1905, I, ч. I, стор. 91; «Акты ВК», т. II,
1866, стор. 210; «Памятники», т. I—II,
стор. 22; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I,
1859, стор. 276; ч. VIII, т. III, 1909,
стор. 208, 521; «Указатель», стор. 322;
М. Барсов, «Материалы», стор. 153;
Я. Михаловський, «Księga», стор. 93,
159, 176, 194

Олышский гостинець 6

*Опатовъ: в Опатовъ місто в Радомській
губ. у Польщі 73 — Я. Головацький,
«Памятники», 1867, стор. 16; КС, 1883,
I, стор. 152; «Літ. Величка», т. I,
стор. 276; ЗНТШ, 1906, т. LXXIII,
стор. 201

*Опольская земля: Опольскоѣ земли,
Опольской земль (род. відм.) 28,

- 29 — В. Татищев, «История», т. IV, стор. 458
- Опошескь село?** 40
- *Осташишки:** на поля Осташишки 9
- Острозское** (Крупой) *село 6 див. Крупой*
- *Ошмена:** изъ Ошмены *місто в Литві* 45, 49
- озерАны присілок** Свищова 67 — А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 77; Г. Оссовський, «Из путеv. зап.», стор. 44—46; «Arch. Sang.», т. I, стор. 56, 57; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 431; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, стор. 293
- олита місцевість?** 40
- орда, Орду,** 23, 58 — «Архив ЮЗР», ч. III, т. I, 1863, стор. 153; ч. VII, т. I, 1886, стор. 96, 112; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 64, 118, 145, 335, 354
- острогъ, подь Острогомъ, въ Остроже місто 6, 67** — А. Андрияшев, «Очерк ист.», стор. 61; М. Любавський, «Очерк», стор. 45; Д. Іловайський, «Ист. Росс.», стор. 38; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 269, 315, ч. I, т. VI, 1883, стор. 153, 223, 672; ч. III, т. I, 1863, стор. 83, 137, 138; ч. VII, т. I, 1886, стор. 111; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 60, 75; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 29, 34, 89, 105, 107, 155, 281, 294, 323, 329, 357; ЗНТШ, 1892, т. I, стор. 125; 1897, т. XIX, стор. 6, 45; 1898, т. XXII, стор. 8, 31, т. XXIII, стор. 23, т. XXV, стор. 12, 14, 15, т. XXVI, стор. 27, т. XXVII, стор. 50; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 51; 1900, т. XXXIII, стор. 12, 38; 1906, т. LXXII, стор. 236; 1910, т. XCVI, стор. 43; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, № 2; КС, 1882, V, стор. 301, VI, стор. 382, X, стор. 168; 1883, XI, стор. 343—345; 1885, XII, стор. 411; 1886, V, стор. 74, 158, 160, VI, стор. 238; 1888, IV, ч. II, стор. 22, 23, VII, стор. 86; 1890, I, ч. I, стор. 214, VI, ч. I, стор. 406, 495, XI, стор. 323; 1891, V, ч. I, стор. 260, 267, VII, ч. I, стор. 110, X, стор. 13; 1894, I, стор. 120, III, стор. 580; 1896, V, стор. 226, 229—234; 1897, II, стор. 320, V, стор. 177—207; 1898, IV, стор. 30; 1900, V, ч. II, стор. 123, 126, VI, ч. I, стор. 280, IX, ч. II, стор. 87; 1902, I, ч. I, стор. 73, VII—VIII, стор. 13, XI, ч. I, стор. 296; «Літ. Самовидця», стор. 15; «Літ. Величка», т. II, стор. 171; «Інш. матер.»; І. Стебельський, «Przydatek», стор. 113, 127, 144
- Пачковичъ присілок до с. Бибел під Перемишлем** 17
- Пекули(ч) село 51**
- *Перевозъ** Изъбищный: Изъбищного перевоза *мікротопонім* 12
- *Перевозъ** Степанъча: до Степанъча перевоза *мікротопонім* 12
- *Переделки:** Переделокъ (род. відм.) *острів 6*
- ПерелаА село 40**
- *Перемышль:** оу Перемышли *місто* 51, 53 — М. Бельський, «Кроніка», стор. 62; Е. Калужняцький, «Кирилл. письмо», стор. 8; М. Карамзін, «История», т. IV, стор. 249; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; «Указатель», стор. 250, 255, 266, 277, 282, 284, 329, та ін.; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 12, 679; В. Татищев, «История», т. II, стор. 74, 57, 201, 238; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 50; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 70, 370; М. Барсов, «Материалы», стор. 187; ЗНТШ, 1898, т. XXVI, стор. 5, 14; 1899, т. XXVII, стор. 9, т. XXX, стор. 3, т. XXXI—XXXII, стор. 14, 15, 26, 29, 34, 52; 1900, т. XXXV—XXXVI, стор. 11; 1906, т. LXXIII, стор. 129, 134, 182, 199; 1907, т. LXXIV, стор. 141, 239; «Акты ВК», т. XVI, 1889, стор. 23; КС, 1886, т. I, стор. 19, 27, 75, 201; С. Голубев, «П. Могила», стор. 76, 393, 555; Я. Михаловський, «Księga», [стор. 799; А. Петрушевич, «Гал. истор. сб.», стор. LXXVI
- *Перемышльская волость:** оу Перемысков волость, ис Перемышльскоѣ волости 2, 38 *див. Перемышль*
- *Перереский** гостиниць: Перереского гостинца 6
- *Переяславль:** исъ Переяславля, въ(у) Переяславли, оу Переяславли 15, 61 — «Соф. врем.», стор. 293; А. Прохаска, «Codex», стор. CIV
- *Песчанька** Бродокъ: отъ Песчаньки Бродку 6
- *Петковичъ** межа: отъ (до) Петковичъ межи 9, 10
- *ПерѸновъ** ДѸбъ: до ПерѸнова ДѸба *мікротопонім* 5
- Пилипова** Роуда *село 64*

Пиньский мость 19 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145; М. Любавский, «Очерк», стор. 51

Пичеви Точывско село 6

***Пичники:** ис Пичник? 71

***Плотская** земля: съ... землями... Плотскою 14 — В. Татищев, «История», т. II, стор. 226; В. Курашквич, А. Вольф, «Zapiski»; С. Розвадовский, «Studia»; В. Ташицкий, «Dwie pazwy», стор. 41—44, «Słowiańskie pazwy», стор. 41; Т. Лер-Сплавинский, «O pochodzeniu», стор. 80, 89, 92; Т. Любомирский, «Kodeks», № 12, 19, 51, 64, 70, 72, 84, 88, 93, 95, 98, 109, 129, 175, 195; Б. Ульяновский, «Dokumenty», стор. 154, 293, 309; Я. Кохановский, «Codex», № 22, 80, 82, 84, 406, 472; М. Гандельсман, «Księga», № 465, 531, 543, 644; К. Зергоффер, «Nazwy», стор. 297; ЗНТШ, 1893, т. II, стор. 135

Пнеколътъ (Пникнутъ) село під Перемишлем 20 — Я. Головацкий, «Памятники», 1867, стор. 42; І. Линиченко, ЖМНПР., стор. 150; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis», стор. 90; ЗНТШ, 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 135

***Повѣтъ** Каменецкий: оу Каменецкомъ(ъ) повѣтъ 31

***Повѣтъ** Радуньский: Радуньского повѣта 9

***Поддубци:** до Поддубецъ, Поддубецкий (прикм.) село 6 — «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. I, 1893, стор. 102

***Подолье:** оу Подольи (ку Подолою?) край 49, 57 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 7; М. Бельский, «Kronika», стор. 72; М. Любавский, «Очерк», стор. 51; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 16; А. Прохаска, «Codex», стор. CLXXXIX; «Густ. літ.», стор. 339; «Акты ЗР», т. II, 1848, стор. 4; КС, 1882, I, стор. 15, 47; «Інш. матер.»

***Подольская** земля: оу Подольской земли, Подольской земли 24, 31 див. Подолье

***Подъзоужецъ:** врѣхъ Подъзоужца 1

Покѣтье край 65 — Богд. Хмельн., III, стор. 107; КС, 1890, V, стор. 87, VI, стор. 87, VII, стор. 69; «Літ. Величка», т. IV, стор. 193; В. Татищев, «История», т. II, стор. 157

Поле Шеломыньское 36

Полеский гостинсь на Поліссі 6 — В. Татищев, «История», т. II, стор. 255; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. IV, 1907, стор. 368

Полісьй Бродъ річка 1

***Полотскъ:** У Полотскоу 31 див. Полоцкъ

***Полоцкъ:** Полотскоу, (к) Полоцку (Полотску), во Полоц(ц)кѣ, Полоцкомъ місто 31, 40, 68, 77 — «Собр. др. гр.», стор. IV; Д. Іловайский, «Ист. Росс.», стор. 13; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 31, 286, 287; М. Бельский, «Kronika», стор. 91; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; М. Любавский, «Очерк», стор. 35, 44, 51; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 63, 65; Ф. Леонтович, «Источники», стор. 44; М. Карамзин, «История», т. IV, стор. 211; Е. Карский, «О языке», стор. 27

Полтескъ 40 див. Полоцкъ

***Польская** земля: Польскыи земль (род. відм.) 17

Польдъгаіецкыи путь 12 — КС, 1895, VII—VIII, стор. 21; 1890, VI, стор. 86; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 20, 119, 213; В. Ляскоронский, «Боплан», стор. 13, «Иностр. карты», стор. 13; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 208, 210; «Літ. Самовидця», стор. 94, 209

***Поморская** земля; Поморскыи земль (род. відм.) 17

***Порта:** по Порти річка? 40

Потокъ: Воладиславъ 1, Кольменские 5, Мутвичный 12, Стынь 1, Чирвоны 1

***Прудникъ:** ку Пруднику урочище біля м. Рожисча 6 — «Указатель», стор. 659

***Прусская** земля: землю Пруськую 62

Пунѣ місто на р. Немонъ 40 — М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 237; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 343

Путницѣ потік 17

Пуца Ретовская: Ретовское пуцы 6

***Пъсокъ** Чорный, ѿ(т) Чорного Пъска 58

Пъсочна погост 15 — В. Ляскоронский, «Боплан», стор. 14, «Иностр. карты», стор. 14

Пъсчаныи Бродъ, ѿ(т) Пъсчана Броду 19 — П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145

Пади Арвистова Лобунова село? під Ковном по р. Невяжі 40

***Радивоунокъ** ставъ: оу ставу Радивоунокъ 20

Радогоща село 67 — «Arch. Sang.», т. I;

- А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77; «Акты ЮЗР», т. VII, 1872, стор. 377; «Архив ЮЗР», ч. I, т. IV, 1871, стор. 21, 52, 801; ч. VII, т. I, 1886, стор. 497, 506
- Радоселки село** 67 — «Arch. Sang.», т. I; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77
- *Радунський повіть:** Радунського повіта 9
- Радина місто** 40
- *Ретовка:** зь Ретовкою, Ретовською річка 6
- *Ретовская пуца:** Ретовское пуцы 6
- Ретовъ лесъ під Луцьком** 6
- Речица село?** 40 — М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. V, стор. 223; «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 435; ч. VIII, т. V, 1907, стор. 5; «Літ. Самовидця», стор. 34
- *Ржевъ:** со Ржевы 23
- *Рига:** оу Ризь місто 77 — М. Стрийковский, «Кгопіка», стор. 280; М. Любавський, «Очерк», стор. 30; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 67; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 367; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 84, 96, 132, 352; т. III, 1848, стор. 17; «Літ. Величка», т. I, стор. 218, 445, 514
- Рог(ъ) Стрьнов(ъ) ліс** 31
- *Рогачево:** (т) Рогачева село на Волині 78 — «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 538; ч. VIII, т. V, 1907, стор. 460; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 197
- Рожисче,** кь Рожысчомъ село під Луцьком 6 — «Описание», стор. 10; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 201, 207; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 547; А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 3, 24, 294, 362; «Літ. Величка», т. III, стор. 305
- *Росоха Юльтохова;** до Юльтоховы Росохы 5
- Росохи острів на р. Стыр** 6
- Роуда Пилипова село** 64
- Румишишки село** 40
- Рушевичи село** 5 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 88
- *Руская земля:** зіємлямъ рѹськымъ 5; Русков земль 12, 21, 22; оу руской земли 14; Руской земль 17; Руской земли 20, 28, 60; Руской земль 29; руской земль 62; роуское зѣмли 64
- Русь** 14
- *Рѹшовская граница:** границы Рѹшовской 5
- Рылова Дола маєток Вошвилта** 40
- *Рѹка Великая:** подо Великое Рѹки 11
- *Рашовская волость:** Рашовської волости 38
- *Свѣча:** рѣчь на Свѣчы — пр. Дністра 70 — Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis»; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 43
- *Свинка:** Свишки (род. відм.) острів 6
- Свислочь волость** 40 — «Чтения Общ. Нест. Летоп.», кн. XII, розд. II, стор. 109; «Акты ВК», т. XXI, 1891, стор. 92, 192
- Свищово село** 67 — «Arch. Sang.», т. I; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 77
- *Свозъ:** до Своза село під Луцьком 6
- Сволочиґачи селище під Смотричем** 57 — «Акты ЗР», т. I, стор. 22, 32
- Селище маєток Олехна Ромашковича** 11
- *Село Бискупово:** отъ Бискупова села, кь Бискупову селу 75
- Село Новое у Галичині на р. Мала Бистриця** 29, 40
- Семьюново село** 12
- *Сеники:** одъ... Сениковъ село біля Луцька 6
- *Сенковская Морашка:** до берега Морашки Сенковской річка 31
- *Сереть:** Серета, Серету, на Серетъ річка 55
- *Сетъховская земля:** съ... землями... Сетъховскою 14
- *Сирадская земля:** Сирадской земль (род. відм.) 17
- *Сирадская земля:** съ... землями... Сирадскою 14 — «Акты ЗР», т. I, стор. 41; Т. Вага, «Historya», стор. 131
- *Скло:** горъ (уверх) Скломъ 5
- *Скоистерский Ловы:** оу Ловехъ Скоистерскихъ 40
- *Сколва:** по Сколву річка? гора? 40
- Сколубино село** 40
- *Скоморохи:** кь Скоморохомъ місто поблизу Стенятина, на північ від Сокалу 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145
- Слепче село на р. Буг** 25 — «Болеслав», стор. 108; «Акты ВК», т. XIX, 1892, стор. 2—5, 56, т. XXIII, стор. 144; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 120
- *Смѣдинъ:** Смѣдинскому, смѣдинского (прикм.) село поблизу Пінська 18 — «Русск. истор. библ.», стовп. 6; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. V, стор. 57
- *Смоленскъ:** кь Смоленску місто 63 — «Літ. Величка», т. I, стор. 18, 82, 127,

139, 188—190, 225, 269, т. II, стор. 298; «Літ. Самовидця», стор. 37; «Книга б. ч.», стор. 99; ЗНТШ, 1897, т. XIX, стор. 41, 42, т. XX, стор. 20; 1898, т. XXIII—XXIV, стор. 6—9; 1899, т. XXVIII, стор. 2, 4, 5, 12—24; 1909, т. XCII, стор. 68, 69, 71; 1910, т. XCIII, стор. 163; КС, 1882, I, стор. 6; 1896, II, стор. 213, 214; «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI, 1883, стор. 42, 341; ч. VIII, т. V, 1907, стор. 428; «Акты ЮЗР», т. I, стор. 217; т. VII, 1872, стор. 50, 51, 137, 369, т. VIII, 1875, стор. 4; «Акты ЗР», т. I, стор. 46, 47, 51, 63, 66, 70, 95, 99, 100, 126, 127, 177, 180, 204, 209, 220, 245, 268, 288, 296, 307, 308, 331, 342, 343, 347, 360, 361, 370; т. II, 1848, стор. 17, 22, 26, 27; В. Гатищев, «История», т. I, стор. 329, 406, 425, т. II, стор. 33; т. IV, стор. 102

***Смотрицкая волость:** у Смотрицкой волости 55 див. **Смотричъ**

Смотричъ, оу Смотричи місто на Поділі 24 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 18; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 7, 104; ЗНТШ, 1895, т. VII, стор. 2, 3; 1896, т. IX, стор. 47; 1899, т. XXXI—XXXII, стор. 50—52; КС, 1884, X, стор. 10, 271, 310, 394; 1891, X, стор. 110, 403; С. Голубев, «П. Могила», стор. 92; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. II, 1890, стор. 185, 178—181, 186, 523; П. Батюшков, «Подолія», стор. 61, 85, 238; В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 12; А. Прохаска, «Codex», стор. 38, 39; «Дополнения», стор. 127; «Киевлянин», 1840, стор. 84; AGZ, т. X, 1884, № 2316, 2043; I. Данилович, «Scarbiecs», т. II, стор. 121, 124

Смотричъ, горъ Смотричемъ річка на Поділі 24, 57 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 18; М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 8; П. Маштаков, «Список», стор. 4; М. Барсов, «Материалы», стор. 100; «Архив ЮЗР», ч. V, т. I, 1869, стор. 315, 399; ч. I, т. VI, 1883, стор. 236; В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 11, 12, «Иностр. карты», стор. 11; КС, 1884, IX, стор. 8; 1899, I, стор. 98

Снатины місто 65 — В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 9, «Иностр. карты», стор. 9; Г. Ступницький, «Geograf.-st.

opis»; «Книга б. ч.», стор. 108; КС, 1884, X, стор. 330, 416; 1885, II, стор. 296; 1896, II, стор. 226; 1900, VI, стор. 152; ЗНТШ, 1897, т. XVI, стор. 14; т. XVII, стор. 36; 1910, т. XCVI, стор. 107

***Соколь:** кь Соколю село? 6

Солчники, оу Солчницехъ волость, маєток Андрея Борисовича 40

Соменьцо озеро 76

***Сомниця:** на Сомниці річка 76

Сочава: оу (в) Сочавъ місто 42, 66 — М. Стрийковский, «Кроніка», стор. 8; «Ист. Молд.», 1965, стор. 86, 89; О. Чоловський, «Sprawy», стор. 16; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 30, 31; «Літ. Величка», т. I, стор. 14, 145—148, 452, 453; «Зап. Одесс. общ.», т. VI, стор. 432; КС, 1883, VII, стор. 433; 1899, VIII, стор. 74; 1890, V, стор. 84; Я. Михаловський, «Księga», стор. 668, 670, 682, 690, 692; С. Голубев, «П. Могила», стор. 30, 31; «Архив ЮЗР», ч. III, т. IV, 1914, стор. 168; «Літ. Самовидця», стор. 118; М. Мохов, «Молдавия», стор. 124

Ставище Бобровое мікротопонім 6

Ставки біля с. Свищова 67 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 20; А. Андріяшев, «Очерк. ист.», стор. 77

Ставъ Марковъ: до (ф(т)) Маркова Става село в гирлі р. Луги, пр. Буга 19

***Ставъ** Радивоунковъ: оу ставу Радивоунковъ 20

Станково село 29 — Т. Стецький, «Z. bogu», стор. 228; М. Барсов, «Материалы», стор. 120; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 209

Стародуб, Стародубський (прикм.) місто на р. Бабинець (Бабинці) 81 — КС, 1882, VIII, стор. 243—247; 1883, III, стор. 658, XII, стор. 561; 1887, XII, стор. 698, 699; 1889, IV, стор. 74; 1890, VI, ч. I, стор. 405; 1891, I, ч. I, стор. 73, 77, 79, 88, VIII, ч. I, стор. 224, IX, стор. 431, 436, 459; 1902, т. VII—VIII, ч. I, стор. 284; 1905, т. VII—VIII, ч. II, стор. 45; ЗНТШ, 1897, т. XX, стор. 18; 1899, т. XXVIII, стор. 8, т. XXXIX, стор. 11, т. XXX, стор. 15; 1909, т. XCI, стор. 183, 186, т. XCII, стор. 36, 41, 68, 69, 73; «Труды ЧГ», вип. I, стор. 25, 37, вип. 5, стор. 71, 102, 106, вип. 8, стор. 77, 106, 115,

- вип. 10, стор. 1, 46, 47, вип. 11, стор. 5—9, 18, 27, 36, 105, 201, 202, вип. 12, стор. 5, 7, 16, 30, 42, 87, 98; «Акты ЗР», т. I, стор. 163, 192; В. Модзалевський, «Малоросс. род.», т. II, стор. 475—479; О. Лазаревський, «Описание», стор. 27—33; О. Русов, «Описание», т. I, стор. 2, 4, 32, 33, т. II, стор. 67, 143, 248, 250; М. Карамзін, «История», т. V, Примечания, стор. 109; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 60; М. Стрийковский, «Kronika», стор. 98, 123
- Старуна село в Галичині на р. Мала Бистриця** 29 — ЗНТШ, 1898, т. XXIII, стор. 41
- *Степаньча перевозъ:** до Степаньча перевоза мікротопонім 12
- Страшевичи село** 1
- *Стрѣши:(н):** къ СтрѣшинѸ, к СтрѣшинѸ) село? 78 — «Акты ЗР», т. I, стор. 28
- *Стрижово:** село на р. Буг 25 — «Болезлав», стор. 108; «Акты ВК», т. XIX, 1892, стор. 52—54, т. XXIII, 1896, стор. 42, 43, 46, 144, 145, 147, 148; П. Иванов, ЗНТШ, стор. 120
- *Струга:** Струги (род. відм.) острів 6 — В. Ляскоронський, «Иностр. карты», стор. 15, «Боплан», I, стор. 15
- Стрынов(ъ) Рог(ъ) ліс** 31
- Стынь потіокъ** 1
- *Стырь:** Стыромъ, по Стыру річка, п. пр. Прип'яті 6 — А. Забелін, «В.-ст. обзор.», стор. 23; «Архив ЮЗР», ч. VII, т. I, 1886, стор. 153, 165; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 3; КС, 1882, I, стор. 88, 508; 1883, VII, стор. 427; 1896, I, стор. 18; 1899, IV, стор. 38; «Акты ВК», т. XVIII, 1891, стор. 236, 375; «Зап. Од. общ.», т. X, стор. 375; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 175, 176; «Літ. Самовидця», стор. 23; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 13, 136, 184, 222; «Указатель», стор. 772; М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.», т. III, стор. 7; А. Андріяшев, «Очерк ист.», стор. 84; М. Барсов, «Материалы», стор. 103; AGZ, т. II, 1870, стор. 63; «Инш. матер.»
- *Судомирь:** У(у) Судомири місто 17, 48 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 45; М. Бельский, «Kronika», стор. 91; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 1, 3, 26, 41, 111
- *Судомирская земля:** Судомирскон земль (род. відм.) съ... землями... Судомирскою 14, 17 див. Судомирь
- *Соутычка:** врьхъ Соутычкы 1
- *Съверская земля:** землю Съверскую 59
- *Съножати** Бѣлошевы: ѿ(т) Бѣлошевъ съножати 12
- Сянокъ:** Сяноцькыи (прикм.) місто 12
- *Сянь:** до Сяну річка 55
- *Сахово:** противъ Сахова село 64 — «Акты ЗР», т. I, стор. 43, 44
- *Теребовльская волость:** оу Теребовльскии волости 60
- Теремьное,** теременский, теременьское (род. відм., прикм.) село 6 — «Описание», стор. 10; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 239; ч. VI, т. I, 1876, стор. 10, 256; ч. III, т. IV, 1914, стор. 729; КС, 1898, I, стор. 18; 1899, I, стор. 97; «Акты ЮЗР», I, 1863, стор. 261; «Акты ВК», т. II, 1866, стор. 212; «Чтения Общ. Нест. Летопис.», кн. XVIII, розд. III, стор. 63
- Тернава:** Тернаву річку л. пр. Дністра 28 — В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 11, 14, «Иностр. карты», стор. 11, 14; М. Барсов, «Очерки», стор. 100; П. Маштаков, «Список», стор. 25
- *Тышковичи:** оу Тышковичи(х), оу Тышковичехъ, оу Тышкови(ч) село 51
- *Тонмо:** ѿ(т) Тонма село 78
- *Толочокъ:** Толочку 78
- *Тольмачъ:** на Тольмачи село під Коломиєю на р. Прут 71 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 15; В. Ляскоронський, «Боплан», I, стор. 10, «Иностр. карты», стор. 9, 10; ЗНТШ, 1898, т. XXI, стор. 2, т. XXVIII, стор. 24, 37, 38, 45, 46, 48, 114, 121; «Акты ЮЗР», т. I, 1863, № 5; М. Барсов, «Материалы», стор. 199; «Указатель», стор. 475; КС, 1885, II, стор. 296; Г. Ступницький, «Geograf.-st. opis»
- *Тополный:** Тополного (род. відм.) острів 6
- Торунь,** ис Торуня місто на р. Віслі 8 — М. Стрийковский, «Kronika», стор. 49; «Болезлав», стор. 108; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 335, 337; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 63, 82; ч. I, т. VI, 1883, стор. 701; ч. VIII, т. V, 1907, стор. 92; «Літ. Величка», т. I, стор. 234, 246, 248, 249, 254, 264—266, 279, 315, 347, 352, 353, 356—358, 368, 429, 432, 435, 454; КС, 1898, VI,

стор. 320; А. Лонгінов, «Гр. Юрия II», стор. 11

Точывско Пичеви село 6

Троки, от (около) Троковъ, оу Троцьхъ (Троцехъ), троекое (прикм.) місто, волость 40, 56, 58, 75, 78 — «Собр. др. гр.», стор. XXXIX; М. Стрийковский, «Кроника», стор. 7, 280, 283, 369; М. Бельский, «Кроника», стор. 124, 139; А. Прохаска, «Codex», стор. XLII, CXCIХ; П. Батюшков, «Белоруссия», 65, 66; Е. Карский, «О языке», стор. 28, 30; «Архив ЮЗР», ч. VIII, т. IV, 1907, стор. 106; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 311, 343, 360; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224; ЗНТШ, 1897, т. XX, стор. 18; Я. Михаловский, «Księga», стор. 801

Травиники село під Троками 40

***Тръговище**: У Тръговище столица угров-влахійських князів 52

Тул(ч)ино дворище 64

Тургенево село 40

***Турейск** Володимирський: оу Турейску в Володимирському місто на Волині 57 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 18

Турь'а, по Турью річка, пр. Прип'яті 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145; «Акты ЗР», т. I, стор. 43

***Тферь**: ко(во) Тфери, Тфери місто 23, 63 — «Акты ЗР», т. I, стор. 46, 47, 66, 100, 135, 288; «Літ. Величка», т. I, стор. 192; «Літ. Самовидця», стор. 304; М. Барсов, «Материалы», стор. 194; В. Татищев, «История», т. IV, стор. 99, 375; «Книга б. ч.», стор. 125

Узворотвичи (Зворотвичі) село під Перемислем 17 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 22

***Улица** Замковая: зъ улицы Замковое 49

***Оуимия**: по Оуимию село на схід від Володимира Волинського 19 — «Arch. Sang.», т. I, стор. 153, т. III, стор. 116, т. IV, стор. 64; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 145; «Акты ЗР», т. I, 1846, стор. 128

***Оула**: на Оуль на рѣць 76

Оуоуновa Ловища мікротопонім 12

***Угро-Влахійская** земля: Угро-влахійской земли 52

***Фалелыієвич** дворище: Фалелыієвич дворища 51

Фецеви(ч) дворище 51

Хмелевъ місто на Буковині 65 — Я. Головацький, «Памятники», 1867, стор. 15; AGZ, т. IV, 1873, стор. 164

***Ходорково**: межі Ходорковимъ селомъ 24

***Холмская** земля: Холмскую землю 14 — М. Стрийковский, «Кроника», стор. 15, 20; М. Волков, «Стат. св.», стор. 31; «Собр. др. гр.», стор. LX; «Акты ЗР», т. I, стор. 33, 247, 266, 288, 370; ЗНТШ, 1897, т. XVIII, стор. 16; 1898, т. XXII, стор. 24, т. XXXI—XXXII, стор. 26, 29; 1909, т. LXXIV, стор. 167, 168; 1910, т. XCV, стор. 183; KC, 1882, V, стор. 209; 1883, III, стор. 653—657; VII, стор. 418; 1884, X, стор. 390; 1898, II, стор. 257, III, стор. 400, V, стор. 207; 1900, IX, ч. II, стор. 78; 1905, VII—VIII, ч. II, стор. 67; «Акты ВК», т. XIX, 1892, стор. 2, 55—57, 60, 61, 73, 76, 95, 99, 110, 136, 154, 209, 231, 319; т. XXIII, 1896, стор. 9, 16, 30, 31, 76, 115, 126, 171, 192, 205, 240, 241, 253—255; т. XXVII, 1900, стор. 29, 32, 42, 47, 48, 50, 54, 59—63, 74, 85, 128, 130, 234; «Архив ЮЗР», ч. I, т. I, 1859, стор. 7, 9—11; ч. I, т. III, 1864, стор. 321; ч. I, т. VI, 1909, стор. 4, 5, 8, 105, 538, 603; ч. VII, т. I, 1886, стор. 26, 27; ч. VIII, т. III, 1909, стор. 74; «Указатель», стор. 502, 503; А. Андріашев, «Очерк ист.», стор. 36, 81, 83, 85, 86, 91; М. Барсов, «Материалы», стор. 208; В. Татищев, «История», т. II, стор. 200; М. Тихомиров, СРГ, стор. 224, 235; Д. Зубрицкий, «Крит.-истор. пов.», стор. 131, «История», т. III, стор. 249, 266, 285; «Аноним», стор. 24; А. Лонгінов, «Червен гор.», стор. 188, 347, «Гр. Юрия II», стор. 32—39; В. Площанський, «Прошл. Холм. Руси», стор. 43; П. Иванов, «Истор. судьбы», стор. 188, і далі; П. Батюшков, «Белоруссия», стор. 77; М. Любавський, «Очерк», стор. 30; AGZ, т. V, 1875, стор. 204; Я. Михаловський, «Księga», стор. 587, 636, 795, 799; Й. Лелевель, «Dzieje», стор. 171; Т. Vaga, «Historya», стор. 129

***Холмъ**: оу Холмъ 14

Холохолна погост, можливо, Колоколна
15 — А. Кримський, «Укр. грам.»,
стор. 540

*Хотарь Шьшербовський: Шьшербовського
Хотаря 55

*Хурмокгола: до Хурмокголы 40

Цепинь гора під Чернівцями, на якій був
замок 65 — Я. Головацький, «Памят-
ники», 1867, стор. 15

Цуцнево село на р. Буг 25 — «Болеслав»,
стор. 108; «Акты ВК», т. XIX, 1892,
стор. 52, т. XXIII, 1896, стор. 144;
П. Иванов, ЗНТШ, стор. 120

Черменський?: доловь Черменского 5

*Черемошна: до Черемошной село 5 —
AGZ, т. X, 1884, № 513

Черемхово присілок 64

Черепыне село 36

Чирвоны потокъ 1

Чолница, Чолницею річка 6 — «Архив
ЮЗР», ч. VIII, т. III, 1909, стор. 218

Чорный лесокъ 6 — «Акты ЗР», т. I,
стор. 43

*Чорный пѣсокъ: ω(т) Чорного Пѣска 58

*Чорторыская дорога: дороги Чорторыское
6 — «Указатель», стор. 560; «Архив
ЮЗР», ч. VIII, т. III, 1909, стор. 487

*Чуданово: з Чудановомъ село 6

*Чудова могила: до Чудовы могилы 6

Чюрсачвцы село 55

*Чыжовка: до Чыжовки, Чыжовку річка?
6 — А. Забелін, «В.-ст. обозр.»,
стор. 289

Чагрово село 64

*Шатен: до ω(т) противъ Шатеевъ село? 40

Шеломыньское поле 36

*Шепинская земля: земли Шепинской 83

Шьшербовський Хотарь: Шьшербовського
хотаря 55

Шидловъ, Шидлова село 80 — М. Бель-
ський, «Kronika», стор. 91

Шловиншува село 40

*Щирокъ: на Щирку село 21

*Юльтохова Росоха: до Юльтоховы Росо-
хы 5

Юшковское поле 15

*Ямчинь: на Ямчинь село 69

*Яровиця: з Яровицею передмістя
м. Луцька на правому березі р. Сты-
ра 6 — «Архив ЮЗР», ч. I, т. VI,
1883, стор. 507, 518—520; ч. VIII,
т. III, 1909, стор. 214; ч. III,
т. IV, 1914, стор. 155; ч. II, т. I, 1861,
стор. 10; «Указатель», стор. 926;
М. Теодорович, «Ист.-ст. опис.»,
т. IV, стор. 315; А. Яблоновський,
«Zródła», т. VI, стор. 106; т. VIII,
стор. 33, 91, 107

*Ярославльська волость: ω(т) Ярос-
лавльської (Ярославської) волости
28, 38

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- A. G. — Archiwum Główne Akt Dawnych.
- A G Z — Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczy Pospolitej polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie wskutek fundacji śp. A'lexandra hr. Stadnickiego, wydane staraniem Galicyjskiego wydziału krajowego, t. I—XVI, Lwów, 1868—1894.
- «А к т ы» — Русская историческая библиотека, издаваемая Археографической комиссией, т. XV. Акты из метрики литовской 1374—1529, СПб., 1895.
- «А к т ы АЭ» — Акты, собранные в библиотеках и архивах Российской империи Археографической экспедицией Императорской Академии наук. Дополнено и издано высочайше учрежденной комиссией (1294—1598), т. I, СПб., 1836.
- «А к т ы ВК» — Акты, издаваемые Виленской комиссией для разбора древних актов, Вильно, 1865—1912.
- «А к т ы ЗР» — Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией, т. I—VI, СПб., 1846—1855.
- «А к т ы и с т о р.» — Акты исторические, относящиеся к России, извлеченные из иностранных архивов и библиотек, издаваемые А. И. Тургеневым, т. I, СПб., 1841.
- «А к т ы ЮЗ» — Акты, относящиеся к истории заселения юго-западного края, т. I—XII.
- «А к т ы ЮЗР» — Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, т. I—XI, СПб., 1863—1879.
- А н д р і я ш е в А., «Очерк ист.» — А. М. А н д р і я ш е в, Очерк истории Волинской земли до конца XIV столетия (с картой Волинской земли), Киев, 1887.
- А н т о н і І., «Opowiadania» — I. A n t o n i, Opowiadania historyczne, ks. II, Lwów, 1875.
- А н т о н і І., «Zameczki» — I. A n t o n i, Zameczki podolskie na kresach multańskich. Wydanie drugie przerobione i powiększone przez autora, t. II. Kamieniec nad Smotryczem, Warszawa, 1880.
- А н т о ш и н М., «Закарп. гр.» — Н. С. А н т о ш и н, Закарпатська грамота 1404 г., «Научные записки Ужгородского государственного университета», т. XIII, Львов, 1955.
- Arch. — Archiwum państwowe w Krakowie, oddziały na Wawelu.
- «A r c h i v a» — B. H a s d e u, Archiva istorică a României, Collecțiune critică de dokumente asupra trecutului români, t. I, București, 1864.
- «А р х и в ЮЗР» — Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов, учрежденной при Киевском военном, Подольском и Волинском ген.-губернаторе, Киев, 1859—1914.
- «A r c h. S a n g.» — Archivum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie wydane nakładem właściciela, pod kierownictwem Ż. L. Radziwińskiego przy współudziale P. Skobielskiego i B. Gorczaka, t. I—IV, Lwów, 1886—1887.
- «А р х. с. б.» — Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, издаваемый при управлении Виленского учебного округа, т. I—XI, Вильно, 1865—1890.
- A. S. — Archivum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie.
- A t h e n a e u m — Athenaeum. Pismo zbiorowe poświęcone historii, filozofji, literaturze, sztukom it. d. Wydawca J. I. Kraszewski, t. II, Wilno, 1842.
- A.-Ч у ж б и н с к и й, «Очерки» — А. С. А ф а н а с ь е в - Ч у ж б и н с к и й, Поездка в Южную Россию, ч. 2. Очерки Днестра, СПб., 1863.
- Б а г а л і й Д., «История» — Д. Б а г а л е й, История Северной земли до половины XIV ст., вып. I, Киев, 1878.
- Б а г а л і й Д., «Очерки» — Д. И. Б а г а л е й, Очерки из истории колонизации и быта степной окраины Московского государства, т. I. История колонизации, М., 1887;

т. II. Материалы для истории колонизации и быта степной окраины Московского государства в XVI—XVII ст., собранные в разных архивах, Харьков, 1886.

Б а л і н с ь к и й М., «Hist. m. Wilna» — M. B a l i ŋ s k i, Historia miasta Wilna, t. I, Wilno, 1836.

Б а л і н с ь к и й М., «Staroż. Pol.» — M. B a l i ŋ s k i, S. L i p i ŋ s k i, Starożytna Polska, t. III, Warszawa, 1886.

Б а л ь ц е р О., «Genealogia» — O. B a l z e r, Genealogia Piastów, t. II, Kraków, 1895.

Б а н т и ш - К а м е н ь с к и й Д., «История» — Д. Б а н т ы ш - К а м е н с к и й, История Малой России, М. 1870.

Б а р а н о в и ч О., «Залюднення» — О. Б а р а н о в и ч, Залюднення Волинського воєводства в першій половині XVII ст., Київ, 1930.

Б а р б а ш е в А., «Витовт» — А. Б а р б а ш е в, Витовт и его политика до Грюнвальдської битви, СПб., 1885.

Б а р б а ш е в А., «Очерк» — А. Б а р б а ш е в, Витовт. Последние двадцать лет княжания, 1410—1430 (Очерк литовско-русской истории XV в.), СПб., 1891.

Б а р с о в М., «Материалы» — Н. П. Б а р с о в, Материалы для историко-географического словаря России, Вильно, 1865.

Б а р с о в М., «Очерки» — Н. П. Б а р с о в, Очерки русской исторической географии. География Начальной летописи, Варшава, 1873.

Б а т ь о ш к о в П., «Белоруссия» — П. Н. Б а т ь о ш к о в, Белоруссия и Литва. Исторические судьбы северо-западного края, СПб., 1890.

Б а т ь о ш к о в П., «Волинь» — П. Н. Б а т ь о ш к о в, Волинь. Исторические судьбы юго-западного края, СПб., 1888.

Б а т ь о ш к о в П., «Памятники» — П. Н. Б а т ь о ш к о в, Памятники русской старины в западных губерниях, вып. 8. Холмская Русь, СПб., 1885.

Б а т ь о ш к о в П., «Подолія» — П. Н. Б а т ь о ш к о в, Подолія. Историческое описание, СПб., 1891.

В. Cz.—Biblioteka czartoryskich w Krakowie.

Б е в з е н к о С., «Доповіді та повідомлення» — С. П. Б е в з е н к о, До історії категорії роду іменників в українській мові, «Доповіді та повідомлення Ужгородського державного університету. Серія філологічна», № 5, Ужгород, 1960.

Б е в з е н к о С., «З істор. коментар.» — С. П. Б е в з е н к о, З історичних коментарів до українського словотвору, «Наукові записки Ужгородського державного університету», т. XXXVII, Львів, 1959.

Б е в з е н к о С., «З іст. словотв.» — С. П. Б е в з е н к о, З історії словотвору дієслів української мови, «Наукові записки Ужгородського державного університету», т. XXXV, Львів, 1958.

Б е в з е н к о С., «Істор. морф.» — С. П. Б е в з е н к о, Історична морфологія української мови, Ужгород, 1960.

Б е в з е н к о С., «Нариси» — С. П. Б е в з е н к о, Нариси з історичної граматики української мови. Морфологія, Київ, 1953.

«Б е л о р у с . а р х .» — Белорусский архив древних грамот И. Григоровича, ч. 1, М., 1824, ч. 2, М., 1828.

Б е р ш а д с ь к и й С., «Рус.-евр. арх.» — Русско-еврейский архив. Документы и материалы для истории евреев в России, т. I—III, Документы и реестры к истории литовско-русских евреев (1388—1555), Собрал и издал С. А. Бершадский, СПб., 1882.

Б е с т у ж е в - Р ю м і н К., «Русск. ист.» — К. Н. Б е с т у ж е в - Р ю м и н, Русская история, т. II, вып. 1, СПб., 1885.

Б е л ь е в І., «Рассказы» — И. Б е л ь е в, Рассказы из русской истории, кн. 1, М., 1865.

Б е л ь с ь к и й М., «Kronika» — Kronika Marcina Beilskiego, t. II, Sanok, 1856.

Б о г д а н І., «Vechile» — Vechile Critike moldvenești până La Urechia. Texte slave cu studii, traduceri și note de Joan Bogdan, București, 1891.

Б о г д . Х м е л ь н . — Возз'єднання України з Росією. Документи і матеріали в трьох томах, т. III, М., 1953. Російська назва: Воссоєдинение Украины с Россией. Документы и материалы в трех томах.

Бодянский О., «Ист. Руссов» — О. Бодянский, История Руссов или малой России, М., 1846.

«Болеслав» — Болеслав Юрий II князь всей Малой Руси. Сборник материалов и исследований, сообщенных О. Гонсиоровским, А. А. Куником, А. С. Лаппо-Данилевским, И. А. Линниченко, С. Л. Пташицким и И. Ржежабеком, СПб., 1907.

Борковський В., Кузнецов П., «Истор. грам.» — В. И. Борковский, П. С. Кузнецов, Историческая грамматика русского языка, М., 1963.

Борковский В., «Синтаксис» — В. И. Борковский, Синтаксис древнерусских грамот, т. II, М., 1958.

Будде Е., «Лекции» — Е. Ф. Буддэ, Лекции по истории русского языка, Казань, 1907.

Будилович А., «Памятники» — А. Будилович, Чудотворная икона пресвятой богородицы в г. Холме, «Памятники русской старины в западных губерниях», издаваемые с высочайшего соизволения П. Н. Батюшковым, вып. 7. Холмская Русь, СПб., 1885.

Бузук П., «Нарис іст.» — П. Бузук, Нарис історії української мови, Київ, 1927.

Булаховський Л., «Мовознавство» — Л. А. Булаховський, 3 історичних коментаріїв до української мови, «Мовознавство», 1951, № 9.

Булаховський Л., «Наук. зап.» — Л. А. Булаховський, 3 історичних коментаріїв до літературної української мови, «Наукові записки Київського державного університету», т. VI, вип. I, Київ, 1947.

Вага Т., «Historya» — Teodor Waga, Historya książąt i królów polskich. Krótko zebrana, dla lepszego użytku znacznie przerobiona i pomnożona, Wilno, 1824.

Вавовський Б., «Dzieje» — B. Wapowski, Dzieje korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego od roku 1380 do 1535, ze swiego odkrytego spótczszego rękopismu z języka łaćińskiego przetłumaczył M. Malinowski, t. I—II, Wilno, 1847.

Василевський А., «Ист. г. Вильны» — А. Василевский, История города Вильны, «Памятники русской старины в западных губерниях», издаваемые с высочайшего соизволения П. Н. Батюшковым, вып. 5, СПб., 1872.

Василенко І., «Истор. грам. р. я.» — И. А. Василенко, Историческая грамматика русского языка. Сборник упражнений, изд. 2, М., 1965.

«Вестн. Европы» — Вестник Европы, составляемый Михаилом Каченовским, ноябрь — декабрь, № 21—22. Смесь, М., 1828.

«Вест. ЮЗ и ЗР» — Вестник Юго-Западной и Западной России. Историко-литературный журнал, т. II, Киев, 1862.

Волков М., «Стат. св.» — Н. В. Волков, Статистические сведения о сохранившихся древнерусских книгах XI—XIV веков и их указатель, [СПб.], 1897.

Вольф А., «Mazow. zap.» — A. Wólf, Mazowieckie zapiski herbowe z XV i XVI wieku, Kraków, 1937.

Вольф Й., «Ród» — Józef Wólf, Ród Gedimina, Kraków, 1886.

Вольф Й., «Senatorowie» — Józef Wólf, Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386—1795, Kraków, 1885.

Востоков О., «Описание» — А. Востоков, Описание русских и словенских рукописей Румянцевского музея, СПб., 1842.

«Временник» — Временник императорского Московского общества истории и древностей российских, кн. 3. Смесь, М., 1849.

Гандельсман М., «Księga» — M. Handelsman, Księga ziemska płońska 1400—1417. Najdawniejsze księgi sądowe mazowieckie, t. I, Warszawa, 1920.

Голембйовський Я., «Dzieje» — Dzieje Polskie za Władystawa Jagiełły J. Gołębiewskiego, t. I, Warszawa, 1846.

Головацький Я., «Памятники», 1865 — Я. Головацкий, Памятники дипломатического и судебно-делового языка русского в древнем Галицко-Володимирском княжестве и в смежных русских областях с второй половины XIV ст., «Науковий збірник, издаваемый Литературным обществом Галицко-русской матиці», вып. 3, Львов, 1865.

Головацький Я., «Памятники», 1867 — Я. Головацкий, Памятники дипломатического и судебно-делового языка русского в древнем Галицко-Володимирском княжестве и в смежных русских областях в XIV и XV ст., Львов, 1867.

Головацький Я., «Хрестоматія» — Я. Головацький, Хрестоматія церковно-славянська і древне-руська в пользу учеников высшей гимназии в цес. кор. Австрийской державе, Відень, 1854.

Голубев С., «П. Могила» — С. П. Голубев, Петр Могила, Киев, 1883.

Голубинський Є., «Історія» — Е. Голубинський, История русской церкви, т. II, М., 1900.

Горжицький К., «Pałaczenie» — K. Gorzyski, Pałaczenie Rusi Czerwonej z Polska za Kazimierza W., Lwów, 1889.

Грабовський М., Пшездзецький О., «Źródła» — M. Grabowski, A. Przezdzieski, Źródła do dziejów polskich, t. I, Wilno, 1843.

Гребеняк В., ЗНТШ—В. Гребеняк, Сліди скитської культури в Галичині, «Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка», т. CXVII, Львів, 1914.

Гуковський К., «Кр. оч. Ков. губ.» — К. П. Гуковский, Краткий исторический очерк Ковенской губернии, Ковно, 1889.

Гумецька Л., «Втор. прийм.» — Л. Л. Гумецька, Вторинні прийменники і їх синтаксичні функції в українських граматах XIV—XV ст., «Дослідження і матеріали з української мови», т. IV, Київ, 1961.

Гумецька Л., «Втор. спол.» — Л. Л. Гумецька, Вторинні сполучники і їх синтаксичні функції в українських граматах XIV—XV ст., «Дослідження і матеріали з української мови», т. II, Київ, 1960.

Гумецька Л., «Мовознавство» — Л. Л. Гумецька, Нариси з історії української мови. Словотворча будова чоловічих особових назв в українській активній мові XIV—XV ст., «Мовознавство», 1952, № 10.

Гумецька Л., «Перв. прийм.» — Л. Л. Гумецька, Первинні прийменники і їх синтаксичні функції в українських граматах XIV—XV ст., «Дослідження і матеріали з української мови», т. III, Київ, 1960.

Гумецька Л., «Словотв. присл.» — Л. Л. Гумецька, Словотвір прислівників української активної мови XIV—XV ст., «Українська мова в школі», 1957, № 6.

Гумецька Л., «Словотв. сист. числ.» — Л. Л. Гумецька, Словотворча система числівників української активної мови XIV—XV ст., «Питання слов'янського мовознавства», кн. 5, Львів, 1958.

Гумецька Л., «Топограф. назви» — Л. Л. Гумецька, Топографічні назви української активної мови XIV—XV ст., «Дослідження з мови та літератури», Київ, 1957.

Гумецька Л., «Функції» — Л. Л. Гумецька, Функції первинних сполучників в українській активній мові XIV—XV ст., «Дослідження і матеріали з української мови», т. I, Київ, 1959.

Гунафалві П., «Die Rumänen» — Pál Hunfalvy, Die Rumänen und ihre Ansprache, Wien und Teschen, 1883.

«Густ. літ.» — Густинская летопись, Полное собрание русских летописей, т. II, СПб., 1843.

Данилович І., «Latopisiec Litwy» — Latopisiec Litwy i kronika Ruska: z rękopisu sławiańskiego przepisane; wypisami z wremiennika sofijskiego pomnożone; przypisami i objaśnieniami, dla czytelników polskich potrzebnymi, opatrzone; staraniem i pracą Ignacego Daniłowicza, profesora zwyczajnego w cesarskim uniwersytecie Charkowskim, naprzód w Dzienniku Wileńskim roku 1824 częściami ogłaszane, a teraz w jedno zebrane, dokończone i przedrukowane nakładem i drukiem A. Marcinowskiego, Wilno, 1827.

Данилович І., «Skarbiec» — I. Daniłowicz, Skarbiec dyplomatów papieskich, cesarskich, króleskich, książących władz i urzędów posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów, t. I—II, Wilno, 1860.

Дашкевич М., «Заметки» — Н. Дашкевич, Заметки по истории литовско-русского государства, Киев, 1885.

Дашкевич М., «Унив. изв.» — Н. Дашкевич, Борьба культур и народностей в Литовско-Русском государстве, «Университетские известия», т. I, Киев, 1884, октябрь.

Дембовецький О., «Опыт» — А. С. Дембовецкий, Опыт описания Могилевской губернии в историческом, физико-географическом, этнографическом, промышлен-

ном, сельскохозяйственном, лесном, учебном, медицинском и статистическом отношениях. В 3-х кн., Могилев на Днепре, 1882.

«Dziennik» — Dziennik Wileński, t. I, 1882, styczeń — kwiecień, Wilno. Розділ: «Palaeographia Sławińska», під заголовком «Dekret W. X. L. Witolda, względem sporów na ów czas zaszłych o lowy między biskupem wileńskim a Wikhaylem, z krótkiem jegoż opisaniem», підготував до друку Symon Żukowski.

Дзяліньскі А., «Zb. praw lit.» — Zbiór praw litewskich od roku 1389 do roku 1529. Tudzież rozprawę sejmową o tychże prawach od roku 1544 do roku 1563 A. F. Działyńskiego, Poznań, 1841.

Длугош Я., «Dziela» — Jan Długosz, Dziela wszystkie, t. I—II, Kraków, 1867—1868.

Длугош Я., «Historiae» — J. Długosii, Historiae Polonicae, t. I, Cracoviae, 1876. Довнар-Запольський М., «Договоры» — М. В. Довнар-Запольский, Из истории литовско-польской борьбы за Волинь. Договоры 1366 г., Киев, 1896. «Documente» — Documente provitoare istoria României, veacul XIV, XV. A Moldova, vol. I (1384—1475). Edita Acedmiei Republicii Populare Române, 1954.

«Dodatek tygodniowy» — Dodatek tygodniowy przy «Gazecie Lwowskiej», 1857, № 4. «Документы» — Документы, объясняющие историю западно-русского края и его отношения к России и к Польше, СПб., 1865.

«Дополнения» — Дополнения к Актам историческим, относящимся к России, собраны в иностранных архивах и библиотеках и изданы Археологической комиссией. Латинська назва: Supplementum ad historica Russiae monumenta ex archivis ac bibliothecis extraneis depremta, et a collegio archeographico, СПб., 1848.

Д. р. — фонд Дипломы пергаминоу.

«Др. Рос. Вивл.» — Древняя Российская Вивлиофика, или собрание древностей российских, до истории, географии и генеалогии касающихся, издаваемая Н. И. Новиковым, ч. 8 и 9, СПб., 1775, изд. 2, ч. 2, 3 и 4, СПб., 1788.

Дурново М., «Очерк» — Н. Дурново, Очерк истории русского языка, М. — Л., 1924 і (фототипічне видання) 1959.

Дурново М., «Хрестоматія» — Николай Дурново, Хрестоматия по истории русского языка, вып. I. Памятники XI—XV вв., М., 1914.

«Дух. и дог. гр.» — Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV—XVI вв., М. — Л., 1950.

Е. р. — Ewangelia pergaminowa XIV w.

Житецкий П., «Очерк» — П. Житецкий, Очерк звуковой истории малорусского наречия. Розділ: «Образцы письменного языка с признаками малорусского наречия», Киев, 1876.

ЖМНПр. — Журнал Министерства народного просвещения, СПб., 1871—1917.

Забелін А., «В.-ст. обзор» — А. Забелін, Военно-статистическое обозрение Волинской губернии, ч. 1, Киев, 1887.

«Zapiski» — Zapiski numizmatyczne, Wrocław, 1885, № 5.

«Зап. Од. общ.» — Записки императорского Одесского общества истории и древностей, т. I, Одесса, 1844, та ін.

Зарудняк О., «Наук. зап.» — О. Зарудняк, Из спостережень над керуванням давальним відмінком в українських пам'ятках ділового письменства XIV—XVII ст., «Наукові записки Одеського педінституту. Випуск філологічний», т. XVIII, Одеса, 1957.

Зарудняк О., «Пригл. упр.» — А. А. Зарудняк, Приглагольное управление в украинских памятниках деловой письменности XIV—XVII вв., Автореферат, Киев, 1959.

Зергоффер К., «Nazwy» — K. Zierhoffer, Nazwy miejscowe północnego Mazowsza, Wrocław, 1957.

Зиморович Й., «Pisma» — J. B. Zimorowicz, Pisma do dziejów Lwowa odnoszące się. Z polecenia reprezentacji miasta, wyd. K. Hek, Lwów, 1899.

ЗНТШ — Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка, Львів, т. I—XCVII, 1892—1911.

Зубрицкий Д., «Аноним» — Д. Зубрицкий, Аноним Гнезненский и Иоанн Длугош, Львов, 1855.

Зубрицкий Д., «Ист. Гал. Руси» — Д. Зубрицкий, История Галицко-Владимирской Руси, Львов, 1863.

Зубрицкий Д., «История» — Д. Зубрицкий, История древнего Галицко-Русского княжества, ч. 3, Львов, 1855.

Зубрицкий Д., «Hist. m. Lwowa» — D. Zubrycki, Historia miasta Lwowa, Lwów, 1844.

Зубрицкий Д., «Крит.-истор. пов.» — Д. Зубрицкий, Критико-историческая повесть временных лет Червонной, или Галицкой Руси, М., 1845.

Іванов П., ЗНТШ — П. Іванов, Картка з історії Волині на початку XIV віку, «Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка», т. II, Львів, 1893.

Іванов П., «Истор. судьбы» — П. А. Иванов, Исторические судьбы Волынской земли с древнейших времен до конца XIV века, Одесса, 1895.

Іловайський Д., «Ист. Росс.» — Д. Иловайский, История России, т. II, Московско-Литовский период или собиратели Руси. Розділ: «Примечания ко II тому», М., 1896.

«І н ш. м а т е р.» — Іншомовні матеріали до історії міст і сіл України. Короткий бібліографічний покажчик, Львів, 1967.

«І п а т. л і т.» — Ипатьевская летопись, вып. I. Полное собрание русских летописей, издаваемое Государственной археологической комиссией Российской Академии наук, т. II, Петроград, 1923.

«Ист. Вестн.» — Исторический Вестник, СПб., 1889, октябрь.

«Ист. Молд.», 1951 — История Молдавии, т. I (От древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции), под ред. А. Д. Удальцова и Л. В. Черепнина, Кишинев, 1951.

«Ист. Молд.», 1965 — История Молдавской ССР, т. I (С древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции), отв. ред. Л. В. Черепнин, Кишинев, 1965.

«І с т. У к р.» — Історія України, т. I, під ред. О. К. Касименка, Київ, 1950.

Калужняцкий Е., «Documente» — Documente slavone din Arhivele imperiale din Moscva procurate de Nicolae Kretzulescu publicate cu traduceri latine și cu note de dr. Emil Kałuźniacki, у 2 частині I тому «Documente privitoare la Istoria Românilor culese de Ludoxiu de Hurmuzaki», Bucuresti, 1890.

Калужняцкий Е., «Кирилл. письмо» — Э. Калужняцкий, Кирилловское письмо у Румын, «Энциклопедия славянской филологии», издание Отделения русского языка и словесности Императорской Академии наук под ред. акад. В. Ягича, вып. 4. 2, Петроград, 1915.

Калужняцкий Е., Соболевский О., «Альбом» — Э. Калужняцкий и О. Соболевский, Альбом снимков с кирилловских рукописей румынского происхождения, Петроград, 1916.

Карамзин М., «История» — Н. М. Карамзин, История государства Российского, т. I—XII, СПб., 1818—1829.

Карашевич П., «Очерк» — П. Карашевич, Очерк истории православной церкви на Волыни, «Христианское чтение», ч. 1, СПб., 1855.

Карский Е., «Белоруссы» — Е. Ф. Карский, Белоруссы. Язык белорусского народа, т. I, М., 1955.

Карский Е., «Два документа» — Е. Ф. Карский, Два древнейших русских документа Главного архива Царства Польского в Варшаве, «Древности. Труды Археологической комиссии Императорского Московского Археологического Общества», издаваемые М. В. Довнар-Запольским, т. I, вып. 3, М., 1899.

Карский Е., «К вопросу...» — Е. Ф. Карский, К вопросу о разработке старого западно-русского наречия. Библиографический очерк, Вильно, 1893.

Карский Е., «О языке» — Е. Ф. Карский, О языке так называемых литовских летописей, Варшава, 1894.

Карский Е., «Сл. кирилл. палеограф.» — Е. Ф. Карский, Славянская кирилловская палеография, Л., 1928.

«Kwartalnik» — Kwartalnik historyczny, Lwów, 1898.

Кеппен П., «Список» — П. И. Кеппен, Список русским памятникам, служащим к составлению истории художеств и отечественной палеографии, М., 1822.

Керницький І., «Із спостережень» — І. М. Керницький, Із спостережень над формами давноминулого часу в староруських і староукраїнських пам'ятках, «Дослідження і матеріали з української мови», т. І, Київ, 1959.

«Київ і його предмістя» — Київ і його предмістя: Шулявка, Соломенка с Протасовым Яром, Байкова Гора и Демиевка с Саперной слободкой. По переписи 2 марта 1874 года, произведенной и разработанной Юго-Западным Отделом Императорского Русского Географического Общества, Киев, 1875.

«Київляни» — «Київлянин», издаваемый Михаилом Максимовичем, кн. 1—3, М., 1840—1850.

«Книга б. ч.» — Книга большому чертежу или древняя карта Российского государства, поновленная в разряде и списанная в книгу 1627 года, изд. 2, СПб., 1838, М. — Л., 1950.

«Kodeks» — Kodex diplomaticzny Malopolski, t. I—IV, Kraków, 1876—1905.

Коломієць Л., «О фразеол. соч.» — Л. И. Коломієць, О фразеологических сочетаниях языка украинских актов XIV—XVI вв., «Начальный этап формирования русского национального языка», Л., 1961.

Копія Д. Зубрицького — Копія Д. І. Зубрицького (грамота №80), що зберігається в архіві Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР, ф. К-57, од. зб. 5.

Костакеску М., «Documentele» — M. Costăchescu, Documentele moldovenesti înaintea de Ștefan cel Mare, vol. I, Iași, 1931.

Кохановський Я., «Codex» — J. K. Kochanowski, Codex diplomaticus et commemorationum Mazowiae generalis, t. I, Warszawa, 1919.

Коцебу А., «Свитригайло» — А. Ф. Коцебу, Свитригайло, великий князь литовский, СПб., 1835.

Коялович М., «Чтения» — М. О. Коялович, Чтения по истории Западной России, СПб., 1884.

Кримський А., «Укр. грамм.» — А. Крымский, Украинская грамматика, т. I, вып. 2, М., 1908.

Кромер М., «Hist. Pol.» — Polska. Czył. o położeniu, obyczajach, urządach i Rzeczpospolitej Królestwa Polskiego pr. M. Kromera. Książ dwójce. Przełożył z łacińskiego, potami i życiorysem autora uzupełnił Wład. Syrokoma, Wilno, 1853.

Крупович М. — Собрание государственных и частных актов, касающихся истории Литвы и соединенных с ней владений (от 1387 до 1710 года), изданное Виленской Археологической комиссией под ред. М. Круповича, Вильно, 1858. Польська назва: Zbiór dyplomatów rządowych i aktów prywatnych, posługujących do rozjaśnienia dziejów Łitwy i złączonych z nią krajów.

КС — Киевская старина. Ежемесячный исторический журнал, Киев, 1882—1906.

Кулеша Я., «Wiara» — Jan Alojzy Kulesza, Wiara prawosławna pismem świętym soborami oycami świętymi mianowicie greckimi y historyą kościelną, Wilno, 1704.

«Купча» — Центральний історичний державний архів УРСР у Львові, фонд «Ставропільський інститут у м. Львові», № 129, оп. 1, «Братський архів», в'язка 1, од. зб. 1. «Купча грамота (на пергаменті) на монастирську землю між боярами «Крылошами» св. Івана і Хонькою Васковою Дядьковича жінкою», 1378 р.

Курашків В., «Gramoty» — W. Kuraszkiewicz, Gramoty halicko-wołyńskie XIV—XV wieku, Studium językowe, Kraków, 1934.

Курашків В., Вольф А., «Zapiski» — W. Kuraszkiewicz, A. Wolff, Zapiski i rotły polskie XV—XVI wieku z ksiąg sądowych ziemi warszawskiej, «Prace Komisji Językowej Polskiej Akademji Umiejętności», № 36, Kraków, 1950.

Лазаревський О., «Описание» — А. Лазаревский, Описание старой Малороссии, т. I. Полк Стародубский, Киев, 1889.

Лебедев С., «Истор.-крит. рассужд.» — С. Лебедев, Историко-критические рассуждения о степени влияния Польши на язык и на устройство училищ в России, СПб., 1848.

Левицький Й., «Грамматика» — Grammatik der Ruthenischen oder klein-russischen Sprache in Galicien von J. Lewicki. Слов'янська назва: Грамматика языка русского в Галиции. Розділ: «Anhang zur ruthenischen Grammatik», Перемишль, 1834.

Лелевель Й., «Dzieje» — J. Lelewel, Dzieje Litwy i Rusi aż do uniji z Polską w Lublinie 1569 zawartoj, Poznań, 1839.

Лелевель Й., «Księgi» — J. Lelewel, Księgi ustaw Polskich i Mazowieckich, Wilno, 1824.

Леонтович Ф., «Источники» — Ф. И. Леонтович, Источники русско-литовского права, Варшава, 1894.

Леонтович Ф., «Очерк» — Ф. И. Леонтович, «Очерк истории литовско-русского права», СПб., 1894.

Лер-Сплавинський Т., «O pochodzeniu» — T. Lerg-Splawinski, O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian, «Prace Instytutu Zachodniego», № 2, Poznań, 1948.

Линниченко І., «Архивы в Галиции» — И. А. Линниченко, Архивы в Галиции, «Киевская старина», т. XXIII, октябрь, Киев, 1888.

Линниченко І., ЖМНПР. — И. Линниченко, Критический обзор новейшей литературы по истории Галицкой Руси, «Журнал Министерства народного просвещения», июнь, СПб., 1891.

Линниченко І., «Сусп. верстви» — І. А. Линниченко, Суспільні верстви Галицької Русі XIV—XV в., Львів, 1899.

Линниченко І., «Черты из ист.» — И. Линниченко, Черты из истории сословий Юго-Западной Галицкой Руси, XIV—XV в., М., 1894.

«Літ. Биховця» — Т. Сушицький, Західно-руські літописи як пам'ятки літератури, ч. I, «Збірник Історико-філологічного відділу Української Академії наук», вип. 2, Київ, 1921.

«Літ. Величка» — Летопись событий в Юго-Западной России в XVII веке. Составил Самоил Величко, бывший канцелярист канцелярии войска Запорожского, 1720. Издана Временной комиссией для разбора древних актов, Киев, т. I, 1848, т. II, 1851, т. III, 1855, т. IV, 1864.

«Літ. Граб'янки» — Действия презельной и от начала поляков крвавшой небывалой брани Богдана Хмельницкого, гетмана запорожского, с поляки, за найяснейших королей полских Владислава, потом и Каземира, в року 1648, отправоватися начатой и за лет десять по смерти Хмельницкого неоконченной, з розних летописцов и из диариуша, на той войне писанного, в граде Гадячу, трудом Григория Грабянки собранная и самобитных старожилов свидетельства утвержденная. Року 1710. Издана Временной комиссией для разбора древних актов, Киев, 1854.

«Літ. Самовидця» — Летопись Самовидца о войнах Богдана Хмельницкого и о междоусобицах, бывших в Малой России по его смерти. Доведена продолжателями до 1734 года, «Чтения в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете», № 1, 2, М., 1846, і окреме видання, М., 1846.

Лонгинов А., «Гр. Юрия II» — А. В. Лонгинов, Грамоты малорусского князя Юрия II и вкладная запись князя Юрия Даниловича Холмского XIV в., «Чтения в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете», кн. 2, М., 1887.

Лонгинов А., «Червен. гор.» — А. В. Лонгинов, Червенские города, Варшава, 1885.

Лопарев Х., «Описание» — Хрисафон Лопарев, Описание рукописей Императорского Общества любителей древностей письменности, ч. I, СПб., 1892.

Любавський М., «Обл. дел.» — М. К. Любавский, Областное деление и местное управление Литовско-Русского государства ко времени издания первого литовского статута. Исторические очерки, М., 1892.

Любавський М., «Очерк» — М. К. Любавский, Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно, М., 1910, і в «Чтениях в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете», № 1, М., 1911.

Любомірський Т., «Kodeks» — Т. Lubomirski, Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego, Warszawa, 1863.

Ляскоронський В., «Боплан» — В. Г. Ляскоронский, Боплан и его историко-географические труды относительно Южной России, I. Описание Украины, II. Карты Украины, Киев, 1901.

Ляскоронський В., «Иностр. карты» — В. Г. Ляскоронский, Иностранные карты и атласы XVI—XVII вв., относящиеся к Южной России, Киев, 1898.

Ляскоронський В., «Русск. походы» — В. Г. Ляскоронский, Русские походы в степи в удельно-вечевое время и поход кн. Витовта на татар в 1399 году., СПб., 1907.

Макарий, «История» — Макарий (Булгаков — митрополит московский), История русской церкви в период монгольский, т. IV—V, СПб., 1884—1886.

Малиновський О., «Ярлык» — А. Ф. Малиновский, Ярлык хана Золотой Орды Тохтамыша и ярлыки крымских ханов: Менгли-Гирея, Девлет-Гирея и Газигирея, б. м. і р.

Мацейовський В., «Historya» — Historya prawodawstw Słowian przez Wacława Alexandra Macejowskiego. Z rękopisów i druków zupełnie nowo przerobione, i na sześć tomów postrzelone. Wydanie drugie, t. I—VI, Warszawa, 1856—1865.

Маштаков П., «Список» — П. Л. Маштаков, Список рек бассейна Днепра и Буга (южного), Петроград, 1917.

Медведев Ф., «Нариси» — Ф. П. Медведев, Нариси з української історичної граматики, Харків, 1964.

Медведев Ф., «Труди» — Ф. Медведев, Форми займенників в українських грамотах XIV—XV ст., «Учені записки Харківського університету, т. CI, Труди філологічного факультету», т. VII, Харків, 1959.

Медведев Ф., «Укр. гр.» — Ф. П. Медведев, Українські грамоти XIV—XV ст. як пам'ятки мови української народності, «Питання історичного розвитку української мови», Харків, 1962.

Межов В., «Русск. истор. библ.» — В. И. Межов, Русская историческая библиография, т. I, СПб., 1892.

Мельничук О., «Слов. мовозн.» — О. С. Мельничук, Видозміни оформлення речень непрямой модальності в історії української мови, «Слов'янське мовознавство», т. II, Київ, 1958.

«Мемуары» — Мемуары, относящиеся к истории Южной Руси, под редакцией В. Антоновича, вып. I, Киев, 1890.

«Metryka» — Metryka Księstwa Mazowieckiego z XV—XVI w., I Księga oznaczona nr. 333 z lat 1417—1429, Warszawa, 1918; II Księga oznaczona nr. 334 z lat 1429—1433, Warszawa, 1930, «Pomniki prawa wydawane przez Warszawskie Archiwum Główne», t. V і VI.

Милькович В., «Студия» — В. Милькович, Студия критична над историей русско-польской, ч. I, Львов, 1893.

Михаловський Я., «Księga» — Jakuba Michałowskiego wojskiego Lubeckiego a później kasztelana Bieckiego księga pamiętnicza z dawnego rękopisma będącego własnością Ludwika Hr. Morsztyna, wydana staraniem i nakładem c. k. Towarzystwa naukowego krakowskiego, Kraków, 1864.

Модзалевський В., «Гути» — В. Л. Модзалевський, Гути на Чернігівщині, Чернігів, 1914.

Модзалевський В., «Малоросс. род.» — В. Л. Модзалевский, Малороссийский родословник, т. I—IV, Киев, 1908—1914.

Молчановський М., «Очерк» — Н. Молчановский, Очерк известий о Подольской земле до 1434 г. (Преимущественно по летописям), б. м. і р.

«Монумента» — Monumenta ducum in Ostrog, т. I.

Мохов М., «Молдавия» — Н. А. Мохов, Молдавия эпохи феодализма, Кишинев, 1964.

Мохов М., «Феод. отн.» — Н. А. Мохов, Е. М. Руссеев, Н. В. Березняков, В. П. Коробан и Е. С. Гроссул, Феодальные отношения в Молдавии в период XIV—XVIII веков, Кишинев, 1950.

Нарбут Ф., «Dzieje» — T. Narbutt, Dzieje starożytne narodu Litewskiego, t. IV—V, Wilno, 1837—1838.

Нарбут Ф., «Hist. Litwy» — F. Narbutt, Historia Litwy, t. IV, Wilno, 1852.

Нарбут Ф., «Pomniejsze pisma» — F. Narbutt, Pomniejsze pisma historyczne szczególnie do historyi Litwy odnoszące się, Wilno, 1856.

Нарушевич А., «Historya» — A. Narusiewicz, Historya naroda polskiego, t. VI, Warszawa, 1860.

Нелюбова І., «Конструкции» — И. Ф. Нелюбова, Конструкции с двойными падежами в русских и украинских грамотах XIV—XV веков, «Праці Одеського державного університету. Серія філологічних наук», вип. 15, Одеса, 1962.

Новицкий І., «Указатель» — И. П. Новицкий, Указатель к изданиям Временной комиссии для разбора древних актов, высочайше учрежденной при Киевском, Подольском и Волынском генерал-губернаторе (с 1845 по 1877 г.), т. I—II, Киев, 1878—1882.

Обнорский С., Бархударов С., «Хрестоматия» — С. П. Обнорский и С. Г. Бархударов, Хрестоматия по истории русского языка, ч. I, Л. — М., 1938.

Оболенский М., «Ярлык» — М. А. Оболенский, Ярлык Хана Золотой Орды Тохтамыша к польскому королю Ягайлу, М., 1850.

«Описаниє» — Описание Киево-Софийского собора по обновлении его в 1843—1853 годах, Киев, 1854.

«Описание Киев. Лавры» — Описание Киевопечерской Лавры с присовокуплением разных граммат и выписок, объясняющих оное, также планов лавры и обеих пещер, Киев, 1826.

«Описание К.-С. собора» — Описание Киево-Софийского собора и Киевской епархии, Киев, 1825.

«Описание... рукописей» — Описание русских и славянских пергаменных рукописей. Рукописи русские, болгарские, молдавлянские, сербские. Труды отдела рукописей Государственной публичной библиотеки им. М. Е. Салтыкова-Щедрина, Л., 1953.

«Основа» — Основа. Ежемесячный южно-русский литературно-ученый вестник, Петербург, 1861.

Оссовский Г., «Из путев. зап.» — Г. О. Оссовский, Из путевых записей Овручского уезда, Житомир, 1869.

Ossolineum — Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Осташевский Я., «Z dziejów» — J. Ostaszewski, Z dziejów mławskiego Mazowsza. Szkic historyczny, Mława, 1934.

«Отч. зап.» — Краткая опись предметов, составляющих русский музей Павла Свинына, «Отечественные записки, издаваемые Павлом Свиныным», СПб., 1829.

Павинский А., «Polska» — A. Pawiński, Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym. Mazowsze, «Źródła dziejowe», t. XVI, Warszawa, 1895.

Павлов О., «Мнимые следы» — А. С. Павлов, Мнимые следы католического влияния в древнейших памятниках юго-славянского и русского церковного права, М., 1822.

Павлуцкий Г., «Древн. Укр.» — Г. Павлуцкий, Древнее деревянное зодчество в юго-западном крае, «Древности Украины», т. I, Киев, 1905.

Палаузов С., «Рум. госп.» — С. Н. Палаузов, Румынские господарства Валахия и Молдавия в историко-политическом отношении, СПб., 1859.

«Памятники» — Памятники, изданные Киевской комиссией для разбора древних актов, т. I—III, Киев, 1898.

Первольф Й., «Славяне» — Иосиф Первольф, Славяне, их взаимные отношения и связи, ч. 2, Варшава, 1893.

Петровський М., «Іст. Укр.» — М. Н. Петровський, Історія України в документах і матеріалах, т. I, Київ, 1946.

Петрушевич А., «Гал. истор. сб.» — А. Петрушевич, Галицкий исторический сборник, т. I—III, Львов, 1853—1860.

Петрушевич А., «Наук. сб.» — А. Петрушевич, Было ли два Галичи, княжескии города, один в Угорско-словацкой области, а другой по сю сторону Карпат

над Днестром, или нет?», «Науковий сборник, издаваемый Литературным обществом Галицко-русской митлицы», вып. 1, Львов, 1865.

Петрушевич А., «Холм. епарх.» — А. Петрушевич, Холмская епархия и святители ее, Львов, 1867.

«П. кн.» — Памятная книжка Гродненской губернии на 1887 г., Гродно, 1887.

Площанский В., «Наук. сб.» — В. Площанский, Лавров село и монастырь в Самборском округе, «Науковий сборник, издаваемый Литературным обществом Галицко-русской митлицы», Львов, 1866.

Площанский В., «Прошл. Холм. Руси» — В. М. Площанский, Прошлое Холмской Руси по архивным документам XV—XVIII в. и др. источникам. Духовенство. Холмская епархия православной и б. униатской церкви, 1428—1630, Вильно, 1899.

Погодин М., «Виленск. вестн.» — М. Погодин, Вот на каком языке объяснялись между собой первые литовские князья, еженедельная газета «Виленский вестник», от 1.III 1866 г., № 45, издаваемая под ред. А. И. Забелина.

«Pomniki» — Pomniki dziejowe Lwowa z archiwum miasta, t. I (Najstarsza księga miejska 1382—1389), Lwów, 1892.

Пор А., «Magyar-ruthén érintk.» — A. Pór, Magyar-ruthén érintkezések. A magyar Anjók igényei a lengyel trónra, «Erdélyi nemzeti és régiségárából muzeum», Kolozsvár, 1902.

Пор А., «Századok» — A. Pór, Magyar-ruthén érintkezések a XIV-ik századok, Budapest, 1904.

Поей И., «Zbiór» — Zbiór wiadomości historycznych aktów, dotyczących dziesięciu kościelnych na Rusi przez x. Jana Pocięja, Warszawa, 1845.

«Протоколы» — Протоколы заседаний Археологической комиссии 1841—1849 гг., вып. 2, СПб., 1886.

Прохаска А., «Codex» — Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376—1430. Collectus opera Antonii Prochaska, Cracovia, 1882. (На контртитული: Monumenta mediaevi historia res gestas poloniae illustratia, t. VI.)

Прохаска А., «Kwart. hist.» — A. Prochaska, Jeszcze w kwestyi zajęcia Rusi Czerwonej przez Kazimierza, «Kwartalnik historyczny», Lwów, 1895.

Прохаска А., «Ostatnie lata» — A. Prochaska, Ostatnie lata Witolda, Warszawa, 1882.

Прохаска А., «W sprawie» — A. Prochaska, W sprawie zajęcia Rusi przez Kazimierza, «Kwartalnik historyczny», Lwów, 1892.

ПСРЛ — Полное собрание русских летописей, т. I—VIII, СПб., 1846—1853.

Пшездзецкий О., «Образы» — A. Przechdzicki, Podole, Wołyń, Ukraina, obrazy miejsc i czasów, t. I—II, Wilno, 1841.

Пшездзецкий О., «Жизне» — A. Przechdzicki, Życie domowe Jadwigi i Jagiełły, Kraków, 1870.

Реслер А., «Das Altprager» — A. Resler, Das Altprager Stadtrecht, Prag, 1845.

«Раздельна» — «Раздельна Волчка Ходькова Ловьвча и пани Ходьковой на двину и села въ волости теребовельской» (копия), колекція Д. І. Зубрицького, ф. К. 57, од. зб. 3, Архів Ленінградського відділення Інституту історії АН СРСР.

Ржежабек Я., «Jiří II» — Jan Řežábek, Jiří II, poslední kníže veškeré Malé Rusi, kritický pokus, «Časopis muzea království českého», ročník LVII, Praha, 1883.

Рибарський А., «Księga» — A. Rybarski, Księga ziemska zakroczyńska pierwsza 1423—1427, Najdawniejsze księgi sądowe mazowieckie, t. II, № 1, Warszawa, 1920.

Розвадовський С., «Studia» — S. Rozadowski, Studia nad nazwami wód słowiańskich, «Prace Onomastyczne Polskiej Akademii Umiejętności», № 1, Kraków, 1948.

Розов В., «Укр. гр.» — В. Розов, Украинские грамоты, Киев, 1928.

Розов В., «Южнор. гр.» — В. Розов, Южнорусские грамоты, Киев, 1917.

Ростиславич-Савельев М., «Дмитрий Донской» — Н. В. Ростиславич-Савельев, Дмитрий Иванович Донской, М., 1837.

Руликовський М., Радзімінський З., «Kniazowie» — M. Rulikowski i Z. L. Radziwiński, Kniazowie i Szlachta, t. I.

Русанівський В., «Укр. гр.» — Пам'ятки української мови XV ст. Серія

юридичної літератури. Українські грамоти XV ст. Підготовка тексту, вступна стаття і коментарі В. М. Русанівського, Київ, 1965.

Русов О., «Описание» — А. А. Русов, Описание Черниговской губернии, т. I—II, Чернигов, 1898—1899.

«Русск. истор. библ.» — Русская историческая библиотека, издаваемая Археологической комиссией, т. II, СПб., 1875.

«Русско-ливонские акты» — Русско-ливонские акты. Собранные К. Е. Напьерским. Изданы Археологической комиссией, СПб., 1868.

Самійленко С., УМШ, 1955, № 6 — С. П. Самійленко, 3 історичних коментарів до української мови. Займенник, «Українська мова в школі», 1955, № 6.

Самійленко С., УМШ, 1956, № 6 — С. П. Самійленко, 3 історичних коментарів до української мови. Прислівник, «Українська мова в школі», 1956, № 6.

Самійленко С., УМШ, 1958, № 2 — С. П. Самійленко, 3 історичних коментарів до української мови. Словотвір іменників, «Українська мова в школі», 1958, № 2.

Санников В., «Порядок» — В. З. Санников, Порядок размещения членов сложноподчиненного предложения, «Историческая грамматика и лексикология русского языка», М., 1962.

Сапунов А., «Витеб. стар.» — Витебская старина. Составил и издал А. Сапунов, Витебск, 1883.

Сахаров І., «Палеограф. снимки» — Образцы древней письменности XII—XVIII в., б. м. і р. Зберігається у рукописному відділі Державної бібліотеки СРСР

ім. В. І. Леніна, шифр 002 п.
023₂.

«Сборник» — Сборник князя Оболенского, М., 1900.

Свенціцький І., «Елементи» — І. Свенціцький, Елементи живої народної мови в пам'ятках української літературної мови у XIV—XVII сторіччях, «Питання українського мовознавства», кн. 3, Львів, 1958.

Свенціцький І., «Західноукр. гр.» — І. Свенціцький, Західноукраїнські грамоти XIV—XV ст., «Питання українського мовознавства», кн. 2, Львів, 1957.

Свенціцький І., «Нариси» — І. Свенціцький, Нариси з історії української мови, Львів, 1920.

Семкович В., «Mazow. przyw.» — W. Semkowicz, Mazowieckie przywileje rodowe z XIV i XV w. (1391—1478), «Archiwum Komisji historycznej Polskiej Akademji Umiejętności», t. XI, Kraków, 1909—1913.

Сенкевич В., «О влиянии» — В. М. Сенкевич, О влиянии древнерусского наследия на социально-экономическое развитие Молдавии в XIV—XV вв., «Ученые записки Кишиневского госуниверситета. Исторический сборник», т. XVI, Киев, 1955.

Симоні П., «Мстисл. ев.» — П. К. Симоні, Мстиславово евангеліє начала XII века в археологическом и палеографическом отношениях, кн. 1, б. м., 1910.

«700 років» — 700 років міста Львова. Бібліографічний покажчик літератури. Склали Е. М. Лазеба та Т. О. Воробйова, Львів, 1956.

«Scriptores» — Scriptores rerum polonicarum, t. II, Cracov, 1894.

«Slavia» — Slavia, ročník XII, sešit 4, Praha, 1934—1935.

Слинько І., «Наук. зап.» — І. І. Слинько, До питання про історію орудного предикативного в українській мові, «Наукові записки Чернівецького державного університету, серія філологічних наук», т. XXXII, вип. 7, Львів, 1959.

«Словник» — Словник староукраїнської мови XIV—XV вв., Київ, 1964.

Смирнов М., «Судьбы» — М. Смирнов, Судьбы Червоной, или Галицкой Руси до соединения ее с Польшей, СПб., 1860.

Смирнов М., «Ягелло» — М. Смирнов, Ягелло и первое соединение Литвы с Польшей, «Записки Новороссийского университета», Одесса, 1863.

Смирнов О., «Сборник» — А. Смирнов, Сборник древнерусских памятников и образцов народной русской речи, Варшава, 1882.

Соболевський О., ЖМНПр. — А. Соболевський, Древние памятники русского письма и языка (X—XIV веков). Общее повременное обозрение. Труд И. И. Срезнев-

ского. Второе издание. СПб., 1882, «Журнал Министерства народного просвещения», СПб., 1883, ч. ССLXXVII.

Соболевський О., «Лекции» — А. И. Соболевский, Лекции по истории русского языка, Киев, 1888, М., 1907.

Соболевський О., «Очерки» — А. Соболевский, Очерки из истории русского языка, ч. I, Киев, 1884.

Соболевський О., «Сл.-русс. палеограф.» — А. И. Соболевский, Славяно-русская палеография, СПб., 1908.

Соболевський О., Пташицкий С., «Палеограф. снимки» — А. И. Соболевский, С. Л. Пташицкий, «Палеографические снимки с русских рукописей XII—XVII вв.», СПб., 1901.

«Собрание актов» — Собрание актов, относящихся к истории Галиции.

«Собрание г. г. и д.» — Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в государственной коллегии иностранных дел, ч. 1—2, М., 1813—1819.

«Собр. др. гр.» — Собрание древних грамот и актов городов: Вильны, Ковна, Троку, православных монастырей, церквей и по разным предметам с приложением трех литографированных рисунков, ч. I, Вильно, 1843. Польська назва: Zbiór dawnych dyplomatów i aktów miast: Wilna, Kowna, Trok, prawosławnych monasterów, cerkwi i w różnych sprawach z przyłączeniem trzech rysunków litografowanych.

«Современник» — «Современник», т. XXIV, СПб., 1850.

Соловьев С., «История» — С. М. Соловьев, История России с древнейших времен, т. IV, М., 1960.

«Соф. врем.» — Софийский времяник или русская летопись с 862 по 1534 год, издал П. Строев, ч. I, М., 1820.

Спринчак Я., ВЯ — Я. А. Спринчак, К сравнительному изучению лексики московских и украинских грамот XIV—XV вв., «Вопросы языкознания», М., 1956, № 6.

Спринчак Я., «Очерк» — Я. А. Спринчак, Очерк русского исторического синтаксиса (простое предложение), Киев, 1960.

Спринчак Я., УМШ — Я. О. Спринчак, З історії давньоруського слова «Господа» та його походів в українській мові, «Українська мова в школі», 1956, № 5.

Срезневський І., «Др. п. р. п. и яз.» — И. И. Срезневский, Древние памятники русского письма и языка (X—XIV веков). Общее повременное обозрение с палеографическими указаниями и выписками из подлинников и из древних списков, СПб., 1863, изд. 2, СПб., 1882.

Срезневський І., «Книга» — «Срезневский Измаил Иванович, Книга древних записей, грамот и грамоток, записок и т. п.». Рукопис зберігається в Ленінградському відділенні архіву АН СРСР, ф. 216, оп. 1, од. зб. 38, 39, та ін.

Срезневський І., «Материалы» — И. И. Срезневский, Материалы для словаря древнерусского языка, т. I—III, СПб., 1893—1903.

Срезневський І., «Приложение» — И. И. Срезневский, Приложение к Древним памятникам русского письма и языка (X—XIV веков), СПб., 1866, 1898.

Срезневський І., «Свед. и заметки» — И. И. Срезневский, Сведения и заметки о малоизвестных и неизвестных памятниках XLI—LXXX, вып. 3, СПб., 1876.

Стадницький К., «Bracia» — K. St ad n i c k i, Bracia Władysława Jagiełły, Lwów, 1867.

Стадницький К., «Olgiard» — K. St ad n i c k i, Olgiard i Kiejstut synowie Gedymina w. księcia Litwy, Lwów, 1870.

Стадницький К., «Synowie Gedymina» — K. St ad n i c k i, Synowie Gedymina, Lubart xiaże wołyński, т. II, Lwów, 1853; його ж, Synowie Gedymina. Monwid-Narimunt, Jawnuta i Koriat, Lwów, 1881.

Стебельський І., «Dwa w. światła» — Dwa wielkie światła na horyzoncie Połockim z cieniów zakonnych powstające czyli żywoty ss. panien y matek Ewfozyny y Parascewii, zakonnic y hegunieniy, pod ustawą S. O. Bazylego W. w Monastyrze s. Spasa za Połockiem żyjących, z chronologią y przydatkiem niektórych służących do tego pożytecznych Krajo-

wych Wiadomości, z rozmaitych dziejopisów y pism zebranych przez w. x. Ignacego Stebelskiego, t. I, Wilno, 1781.

Стебельський І., «Придаєк» — Придаєк до chronologii, to jest rzeczy te, które w poprzedzających dwóch tomikach częstokroć się namieniały, a przez obszerność swoją umieścić się wygodnie tamże nie mogły, tu zrecznie przez samego awtora w. x. Ignacego Stebelskiego, t. III, Wilno, 1783.

Стецький Т., «Z boru» — T. J. S t e c k i, Z boru i stepu. Obrazy i pamiętki, Kraków, 1888.

Стрийковський М., «Kronika» — Kronika Polska, Litewska, Żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strykowskiego. Wydanie nowe będące dokładnem powtórzeniem wydania pierwotnego królewskiego z roku 1582, poprzedzone wiadomością o życiu i pismach Strykowskiego przez Mikołaja Malinowskiego oraz Rozprawą o latopiscach ruskich przez Daniłowicza pomnożone przedrukiem dzieł pomniejszych Strykowskiego według pierwotnych wydań, t. I — II, Warszawa, 1846.

Стрончинський П., «Wzory» — P. S t r o Ń c z i ń s k i, Wzory pism dawnych w przerysach wystawione i objaśnione drukowaniem ich wyczytaniem, Warszawa, 1839.

Ступницький Г., «Geograf.-st. opis» — H. S t u p n i c k i, Geograficzno-statystyczny opis królestwa Galicyi i Lodomerji, Lwów, 1864.

«С у п р. л і т.» — Западнорусские летописи. Полное собрание русских летописей, изданное по высочайшему повелению Императорской Археографической комиссией, т. XVII, СПб., 1907.

Татищев В., «История» — В. К. Т а т и щ е в, История Российская, тт. I — IV, М. — Л., 1962 — 1966.

Ташицький В., «Dwie nazwy» — W. T a s z y c k i, Dwie nazwy rzeczne: Nary et Pełty Quelques remarques sur les anciens the mes en ũ, «Slavia Occidentalis», t. XII, Poznań, 1933.

Ташицький В., «O mazow. nazwach» — W. T a s z y c k i, O mazowieckich nazwach miejscowych, «Poradnik językowy», zesz. V, Warszawa, 1952.

Ташицький В., «Patronim. nazwy» — W. T a s z y c k i, Patronimiczne nazwy miejscowe na Mazowszu, «Język polski», t. XXXI, 1951, a «Prace onomastyczne», Kraków, 1951.

Ташицький В., «Słowiańskie nazwy» — W. T a s z y c k i, Słowiańskie nazwy miejscowe (Ustalenie podziału), «Prace Komisji Językowej Polskiej Akademii Umiejętności», № 29, Kraków, 1946.

Тейнер А., «Vetera monum.» — A. T h e i n e r, Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum historiam illustrantia, t. I, Romae, 1860.

Теодорович М., «Ист.-ст. опис.» — Н. И. Т е о д о р о в и ч, Историко-статистическое описание церквей и приходов Волинской епархии, т. I. Почаев, 1888; т. II. Уезды Ровенский, Острожский, Дубенский, Почаев, 1889; т. III. Кременецкий уезд, Почаев, 1889; т. IV. Уезд Старокопанинский, Почаев, 1899; т. V. Уезд Ковельский, Почаев, 1903.

Терлецький О., ЗНТШ — О. Т е р л е ц ь к и й, Політичні події на Галицькій Русі в 1340 р. по смерті Болеслава Юрія II, «Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка», т. II, Львів, 1893.

Тименецький К., «Wolność» — K. T y m i e n i e c k i, Wolność kmiecia na Mazowszu w wieku XV, «Prace Komisji Historycznej», Poznań, 1921, 1/11.

Тименецький К., «Sądownictwo» — K. T y m i e n i e c k i, Sądownictwo w sprawach kmiecych się sinów na Mazowszu pod koniec wieków średnich, «Prace Komisji Historycznej», Poznań, 1922, III/1.

Тимченко Є., «Курс» — Є. Т и м ч е н к о, Курс історії українського языка, ч. I. Вступ і фонетика, вид. 2, Київ — Харків, 1930.

Тихомиров М., «Гал. митр.» — Н. Т и х о м и р о в, Галицкая митрополия, «Русская Беседа», 1895, май — октябрь, и ж. «Благовесть», 1895, май — июнь.

Тихомиров М., СРГ — М. Т и х о м и р о в, Список русских городов дальних и ближних, «Исторические записки АН СССР», № 40, М., 1952.

Толстой Д., «Римск. катол.» — Д. А. Толстой, Римский католицизм в России, т. II, СПб., 1876.

«Труды ЧГ» — Труды Черниговской губернской Архивной комиссии, вып. 1—12, Чернигов, 1914—1918.

«Т. фонд УССР» — Торфяной фонд УССР, т. I—II, М., 1959.

«Указатель» — Указатель к первым восьми томам Полного собрания русских летописей, т. II. Имена географические, СПб., 1907.

«Укр. народ» — Украинский народ в его прошлом и настоящем под редакцией Ф. К. Волкова и др., СПб., 1914.

Уляницький В., «Матеріали» — В. А. Уляницький, Материалы для истории взаимных отношений России, Польши, Молдавии, Валахии и Турции в XIV—XVI вв., «Чтения в Императорском Обществе истории и древностей российских при Московском университете», кн. 3, ч. 3, М., 1887.

Уляновський Б., «Dokumenty» — B. Ulanowski, Dokumenty kujawskie i mazowskie przeważnie z w. XIII, «Archiwum Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności», Kraków, 1888.

«Унив. изв.» — П. Житецкий, Образцы письменного языка с признаками малорусского наречия, «Университетские известия», Киев, 1875, № 12.

Філевич І., «Борьба Польши» — И. Филевич, Борьба Польши, Литвы-Руси за Галицко-Владимирское наследие, СПб., 1890.

Філевич І., ЖМНПр. — И. П. Филевич, Борьба Польши и Литвы-Руси за Галицко-Владимирское наследие, «Журнал Министерства народного просвещения», 1890, январь, і окремих виданнях, СПб., 1890.

Філевич І., «К вопросу...» — И. Филевич, К вопросу о борьбе Польши и Литвы-Руси за Галицко-Владимирское наследие, «Журнал Министерства народного просвещения», 1891, декабрь.

Хашдеу Б., «Historie» — B. P. Hasdeu, Historie critique des Roumains, Bucaresti, 1878.

Ходикевич К., «Dissertationes» — Clement Chodykiewicz, Dissertationes historicae de Utrouque Archiepiscopatu Metropolitano Kijoviensi uti olim distincto, nec non de episcopatu Lepoliensi Ritus Graeco Unita à P. Clemente Chodykiewicz S. Tb. Praesentato, Chronologo Provinciae Russiae Ordinis Praedicatorum Certioribus Documentis Illustrate, Anno Domini, 1770.

Ходиницький І., «Historia» — I. Chodynicki, Historia stołecznego Królestwa Galicyi i Lodomeryi miasta Lwowa od założenia jego aż do czasów teraźniejszych, Lwów, 1829.

«Czasopism» — Czasopism księgozbioru im. Ossolińskich, Lwów, 1828—1834.

Чертков А., «О числе» — А. Д. Чертков, О числе русского войска, завоевавшего Болгарию, «Записки императорского Одесского общества истории и древностей», г. I, Одесса, 1844.

Чистович І., «Очерки ист.» — И. А. Чистович, Очерки истории Западно-русской церкви, ч. I, СПб., 1882.

Чоловський О., «Sprawy» — A. Czołowski, Sprawy Wołoskie w Polsce do r. 1412, Lwów, 1891.

«Чтения Общ. Нест. Летоп.» — Чтения в историческом Обществе Нестора Летописца, кн. VI, Киев, 1892, кн. XII, Киев, 1898, кн. XIV, Киев, 1900, кн. XV, Киев, 1901, кн. XVIII, Киев, 1904.

Шараневич І., «Исследование» — И. И. Шараневич, Исследование на поли отечественной географии и истории, Львов, 1869.

Шараневич І., «История» — И. И. Шараневич, История Галицкой и Владимирской Руси до 1453 г., Львов, 1868.

Шараневич І., «Rys» — I. Szaranewicz, Rys wewnętrznych stosunków Galicyi wschodniej w drugiej połowie XV wieku na podstawie źródeł, Lwów, 1869.

Шахматов О., Кримський А., «Нариси» — О. Шахматов, А. Кримський, Нариси з історії української мови та хрестоматії з пам'яників письменської староукраїнщини XI—XVIII вв., Київ, 1922.

Шелудько Д., «Німецькі елем.» — Д. Шелудько, Німецькі елементи в українській мові, «Збірник комісії для дослідження історії української мови», ВУАН, т. I, Київ, 1931.

Щекатов А., «Словарь» — Щекатов Афанасий, Словарь географический Российского государства, описывающий азбучным порядком географически, топографически, гидрографически, физически, политически, хронологически, генеалогически и геральдически все губернии, города и их уезды..., ч. 1—7, М., 1801—1809.

Щербицький Й., «Виленск. монастырь» — Й. В. Щербицкий, Виленский святотроицкий монастырь, Вильно, 1886.

Яблоновський А., «Źródła» — A. Jabłonowski, Źródła dziejowe, t. VI—X, Warszawa, 1877—1894.

Ярошенко В., «Укр. мова молд. гр.» — В. Ярошенко, Українська мова в молдавських грамотах XIV—XV вв., «Збірник комісії для дослідження історії української мови», ВУАН, т. I, Київ, 1931.

Ясинський М., «Уст. и земск. гр.» — М. Н. Ясинский, Уставные и земские грамоты Литовско-русского государства, Киев, 1889.

Яцимирський О., «Язык» — А. И. Яцимирский, Язык славянских грамот молдавского происхождения, Отд. оттиск из «Сборника по славяноведению», т. III, СПб., 1909.

Яцимирський О., «Молд. гр.» — А. И. Яцимирский, Молдавские грамоты в палеографическом и дипломатическом отношениях, «Русский филологический вестник», т. LV, №№ 1—2, Варшава, 1906.

З М І С Т

Передмова	5
1. Лев Данилович, князь галицький, надає церкві святого Спаса село Страшевичі, до 1301 р.	9
2. Князь Лев Данилович надає двом братам з Литви Тутенію і Монтеці село Добаневичі, до 1301 р.	11
4. Князь Лев Данилович надає прибуткове право церкві святого Успенія в Крилосі на села з належними до них землями, 8 березня 1301 р.	12
5. Князь Лев Данилович дарує Перемишльському єпископству село Рушевичі, 8 жовтня 1302 р.	18
6. Князь Любарт Гедимінович дарує села соборній церкві Іоанна Богослова в Луцьку, 8 грудня 1322 р.	20
7. Напис на дзвоні соборної Юр'ївської церкви у Львові, 1341 р.	22
8. Князь Кейстут дозволяє торунським купцям їздити до Луцька торгувати через міста Дорогичин, Мельник і Брест, після 1341 р.	23
9. Великий князь литовський Ольгерд підтверджує право Григорія Тункеля на майно, 25 серпня 1342 р. (?)	24
10. Олехно Ромашкович продає частину свого майна Григорію Тункелю, 30 січня 1347 р.	25
11. Тумкель Патрикіївч молодший вимінює у Олехна Ромашковича селище з угіддями, 30 березня 1347 р.	26
12. Казимир, король польський, дарує своєму слугі Івану дворища Заньво та Микитино, після 1349 р.	27
13. Юрій Болкович дарує землю і торгівлю клітку церкві святого Миколи, яку він побудував у Лаврашевському монастирі, близько 1350 р.	28
14. Угода литовсько-руських князів Явнута, Кейстута, Любарта, Юрія Наримонтовича та Юрія Коріятовича з королем польським Казимиром та мазовецькими князями, червень — вересень 1352 р.	29
15. Рязанський князь Олег Іванович дарує Арсенію монастир святої богородиці на Ольгові, після 1356 р.	32
16. Пан Петро Радціовський купує майно у Ганни Радивонкової, 1359 р.	34
17. Казимир, король польський, підтверджує своєму слугі Ходку Бибельському право на володіння селом Бибел, 25 липня 1361 р.	35
18. Київський князь Володимир Ольгердович дарує землі Микільській церкві в селі Смідин, 1362—1392 рр.	37
19. Волинський князь Дмитрій укладає угоду з польським королем про розмежування їх володінь, початок жовтня 1366 р.	38

20. Пан Петро Радціовський купує дідицтво Пнеколт у братів Шулжичів, 1366 р. . . .	39
21. Пан Ганько Сварц купує дідицтво на Щирці у Олешка Мелешковича, 1 січня 1368 р.	41
22. Пан Вятслав Дмитровський купує дворище у братів Василя і Генки Скибичів, 1371 р.	42
23. Великий литовський князь Ольгерд та князь Кейстут, а також смоленський князь Святослав укладають угоду про ненапад з великим князем Дмитрієм Івановичем та князем Володимиром Андрійовичем, 31 липня — 26 жовтня 1371 р.	46
24. Олександр Коріятівч дарує млин Смотрицькому монастиреві, 17 березня 1375 р.	49
25. Юрій Холмський дарує церкві пресвятої богоматері у Холмі села Стрижово, Сліпче, Космово і Цуцнево, 1376 р.	53
26. Жінка Ольгерда княгиня Юліанія дозволяє Успенській церкві в Озерішах збирати темянщину, 1377 р.	55
27. Пані Хонька Васкова продає панові Івану Губці Калеників монастир, 1378 р.	56
28. Володислав, князь опольський, дарує маєток в Бохурі своєму слугі Ладому Волошину, 1378 р.	59
29. Володислав, князь опольський, надає в Галицькій землі Драгомиру Нове Село, а Некрі село Старуню, 1378 р.	60
30. Великий князь литовський Вітовт розподіляє поле між князем Андрієм Василем і Свидригайлом, 1382 р.	61
31. Вітовт, великий князь литовський, дозволяє своєму слугі Василю Карачевському заснувати село Княжу Луку, 5 травня 1383 р.	62
32. Чюрило Бродовський дарує село Бродово князю Федору Даниловичу, 8 квітня 1385 р.	63
33. Князь Федот з братами Лазарем і Семеном та матір'ю Ольгою обіцяють не втручатися в господарство князя Федора Даниловича, близько 1386 р.	64
34. Намісник луцький Федір Данилович присягає на вірність польському королю, близько 1386 р.	65
35. Князь Дмитрій Ольгердович дарує майно Лаврашевському монастирю, 1386 р.	66
36. Пан Михайло Іванович заставляє своє село Черепин Осташкові Григоровичу Давидовському, 27 липня 1386 р.	67
37. Угода смоленського князя Юрія Святославича та інших князів з польським королем про мир і вірність королю, 17 вересня 1386 р.	69
38. Суддя перемишльський Костько повідомляє короля польського Владислава про збір податей у Перемишльській волості, між 1386—1418 рр.	72
39. Королівський слуга Панко позичає у князя Скиргайла 200 карбованців, 1387 р.	74
40. Владислав, король польський, дарує Троцьке князівство, м. Полоцьк та ін. князю Скиргайлові, 1387 р.	74
41. Король польський Владислав позичає у свого зятя, молдавського воєводи Петра, 4000 карбованців фрязького срібла, 27 січня 1388 р.	79
42. Петро, молдавський воєвода, посилає королю польському Владиславу 3000 карбованців фрязького срібла, 10 лютого 1388 р.	81
43. Князі Давид Дмитрійович, Русан Плаксих та інші заступаються за князя Корибута перед королем польським Владиславом, 26 квітня 1388 р.	82

44. Дмитрій-Корибут, князь сіверський і новгородський, присягає на вірність королю польському Владиславу, 18 травня 1388 р.	84
45. Великий литовський князь Олександр-Вітовт визначає правові стосунки між євреями і християнами у Литві, 1 липня 1388 р.	85
46. Князь Федір Данилович та інші князі ручаються польському королеві Владиславу за Олехна, 10 жовтня 1388 р.	96
47. Литовський князь Дмитрій Ольгердович визнає себе васалом короля польського Владислава та королеви Ядвіги, 16 грудня 1388 р.	98
48. Мстиславський князь Семен-Лигвеній присягає на вірність польському королеві Владиславу, 25 квітня 1389 р.	99
49. Великий литовський князь Олександр-Вітовт видає привілей гродненським євреям, 18 червня 1389 р.	101
50. Великий князь литовський Вітовт пише листа про в'язовецького судника Пилипка, після 1389 р.	103
51. Свідчення Яна Тарнувського про право Ігнатка та Самійла Черневичів, а також Миша Мужиковича на відповідне майно, 23 травня 1390 р.	104
52. Молдавський воєвода Мірча старий дозволяє львівським купцям торгувати в межах свого воєводства, близько 1390 р.	104
53. Перемишльський воєвода Фебрун свідчить, що владика Афанасій продав два дворища у Бишковичах панові Яшкові Іспрувському, 1 січня 1391 р.	106
54. Литовські князі ручаються за Гридка Костянтиновича князю Скиргайлові, 1392 р.	108
55. Роман Мушат, молдавський господар, дарує своєму слугі витязю Іванишу три села на р. Сереті, 30 березня 1392 р.	109
56. Великий литовський князь Вітовт розподіляє озеро Ісет між віленським єпископом і князями гедройськими, 1392—1429 рр.	110
57. Вітовт, великий князь литовський, дарує Бедриху селища Сволочигачі та Верх Болванця в Смотрицькій волості, 1392—1429 рр.	110
58. Ярлик хана Золотої Орди Тохтамиша до польського короля про підтвердження миру між ними, 20 травня 1393 р.	112
59. Федір Любартович, сіверський князь, присягає на вірність польському королю Владиславу і королеві Ядвізі, 23 травня 1393 р.	113
60. Свідчення пана Гнівоша про відділення Волчка від родини Лоевичів із поділом майна, 1393 р.	116
61. Олег Іванович, князь рязанський, ручається королю Владиславу за його брата і свого зятя князя Корибута, 1393 р.	118
62. Молдавський воєвода Роман присягає на вірність королю Владиславу і його нащадкам, 1393 р.	120
63. Борис Олександрович, великий тверський князь, укладає угоду із своїм дідом великим князем литовським Вітовтом, 1393 р.	121
64. Владислав, польський король, дарує Данилові Задеревецькому села під Галичем і Зудечовом, 29 червня 1394 р.	123
65. Молдавські бояри ручаються польському королю Владиславу за воєводу Стефана, 1395 р.	125

66. Стефан, молдавський воєвода, укладає угоду з польським королем Владиславом про боротьбу проти спільних ворогів, 1395 р.	126
67. Вітовт, великий князь литовський, дарує князю Федору Даниловичу Острог і належні йому села, 2 липня 1396 р.	128
68. Ярослав Ізяславич, полоцький князь, дарує млин на р. Бельчиці Борисоглібському монастиреві, 1396 р.	129
69. Вітовт, великий князь литовський, дарує Борисовцям тіунський прибуток, 1396—1413 рр.	130
70. Владислав, король польський, дарує своєму слугі Михайлові Волошину село Гошів, 1397 р.	131
71. Галицький староста Бенко свідчить про те, що пан Гервас дає своїй дружині Варварі 100 гривень, 13 вересня — 15 листопада 1398 р.	133
72. Семен із Колків дарує Печерському монастиреві податок на копу грошей, 21 листопада 1398 р.	134
73. Луцький єпископ Іван обіцяє польському королю Владиславу 200 гривень і 30 коней за Галицьку митрополію, 1398 р.	135
74. Великий князь Андрій Ольгердович дарує Полоцькому монастиреві Боброві гони на р. Звані, до 1399 р.	137
75. Вітовт, великий князь литовський, розподіляє ловища між віленським єпископом і Вігайлом, 1398 р.	137
76. Онуфрій, великий князь полоцький, дарує Предтеченському монастиреві землю та угіддя, близько 1399 р.	139
77. Вітовт, великий князь литовський, визначає правові стосунки між містами Полоцьком та Рігою, 6 березня 1399 р.	139
78. Вітовт, великий князь литовський, дарує віленським каноникам Березинську землю, що лежить між Стрішиним та Рогачевим, 3 квітня 1399 р.	141
79. Владислав, король польський, дарує село Надієво з присілком Кропивники своєму слугі Ходку Чемеревичу, 1 жовтня 1399 р.	142
80. Львівський воєвода Мацина свідчить про купівлю паном Ключом у Ходора Шидловського села Шидлова і дворища Жаворонковича, 1400 р.	143
81. Князь Олександр Патрикєвич Стародубський (на Чернігівщині) присягає на вірність польському королеві Владиславу, 1400 р.	146
82. Івашко, син молдавського воєводи Петра, і пан Вілча ручаються Владиславу, королю польському, за Романа, 1400 р.	147
83. Івашко, син молдавського воєводи Петра, присягає на вірність королеві Владиславу і князеві Вітовту, 1400 р.	148
84. Пашко Обухович дарує землю Лаврашевському монастиреві, XIV ст.	149
85. Лук'ян Шуба із своєю дружиною Василюсою дарує Лаврашевському монастиреві сім'ю Крічу з майном, XIV ст.	149
Показчик слів форм апелятивної лексики	150
Показчик антропонімічної лексики	198
Показчик топонімічної лексики	215
Список скорочень	236

Грамоты XIV ст.

(На украинском языке)

*Друкується за постановою вченої ради Інституту
мовознавства ім. О. О. Потебні Академії наук
Української РСР*

Редактор М. М. Друченко

Художній редактор В. М. Тепляков

Оформлення художника Д. Д. Грибова

Технічний редактор Н. П. Рахліна

Коректор О. С. Улезко

Здано до набору 9. VII. 1971 р. Підписано до друку 26. XI 1973 р. БФ 00595. Зам. № 4-330. Вид. № 137. Тираж 5000. Папір № 2, 70х90¹/₁₆. Друк. фіз. аркушів 16,0. Умовн. друк. арк. 18,72. Обліково-видавн. арк. 21,52. Ціна 1 крб. 58 коп.

Видавництво «Наукова думка», Київ, Репіна, 3.

Надруковано з матриць Головного підприємства республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига» Держкомвидаву УРСР, м. Київ, Довженка, 3 на Харківській книжковій фабриці «Комуніст» республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига» Держкомвидаву УРСР, Харків, вул. Енгельса, 11.

